

AGENȚIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI
COMBĂTERE A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA
FEMEILOR ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

MINISTERUL MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

unicef
pentru fiecare copil

Maestral.

Evaluarea națională a programelor de educație parentală din Republica Moldova din perspectiva transformatoare de gen

Constatări, cadru de evaluare și recomandări

Acest studiu a fost realizat de Maestral International, în cadrul Programului comun UNICEF-UNFPA „Rupe cercul violenței împotriva copiilor și femeilor”, finanțat de Guvernul Marii Britanii, sub egida Agenției Naționale pentru Prevenirea Violentei împotriva Femeilor și a Violentei Domestice, în colaborare cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Educației și Cercetării. Au evaluat sau au oferit contribuții: Flore Rossi, Margherita Maglietti, Valentina Bordian și Cristina Gaberi la UNICEF; Olga Chișcă și Marie Toulemonde la UNFPA; Ruti Levtoy la Prevention Collaborative.

Mulțumiri

Acest studiu a fost realizat de Maestral International, în cadrul Programului comun UNICEF-UNFPA „Rupe cercul violenței împotriva copiilor și femeilor”, finanțat de Guvernul Marii Britanii, sub egida Agenției Naționale pentru Prevenirea Violenței împotriva Femeilor și a Violenței Domestice, în colaborare cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Educației și Cercetării (2025).

Au evaluat sau au oferit contribuții: Flore Rossi, Margherita Maglietti, Valentina Bordian și Cristina Gaberi la UNICEF; Olga Chișcă și Marie Toulemonde la UNFPA; Ruti Levtoy la Prevention Collaborative.

Cuprins

Abrevieri	5
Concepte de bază	6
Rezumat executiv	9
Introducere și context	13
Context general	13
Dovezi globale care fundamentează programele de educație parentală	14
Metodologia de cercetare	30
Scopul, obiectivele, principiile și domeniile de cercetare	30
Metode de cercetare	31
Constatări și analiză	36
Caracteristicile de bază ale programelor de educație parentală identificate	39
Implementarea programelor	39
Acreditare și validare	39
Grupuri-țintă	40
Categoriile de vârstă a copiilor	40
Tipologia programelor pe baza cadrului OMS	41
Înțelegerea nivelurilor programelor de educație parentală	42
Dezvoltarea unui ecosistem național al programelor de educație parentală	42
Participarea copiilor în programele de educație parentală	42
Programe de educație parentală bazate pe o abordare transformatoare de gen	43
Legătura dintre violența în familie și bullying	43
Consolidarea capacităților și facilitarea sensibilă la dimensiunea de gen	43
Lacune în abordările transformatoare de gen	44
Abordarea sănătății mintale și a bunăstării părinților	44
Sprijin parental în contexte de criză	45
Integrarea sănătății sexuale și reproductive	45
Inversarea rolurilor în familie	46
Fragmentare și acoperire limitată	46
Programe de educație parentală analizate din perspectiva VÎC/VÎF	46

Teoria schimbării și cadrul de monitorizare și evaluare propus pentru programele de educație parentală axate pe transformatoarea normelor de gen din Republica Moldova	56
Teoria schimbării	56
Cadrul de monitorizare și evaluare propus pentru programele de parentalitate pozitivă transformatoare de gen în Republica Moldova	60
Principalele constatări formulate în urma evaluării programelor de educație parentală din Republica Moldova din perspectiva transformatoare de gen și prin comparație cu cadrul de monitorizare și evaluare propus	71
Corelarea practicilor curente ale programului cu cadrul de monitorizare și evaluare	71
Principalele lacune evidențiate în urma comparației	72
Priorități pentru consolidarea procesului de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)	74
Evaluarea programelor existente de educație parentală conform criteriilor OCDE-CAD privind relevanța, eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea	75
Întrebările de evaluare și parametrii analizați conform OCDE-CAD	75
Măsura în care programele de educație parentală actuale din Republica Moldova îndeplinesc criteriile de evaluare ale OCDE-CAD	79
Concluzii	81
Recomandări	84
Recomandări pentru îmbunătățirea proiectării, implementării, monitorizării și evaluării programelor pentru părinți/îngrijitori, adaptate la realitățile republicii moldova și analizate din perspectiva transformatoare din perspectiva normelor de gen	84
<i>Cerințe minime</i> recomandate pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova	87
Recomandări de mesaje privind schimbările comportamentale și sociale	91
Recomandări pentru <i>elaborarea procedurilor standard de operare</i> (PSO-uri) pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare din perspectiva normelor de gen	94
Recomandări pentru <i>elaborarea setului de instrumente pentru programe de educație parentală transformatoare din perspectiva normelor de gen</i>	96
Anexa 1. Glosar	99
Anexa 2. Documente pentru analiza documentară	104
Anexa 3. Scrisori de aviz etic și procese-verbale ale ședinței de evaluare etică	111
Anexa 4. Structura propusă: Proceduri standard de operare (PSO-uri) pentru programe de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova.	115
Anexa 5. Exemple de PSO-uri	119

Abrevieri

ATAS	Agenția Teritorială de Asistență Socială
PC	protecția copilului
OSC	organizație a societății civile
CTWWC	Changing the Way We Care
DTC	dezvoltarea timpurie a copiilor
ETC	educația timpurie a copiilor
VBG	violență bazată pe gen
VPI	violență din partea partenerului intim
ME	monitorizare și evaluare
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MS	Ministerul Sănătății
MMSP	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	organizație neguvernamentală
SPS	sprijin psihosocial
SCS	schimbare comportamentală și socială
VSBG	violența sexuală bazată pe gen
TS	teoria schimbării
VÎC	violența împotriva copiilor
VÎF	violența împotriva femeilor

Concepte de bază

Program acreditat: În Republica Moldova, acreditarea programelor este asigurată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC)¹.

Dovezi privind eficacitatea programelor de educație parentală: Cele mai riguroase surse de dovezi privind eficacitatea intervențiilor și programelor includ revizuirii sistematice, studii de ansamblu și studii aleatorii sau evaluări experimentale. Alte tipuri de studii, cum ar fi studiile de cohortă și comparațiile dintre rezultatele persoanelor care au beneficiat de intervenții și ale celor care nu au beneficiat de acestea, oferă dovezi mai puțin credibile cu privire la efectele intervențiilor.²

Caracteristici-cheie ale intervențiilor și programelor de educație parentală fundamentate pe dovezi: În general, programele și intervențiile eficiente de educație parentală au un conținut comun, și anume: (1) promovarea cunoștințelor despre dezvoltarea, comportamentul și nevoile copiilor și ale adolescenților pe parcursul vieții, inclusiv necesitatea învățării/stimulării timpurii, sănătatea, nutriția și alăptarea; (2) îngrijire calitativă; (3) timp de calitate petrecut împreună; (4) discipline nonviolente (inclusiv încurajări pozitive, stabilirea de reguli și consecințe adecvate); (5) gestionarea stresului și autoîngrijirea; (6) abilități de comunicare și autoreglare; (7) precum și promovarea normelor transformatoare de gen. În mod similar, programele de educație parentală au mai multe șanse să genereze rezultate pozitive atunci când folosesc abordări bazate pe punctele forte ale îngrijitorilor, valorificând abilitățile și experiențele lor de viață și când implementează conținutul de bază în moduri care facilitează învățarea – de exemplu, prin demonstrații și modelare, practică și repetiție, precum și prin feedback pozitiv. Aceste abordări sunt eficiente atât în timpul vizitelor la domiciliu, cât și în cadrul sesiunilor de grup.³

Sprrijin familial: Ansamblu de politici, servicii, intervenții și alte activități care vizează îmbunătățirea funcționării familiei, prin ancorarea creșterii copilului și a altor activități familiale într-un sistem de sprijin format din relații și resurse formale și informale. Deși sprijinul parental și sprijinul familial se concentrează pe diferite aspecte, ambele sunt importante. Împreună, ele oferă un cadru coerent pentru politici și planuri ce urmăresc promovarea dezvoltării copilului și acordarea de sprijin părinților.⁴

Norme de gen: Așteptări sociale care definesc comportamentul considerat „adecvat” pentru femei și bărbați. Rolurile și comportamentele diferite ale persoanelor de sex feminin și masculin, atât ale copiilor, cât și ale adulților, sunt modelate și consolidate de normele de gen din societate.⁵

Parentalitate sensibilă la dimensiunea de gen: Parentalitate bazată pe principii precum egalitatea de gen și incluziunea, care promovează norme de gen pozitive și o socializare sănătoasă pentru a corecta structurile de putere dezechilibrate în cadrul familiilor (și în generațiile viitoare).⁶

Abordările transformatoare de gen susțin egalitatea de gen prin eliminarea cauzelor profunde ale inegalității de gen. Astfel, acestea presupun activități mai largi decât simpla remediere a efectelor inegalităților generate de cauze discriminatorii profunde.⁷

¹ ANACEC este Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare din Republica Moldova. Mai multe informații pot fi găsite aici: <https://www.enqa.eu/membership-database/anacec-national-agency-for-quality-assurance-in-education-and-research/>

² Evidence, policy, impact. WHO guide for evidence-informed decision-making. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/350994/9789240039872-eng.pdf?sequence=1>

³ Mapping of parenting programmes for adolescents in Latin America and the Caribbean. Panama: United Nations Children's Fund; 2021. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/lac/media/34526/file/Mapping-of-Parenting-Programmes.pdf>

⁴ Ibid.

⁵ INSPIRE: Seven strategies for ending violence against children. Geneva: World Health Organization; 2016. Preluat de pe: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/207717>

⁶ UNICEF (2019). Technical Note: Gender-Responsive Parenting. Preluat de pe: https://www.unicef.org/eca/media/16436/file/Gender_Responsive_Parenting.pdf

⁷ Gender Transformative Approaches to Achieve Gender Equality and Sexual and Reproductive Health and Rights. UNFPA; 2023. Preluat de pe: <https://www.unfpa.org/publications/gender-transformative-approaches-achieve-gender-equality-and-sexual-and-reproductive>

Programe de educație parentală transformatoare de gen: programe de educație parentală care vizează abordarea cauzelor profunde ale inegalităților bazate pe gen, contestarea și/sau transformarea rolurilor de gen, precum și a normelor și dezechilibrelor de putere nocive dintre femei și bărbați, băieți și fete. Aceste programe recunosc că astfel de norme nocive și dezechilibre de putere subminează capacitatea părinților de a oferi îngrijire protectoare, limitează oportunitățile copiilor și constituie factori de risc pentru VBG, inclusiv pentru violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF). Se lucrează cu mamele și tații, precum și cu alți îngrijitori, femei și bărbați, pentru a promova relații grijulii și echitabile și interacțiuni nonviolente în întreaga familie.⁸ Parentalitatea transformatoare de gen presupune aplicarea unor principii fundamentale, precum egalitatea de gen și incluziunea, precum și promovarea unor norme pozitive de gen. De asemenea, susține dezvoltarea holistică a copilului, bunăstarea și o socializare pozitivă din perspectivă de gen.⁹

Niveluri de sprijin parental: Programele de educație parentală pot fi clasificate în trei niveluri – universale, țintite și intensive. **Programele universale** sunt oferite tuturor părinților, indiferent de nivelurile de risc (adică nu se utilizează criteriile de screening sau de selecție). **Programele țintite** sunt destinate părinților care au nevoi specifice. **Intervențiile intensive** sunt destinate familiilor care au nevoi complexe legate de comportamente cu risc înalt sau afecțiuni care pot fi diagnosticate, inclusiv familiilor cu semne incipiente ale problemei (de ex., maltratarea copilului), identificate printr-o evaluare de screening sau prin mecanismele de referire.¹⁰

Monitorizarea și evaluarea¹¹ sunt esențiale pentru implementarea cu succes a programelor de educație parentală.

- **Monitorizarea** este procesul sistematic de colectare, analiză și utilizare a informațiilor pentru a urmări progresul în implementarea programului și pentru a identifica problemele emergente și riscurile potențiale. Datele de monitorizare sunt prelucrate, analizate și partajate în timp util, pentru a le permite implementatorilor programului să rezolve problemele, să integreze lecțiile învățate și să adapteze programul la nevoile comunității.¹²
- **Evaluarea** reprezintă analiza sistematică a impactului programului și a proceselor de schimbare, concentrându-se pe rezultatele generate și pe lecțiile învățate din implementare. Evaluarea impactului bazată pe cercetare este cea mai complexă și mai riguroasă formă de evaluare și este adesea realizată printr-un studiu de sine stătător, coordonat de un partener extern sau desfășurat în colaborare cu acesta. Prin acest tip de evaluare, părțile interesate pot determina în ce măsură schimbările înregistrate în rezultate se datorează unui program specific.¹³

Parentalitate: interacțiuni, comportamente, emoții, cunoștințe, convingeri, atitudini și practici asociate îngrijirii acordate copiilor de către părinți/îngrijitori.¹⁴

⁸ Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2: UNICEF Innocenti, Florence, 2023. Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>

⁹ UNICEF ECARO (iulie 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹⁰ Ibid; also WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0-17 years. Geneva: World Health Organization; 2022; Parenting Support Framework for the Early Years. Geneva: Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Biroul Regional pentru Europa și Asia Centrală; 2024. <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹¹ Așa cum este descris și în REZUMATUL 4 al UNICEF. Programe de educație parentală pentru reducerea violenței împotriva copiilor și femeilor: În ceea ce privește măsurarea schimbărilor, procesele de monitorizare și evaluare mai sunt denumite uneori „monitorizare, evaluare și învățare” (MEÎ) sau „monitorizare, evaluare, responsabilizare și învățare” (MERÎ). Termenii indică uneori un anumit punct de vedere sau o anumită filosofie, dar, în general, se referă la activități similare. În acest document, folosim termenul monitorizare și evaluare sau M&E.

¹² UN Women and Social Development Direct. 2020. RESPECT Framework Monitoring and Evaluation (M&E) Guidance. Preluat de pe: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/RESPECT-implementation-guide-Monitoring-and-evaluation-guidance-en.pdf>; Organizația Mondială a Sănătății (OMS). 2024. Designing, Implementing, Evaluating, and Scaling Up Parenting Interventions: A Handbook for Decision-Makers and Implementers. Geneva. WHO. Preluat de pe: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/207a825e-0327-4ddc-a22a-621c6e8ea35c/content>

¹³ Ibid.

¹⁴ UNICEF (2017) Standards for ECD Parenting Programmes in Low- and Middle-Income Countries. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/107616/file/UNICEF-Programme-%20Guidance-for-Early-Childhood-Development-2017.pdf>

Programe și intervenții de educație parentală: un set de activități sau servicii menite să îmbunătățească modul în care îngrijitorii (inclusiv tații, mamele, bunicii și alți adulți) își îndeplinesc responsabilitățile de îngrijitori, în special în ceea ce privește cunoștințele, atitudinile, abilitățile, comportamentele și practicile lor parentale. Intervențiile pot fi integrate în servicii existente sau pot fi oferite ca programe independente.¹⁵ OMS definește o intervenție de educație parentală ca un set de activități sau servicii destinate părinților/îngrijitorilor, având ca obiectiv „îmbunătățirea interacțiunilor părinte-copil și a sprijinului parental de care beneficiază copilul”.¹⁶

Parentalitatea pozitivă: oferirea îngrijirii protectoare într-un mediu stabil, sensibil la nevoile copiilor, care îi protejează de amenințări și le oferă oportunități de învățare prin interacțiuni receptive și ludice, susținătoare din punct de vedere emoțional și stimulative din punct de vedere al dezvoltării.¹⁷

Program de educație parentală structurat: un program de educație parentală realizat conform unui curriculum bazat pe dovezi și unor materiale didactice standardizate, implementat pe parcursul mai multor sesiuni (trei sau mai multe) de către formatori specializați. Include instrumente de evaluare a situației înainte și după implementarea programului și solicită ca părinții sau îngrijitorii să participe la toate sesiunile.¹⁸ Spre deosebire de acesta, **un program de educație parentală nestructurat** este desfășurat în regim ad hoc sau flexibil, în care temele sunt introduse periodic pe măsura apariției necesităților, participarea este voluntară, iar părinților sau îngrijitorilor nu li se cere să participe la toate sesiunile.

¹⁵ Daly, M., R. Bray, Z. Bruckhauf, J. Byrne, A. Margaria, N. Pecnik, and M. Samms-Vaughan. (2015). Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context. Florența: UNICEF Office of Research – Innocenti, 2015 (Innocenti Insights). Preluat de pe: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/01%20family_support_layout_web.pdf

¹⁶ WHO. (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378237/9789240095595-eng.pdf>

¹⁷ UNICEF Europe and Central Asia Regional Office (July 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹⁸ Cartografierea programelor de educație parentală oferite în Republica Moldova. Raport de cercetare: Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; 2020. Preluat de pe: https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/11/Studiu-pilot_parenting_final.pdf

Rezumat executiv

1. Scopul și domeniul de aplicare al evaluării

Această evaluare națională examinează contextul, calitatea și eficacitatea programelor de educație parentală pentru îngrijitori din Republica Moldova dintr-o perspectivă transformatoare de gen, cu un accent deosebit pe contribuția lor la prevenirea violenței, la promovarea egalității de gen și la sporirea bunăstării copiilor și îngrijitorilor. Realizată în cadrul Programului comun al UNFPA și UNICEF, „Rupeți cercul violenței împotriva femeilor și copiilor”, evaluarea reflectă constatarea tot mai răspândită că programele de educație parentală sunt un punct de intrare esențial pentru schimbarea normelor de gen dăunătoare, consolidarea relațiilor de familie și prevenirea violenței împotriva copiilor și femeilor.

Evaluarea a avut trei obiective generale. Primul obiectiv a fost cartografierea și analiza tuturor programelor active de educație parentală implementate în Republica Moldova între anii 2023 și 2025, cu identificarea caracteristicilor de proiectare a grupurilor-țintă, a modalităților de implementare și a ancorării instituționale. Al doilea obiectiv a vizat evaluarea măsurii în care programele existente se aliniază principiilor transformatoare de gen, inclusiv promovarea împărțirii responsabilităților de îngrijire, luarea deciziilor în mod echitabil, soluționarea nonviolentă a conflictelor și determinarea legăturilor între violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF). Al treilea obiectiv a fost elaborarea unei Teorii a schimbării (TS) și a unui Cadru de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ), menite să ghideze extinderea, asigurarea calității și integrarea în sistem a sprijinului parental din perspectiva transformatoare de gen în Republica Moldova.

Evaluarea a fost concepută în mod explicit ca un exercițiu de consolidare a sistemului, pornind de la constatarea că programele de educație parentală din Republica Moldova funcționează preponderent ca inițiative fragmentate, finanțate de donatori și implementate de organizații ale societății civile, cu sustenabilitate, coordonare și integrare limitate în sistemele de servicii publice. Prin urmare, constatările și recomandările sunt concepute pentru a ajuta instituțiile guvernamentale, actorii societății civile și partenerii de dezvoltare în tranziția de la proiecte pe termen scurt către un sistem național coerent de sprijin parental, bazat pe o abordare transformatoare de gen, protector și sustenabil.

2. Metodologia

În cadrul evaluării s-a utilizat o abordare mixtă, combinând analiza documentară, cartografierea programelor, colectarea de date cantitative și cercetarea calitativă. Consiliul Facultății Psihologie, Științe ale Educației, Asistență Socială și Sociologie a Universității de Stat din Republica Moldova a acordat aprobarea etică pentru toate părțile cercetării, iar în procesul de realizare a studiului s-au respectat cu strictețe normele etice fundamentale, în special cele privind protecția participanților, confidențialitatea datelor și principiul non-maleficienței „a nu face rău”.

A fost realizată o analiză documentară cuprinzătoare a 74 de documente, incluzând politici și strategii naționale, documentația programelor de educație parentală existente, ghiduri transformatoare de gen și resurse pentru prevenirea violenței. Această analiză a stat la baza atât a cadrului conceptual, cât și a criteriilor analitice utilizate în evaluarea programelor.

A fost realizată o cartografiere națională și o bază de date a programelor de educație parentală, pornind de la cartografierea din 2020, care a fost actualizată pentru a include toate inițiativele de parentalitate active în perioada 2023-2025. În urma acestui proces, au fost identificate 21 de organizații

care implementează 30 de programe de educație parentală active la nivel național. O atenție deosebită a fost acordată identificării programelor care abordează în mod explicit VÎC și VÎF, implică tații și bărbații și integrează elemente transformatoare de gen.

Datele cantitative primare au fost colectate prin intermediul a două chestionare structurate: unul a fost administrat managerilor și directorilor de organizații/programe de educație parentală și altul a fost aplicat formatorilor și/sau facilitatorilor. În total, la cercetarea cantitativă au participat 21 de furnizori de programe și 72 de facilitatori. Componenta cantitativă a examinat obiectivele programelor, conținutul, modalitățile de implementare, grupurile-țintă, capacitatea personalului, integrarea dimensiunii de gen și practicile de monitorizare.

Datele calitative au fost colectate în cadrul interviurilor cu actori -cheie și al discuțiilor în focus grup cu reprezentanți ai guvernului, organizații ale societății civile, facilitatori și părți interesate la nivel comunitar. Aceste date au oferit o înțelegere aprofundată a percepțiilor privind calitatea programelor, evaluarea abordărilor sensibile la gen, provocările de implementare, limitările de sustenabilitate și cadrul favorabil pentru parentalitatea transformatoare de gen.

Constatările din toate sursele de date au fost sintetizate și analizate în raport cu o Teorie a schimbării propusă și cu un Cadru de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) din perspectiva transformatoare de gen propus, permițând compararea sistematică a practicii actuale cu standardele dorite de calitate, protecție și impact.

3. Principalele constatări

✓ **Contextul și sustenabilitatea programelor de educație parentală**

Evaluarea constată că sprijinul parental în Republica Moldova este fragil și în scădere ca amploare. Deși în 2020 erau active 52 de programe de educație parentală, în 2023–2025 au fost implementate doar 30. În ultimii trei ani 40 programe de educație parentală au fost întrerupte. Organizațiile societății civile continuă să fie principalii prestatori de servicii, reprezentând 19 din cele 21 de organizații active, în timp ce asumarea sectorului public este minimă. Această dependență puternică de proiecte finanțate de donatori implică riscuri majore pentru sustenabilitate, continuitate și o acoperire echitabilă la nivel național.

Majoritatea programelor funcționează ca intervenții pe termen scurt sau ocazionale, cu urmărire ulterioară limitată, sesiuni de consolidare sau continuitate bazată pe referire pentru familiile care se confruntă cu niveluri ridicate de stres, violență sau vulnerabilitate. Doar un număr mic de programe oferă acces la sprijin psihosocial, consiliere sau sprijin structurat, ceea ce le limitează capacitatea de a produce schimbări durabile, în special pentru familiile afectate de traumă, strămutare sau adversitate cronică.

✓ **Conținut și practică transformatoare de gen**

Deși multe programe promovează practici de parentalitate pozitivă și relații părinte–copil îmbunătățite, evaluarea constată că conținutul transformator de gen este inegal și adesea limitat. Doar un număr mic de programe abordează explicit egalitatea de gen, împărțirea responsabilităților de îngrijire, dinamica puterii în gospodărie sau masculinitățile. Implicarea taților și a îngrijitorilor bărbați este în creștere, dar rămâne inconsistentă și insuficientă.

Constatările cantitative și calitative arată faptul că majoritatea programelor sunt mai degrabă sensibile la dimensiunea de gen decât transformatoare de gen. Programele recunosc diferențele de gen, însă rareori contestă normele, rolurile și relațiile de putere care perpetuează îngrijirea inegală și violența. Măsurarea rezultatelor transformatoare de gen este deosebit de slabă: lipsesc indicatori naționali standard pentru a urmări schimbările în atitudini privind genul, coparentalitatea sau luarea deciziilor în comun.

✓ **Prevenirea violenței, măsuri de protecție și mecanisme de referire**

Evaluarea identifică lacune critice în materie de protecție și răspuns la violență. Deși 26 dintre cele 30 de programe includ un anumit conținut privind prevenirea VÎC, doar un număr mic abordează violența bazată pe gen sau VÎF, iar foarte puține oferă participanților informații clare despre unde și cum pot solicita ajutor. Căile formale de referire către servicii specializate sunt în mare parte absente: doar 7 (șapte) programe dispun de mecanisme de referire structurate, iar conștientizarea responsabilităților de referire în rândul facilitatorilor este inconsecventă.

Această pregătire insuficientă în domeniul protecției subminează semnificativ rolul de prevenire al programelor de educație parentală și creează riscuri pentru participanții care se confruntă cu violența, fără a avea acces la sprijin adecvat. Constatările evidențiază absența unor standarde obligatorii pentru identificarea riscurilor, răspunsul sigur, documentarea și urmărirea cazurilor referite în cadrul programelor.

✓ **Capacitatea personalului și asigurarea calității**

Evaluarea relevă variații substanțiale în instruirea, competențele și supervizarea facilitatorilor. Mai puțin de o treime dintre facilitatori au beneficiat de instruire în domeniul protecției copilului sau al prevenirii violenței, însă mai puțini au fost instruiți în domeniul VBG sau VÎF. Nu există mecanisme sistematice de evaluare a competențelor facilitatorilor, de observare a practicii sau de oferire a supervizării structurate și a feedbackului.

Sistemele de asigurare a calității sunt slabe, monitorizarea, supervizarea reflexivă sau managementul performanței orientat spre învățare fiind folosite rar. Aceasta subminează atât eficacitatea programelor, cât și capacitatea de a furniza în siguranță și în mod eficient conținut transformator de gen.

✓ **Monitorizare, evaluare și învățare**

Practicile curente de monitorizare și evaluare sunt fragmentate și insuficiente. Sistemele de date existente vizează în mod principal participarea și rezultatele, acordând o atenție limitată calității implementării, protecției, schimbării transformatoare de gen sau consecințelor neintenționate. Deși rezultatele raportate se aliniază în linii mari cu logica de bază a rezultatelor din Cadrul de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) propus, absența instrumentelor, indicatorilor și definițiilor standard ale datelor împiedică agregarea, compararea și învățarea semnificative la nivel național.

În concluzie, consolidarea MEÎ nu este o componentă tehnică, ci o condiție prealabilă pentru îmbunătățirea eficacității, eficienței, responsabilității și sustenabilității sprijinului parental în Republica Moldova.

4. Concluzii și recomandări prioritare

Conform evaluării, programele de educație parentală din Republica Moldova reprezintă o oportunitate promițătoare, dar insuficient valorificată, de a promova bunăstarea copilului, de a preveni violența și de a promova egalitatea de gen. Pentru a trece de la un set fragmentat de proiecte la un sistem național coerent, sunt necesare acțiuni ferme în planificare, implementarea, monitorizarea și integrarea programelor de educație parentală în sistem.

Principalele priorități sunt:

- **Definirea** standardelor minime naționale pentru parentalitatea transformatoare de gen, clarificând conținutul necesar privind coparentalitatea, dinamica de putere, soluționarea non-violentă a conflictelor și legăturile dintre VÎC și VÎF.
- **Integrarea** sistemelor de protecție și de referire ca cerințe obligatorii, inclusiv protocoale privind riscul de vătămare, registre de referiri, instruirea personalului și monitorizarea de rutină a referirilor și a monitorizării ulterioare.
- **Creșterea** nivelului de profesionalism al personalului din domeniul parentalității prin căi naționale de instruire, certificare bazată pe competențe, supervizare structurată și dezvoltare profesională continuă.
- **Consolidarea** strategiilor de implicare a bărbaților, utilizând modele de realizare adecvate contextului, cofacilitatori bărbați și parteneriate pentru a normaliza împărțirea responsabilităților de îngrijire.
- **Implementarea** unui pachet MEÎ minim, standardizat pentru toate programele, cu indicatori comuni, instrumente de evaluare, dezagregarea datelor și cicluri de învățare periodică.
- **Instituționalizarea** sprijinului parental în cadrul sistemelor publice, pe baza unor modele cu costuri calculate, a unui leadership guvernamental ferm și a unor căi clare de sustenabilitate și extindere.

Împreună, aceste măsuri pot oferi Republicii Moldova posibilitatea de a transforma sprijinul parental din inițiative izolate într-un sistem național transformator de gen, protectiv și sustenabil, care întărește familiile, reduce violența și promovează medii echitabile și incluzive pentru toți copiii.

În plus, raportul oferă un set de **instrumente practice și recomandări operaționale** pentru consolidarea programelor de educație parentală transformatoare de gen din Republica Moldova, inclusiv:

- O teorie a schimbării și un cadru de monitorizare și evaluare aferent pentru programele de educație parentală transformatoare de gen;
- Cerințe minime recomandate pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova;
- Recomandări pentru mesaje de schimbare comportamentală și socială (SCS) de susținere;
- Recomandări pentru elaborarea procedurilor operaționale standard pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen;
- Recomandări pentru elaborarea setului de instrumente pentru programe de educație parentală transformatoare de gen.

Introducere și context

Context general

Dovezile privind corelația dintre violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF) au evidențiat potențialul programelor de educație parentală transformatoare de gen de a aborda simultan atât VÎC, cât și VÎF.¹⁹ Programele de educație parentală diminuează violența împotriva copiilor și violența împotriva femeilor prin abordarea cauzelor lor comune – inegalitatea de gen, normele sociale dăunătoare și stresul în familie – dacă promovează practici de îngrijire pozitive, echitabile și nonviolente. Programele de educație parentală reduc violența împotriva femeilor, implicând îngrijitorii – femei și bărbați – în construirea de relații sănătoase și nonviolente, în promovarea egalității de gen și în contestarea rolurilor de gen inechitabile și a dinamicilor inegale ale puterii. Dovezile arată că programele de educație parentală transformatoare de gen și de sprijin pentru îngrijitori pot reduce utilizarea disciplinei violente și violența din partea partenerului intim într-un interval de la unu până la patru ani, favorizând medii familiale mai sigure și mai afectuoase. Aceste programe consolidează competențele relaționale ale îngrijitorilor, precum comunicarea, reglarea emoțională și rezolvarea conflictelor, încurajând atât împărțirea responsabilităților de îngrijire, cât și luarea deciziilor în comun. Prin încurajarea reflecției critice asupra normelor de gen nocive și susținerea masculinității pozitive, programele de educație parentală transformatoare de gen abordează cauzele profunde ale violenței, îmbunătățesc relațiile de cuplu și reduc violența din partea partenerului intim (VPI) în contexte diferite.

Centrul Național pentru Prevenirea Abuzurilor față de Copii (CNPAC) și Ministerul Educației și Cercetării au efectuat, în anul 2020, o cartografiere a programelor de educație parentală în Republica Moldova²⁰ și au identificat 32 de prestatori pentru 52 de programe, majoritatea implementate de OSC-uri și finanțate prin proiecte sprijinite din surse externe. Majoritatea programelor au fost nestructurate și pe termen lung. Ele se axau în principal pe parentalitatea pozitivă, creșterea nonviolentă a copiilor și îngrijirea copiilor cu dizabilități, cu o coordonare sau supraveghere limitată din partea autorităților publice responsabile. Conținutul transformator de gen a fost abordat neuniform în cadrul programelor: deși multe au promovat norme nonviolente și disciplina pozitivă, doar un număr mic de programe s-au concentrat în mod explicit pe implicarea bărbaților în îngrijire (9,6%) sau pe dezvoltarea unor abilități parentale echitabile și protectoare. Unele programe au sprijinit părinții în ceea ce privește bunăstarea emoțională și gestionarea stresului, dar puține au abordat sistematic egalitatea de gen sau redistribuirea rolurilor de îngrijire în cadrul gospodăriilor. Autorii studiului au constatat că sectorul nu dispune de un cadru coerent pentru integrarea abordărilor transformatoare de gen și că tații, tinerii și alți îngrijitori de sex masculin rămân subreprezențați în rândul participanților. Pentru a consolida sistemul de educație parentală din Republica Moldova sunt necesare: o reglementare mai clară la nivel de politici, coordonare națională, mecanisme de acreditare, instruire și curriculumuri care să promoveze egalitatea de gen, bunăstarea mintală și practici de îngrijire pozitive și nonviolente.

¹⁹ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Parent and caregiver support programmes, UNICEF Innocenti, Florence, octombrie 2024. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/reports/working-intersections-violence-against-children-and-violence-against-women>; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Why it matters for children's protection and well-being, UNICEF Innocenti, Florence, octombrie 2024. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/media/9846/file/UNICEF-Innocenti-Why-it-Matters-for-Childrens-Protection-Brief1-November-2024.pdf>

²⁰ Cartografierea programelor de educație parentală furnizate în Republica Moldova. Raport de cercetare: Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; 2020. https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/11/Studiu-pilot_parenting_final.pdf

A fost adoptată Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016–2022. Mai recent, cu sprijinul UNICEF, a fost elaborat și validat planul de acțiuni cuprinzător pentru Strategia privind parentalitatea pozitivă, cu accent pe violența bazată pe gen, și au fost determinate costurile de implementare a acestuia. Însă planul respectiv nu a fost încă aprobat. Politicile actuale, precum Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, Programul național pentru protecția copilului pentru anii 2022–2026 (Obiectivul specific 3.1), Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023–2027 și angajamentele aliniate la cerințele UE (Articolul 138 lit. d), accentuează necesitatea consolidării capacităților privind practicile de parentalitate pozitivă.

În februarie 2025, pentru a avansa implementarea politicilor menționate mai sus, Ministerul Educației și Cercetării a lansat Platforma națională consultativă în domeniul educației parentale și a parentalității pozitive (denumită în continuare Platforma națională). În aprilie 2025, ministerul a aprobat oficial regulamentul de funcționare al acesteia.²¹ Misiunea Platformei naționale este de a facilita dialogul dintre părțile interesate în vederea dezvoltării unui ecosistem național de educație parentală și de a promova programe de educație parentală axate pe parentalitate pozitivă, care sunt eficiente, inovatoare și sustenabile.

În august 2025, Planul de acțiuni al Platformei pentru perioada iulie 2025 – decembrie 2026 a fost aprobat²² și au fost create două grupuri de lucru. Cele două grupuri de lucru au fost constituite pentru a avansa agenda națională privind educația parentală și promovarea parentalității pozitive:

- **Grupul de lucru 1** are mandatul de a elabora conceptul și viziunea pentru un ecosistem național al educației parentale, axat pe parentalitate pozitivă.
- **Grupul de lucru 2** are sarcina de a cartografia și analiza programele existente de educație parentală, pentru a le identifica pe cele mai potrivite în vederea integrării lor în sistemul educațional național.

UNICEF și UNFPA conduc eforturile de revizuire a inițiativelor existente de educație parentală, de evaluare a eficacității acestora și de promovare a integrării lor în politicile naționale, aliniind aceste acțiuni la cercetarea globală privind abordarea VÎC și VÎF. Această evaluare națională a programelor pentru părinți/îngrijitori, împreună cu consultările publice, urmărește să aprofundeze și să completeze înțelegerea eficacității programelor actuale de educație parentală din Republica Moldova, în scopul reducerii VÎC și VÎF. De asemenea, evaluarea are ca obiectiv generarea de recomandări bazate pe dovezi și contribuirea la Agenda privind schimbările comportamentale și sociale (SCS) a Republicii Moldova. Acest raport va fi util pentru grupurile de lucru, fiindcă conține constatări în domeniile lor de interes și oferă perspective bazate pe dovezi privind programele active de educație parentală. Totodată, raportul va fundamenta planificarea strategică viitoare, precum și selectarea programelor și modalităților de implementare.

Dovezi globale care fundamentează programele de educație parentală

✓ Ce este parentalitatea?

„Parentalitatea” este definită de UNICEF drept „interacțiunile, comportamentele, emoțiile, cunoștințele, credințele, atitudinile și practicile asociate acordării de îngrijire protectoare”.²³ Biroul Regional UNICEF pentru Europa și Asia Centrală (ECARO) în cadrul de reglementare al parentalității în primii ani de viață

²¹ Ministerul Educației și Cercetării. Ordinul nr.556/14.04.2025. Regulamentul cu referire la organizarea și funcționarea platformei consultative permanente în domeniul educației parentale și promovării parentalității pozitive. 2025. https://mec.gov.md/sites/default/files/ordin_platforma_parenting_556_14.04.2025_1.pdf

²² Ministerul Educației și Cercetării. Ordinul nr. 1372/05.08.2025. Plan de activitate al Platformei Consultative Permanente în domeniul Educației Parentale și Promovării Parentalității Pozitive. 2025. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr_1372_05.08.2025.pdf

²³ UNICEF (2017) Standards for ECD Parenting Programmes in Low- and Middle-Income Countries. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/107616/file/UNICEF-Programme-%20Guidance-for-Early-Childhood-Development-2017.pdf>

a copilului, menționează că „Deceniile de cercetare au demonstrat că impactul părinților este cel mai mare în primii ani de viață, când creierul copilului se dezvoltă rapid și este modelat de interacțiunile și experiențele cu părinții, familia și mediul mai larg”.^{24 25}

Programele de educație parentală pentru adolescenți au caracteristici comune cu programele pentru copiii mai mici și trebuie să consolideze și să amplifice beneficiile pozitive ale investițiilor anterioare.²⁶

Scopul acestora este să răspundă nevoilor, priorităților și preferințelor în continuă evoluție ale adolescenților, precum și pentru a ține cont de relația acestora cu părinții.

Relațiile parentale pozitive îmbunătățesc rezultatele dezvoltării pentru copiii de toate vârstele și pot atenua, de asemenea, impactul factorilor externi negativi.²⁷ Astfel, părinții îi ajută pe copii să își consolideze cunoștințele, abilitățile și atitudinile, trasând o traiectorie pentru sănătatea, dezvoltarea și bunăstarea lor.²⁸ În plus, influența practicilor parentale se poate extinde de-a lungul generațiilor.²⁹

Sprejtinul parental sub forma intervențiilor de educație parentală reprezintă o strategie importantă și eficientă pentru a ajuta țările și comunitățile să reducă formele de abuz împotriva copiilor și să atingă țintele ODD, inclusiv: Ținta 16.2 „Eradicarea abuzului, exploatării, traficului și tuturor formelor de violență împotriva copiilor”; Ținta 5.2 „Eradicarea tuturor formelor de violență la adresa tuturor femeilor și fetelor în sfera publică și privată, inclusiv traficul de persoane și exploatarea sexuală, precum și alte forme de violență și exploatare”; și Ținta 16.1 „Reducerea semnificativă și pretutindeni a tuturor formelor de violență și a ratelor de deces survenite în urma violenței”.³⁰ În plus, oferirea sustenabilă a intervențiilor de educație parentală poate accelera implementarea sistemelor universale de protecție socială (Ținta 1.3).³¹ Totuși, astfel de intervenții de educație parentală trebuie să completeze, nu să înlocuiască intervențiile care vizează sărăcia, șomajul și sănătatea publică.³² „Parentalitatea” se referă, așadar, la îngrijirea continuă oferită unui copil de către un părinte biologic, un tutore sau un alt îngrijitor care se ocupă zilnic de acesta.³³ Îngrijitorii pot fi părinți, frați, bunici și alte rude, precum și îngrijitori non-biologici, cum ar fi părinții vitregi sau asistenții parentali. Adolescenții care au copii sunt, de asemenea, părinți pentru propriii lor copii și, posibil, pentru frații mai mici, având totodată nevoie de sprijin parental din partea propriilor îngrijitori.

✓ De ce să sprijinim parentalitatea?

Cadrul UNICEF pentru primii ani de viață evidențiază beneficiile sprijinului parental pentru copii, familie și societate. Acestea includ rezultate mai bune în dezvoltarea timpurie, reducerea violenței în familie și consolidarea comunităților.

Cadrul de îngrijire protectoare,³⁴ elaborat de UNICEF, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și Banca Mondială, plasează părinții în centru, subliniind rolul familiilor, comunităților și prestatorilor de servicii în promovarea dezvoltării și bunăstării copilului.

²⁴ National Research Council, Institute of Medicine and Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development, From Neurons to Neighborhoods: The science of early childhood development, edited by Jack P Shonkoff and Deborah A Phillips, National Academy Press, 2000. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25077268/>

²⁵ Scientific Council on the Developing Child (2007). The Science of Early Childhood Development: Closing the Gap Between What We Know and What We Do. Preluat de pe: www.developingchild.harvard.edu

²⁶ UNICEF. (2021). Programming Guidance for Parenting of Adolescents. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/97831/file/Parenting%20of%20Adolescents.pdf>

²⁷ Ibid.

²⁸ UNICEF ECARO (iulie 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

²⁹ UNICEF. (2021). Programming Guidance for Parenting of Adolescents. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/97831/file/Parenting%20of%20Adolescents.pdf>

³⁰ World Health Organisation. (2022). WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0-17 years. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ UNICEF. (2020). Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note. UNICEF New York. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/77866/file/Parenting-Guidance-Note.pdf>

³⁴ World Health Organization, UNICEF, World Bank. (2018). *Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential.*

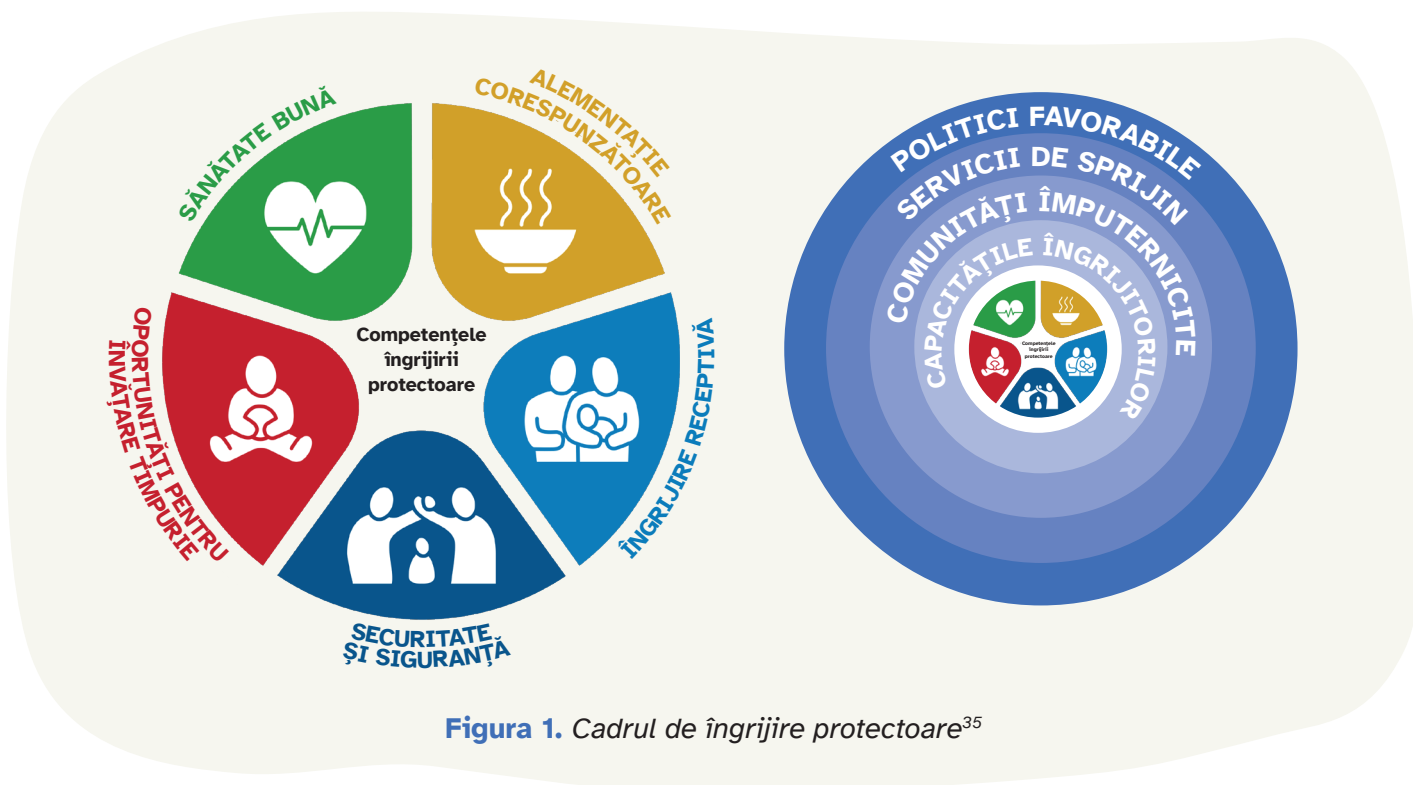

Figura 1. Cadrul de îngrijire protectoare³⁵

Sprrijinirea parentalității este esențială. Programele de educație parentală bazate pe dovezi oferă o modalitate eficientă de a sprijini îngrijitorii și de a preveni abuzul asupra copiilor, neglijarea și situațiile adverse. Astfel de programe duc la îmbunătățirea interacțiunilor între părinți și copii, la îngrijire receptivă, la parentalitate pozitivă, la o mai bună sănătate mintală a îngrijitorilor și la consolidarea abilităților de disciplinare nonviolentă, reglare emoțională, gestionare a stresului, rezolvare a conflictelor și comunicare. Aceste programe utilizează metode participative pentru a îmbunătăți cunoștințele despre parentalitate și a promova schimbări de atitudini și de comportamente.³⁶

S-a demonstrat că programele de educație parentală bazate pe dovezi generează rezultate pozitive pentru părinți și îngrijitori, inclusiv îmbunătățirea calității relației de cuplu, creșterea participării femeilor la luarea deciziilor în gospodărie și implicarea sporită a bărbaților în îngrijirea copiilor și în treburile casnice. Implicarea bărbaților este esențială pentru promovarea egalității de gen în familie, deoarece bărbații au adesea o putere decizională considerabilă în gospodărie. De asemenea, aceasta reprezintă o componentă esențială a prevenirii violenței, deoarece, de cele mai multe ori, bărbații sunt principalii inițiatori ai violenței din partea partenerului intim. Cadrul UNICEF de sprijin al părinților în primii ani demonstrează că sprijinul parental îmbunătățește dezvoltarea timpurie a copiilor, reduce violența în familie, diminuează inegalitatea de gen și consolidează comunitățile. Implicarea activă a bărbaților ca parteneri echitabili și grijulii contribuie la contestarea relațiilor de putere inegale și la transformarea normelor de gen dăunătoare. Implicarea bărbaților presupune măsuri de sprijin menite să-i încurajeze să-și analizeze atitudinile și practicile de gen, să adopte forme de masculinitate pozitivă și să participe în mod echitabil și nonviolent la îngrijirea și la luarea deciziilor în familie. O abordare transformatoare de gen este crucială, deoarece elimină cauzele profunde ale violenței și contestă atitudinile, rolurile și dinamicile de putere inegale bazate pe gen. Totodată, promovează relații respectuoase, grijulii și non-violente și susține îngrijirea echitabilă și luarea deciziilor în comun în familie.³⁷

³⁵ Ibid.

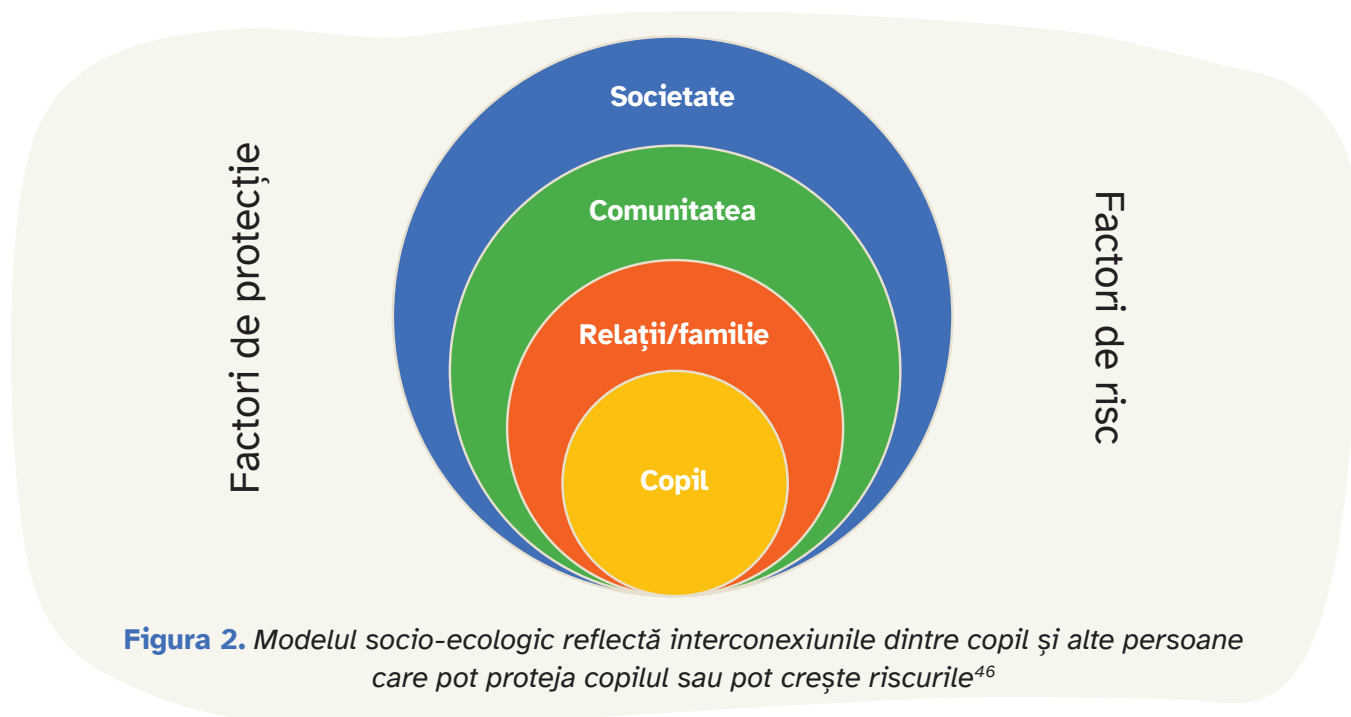
³⁶ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Parent and caregiver support programmes. UNICEF Innocenti, Florence, octombrie 2024; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Why it matters for children's protection and well-being, UNICEF Innocenti, Florence, octombrie 2024

³⁷ Ibid, also UNICEF Innocenti, Florence (2023). Prevention Collaborative and Equimundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>

Programele de educație parentală îmbunătățesc sănătatea mintală și bunăstarea atât a copiilor, cât și a îngrijitorilor,³⁸ reduc comportamentele de risc³⁹ și violența între membrii adulți ai familiei⁴⁰ și promovează relațiile familiale pozitive.⁴¹ Odată implementate, acestea implică costuri aproximativ comparabile cu cele ale programelor de vaccinare de rutină.⁴²

Cadrul UNICEF de sprijin al părinților în primii ani de viață a copiilor, demonstrează că sprijinul parental îmbunătățește dezvoltarea timpurie a copiilor, reduce violența în familie, diminuează inegalitatea de gen și consolidează comunitățile.⁴³ Programele de educație parentală sunt esențiale pentru familii, în special pentru cele care se confruntă cu dificultăți, consolidându-le abilitățile de a oferi îngrijire protectoare.⁴⁴

Înțelegerea modului în care dezvoltarea și creșterea unui copil sunt influențate de conexiunile dintre copil și familie, comunitate și societatea în ansamblu ne ajută să determinăm atât în ce mod părinții pot contribui la sporirea rezilienței copilului, cât și aspectele de care părinții/îngrijitorii, lucrătorii din prima linie, managerii de programe și factorii de decizie din cadrul guvernului trebuie să țină cont pentru a preveni și a reduce riscurile la nivel individual, familial, comunitar și instituțional. Cadrul socio-ecologic INSPIRE⁴⁵ se bazează pe dovezi globale și evidențiază factorii sociali, economici și culturali care contribuie la protejarea copiilor sau la creșterea riscurilor de violență.

³⁸ McGinn, T. (2017). Blog, The Mental Elf, 19 January 2017, Parent training works for child and adolescent mental health. Preluat de pe: <https://www.nationalelfservice.net/populations-and-settings/parenting/parent-training-works-for-child-and-adolescent-mental-health/>; Website, Incredible Years/Research. Preluat de pe: <https://www.incredibleyears.com/research>

³⁹ Kjøbli J., Melendez-Torres G.J., Gardner F., Backhaus S., Linnerud S., Leijten P. (2023). (2023). Research review: Effects of parenting programmes for children's conduct problems on children's emotional problems – a network meta-analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2023 Mar;64(3):348-356. doi: 10.1111/jcpp.13697. Epub 2022 Sep 13.

⁴⁰ Bjorn Thota A., Gennari F., Guedes A. (2023). What Works to Reduce Violence against Children and Women in the Home in Low- and Middle-Income Countries? A review of parenting programmes, informed by Social and Behaviour Change (SBC) strategies. Evidence-to-Policy Brief, UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/media/2656/file/UNICEF-RF-SBC-Parenting-Policy-Brief-2023.pdf>

⁴¹ Ibid.

⁴² WHO, Office of the Special Representative of the Secretary-General on Violence Against Children, UNICEF (2021). Universal parenting support to prevent abuse and neglect: A policy call for national governments. Retrieved from: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/violence-prevention/universal-parenting-policy-note.pdf?sfvrsn=c0b411b2_21&download=true

⁴³ World Health Organization, UNICEF, World Bank. (2018). *Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential*. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/272603/9789241514064-eng.pdf>

⁴⁴ UNICEF ECARO (iulie 2024). Parenting Support Framework for the Early Years.

⁴⁵ WHO. (2016). INSPIRE: seven strategies for ending violence against children. Paginile 16-17. Preluat de pe: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565356>

⁴⁶ Changing the Way We Care. (2021). Promoting Resilience-Informed Care: holistic prevention and response to adverse childhood experiences. A practical guidance resource for front-line workers and managers promoting family-based care.

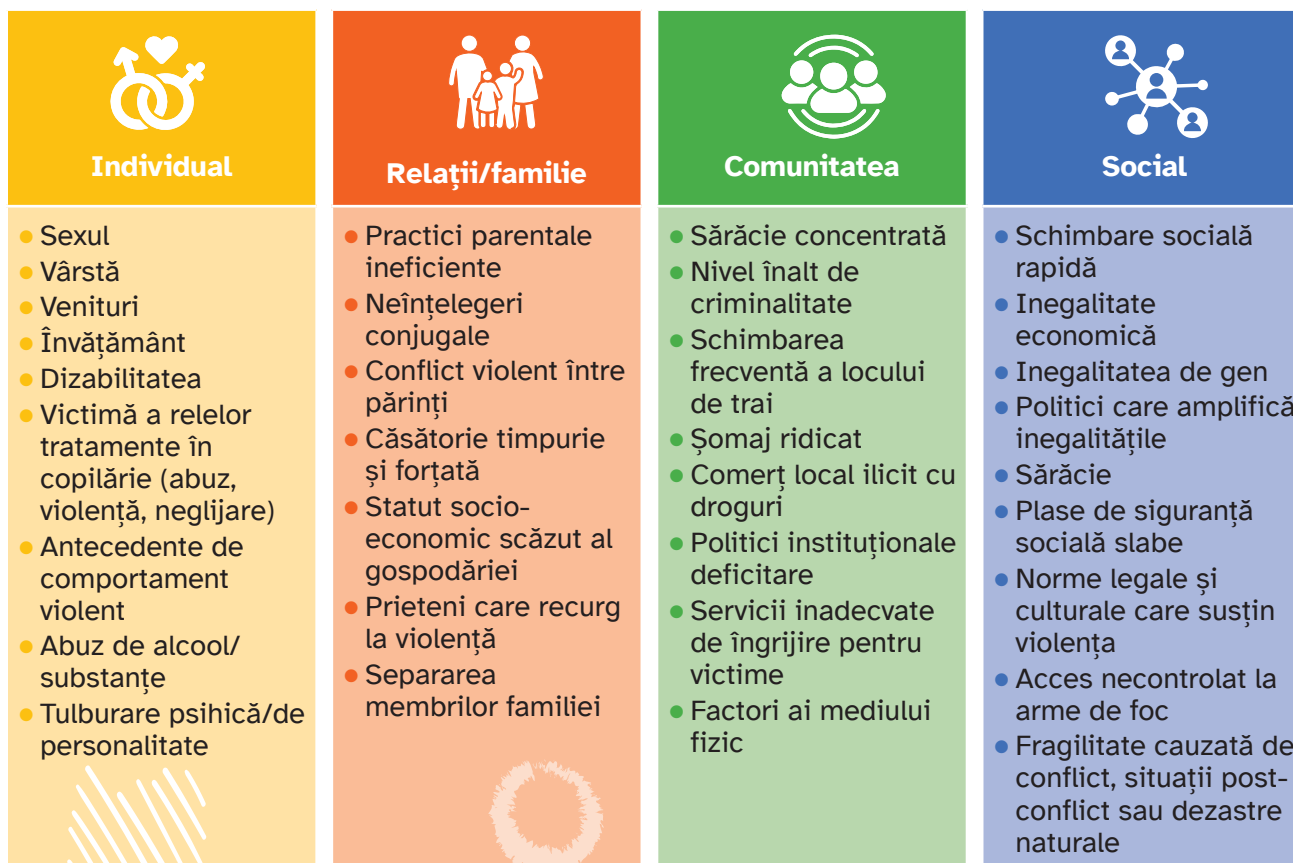

Figura 3. Factorii de la diferite niveluri ale modelului socio-ecologic care pot expune un copil la risc⁴⁷

Deși majoritatea programelor de educație parentală acționează la nivel individual și de familie pentru a schimba atitudinile și comportamentele, prevenirea violenței necesită intervenții la toate nivelurile modelului socio-ecologic.⁴⁸ Unele programe acționează pe mai multe niveluri, folosind campanii de schimbare comportamentală și socială la nivelul comunității pentru a contesta normele sociale și de gen nocive și a promova relații grijulii, nonviolente, precum și dinamici familiale mai echitabile, inclusiv implicarea bărbaților în îngrijirea copiilor și în munca de îngrijire neremunerată. Altele sunt implementate în instituții și au drept scop instruirea prestatorilor de servicii privind implicarea bărbaților, susținerea parentalității transformatoare de gen sau promovarea unor legi și politici favorabile, cum ar fi eliminarea pedepselor corporale, aprobarea planurilor de acțiune privind VIF sau acordarea concediului parental plătit. Deși nu toate programele trebuie implementate la fiecare nivel, este important să recunoaștem necesitatea de a ne implica în întregul ecosistem și de a construi parteneriate și strategii potrivite.

✓ **Ce sunt programele de educație parentală și ce rezultate au?**

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește o intervenție de educație parentală drept un set de activități sau servicii destinate părinților/îngrijitorilor, având obiectivul de a „îmbunătăți interacțiunile părinte-copil și calitatea generală a îngrijirii parentale pe care o primește un copil”.⁴⁹ Împreună, intervențiile de educație parentală reprezintă o strategie de schimbare comportamentală și socială care operează la nivel comunitar (grup de părinți) și la nivel familial. Acestea se concentrează pe consolidarea abilităților și comportamentelor părinților/îngrijitorilor pentru a îmbunătăți modul în care se raportează la copilul lor; totodată, intervențiile pot aborda și cunoștințele, atitudinile, convingerile și sentimentele părinților.

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2.

⁴⁹ WHO. (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378237/9789240095595-eng.pdf>

„Famiiliile, părinții și îngrijitorii au un rol central în asigurarea bunăstării și dezvoltării copilului. Ei oferă identitate, dragoste, îngrijire, întreținere și protecție copiilor și adolescenților, precum și securitate și stabilitate economică. Famiiliile pot fi cea mai mare sursă de sprijin pentru copii, dar, în circumstanțe nefavorabile, pot fi și cea mai mare sursă de vătămare.”⁵⁰

Conform ghidului OMS pentru proiectarea și extinderea intervențiilor de educație parentală⁵¹, în Cadrul pentru îngrijire afectuoasă și stimulativă⁵², și în Cadrul global pentru sprijinul parental⁵³, recent elaborat, nevoile famiiliilor în materie de sprijin parental variază semnificativ și evoluează în timp. Abordarea universală progresivă, reprezentată ca o piramidă cu trei niveluri – universal, țintit și intensiv – combină sprijinul parental larg, la nivel de populație, cu servicii din ce în ce mai intensive, în funcție de nevoile famiiliei (a se vedea figura 4).⁵⁴ Această abordare garantează accesul tuturor îngrijitorilor la un sprijin de bază, inclusiv și lipsit de stigmatizare, oferind în același timp intervenții mai specializate celor care se confruntă cu provocări suplimentare sau complexe. Strategiile privind schimbările comportamentale și sociale (SCS) au un rol central la toate nivelurile, asigurând că intervențiile promovează practici de parentalitate pozitivă, schimbă normele dăunătoare și stimulează cererea pentru servicii.⁵⁵

Obiectivul sprijinului parental universal este să ajungă la toți îngrijitorii, schimbând normele sociale, oferind informații și promovând parentalitatea pozitivă. Acesta poate fi oferit ca o intervenție de educație parentală de sine stătătoare sau prin integrarea unor componente de sprijin parental (de ex., mesaje-cheie, consiliere sau dezvoltare de abilități) în serviciile existente. Sprijinul parental universal devine mai eficient atunci când este coordonat pentru a oferi sprijin în diferite sectoare, asigurând continuitatea serviciilor, evitând lacunele și abordând diferitele nevoi de parentalitate.⁵⁶

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² WHO, UNICEF, World Bank group. (2018). Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. Prețuat de pe: <https://www.who.int/teams/maternal-newborn-child-adolescent-health-and-ageing/child-health/nurturing-care>

⁵³ UNICEF (2025). Global Parenting Support Framework. Prețuat de pe: <https://www.unicef.org/documents/global-parenting-support-framework>

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

Sprijinul universal poate fi structurat în trei abordări complementare⁵⁷:

- **Informarea** privind parentalitatea, alături de implicarea comunității, care crește gradul de conștientizare și favorizează norme sociale pozitive prin strategii de comunicare accesibile și inițiative participative bazate pe comunitate.
- **Învățarea** interactivă și participativă consolidează cunoștințele și abilitățile parentale prin sesiuni de grup structurate, schimb de informații între îngrijitori de la egal la egal sau cursuri digitale.
- **Integrarea** în serviciile de rutină oferă sprijin parental prin intermediul lucrătorilor din prima linie, prin includerea mesajelor și a practicilor esențiale în interacțiunile familiale obișnuite din toate sectoarele.

Sprijinul parental țintit completează serviciile universale, abordând riscuri și provocări specifice.⁵⁸ De obicei, sprijinul țintit este parte a strategiilor de prevenire secundară și urmărește să se adapteze etapei de dezvoltare a unei persoane și circumstanțelor care i-ar putea afecta capacitatea de îngrijire. Pentru a preveni stigmatizarea, accesul la intervenții țintite trebuie să fie integrat în programele universale extinse. Profesioniști instruiți sau lucrători comunitari supervizați oferă de obicei sprijinul țintit prin intermediul platformelor comunitare de încredere, cum ar fi centrele locale, grupurile religioase sau grupurile de sprijin.⁵⁹

Programele de sprijin parental țintit sunt potrivite pentru a aborda provocările cu care se confruntă familiile care trec prin stres sporit și au acces redus la resurse din cauza unor riscuri multiple, precum: sărăcia; strămutarea sau traiul în contexte de fragilitate, conflict și violență (FCV); afecțiuni de sănătate persistente; insecuritate alimentară; excludere socială; sau bariere legate de accesul la servicii, inclusiv educație, statut juridic, sănătatea mintală a îngrijitorilor. Programele țintite axate pe adolescenți sunt potrivite pentru a aborda căsătoria timpurie, sarcina în adolescență și parentalitatea în adolescență. De asemenea, sprijinul parental țintit poate fi acordat familiilor.

Adaptarea și proiectarea împreună sunt deosebit de importante pentru a spori relevanța și impactul și pentru a asigura receptivitatea la diversitatea nevoilor familiilor în intervențiile țintite și intensive.⁶⁰

Sprijinul parental intensiv se deosebește de cel țintit prin faptul că abordează provocări persistente și complexe care afectează substanțial capacitatea familiei de a oferi îngrijire afectuoasă, necesitând adesea un răspuns coordonat, multidisciplinar. De regulă, sprijinul intensiv este puternic individualizat și poate necesita o abordare la nivelul întregului sistem familial, recunoscând că intervenția asupra unui singur îngrijitor este rareori suficientă. Acesta este adaptat la nevoile unice și la înțelegerea vieții și contextului unei familii, incluzând punctele sale forte și oportunitățile sale.⁶¹

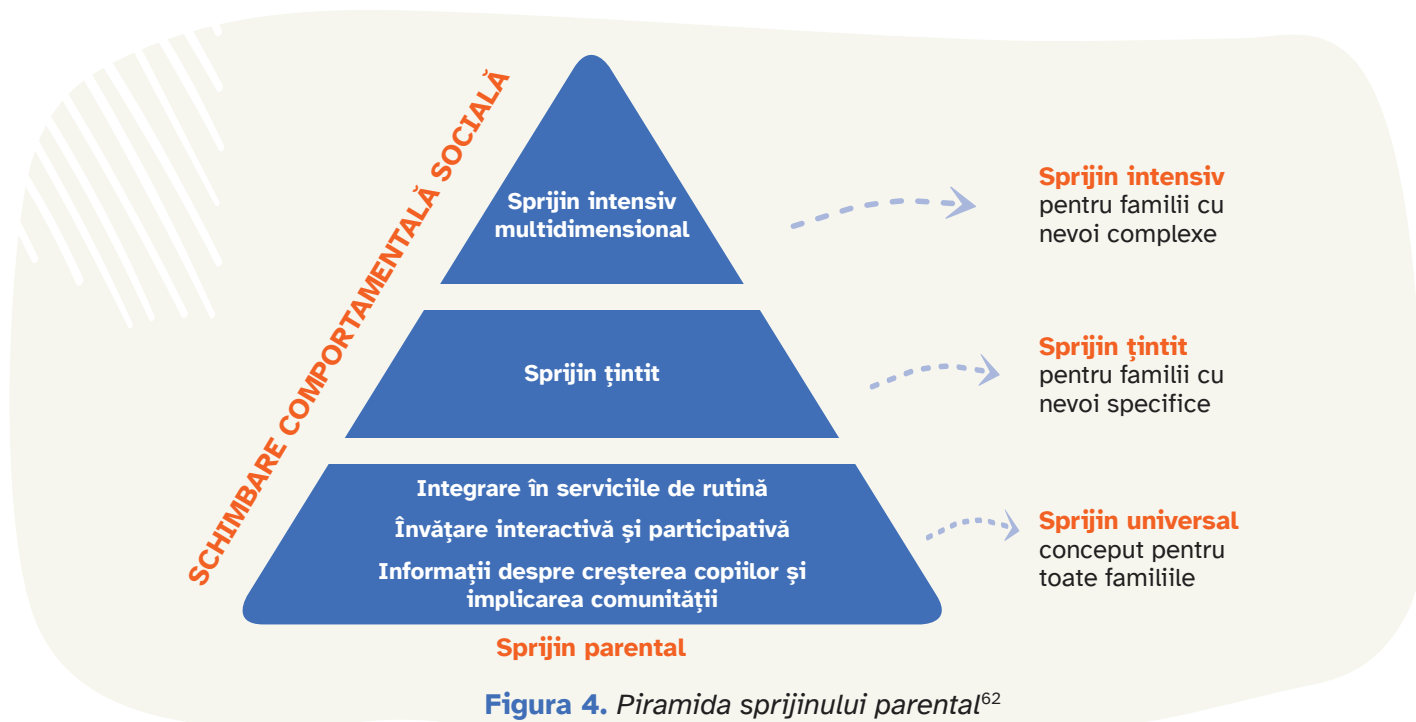
⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Ibid

Programele de educație parentală, menite să reducă VÎC și VÎF, ar trebui să ofere sprijin țintit sau intensiv, deoarece sunt oferite grupurilor expuse unui risc mai ridicat de violență.

Mai jos sunt prezentate caracteristicile despre care se cunoaște deja că asigură eficiența unui program de educație parentală:

- **Conținut de bază** ușor adaptabil pentru mai multe contexte:⁶³
 - ◆ Fundamentat pe teoria învățării sociale și pe principiile atașamentului;
 - ◆ Axat pe consolidarea competențelor parentale prin instruire practică în interacțiunea pozitivă părinte-copil, disciplinarea nonviolentă, rezolvarea problemelor și ghidarea emoțională, astfel încât îngrijitorii să răspundă adecvat nevoilor de dezvoltare ale copilului.
- **Rezultatele** variază în funcție de obiective, dar, în general, includ unele sau toate cele menționate mai jos:
 - ◆ **Rezultatele pentru copii și adolescenți** în următoarele domenii: îmbunătățirea dezvoltării cognitive, emoționale și comportamentale la copii și adolescenți, creșterea comportamentelor de solicitare de ajutor în rândul adolescenților și a încrederii în sistemele de protecție, precum și sănătate mintală și pregătire academică sporite;
 - ◆ **Formarea abilităților în primii ani de viață**, inclusiv a abilităților cognitive și non-cognitive, este esențială pentru programele de dezvoltare timpurie a copiilor;⁶⁴
 - ◆ **Rezultatele pentru părinți și îngrijitori** în următoarele domenii: factorii de protecție necesari pentru reziliența familiei, gestionarea emoțiilor, o mai bună cunoaștere a dezvoltării copilului, schimbări pozitive în atitudini și practici, inclusiv reducerea utilizării disciplinării dure, îmbunătățirea relațiilor cu copiii și cu alți adulți din familie, îmbunătățirea calității relației de cuplu, creșterea participării femeilor la luarea deciziilor în gospodărie și implicarea sporită a bărbaților în îngrijirea copiilor și în treburile casnice;
 - ◆ **Reducerea violenței în familie** – deși dovezile privind eficacitatea programelor de educație parentală în **reducerea violenței** în familie este încă în stadiu incipient, studiile au demonstrat impactul acestor intervenții în reducerea exercitării de către părinți atât a VÎC, cât și a VPI, precum și în diminuarea incidenței atât a VÎC, cât și a VÎF.⁶⁵ Programele de educație parentală care încorporează o abordare transformatoare de gen au arătat dovezi promițătoare privind reducerea

⁶² UNICEF (2025). Global Parenting Support Framework. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/documents/global-parenting-support-framework>

⁶³ Gardner, F., Montgomery, P., & Knerr, W. (2016). Transporting Evidence-Based Parenting Programmes for Child Problem Behavior (Age 3–10) Between Countries: Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 45(6), 749–762; McCoy A., Melendez-Torres G.J. & Gardner F. (2019). Parenting interventions to prevent violence against children in low- and middle-income countries in East and Southeast Asia: A systematic review and multi-level meta-analysis.

⁶⁴ Social Mobility Commission. (2023). Family and parenting programmes: Rapid evidence assessment. Preluat de pe: <https://socialmobility.independent-commission.uk/app/uploads/2023/10/Family-and-parenting-programmes-rapid-evidence-assessment-pdf.pdf>

⁶⁵ Bacchus, L.J., Colombini, M., Pearson, I., Gevers, A., Stöckl, H. and Guedes, A.C. (2024). Interventions that prevent or respond to intimate partner violence against women and violence against children: a systematic review. *The Lancet Public Health*, Volume 9, Issue 5, e326–e338. doi: 10.1016/S2468-2667(24)00048-3. Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/parenting-programmes-to-reduce-violence-against-children-and-women/>

atât a VÎC, cât și a VÎF⁶⁶: monitorizarea pe o perioadă de 15 ani a programului „Nurse Family Partnership” arată o reducere a abuzului asupra copilului cu 48%⁶⁷; programul „Triple P” (Programul de parentalitate pozitivă) are efecte preventive asupra cazurilor confirmate de rele tratamente asupra copilului, a plasării copiilor în afara familiei și a leziunilor provocate copiilor prin comportamente de maltratare⁶⁸. Relațiile pozitive între părinte și copil și un stil de parentalitate pozitivă pot acționa ca factori de protecție împotriva efectelor negative ale influențelor familiale și comunitare asupra dezvoltării copiilor, inclusiv împotriva apariției unor comportamente violente mai târziu în viață⁶⁹; În Rwanda, programul Bandedereho a implicat bărbații încă din perioada sarcinii partenerei și în primele etape ale paternității, prin sesiuni de educație de grup cu caracter transformator, sensibile la dimensiunea de gen. Aceste sesiuni au contestat normele de gen nocive și au promovat relații grijulii și nonviolente, care au condus la o reducere semnificativă a violenței fizice, sexuale, emoționale și economice exercitate asupra femeilor de către partenerii lor⁷⁰.

- **Modul de implementare:** în funcție de populația-țintă și de problemele de parentalitate pe care programul urmărește să le abordeze, programele de educație parentală pot fi realizate printr-o serie de modalități, adesea în combinație, inclusiv:

- ◆ sesiuni în grupuri mari, organizate în centre comunitare sau în cadrul serviciilor existente, cu până la 50 de participanți, menite să consolideze abilitățile și cunoștințele parentale de bază și să încurajeze discuțiile la nivel comunitar, fără a necesita o participare regulată – de regulă, bazate pe conținut structurat. Dovezile arată că programele de educație parentală care se limitează la a le transmite informații părinților nu sunt la fel de eficiente ca cele care le oferă oportunități de a aplica în mod activ ceea ce învață, prin jocuri de rol sau prin exersare acasă.⁷¹;
- ◆ ședințe în grupuri mai mici, bine structurate, orientate către grupuri-țintă – de ex., familiile identificate ca fiind expuse riscurilor sau participanții obligați de instanță să participe. Astfel de ședințe permit dezvoltarea practică a abilităților prin sesiuni regulate desfășurate în instituții medico-sanitare sau în școli pe baza unui curriculum standardizat;
- ◆ de asemenea, programele prevăd sprijin pentru îngrijirea copiilor; coachingul și consilierea individuală prin vizite la domiciliu, oferă sprijin personalizat familiilor aflate în situații de risc sau pot fi integrate în serviciile de sănătate maternă, permițând observarea și oferirea de îndrumări direct în mediul familial;
- ◆ grupuri de sprijin „de la egal la egal” și grupuri de sprijin comunitar, menite să faciliteze și să mențină schimbarea comportamentală: sprijinul familiei și al grupului este deosebit de valoros pentru a diminua reacțiile de respingere cu care părinții se pot confrunta din partea familiei, a prietenilor sau a membrilor comunității atunci când adoptă comportamente care contravin normelor de gen și normelor sociale dominante;
- ◆ programe care ajută cuplurile să-și stabilească obiective comune și să se încurajeze reciproc în menținerea schimbărilor pozitive, precum cultivarea unor relații sănătoase și respectuoase între părinți, promovarea implicării bărbaților în îngrijirea copiilor și în munca de îngrijire neremunerată, precum și consolidarea sprijinului acordat de femei pentru participarea sporită a bărbaților la aceste activități⁷²;
- ◆ componente sau intervenții digitale ale programelor de educație parentală, accesibile prin platforme web și rețele sociale, precum WhatsApp, și care oferă programe autoghidate și/sau informații personalizate pentru a sprijini părinții în îmbunătățirea abilităților lor parentale;⁷³

⁶⁶ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2, UNICEF Innocenti, Florence, 2023.

⁶⁷ Olds D et al. Long-term effects of nurse home visitation on children's criminal and antisocial behavior: 15-year follow-up of a randomized controlled trial. *Journal of the American Medical Association*, 1998, 280: 1238–1244.

⁶⁸ World Health Organization. Preventing violence through the development of safe, stable and nurturing relationships between children and their parents and caregivers. Violence prevention: the evidence. Geneva, Switzerland, World Health Organization, 2009.

⁶⁹ UNICEF. (2021). Programming Guidance for Parenting of Adolescents; Wessels I, Mikton C, Ward CL, Kilbane T, Alves R, Campello G, Dubowitz H, Hutchings J, Jones L, Lynch M, Madrid B. Preventing violence: Evaluating outcomes of parenting programmes. Geneva, Switzerland, World Health Organization, 2013, P. 2

⁷⁰ Equimundo (2023). Core Elements of Gender-Transformative Fatherhood Programs to Promote Care Equality and Prevent Violence: Results from a Comparative Study of Program P Adaptations in Diverse Settings around the World. Preluat de pe: <https://www.equimundo.org/resources/core-elements-of-gender-transformative-fatherhood-programs-to-promote-care-equality-and-prevent-violence/>

⁷¹ Huser M, Small SA, Eastman G. What research tells us about effective parenting education programs. What Works, Wisconsin Fact Sheet. Madison, WI, University of Wisconsin – Madison/Extension, 2008. Preluat de pe: http://whatworks.uwex.edu/attachment/factsheet_4parentinged.pdf

⁷² UNICEF Innocenti, Florence (2023). Prevention Collaborative and Equimundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2 <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>

⁷³ UNICEF. (2020). Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note. UNICEF New York. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/77866/file/Parenting-Guidance-Note.pdf>

- ◆ se recomandă ca tipurile de programe menționate mai sus să fie susținute prin mesaje de comunicare socială și comportamentală cu acoperire largă, difuzate prin platforme precum televiziunea, radioul, rețelele sociale și panourile publicitare, orientate către populația generală, pentru a crea un mediu favorabil schimbărilor comportamentale dorite în rândul părinților.
- Programele pot fi realizate în locuri precum: instituții medico-sanitare, instituții preșcolare, școli, la domiciliu, centre pentru tineret, centre comunitare și mediul online. Programele pot fi integrate într-o platformă existentă (de ex., în cadrul unui program comunitar de sănătate a mamei și copilului sau ca parte a unui program de protecție socială) sau pot funcționa ca inițiative separate, cu mecanisme solide de referire către serviciile disponibile de sprijin și consolidare a familiei.⁷⁴

Potrivit unei analize recente a programelor de educație parentală bazate pe dovezi din Europa⁷⁵, nu există un tipar consecvent de rezultate pozitive, aspect explicat prin variațiile de amploare, conținut și grupuri-tintă ale acestor programe. Totuși, printre beneficiile frecvent raportate se numără consolidarea factorilor de protecție – precum cunoștințele și abilitățile parentale, creșterea conștientizării importanței rolului de părinte, îmbunătățirea stării de bine a părinților, extinderea rețelelor de sprijin social, facilitarea accesului la servicii, întărirea legăturilor de sprijin și promovarea incluziunii în comunitate. Printre barierele în calea succesului s-au numărat utilizarea unor abordări prea complexe sau condescendente, precum și constrângerile legate de timp și resurse. Factorii care au favorizat implicarea și obținerea de rezultate pozitive au inclus creșterea încrederii părinților, construirea unei relații de încredere cu facilitatorii programului, crearea de legături de grup sau comunitare, transmiterea de mesaje clare și asigurarea accesibilității.

Există dovezi emergente că modalitățile hibride de implementare pot sprijini atragerea și menținerea participării taților și îngrijitorilor de sex masculin în programele de educație parentală. Deși cercetările anterioare au subliniat frecvent dificultățile de implicare a taților, adaptările recente ale programelor, precum „Programul P”⁷⁶, arată că îmbinarea ședințelor de grup, cu prezență fizică, cu strategii precum mobilizarea comunitară sau implicarea instituțională poate contribui la atragerea mai eficientă a bărbaților și la menținerea participării acestora. Aceste abordări le oferă bărbaților oportunități de a se implica în moduri flexibile și relevante, contestând ideea că ar fi dificil de atras bărbații în astfel de programe.

✓ **Intersecționalitatea VÎC și VÎF**

Violența împotriva femeilor și cea împotriva copiilor sunt probleme interconectate, cu implicații asupra drepturilor omului și sănătății publice, care apar adesea în același timp și au la bază factori comuni, cum ar fi inegalitatea de gen și normele sociale nocive. Cercetările evidențiază un ciclu al abuzului, în care relele tratamente suferite în copilărie cresc riscul ca, la maturitate, persoana să se confrunte cu violență din partea partenerului intim și, totodată, să exercite ea însăși violență asupra partenerului intim.⁷⁷ Un studiu multinațional al ONU privind bărbații și violența arată că traumele din copilărie sunt asociate atât cu adoptarea unor practici parentale dure, cât și cu exercitarea violenței împotriva femeilor la vârsta adultă.

Analiza din 2016 privind legăturile dintre violența împotriva femeilor (VÎF) și violența împotriva copiilor (VÎC)⁷⁸ evidențiază șase domenii-cheie de intersecție (a se vedea figura 5 de mai jos): factori de risc comuni, norme sociale, apariție concomitentă, efecte intergeneraționale, consecințe cumulative și adolescența. Atât VÎF, cât și VÎC sunt mai probabile în contexte marcate de inegalitate de gen, protecție juridică deficitară, toleranță socială față de violență și dominarea bărbaților în gospodărie. Normele sociale care justifică bătaia soției și pedeapsa corporală se suprapun adesea, iar îngrijitorii care susțin o formă de violență sunt mai predispuși să o tolereze sau să o practice și pe cealaltă. Relele tratamente aplicate copiilor și violența în cuplu apar frecvent în aceleași gospodării, copiii fiind expuși unui risc mai mare de abuz atunci când mamele lor sunt supuse violenței din partea partenerului. Aceste tipare suprapuse reflectă nu doar medii comune de violență, ci și dinamici care se întăresc reciproc și perpetuează daunele în cadrul familiilor.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Social Mobility Commission (2023). Family and parenting programmes: Rapid evidence assessment.

⁷⁶ Equimundo (2023). Core Elements of Gender-Transformative Fatherhood Programs to Promote Care Equality and Prevent Violence: Results from a Comparative Study of Program P Adaptations in Diverse Settings around the World

⁷⁷ Fry, Deborah A et al. (2017). Understanding the linkages between violence against women and violence against children. The Lancet Global Health, Volume 5, Issue 5, e472-e473. Preluat de pe: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(17\)30153-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(17)30153-5/fulltext)

⁷⁸ Guedes, A., Bott, S., Garcia-Moreno, C., & Colombini, M. (2016). Bridging the gaps: a global review of intersections of violence against women and violence against children. Global Health Action, 9(1). <https://doi.org/10.3402/gha.v9.31516>

VÎC și VÎF

<p>FACTORI DE RISC COMUNI</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Inegalitatea de gen și discriminarea ● Lipsă de instituții receptive ● Sancțiuni legale slabe împotriva violenței ● Dominația bărbaților în gospodărie ● Conflictul conjugal ● Consumul nociv de alcool și droguri
<p>ADOLESCENȚĂ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● VÎF și VÎC se intersectează în adolescență ● Vulnerabilitate ridicată la unele forme de VÎC/VÎF ● Comiterea și victimizarea în cazul unor forme de VÎF încep adesea în adolescență ● Căsătoria timpurie și maternitatea timpurie – sunt factori de risc pentru VÎF și VÎC ● Adolescenții sunt uneori trecuți cu vederea în ambele domenii ● Există oportunități de prevenire
<p>CONSECINȚE COMUNE ȘI AMPLIFICATE</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Consecințe similare asupra sănătății mintale, fizice, sexuale și reproductive ● Violența (polivictimizarea) poate avea efecte cumulative și amplificatoare
<p>NORME SOCIALE</p>	<p>Norme sociale care:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Tolerează disciplinarea violentă (bătaia soției și pedeapsa corporală) ● Promovează masculinități bazate pe violență și control ● Prioritizează reputația familiei și culpabilizează victimele ● Susțin inegalitatea de gen
<p>SIMULTANEITATE</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Violența din partea partenerului intim și abuzul/maltratarea copilului apar frecvent în aceeași familie ● Copiii din gospodăriile în care mama este abuzată sunt mai predispuși să fie supuși disciplinării violente
<p>EFECTE INTERGENERAȚIONALE</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Consecințele VÎC persistă până la vârsta adultă ● Violența din partea partenerului intim afectează: greutatea mică la naștere, mortalitatea sub vârsta de 5 ani, sănătatea mintală și dezvoltarea socială a copiilor ● VÎC crește riscul de a agresa sau de a se confrunța cu violență mai târziu în viață

Figura 5. Intersecționalitatea dintre VÎF și VÎC⁷⁹

⁷⁹ Ibid

Programele de educație parentală au un rol esențial în abordarea acestor intersecții, vizând cauzele de bază ale violenței în familie. Dovezile sugerează că intervențiile de educație parentală integrate – în special cele care abordează inegalitatea de gen și implică atât mamele, cât și tații – pot preveni practicile disciplinare dure și pot reduce violența din partea partenerului intim. Intervențiile de educație parentală pot întrerupe ciclurile intergeneraționale ale violenței, ajutând părinții să își gestioneze stresul, să comunice mai eficient și să adopte comportamente de îngrijire nonviolente. Adolescența, o etapă a vieții în care debutează atât victimizarea, cât și comiterea anumitor forme de violență, reprezintă o oportunitate-cheie pentru prevenire. Consolidarea abilităților parentale în această perioadă, inclusiv promovarea unor norme de gen echitabile și a disciplinării nonviolente, este esențială pentru protejarea femeilor și a copiilor și pentru cultivarea unor dinamici familiale mai sănătoase și mai sigure.

✓ **Abordări transformatoare de gen în programele de educație parentală**

Dovezi globale

Abordările transformatoare de gen din programele de educație parentală își propun să analizeze cauzele profunde ale inegalităților de gen și să conteste sau să transforme rolurile și normele de gen nocive, precum și dezechilibrele de putere dintre femei și bărbați, băieți și fete. Acestea implică mamele și tații, precum și alți îngrijitori, bărbați și femei, pentru a promova relații grijulii și echitabile și interacțiuni nonviolente și ajută părinții să-și analizeze critic atitudinile de gen și dinamica de putere, să-și îmbunătățească abilitățile parentale și de relaționare și să-și crească copiii fără stereotipuri de gen.⁸⁰

Programele de educație parentală transformatoare de gen urmăresc să schimbe atitudinile și comportamentele părinților legate de gen, pentru a îmbunătăți relațiile de cuplu și modul în care își cresc copiii. Pentru a atinge acest obiectiv, programele încurajează reflecția critică și discuțiile despre atitudinile, normele și dinamica de putere inegale legate de gen și îi sprijină pe părinți să identifice beneficiile unor practici mai echitabile. Aceste programe dezvoltă sau consolidează abilitățile de relaționare și parentalitate pentru a îmbunătăți calitatea relațiilor atât în cuplu, cât și între părinte și copil (de ex., comunicare, autoreglare emoțională, rezolvarea conflictelor, gestionarea stresului și disciplinarea nonviolentă). Programele de educație parentală cu abordare transformatoare de gen vizează inclusiv sănătatea și bunăstarea emoțională a îngrijitorilor, esențiale pentru promovarea unei dezvoltări optime a copilului. Astfel de intervenții creează oportunități pentru promovarea unor mesaje și comportamente de socializare pozitivă din perspectivă de gen înainte ca tinerii să ajungă la vârsta adultă și contribuie la reducerea expunerii la factori de risc specifici de gen.

Programele de educație parentală cu abordare transformatoare de gen nu se rezumă la includerea taților sau la promovarea rolurilor egale; ele îi implică activ pe părinți în reflectarea și schimbarea convingerilor interiorizate despre masculinitate, feminitate, îngrijire, autoritate și exprimarea emoțiilor. Această abordare pune accentul pe responsabilitatea împărțită în creșterea copiilor, respectarea drepturilor copilului indiferent de gen și prevenirea violenței prin socializare timpurie.

Conform Notei tehnice a UNICEF⁸¹, parentalitatea sensibilă la dimensiunea de gen se bazează pe principii cheie, precum egalitatea de gen și incluziunea, și promovează norme de gen pozitive și o socializare sănătoasă, cu scopul de a transforma structurile dezechilibrate de putere din familii (și în generațiile viitoare). Aceasta presupune promovarea și susținerea dezvoltării holistice, a bunăstării și a unei socializări pozitive privind genul pe tot parcursul vieții copilului, prin intermediul interacțiunilor, comportamentelor, emoțiilor, cunoștințelor, credințelor, atitudinilor și practicilor parentale.

⁸⁰ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: Why it is important. Brief 1 Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-1-Why-is-it-important-Feb-13.pdf>; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: What gender-transformative programmes look like. Brief 2:

⁸¹ UNICEF. (2021). Technical Note: Gender-Responsive Parenting. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/media/16436/file/Gender-Responsive-Parenting.pdf>

Deși dovezile privind impactul abordării transformatoare de gen asupra VÎC și VÎF sunt în creștere, acestea sunt încă limitate la câteva programe implementate în anumite contexte.⁸² Mai jos sunt prezentate câteva exemple din țări africane:⁸³

- **Rezultatele programului „Parenting for Respectability” (Uganda):** Bărbații au raportat o utilizare mai frecventă a strategiilor de disciplinare nonviolentă a copiilor (VÎC), mai puține conflicte în cuplu și un respect reciproc sporit față de parteneră (VÎF).
- **Programul „Graduation Approach” (Burkina Faso):** la vizita de monitorizare de la 24 de luni s-au înregistrat reduceri semnificative ale expunerii la violență emoțională și fizică în ultimul an, declarate de către copii; totuși, aceste reduceri nu au fost observate la vizita de la 12 luni (VÎC). De asemenea, la vizita de monitorizare de la 12 luni, femeile au raportat scăderi semnificative ale violenței emoționale din partea partenerului intim în ultimul an (VPI).
- **Programul „Bandeberaho” (Rwanda):** s-au raportat reduceri semnificative atât în utilizarea pedepsei fizice asupra copiilor de către femei și bărbați (VÎC), cât și în numărul de cazuri de violență fizică și sexuală din partea partenerului intim în ultimul an (VPI) raportate de femei.

Dovezi din cartografierea și evaluarea programelor de educație parentală din Europa și Asia Centrală

Cartografierea și analiza experiențelor din Europa și Asia Centrală⁸⁴ au arătat că, deși unele programe includ elemente ale unei abordări transformatoare de gen, nu au fost identificate programe dezvoltate în mod explicit cu acest obiectiv. În raport se menționează cartografierea parentalității transformatoare de gen realizată de UNICEF ECARO, în rezultatul căreia au fost identificate numeroase programe potențiale ce ar putea fi valorificate pentru extinderea unei abordări transformatoare de gen. Astfel, se pare că multe, dacă nu chiar toate, dintre abordările de parentalitate utilizate pe scară largă ar putea integra o dimensiune mai pronunțată transformatoare de gen, dacă acest aspect ar fi fost integrat încă din faza de proiectare. Există programe din Africa și America Latină, în cadrul cărora au fost implementate cu succes abordări transformatoare de gen, cu rezultate promițătoare.

Dovezi specifice pentru Republica Moldova

Studiul demografic „Generații și Gen”, realizat în Republica Moldova (2020), arată o împărțire inegală a responsabilităților de îngrijire a copiilor și a treburilor casnice între femei și bărbați. Bărbații tind să fie mai puțin implicați atât în treburile casnice, cât și în îngrijirea copiilor, ceea ce afectează interacțiunea tată-copil și relațiile de familie, influențează dezvoltarea copilului și limitează oportunitățile femeilor de a participa activ la viața socio-economică. Împărțirea inegală a muncii neremunerate de îngrijire și a treburilor casnice afectează bunăstarea economică și emoțională a femeilor, ceea ce poate genera conflicte și violență în familie.⁸⁵ Analiza comparativă a politicilor familiale sensibile la dimensiunea de gen în Republica Moldova⁸⁶ arată că implicarea timpurie a taților în îngrijirea copiilor îi face pe copii mai activi și le facilitează dezvoltarea ulterioară a abilităților cognitive. Pentru mame, revenirea pe piața muncii este, de asemenea, mai ușoară atunci

⁸² UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2, UNICEF Innocenti, Florence, 2023. P. 6

⁸³ Prevention Collaborative. 2022. Evidence Brief: Parenting and Caregiver Support Programmes to Prevent Violence in the Home. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2022/02/Prevention-Collaborative-Parenting-Brief.pdf>

⁸⁴ World Health Organization Regional Office for Europe (2024). Supporting parents and caregivers: a mapping and scoping review of experiences in Europe and central Asia. Retrieved from: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378817/9789289061094-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁸⁵ UNFPA, MLSP (2020) Generations and Gender Survey. NIDI-GGP <https://moldova.unfpa.org/en/publications/generations-and-gender-survey-report>

⁸⁶ UNFPA (2021) The comparative analysis of the gender sensitive family policies. <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/analiza-comparativ%C4%83-%E2%80%9Cpolitici-familiale-sensibile-la-gen-reglement%C4%83rile-na%C8%9Bionale-prin%20fbclid=IwAR1GFICDMEM48iGcX2HYt62kBpg5DwFY55gDxJawHgvI3p3zwyLsN2HTpGw>

când beneficiază de sprijin din partea partenerilor în munca neremunerată de îngrijire. Experiențele arată că prezența și implicarea taților în toate etapele dezvoltării copilului creează premise pozitive pentru o împărțire echitabilă a responsabilităților familiale. Beneficiile unei împărțiri echitabile a responsabilităților casnice și de îngrijire în familie se reflectă și la nivel societal: reduc presiunea asupra sistemelor comunitare de îngrijire prin încurajarea îngrijirii la domiciliu, contribuie la formarea unei societăți tolerante și nediscriminatorii și, alături de alți factori, sprijină creșterea natalității și bunăstarea demografică prin distribuirea mai echilibrată a muncii neremunerate de îngrijire.⁸⁷

Sondajul Internațional ”Bărbații și Egalitatea de Gen” (IMAGES)⁸⁸ indică o creștere a implicării generale a taților în creșterea și educația copiilor în Republica Moldova, de la 55% în 2015 până la 68% în 2024. Acest lucru confirmă dorința puternică a bărbaților de a fi mai implicați în îngrijirea copiilor, aspect evidențiat și de sondajul IMAGES din 2014⁸⁹, care a arătat că 59% dintre bărbați ar prefera să muncească mai puțin pentru a putea petrece mai mult timp cu copiii lor. Cu toate acestea, prevenirea și combaterea VÎF nu reprezintă o parte integrantă a educației parentale. Datele arată că doar 28% dintre bărbați au avut discuții cu fiii lor sau cu alți băieți aflați în grija lor despre violența împotriva fetelor și femeilor. Aceste rezultate sugerează o lipsă de implicare activă în educația pentru egalitatea de gen în relațiile parentale, ceea ce poate contribui la perpetuarea stereotipurilor și comportamentelor violente în societate.

Studiul UNICEF (2023) privind „Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în îngrijirea și dezvoltarea copilăriei timpurii”⁹⁰ subliniază necesitatea integrării prevenirii VÎC și VÎF, precum și a promovării egalității de gen în programele de educație parentală din Republica Moldova. Cercetarea a evidențiat o incidență ridicată a conflictelor în familie, arătând că unul din trei copii cu vârsta între 0 și 6 ani asistă ocazional sau chiar frecvent la certuri sau conflicte. Peste jumătate dintre părinți/îngrijitori au raportat utilizarea unor pedepse, precum obligarea copiilor să desfășoare anumite activități, retragerea unor privilegii, țipătul la copii și alte metode potențial abuzive. Cel puțin o treime dintre copiii cu vârste cuprinse între 1 și 14 ani au fost supuși disciplinării fizice, cel mai frecvent prin lovirea peste fund. Mai mult, 8% dintre îngrijitori au declarat că consideră că pedeapsa fizică este necesară pentru a crește sau educa corect un copil. Această convingere a fost mai frecventă în rândul persoanelor cu un nivel scăzut sau mediu de studii, al celor cu statut socioeconomic scăzut și al celor care locuiesc în mediul rural. Studiul a evidențiat, de asemenea, constatări îngrijorătoare privind copiii lăsați neînsoțiți sau în grija altui copil: 3,5% dintre îngrijitori au lăsat un copil singur pentru mai mult de o oră în ultima săptămână, iar 12% au lăsat un copil în grija unui alt copil mai mic de 10 ani.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Chieianu-Andrei D., Zaporojan A., et al (2024). Men and Gender Equality in Moldova, <https://cdf.md/wp-content/uploads/2024/12/barbatii-si-egalitatea-de-gen-in-rm-images-2024.pdf>

⁸⁹ Diana Cheianu-Andrei, Iurie Perevoznic, Angelina Zaporojan-Pîrgari et al. (2015). Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova. În baza metodologiei IMAGES. Centrul de Drept al Femeilor, Centrul pentru Investigații și Consultații „SocioPolis”. Chișinău. 2015. Pagina 68. Preluat de pe: <https://www.equimundo.org/wp-content/uploads/2016/03/IMAGES-Moldova-English-web.pdf>

⁹⁰ UNICEF (2023) Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor: Studiu național reprezentativ <https://www.unicef.org/moldova/media/12781/file/ECD%20KAP%20Study%20EN.pdf>

Studiul recent privind cunoștințele, atitudinile și provocările părinților și îngrijitorilor copiilor cu dizabilități din Republica Moldova⁹¹ arată că, deși majoritatea părinților dețin, în general, unele cunoștințe de bază despre dizabilitate, mulți încă nu au acces la informații precise privind cauzele și factorii de risc. În timp ce 62% declară că au informații generale, 45% rămân nesiguri privind modul de interacțiune cu un copil cu dizabilitate, iar multe persoane încă asociază dizabilitatea cu o boală. Părinții se confruntă, de asemenea, cu provocări majore, precum cunoștințe limitate, stigmatizare, epuizare emoțională, autostigmatizare și încredere scăzută în potențialul copilului lor.

Constatările studiului UNICEF din 2023⁹² întăresc aceste îngrijorări. Doar 41,6% dintre părinți/îngrijitori sunt de părere că copiii cu dizabilități ar trebui să meargă la o grădiniță obișnuită din comunitate, ceea ce reprezintă o îmbunătățire față de 2018, dar procentul rămâne scăzut. Între timp, doar 5% dintre părinții/îngrijitorii copiilor cu dizabilități au declarat că și-ar înscrie efectiv copilul la o grădiniță din comunitate. Această reticență este determinată de stigmatizarea, discriminarea și încrederea limitată în sprijinul disponibil. Mamele, în special, raportează⁹³ sentimente de vinovăție și izolare socială, ajungând frecvent să fie îngrijitorul principal sau unic. În cadrul diverselor studii, numeroși părinți exprimă o nevoie clară de sprijin emoțional, ghidare practică și rețele de sprijin între egali pentru a gestiona responsabilitățile de îngrijire și a face față stigmatizării sociale.

Într-un raport realizat de UNICEF Innocenti privind programele de educație parentală⁹⁴ sunt principiile cheie și elementele de conținut asociate abordărilor de parentalitate transformatoare de gen, după cum urmează:

- **Principii comune ale programelor:**

- ◆ sunt fundamentate pe egalitatea de gen și drepturile femeilor;
- ◆ implică bărbații, în mod echitabil, ca părinți și îngrijitori;
- ◆ promovează siguranța și drepturile femeilor și ale copiilor;
- ◆ implică comunitățile și alte părți interesate în conceperea sau adaptarea programelor;
- ◆ adoptă o abordare centrată pe punctele forte și îi sprijină pe părinți în contextul și realitățile lor actuale;
- ◆ recunosc faptul că prevenirea violenței necesită acțiuni la toate nivelurile socioecologice.

- **Conținutul comun al programelor:**

- ◆ promovarea reflecției asupra normelor de gen și a dezechilibrelor de putere;
- ◆ creșterea gradului de conștientizare cu privire la violență și consecințele acesteia;
- ◆ dezvoltarea abilităților în relația de cuplu (de ex., comunicare, rezolvarea conflictelor);
- ◆ dezvoltarea abilităților părinților de a-și gestiona emoțiile (de ex., managementul stresului);
- ◆ consolidarea abilităților de îngrijire și de parentalitate pozitivă (de ex., comunicarea și relațiile părinte-copil);
- ◆ promovarea unor dinamici familiale mai echitabile (de ex., împărțirea responsabilităților de îngrijire și a sarcinilor casnice);
- ◆ încurajarea reflecției participanților asupra copilăriei proprii;
- ◆ promovarea socializării pozitive de gen pentru a crește copii fără stereotipuri;
- ◆ abordarea consumului nociv de alcool, acolo unde este relevant, pentru a reduce riscurile de violență;
- ◆ stimularea sprijinului din partea familiei, a grupului de egali și a comunității pentru a susține schimbarea comportamentală.

⁹¹ Parascovia Munteanu and Tatiana Vasian. (2024). Cunoștințe, atitudini și provocări ale părinților și îngrijitorilor copiilor cu dizabilități în Republica Moldova. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/moldova/media/14311/file/Knowledge,%20attitudes%20and%20challenges%20of%20parents%20and%20caregivers%20of%20children%20with%20disabilities%20ENG.pdf>

⁹² UNICEF (2023) Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor: Studiu național reprezentativ

⁹³ Parascovia Munteanu și Tatiana Vasian. (2024). Cunoștințe, atitudini și provocări ale părinților și îngrijitorilor copiilor cu dizabilități în Republica Moldova

⁹⁴ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo. (2023). Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2, UNICEF Innocenti, Florence, 2023. Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>

Astfel, programele de educație parentală care adoptă o abordare transformatoare de gen – lucrând atât cu mamele, cât și cu tații pentru a contesta normele de gen restrictive și a crea relații mai echitabile – contribuie la reducerea perpetuării și/sau consolidării stereotipurilor de gen nocive.

Având în vedere numărul redus de programe de educație parentală proiectate inițial cu o abordare transformatoare de gen, ghidurile pentru adaptarea intervențiilor care abordează atât violența împotriva copiilor (VÎC), cât și violența împotriva femeilor (VÎF) stabilesc pași esențiali pentru extinderea programelor existente. Aceștia includ consultarea personalului pentru a obține susținerea necesară, implicarea principalelor părți interesate în procesul de adaptare, testarea componentelor modificate ale programului și a strategiilor de recrutare, precum și asigurarea unor mecanisme clare de referire și a unor facilitatori bine pregătiți, care beneficiază de supervizare și sprijin. De asemenea, se recomandă ca orarul și locul de desfășurare a sesiunilor să fie accesibile participanților prioritari care sunt expuși riscului de violență sau se confruntă cu violență din partea partenerului intim (VPI).⁹⁵

În Republica Moldova este esențial ca programele de educație parentală să abordeze problematica violenței bazate pe gen, având în vedere dovezile prezentate anterior privind VÎC, VÎF și VPI, care, potrivit rapoartelor, au crescut în ultimii cinci ani din cauza impactului pandemiei de COVID-19⁹⁶ și al războiului din Ucraina⁹⁷.

Pe măsură ce Republica Moldova avansează în elaborarea conceptului privind dezvoltarea unui ecosistem național de educație parentală, este esențial să fie integrate, în toate programele de educație parentală, ambele dimensiuni critice: abordarea transformatoare de gen și combaterea violenței bazate pe gen.

⁹⁵ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equipundo. (2023). Parenting programmes to reduce violence against children and women: How to adapt programmes to address both types of violence (Brief 3). Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-3-How-to-adapt-programmes-Feb-13.pdf>

⁹⁶ UNWomen. (2020). Assessment of COVID-19 impact on gender roles. Preluat de pe: <https://moldova.unwomen.org/en/biblioteca-digitala/publicatii/2020/09/gender-assessment-on-covid-19>

⁹⁷ UNHCR. (2024). Gender-Based Violence Safety Audit Report: Ukraine Refugee Response, Republic of Moldova. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/108377>

Metodologia de cercetare

Scopul, obiectivele, principiile și domeniile de cercetare

Scopul principal al cercetării a constat în evaluarea situației actuale a programelor de educație parentală din Republica Moldova printr-o perspectivă transformatoare de gen. Cercetarea a avut următoarele **obiective**:

- Identificarea programelor de educație parentală care integrează o perspectivă de gen și abordează VÎC și VÎF;
- Analiza conținutului programelor de educație parentală și a impactului lor asupra vieții de familie, precum și asupra prevenirii și combaterii VÎC, VÎF și VBG;
- Furnizarea de date bazate pe dovezi pentru elaborarea unei teorii a schimbării și a unui cadru de monitorizare și evaluare care să reflecte comportamente de parentalitate pozitivă, sprijin, servicii de calitate, precum și un mediu favorabil schimbării.

În acest studiu, Maestral International a adoptat o abordare bazată pe următoarele **principii fundamentale**:

- Principiile cheie privind drepturile copilului, inclusiv Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Liniile directoare ale ONU privind îngrijirea alternativă a copiilor, Directiva Comisiei Europene privind interzicerea oricăror forme de violență împotriva femeilor⁹⁸, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, bunele practici internaționale în domeniul protecției și bunăstării copilului, precum și legile, politicile și strategiile naționale ale Republicii Moldova, inclusiv cele descrise în secțiunea cu informații de context a prezentului studiu;
- Abordare participativă și transparentă, prin implicarea activă a părților interesate, inclusiv a reprezentanților guvernului, a membrilor societății civile și a beneficiarilor de servicii;
- Angajament față de integrarea aspectelor legate de vârstă, gen și capacitate, precum și a factorilor etnici, culturali, religioși, economici și a altor elemente care pot influența capacitatea familiilor, comunităților și prestatorilor de servicii de a îngriji și sprijini copiii în Republica Moldova;
- O abordare bazată pe puncte forte, care pornește de la premisa că toți îngrijitorii au resurse pentru a oferi îngrijire și protecție propriilor copii și că, adesea, au nevoie de sprijin și servicii pentru a-și valorifica punctele forte interne și externe;
- Respectarea și înțelegerea diversității culturale unice a Republicii Moldova și a populației sale, precum și recunoașterea obiceiurilor și practicilor existente, care susțin bunăstarea și dezvoltarea copilului;
- Valorificarea dovezilor, sistemelor, structurilor, platformelor și resurselor existente în țară.

Recunoscând că egalitatea de gen este un drept fundamental al omului și o piatră de temelie pentru construirea unei lumi pașnice, prospere și sustenabile, echipa Maestral International a acordat o atenție deosebită strategiilor de parentalitate din perspectiva transformatoare de gen, care promovează norme de gen pozitive, și a fundamentat analiza pe următoarea definiție a parentalității transformatoare de gen:

⁹⁸ Directive 2024/1385/UE, Preluat de pe: (ENG) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385&and (in Romanian) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385; also https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/ending-gender-based-violence_en#:~:text=law%20and%20policy,-,The%20Directive%20criminalises%20at%20EU%20level%20certain%20forms%20of%20violence,on%20the%20ground%20of%20gender

Parentalitatea sensibilă la dimensiunea de gen integrează principiile normative esențiale, precum egalitatea de gen și incluziunea, și promovează norme de gen pozitive și o socializare sănătoasă, cu scopul de a transforma structurile de putere în rândul generațiilor viitoare.⁹⁹

Metodologia a fost elaborată pe baza următoarelor **întrebări de cercetare**.

1. Cum percep factorii de decizie, implementatorii de programe și beneficiarii programelor rezultatele și beneficiile programelor actuale de educație parentală?
2. Ce comportamente parentale sunt abordate de programele existente?
3. Cum sunt implementate programele existente de educație parentală (de ex.: frecvența, durata, grupurile-țintă și abordările de implementare)?
4. Cum percep factorii de decizie, implementatorii de programe și beneficiarii calitatea programelor existente de educație parentală, inclusiv modul în care acestea integrează dimensiunea de gen?
5. În ce moduri poate mediul favorabil să susțină mai bine parentalitatea transformatoare de gen?
6. Cum pot programele actuale să adopte o abordare transformatoare de gen?
7. În ce măsură contribuie programele de educație parentală la combaterea stereotipurilor de gen și la sensibilizarea cu privire la consecințele violenței?
8. Cum contribuie programele de educație parentală la prevenirea și reducerea violenței împotriva copiilor (VÎC) și a violenței împotriva femeilor (VÎF)?
9. În ce măsură influențează programele de educație parentală comportamentul părinților/îngrijitorilor și contribuie la îmbunătățirea relațiilor familiale?

Metode de cercetare

Pentru evaluarea programelor de educație parentală din Republica Moldova au fost aplicate următoarele metode de cercetare:

1. Analiza documentară
2. Cartografierea și elaborarea unei baze de date a intervențiilor/programele existente de educație parentală în Republica Moldova
3. Obținerea aprobării etice
4. Cercetare primară, calitativă și cantitativă

1. Analiza documentară

A fost realizată o analiză cuprinzătoare a 74 de documente (a se vedea anexa 2 pentru lista completă), inclusiv:

2. Cartografierea și elaborarea unei baze de date preliminare a programelor de educație parentală active în Republica Moldova

Pentru a identifica inițiativele de sprijin destinate părinților/îngrijitorilor, echipa Maestral a analizat datele din raportul de cartografiere a programelor de educație parentală din 2020¹⁰⁰ și le-a completat prin colectare suplimentară de date: interviuri cu oficiali guvernamentali, organizații ale societății

⁹⁹ Shreyasi J., Blight, S., Guedes, A. UNICEF. Gender Transformative Parenting presentation. Data nu se cunoaște. Accesat în martie, 2025 de pe: <https://www.unicef.org/media/120731/file/Gender%20Transformative%20Parenting%20-%20A%20UNICEF%20presentation.pdf>

¹⁰⁰ Cartografierea programelor de educație parentală oferite în Republica Moldova. Raport de cercetare: Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; 2020. https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/11/Studiu-pilot-parenting_final.pdf

civile (OSC) și alți actori-cheie, precum și prin căutări online și consultarea documentelor tipărite, pentru a identifica inițiative apărute după cartografierea din 2020.

Analiza documentară și cartografierea inițiativelor emergente au urmărit identificarea tuturor programelor active de educație parentală implementate în Republica Moldova în ultimii trei ani (2023–2025). O atenție deosebită a fost acordată identificării programelor care abordează violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF) prin abordări transformatoare de gen. Acestea includ inițiative care implică părinți, adolescenți și bărbați pentru a contesta normele de gen nocive, a promova relații echitabile și a consolida dinamici pozitive de cuplu. De asemenea, analiza documentară s-a concentrat pe programe care susțin sănătatea mintală a părinților, integrează intervenții în cadrul serviciilor de rutină, aplică practici bazate pe dovezi și dispun de capacități solide de colectare și monitorizare a datelor.

După identificarea programelor existente de educație parentală, prestatorii, formatorii și îngrijitorii, au fost incluși în eșantionul pentru cercetarea cantitativă.

3. Considerații etice

Echipa Maestral și-a valorificat vasta experiență în analiza calitativă și cantitativă pentru a asigura respectarea deplină a standardelor etice pe tot parcursul etapelor de proiectare, implementare și analiză a datelor pentru studiu. Principiile etice au ghidat toate aspectele procesului de colectare a datelor – inclusiv discuțiile din cadrul focus-grupurilor (DFG), interviurile cu informatori-cheie (IIC), administrarea chestionarelor cantitative, precum și stocarea și utilizarea datelor. Toți membrii echipei au semnat și au respectat Codul de conduită etică și Politica de protecție ale Maestral, care sunt fundamentate pe standarde recunoscute la nivel internațional și aliniate la Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului. Aceste politici includ garanții etice specifice pentru desfășurarea cercetării care implică sau afectează copiii (Codul de conduită al Maestral este disponibil la cerere). Consimțământul informat a fost obținut de la toți participanții, iar confidențialitatea respondenților a fost asigurată și respectată strict. Nu au fost realizate interviuri cu copii.

Au fost respectate ghidurile și considerentele etice ale UNICEF privind cercetarea. Aceste ghiduri specifice au inclus:

- Asigurarea confidențialității informațiilor și a datelor, precum și stocarea lor în condiții de confidențialitate;
- Obținerea consimțământului informat pentru colectarea datelor și desfășurarea cercetării, astfel încât participanții să nu fie expuși la riscuri;
- Aplicarea principiului non-maleficienței „a nu dăuna”, astfel încât studiul să nu constituie un risc pentru participanți și să nu-i împiedice să beneficieze de suport și servicii;
- Asigurarea disponibilității serviciilor de sprijin în cazul identificării unor cazuri de abuz;
- Asigurarea disponibilității interviuatorilor, atât femeilor, cât și bărbaților;
- Asigurarea unei bune pregătiri a cercetătorilor, a unor spații confortabile pentru interviuri, precum și a construirii unor relații de încredere.

Toți membrii echipei de cercetare au urmat cursul online al UNICEF – Introducere în etica generării de dovezi (nivel de bază)¹⁰¹. Aprobarea etică pentru metodologie și instrumentele de cercetare a fost solicitată și obținută de la Consiliul, Facultății Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității de Stat din Moldova având în vedere implicarea Departamentului de Sociologie și Asistență Socială în colectarea datelor pe teren. În cadrul Consiliului, experți din domeniile educației, psihologiei și protecției sociale au analizat și au aprobat metodologia și instrumentele de cercetare, asigurând alinierea conceptelor și a terminologiei la o abordare bazată pe drepturile omului și la standardele de protecție. (A se vedea anexa nr. 3 pentru scrisorile de aprobare și procesele-verbale ale ședinței de evaluare).

¹⁰¹ <https://agora.unicef.org/course/info.php?id=33813>

4. Cercetare primară, calitativă și cantitativă

După obținerea coordărilor etice, datele primare calitative și cantitative au fost colectate de echipa Departamentului Sociologie și Asistență Socială al Universității de Stat din Moldova, sub supravegherea membrilor echipei Maestral, pentru a furniza dovezi privind rezultatele programelor de educație parentală și ale programelor pentru îngrijitori. Echipa Maestral a oferit tuturor colecțiilor de date o instruire de trei zile privind etica cercetării, precum și scopul, metodologia și instrumentele acestei evaluări. Colecțiile de date aveau experiență în realizarea unor cercetări similare.

Analiza cantitativă a presupus administrarea a două tipuri de chestionare, în persoană sau online, pentru a identifica programele de educație parentală care vizează violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF) prin abordări transformatoare de gen:

- un chestionar destinat directorilor organizațiilor sau prestatorilor de programe de educație parentală
- un alt chestionar destinat formatorilor și facilitatorilor programelor de educație parentală.

Ambele chestionare au fost create pentru a înțelege:

- obiectivele și conținutul programului, mecanismele de implementare, acoperirea, finanțarea și grupurile-țintă;
- consolidarea capacităților facilitatorilor programului și integrarea perspectivei de gen;
- cunoștințele și atitudinile actorilor-cheie privind impactul programelor de educație parentală asupra reducerii violenței împotriva copiilor și a părinților, precum și asupra bunăstării acestora.

În tot al, 21 de prestatori de programe de educație parentală, au fost identificați ca fiind activi din 2023 până în (anul 2025, au fost incluși în eșantionul cercetării cantitative, după cum urmează.

Instrumentul de colectare al datelor în funcție de tipul de respondent/actor	Numărul de chestionare completate
Chestionar pentru managerii programelor de educație parentală/directorii organizațiilor prestatoare <ul style="list-style-type: none">● 13 dintre cei 30 de prestatori identificați în cartografierea din 2020 s-au dovedit a fi încă activi în perioada 2023–2025● au fost identificați 8 prestatori noi de programe de educație parentală	21
Chestionar pentru facilitatorii programelor de educație parentală (3–5 facilitatori pentru fiecare program de educație parentală)	72

În total, 90 de facilitatori și formatori ai programelor de educație parentală, afiliați celor 21 de prestatori de programe de educație parentală, au fost contactați pentru a participa la cercetare. Dintre aceștia, 72 de facilitatori au completat chestionarul, în timp ce 18 nu au putut sau au refuzat să-l completeze. Dintre cei care nu au răspuns, opt facilitatori au explicat că, deși finalizaseră un curs de instruire a formatorilor, nu începuseră încă să implementeze programe de educație parentală în regiunile lor și, în consecință, nu puteau oferi informațiile solicitate. Iar zece facilitatori au refuzat să completeze chestionarul din diverse motive, precum durată scurtă al angajamentului lor în calitate de formator, pierderea contactului cu organizația contractantă sau alte motive nespecificate.

În **baza de date în format Excel privind programele de educație parentală**, elaborată de echipa Maestral în cadrul analizei cantitative, sunt incluse caracteristicile-cheie din perspectiva transformatoare de gen (a se vedea tabelul de mai jos) ale celor 30 de programe de educație parentală aflate în prezent în desfășurare în Republica Moldova. Aceste programe sunt implementate de 21 de prestatori și desfășurate de un total de 72 de facilitatori instruiți.

Parametri-cheie ai programelor de educație parentală din perspectiva transformatoare de gen, utilizați pentru cartografierea programelor

- Tipul intervenției
- Denumirea programului
- Organizația implementatoare
- Publicul-țintă principal (inclusiv grupurile minoritare)
- Acoperirea geografică (inclusiv mediul rural și urban)
- Programul a fost acreditat: D/N. Dacă da, de către ce autoritate?
- Grupele de vârstă ale copiilor și adolescenților vizate
- Numărul de sesiuni de educație parentală incluse în program
- Principalele teme abordate în cadrul programului
- Principalele rezultate dorite pentru părinți
- Principalele rezultate dorite pentru copii/adolescenți
- Sunt promovate norme pozitive de gen? D/N
- Facilitatorii sunt instruiți să abordeze prejudecățile legate de normele de gen? D/N
- Programul este accesibil atât mamei, cât și tatălui? D/N
- Este încurajată implicarea bărbaților în parentalitate? D/N
- Programul a fost revizuit pentru a integra dimensiunea de gen într-o manieră transformatoare și pentru a evita stereotipurile de gen? D/N
- Există legături/referiri către servicii, inclusiv către servicii de sănătate ale copilului/adolescentului, servicii în domeniul VBG, servicii de sănătate mintală, de protecție a copilului/adolescentului, de sprijin psihosocial și de sprijin educațional? D/N
- Modul în care a fost elaborat programul (dacă a fost adaptată dintr-un program existent sau este una complet nouă)
- Baza de dovezi care fundamentează intervenția
- Modul și metodele de realizare (durata, cu prezență fizică vs. online sau hibrid, activități la domiciliu)
- Sunt utilizate metode de învățare pentru adulți? D/N
- Programul este incluziv și asigură participarea persoanelor cu dizabilități? D/N
- Capacitățile formatorilor/facilitatorilor implicați în realizarea programului de educație parentală și sprijinul acordat acestora (oferirea de instruire, conținutul instruirilor pentru facilitatori și/sau alte măsuri de consolidare a capacităților, monitorizarea performanței, supervizare și sprijin)
- Metode de monitorizare și evaluare (dacă există)
- Sursa de finanțare a programului de educație parentală
- Organizații sau alte entități cu care programul colaborează sau are parteneriate (de ex., școli, serviciul de asistență socială, centre pentru tineri, clinici pentru tineri, biblioteci etc.)

Cercetarea calitativă a presupus realizarea a 20 de interviuri și 8 discuții în focus grup (DFG), cu implicarea unui număr total de 84 de respondenți. În cercetarea calitativă, eșantionul respondenților a inclus următoarele categorii de părți interesate, implicate fie în conceperea și implementarea programelor de educație parentală, fie în reprezentarea grupurilor-țintă ale acestora.

- membri ai Platformei consultative în domeniul educației parentale la nivel național;
- OSC-uri care oferă programe de educație parentală la nivel național și regional;
- instituții publice la nivel național și regional, beneficiare ale programelor de educație parentală în diferite domenii;
- organizații internaționale care oferă sprijin OSC-urilor pentru realizarea programelor de educație parentală;
- părinți/îngrijitori beneficiari ai programelor de educație parentală din diferite regiuni;
- facilitatori ai programelor de educație parentală din diferite regiuni;
- specialiști comunitari care interacționează cu familiile cu copii

Această abordare incluzivă a fost dezvoltată pentru a asigura o înțelegere cuprinzătoare atât a procesului de concepere a programelor, cât și a impactului perceput al intervențiilor de educație parentală.

În total au fost intervievați 20 de informatori-cheie, conform detaliilor din tabelul de mai jos.

Participanți la interviuri cu informatori-cheie	Numărul de participanți
Ministere cu roluri-cheie în Platforma consultativă în domeniul educației parentale la nivel național <i>MEC (1), MMPS (1), MS (1)</i>	3
Organizații internaționale <i>UNICEF (2), UNFPA (1), CTWWC (1)</i>	4
Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică	1
Expert independent implicat în elaborarea și desfășurarea instruirii formatorilor în domeniul programelor de educație parentală	1
Instituții publice care au implementat programe de educație parentală (<i>Direcția Generală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău (1), Centrul de Învățare și Educație a Adulților din municipiul Chișinău (1), Agenția Teritorială de Asistență Socială Nord-Vest (1), Agenția Teritorială de Asistență Socială Sud (1)</i>)	4
Organizații active în prevenirea și combaterea violenței (<i>Platforma pentru Egalitate de Gen, Coaliția Națională „Viața fără Violență”, AO Artemida, Casa Mărioarei, Gender-Centru, UNFPA Spațiul Sigur pentru Femei și Fete</i>)	7
TOTAL	20

În total, 64 de respondenți au participat la discuții în focus grup, după cum urmează.

Participanți la DFG-uri	Caracteristici socio-demografice	Numărul
Părinți/îngrijitori	Mame/îngrijitoare ale copiilor cu dizabilități	24
	Tați/îngrijitori ai copiilor	
	Părinți/îngrijitori refugiați din Ucraina	
Facilitatori ai programelor de educație parentală	Facilitatori ai programelor de educație parentală PANDA, MELLOW și PEACE	9
	Facilitatori ai programelor de educație parentală pentru tați	
Specialiști la nivel comunitar	Specialiști în domeniul VBG din ATAS	31
	Specialiști în domeniul protecției drepturilor copilului din primării și asistenți sociali comunitari/specialiști comunitari în protecția drepturilor copilului	
	Membri ai echipelor multidisciplinare locale	
TOTAL		64

Constatări și analiză

În urma cartografierii programelor de educație parentală existente în Republica Moldova, au fost identificate **21 de organizații care implementează în prezent 30 de programe de educație parentală active în întreaga țară**. Acestea includ 13 organizații incluse și în cartografierea din 2020, care rămân active, precum și opt prestatori noi identificați, care oferă programe de educație parentală.

Prin compararea cartografierii din 2020 cu analiza din 2025 au fost evidențiate câteva evoluții importante. În anul 2020, au fost identificate 30 de organizații care ofereau sprijin parental familiilor – 28 de organizații nonprofit, o societate cu răspundere limitată și o instituție publică care implementau în total 52 de programe distincte de educație parentală.

De atunci, 15 dintre aceste organizații și-au încetat activitățile de educație parentală, în timp ce două organizații (Terre des Hommes și La Strada) și-au suspendat temporar programele din cauza constrângerilor financiare, dar planică să le reia. Din cele 52 de programe identificate în 2020, 40 au fost întrerupte, doar 12 rămânând active.

În același timp, 8 organizații noi au început să implementeze programe de educație parentală, lansând 18 programe. Astfel, în anul 2025, în Republica Moldova existau 21 de organizații active care implementau 30 de programe de educație parentală. Prestatorii sunt 19 organizații nonprofit, o societate cu răspundere limitată și o instituție publică.

Trei prestatori (Fundatia Terre des Hommes, La Strada, AO Prietena Mea) nu sunt incluși în baza de date a celor 21 de organizații, deoarece în perioada colectării datelor nu ofereau programe de educație parentală, dar planificau realizarea programelor de educație parentală:

- Terre des Hommes și La Strada au fost identificate în cartografierea din 2020, însă au avut o pauză și planificau revenirea cu unele programe).
- AO „Prietena Mea”, identificată în 2025 se afla în proces de pregătire a unui nou program de educație parentală pentru părinții copiilor cu dizabilități/CES; în perioada colectării datelor pregăteau un grup de profesori de sprijin, în calitate de formatori ai programului de educație parentală.

Compararea constatărilor din cartografierea programelor de educație parentală din 2020 și 2025 arată că organizațiile societății civile (OSC-uri) rămân în continuare principalii prestatori de programe de educație parentală în țară. Deși contribuția lor rămâne esențială, dependența accentuată de fonduri externe comportă riscuri semnificative pentru sustenabilitatea pe termen lung a sprijinului parental, în special în lipsa unei finanțări publice stabile și a asumării instituționale. Rezultatele mai arată un declin notabil al numărului de programe de educație parentală, de la 52 de programe documentate în 2020 la 30 de programe active în 2025, evidențiind fragilitatea mecanismelor actuale de implementare și necesitatea unei implicări mai puternice a statului.

Tabelul de mai jos prezintă o comparație a statutului programelor de educație parentală în Republica Moldova în 2020 comparativ cu anul 2025.

Programe de educație parentală cartografiate în 2020	Programe de educație parentală analizate în 2025
<p>52 de programe de educație parentală active în 2020</p> <p>40 de programe de educație parentală au fost întrerupte și nu au mai fost implementate în ultimii 3 ani (2023–2025)</p> <p>Constatare-cheie: Lipsa unei strategii de sustenabilitate a programelor de educație parentală</p>	<p>30 de programe de educație parentală active în perioada 2023–2025</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 12 programe de educație parentală cartografiate în 2020 ● 18 noi programe de educație parentală identificate <p>Constatare-cheie: Noile programe de educație parentală identificate sunt bazate pe proiecte și implementate de OSC-uri</p>
<p>30 de prestatori de programe de educație parentală</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 28 de organizații nonprofit ● 1 societate cu răspundere limitată ● 1 instituție publică <p>Principalele constatări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 15 prestatori care erau activi în 2020 nu mai oferă programe de educație parentală în 2025 ● 2 prestatori au suspendat temporar sprijinul parental (Terre des Hommes, La Strada) ● Organizațiile nonprofit au întrerupt implementarea programelor de educație parentală din cauza finanțării limitate din partea donatorilor externi și a lipsei mecanismelor de contractare finanțate din bugetul de stat. 	<p>21 de prestatori de programe de educație parentală</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 19 organizații nonprofit ● 1 societate cu răspundere limitată ● 1 instituție publică <p><i>Dintre cei 21, opt prestatori (organizații) au fost identificați recent.</i></p> <p>Principalele constatări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Dintre cei 21, opt prestatori (organizații) au fost identificați recent. ● Cele 21 de organizații oferă diferite tipuri de programe de educație parentală.

Cele 21 de organizații identificate în anul 2025 care implementează programe de educație parentală desfășoară în total 30 de programe, fiecare având caracteristici distincte.

- Un ONG, **Parteneriate pentru Fiecare Copil**, oferă **patru programe** de educație parentală:
 - ◆ **Mellow Parenting:** Un program **universal**, structurat și bazat pe dovezi, care constă din 14 sesiuni de grup și își propune să sprijine părinții la diferite etape ale dezvoltării copilului – de la perioada prenatală până la vârsta preșcolară. Programul se concentrează pe facilitarea relațiilor pozitive dintre părinți și copii, îmbunătățirea bunăstării lor, învățarea din experiență și înțelegerea modului în care experiențele influențează comportamentul.
 - ◆ **PANDA:** Un program **intensiv** (indicat) de educație parentală, care integrează elemente terapeutice pentru copiii și adulții care trăiesc cu dependența de alcool sau sunt afectați de aceasta. Participanții sunt copiii cu vârste cuprinse între 4 și 14 ani și părinții care nu sunt dependenți de alcool. Programul îmbină activități educaționale cu sesiuni de consiliere individuală și de grup, pentru a sprijini atât copiii, cât și îngrijitorii.
 - ◆ **PEACE:** Este un program **universal** care cuprinde trei sesiuni structurate și care urmărește să îi ajute pe părinți să-și îmbunătățească abilitățile parentale prin promovarea unei educații pozitive, empatică și nonviolente, axate pe egalitatea de gen. Programul urmărește, de asemenea, reducerea stresului parental și sporirea stării de bine a familiei.
 - ◆ **Program de educație parentală pentru refugiații din Ucraina:** Un program **țintit** (selectiv) de educație parentală, adaptat la contexte de criză și strămutare, care oferă sesiuni psihoeducaționale flexibile, pe termen scurt, în mediul comunitar. Programul se concentrează pe gestionarea stresului, pe strategiile de adaptare și pe promovarea stării de bine a copilului.

- **Centrul Național pentru Prevenirea Abuzului față de Copii (CNPAC)** oferă **trei programe** de educație parentală:
 - ◆ **Fără Palme:** Un program universal de educație parentală, bazat pe dezvoltarea abilităților, care promovează parentalitatea nonviolentă și disciplina pozitivă, realizat prin ateliere structurate și campanii de sensibilizare publică.
 - ◆ **CONECT (Adolescența pe înțelesul părinților):** Un program **universal** de educație parentală destinat părinților de adolescenți, format din 15 sesiuni care abordează teme precum orientarea profesională, educația pentru sănătate, participarea tinerilor la luarea deciziilor și sprijinirea adolescenților în gestionarea bullyingului.
 - ◆ **SIGUR:** Un program **universal** de educație parentală pentru părinți și copii cu vârste cuprinse între 3 și 9 ani, care integrează teme privind siguranța și protecția copilului. Programul include opt sesiuni care îi instruiesc pe părinți să identifice, să prevină și să răspundă riscurilor de abuz sexual și de exploatare online.
- Patru organizații (CIDDC, „Sănătate pentru Tineri”, „Caritas Moldova”, „Moldova Fără Orfani”) oferă **câte două programe de educație parentală** care utilizează mecanisme multiple de implementare.
 - ◆ **CIDDC (Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului)**
 - **PALS (Parents and Adolescents Life Skills)** – un program educație parentală universal, structurat și bazat pe drepturi, care integrează participarea copiilor și respectarea opiniilor acestora. Sesiunile sunt interactive și utilizează studii de caz din viața reală și exerciții de reflecție în grup.
 - **CLUBUL TAȚILOR** – un al doilea program țintit (selectiv) axat pe dezvoltarea capacității părinților de a implica în creșterea și îngrijirea copiilor. Program pilotat în 5 raioane.
 - ◆ **Sănătate pentru Tineri (Health for Youth)**
 - **FLOURISH** – programul parental pentru promovarea sănătății pe parcursul vieții pentru părinți și adolescenți – program universal de educație parentală orientat spre sănătate și pe prevenirea comportamentelor de risc.
 - **Sfaturi parentale pentru vremuri dificile** – un program țintit (selectiv) de educație parentală care utilizează un model hibrid (cu prezență fizică și online), combinând educația pentru sănătate și sprijinul psihosocial, adesea facilitat de prestatori de servicii instruiți și prietenoși tinerilor.
 - ◆ **Caritas Moldova**
 - Un program **universal**, structurat, de educație parentală în grup, asociat cu centre comunitare confesionale, promovând îngrijirea protectoare, empatia și sprijinul reciproc între părinți.
 - Program de educație parentală organizat în ateliere de lucru participative, de tip universal, include și vizite la domiciliu, pentru a consolida mesajele-cheie și pentru a oferi îndrumări adaptate la circumstanțele familiei.
 - ◆ **Moldova Fără Orfani**
 - Intervenția relațională bazată pe încredere este un program **intensiv** (indicat) de educație parentală, bazat pe familie, creat special pentru îngrijirea și educarea copiilor care s-au confruntat cu traume relaționale.
 - „Cunoaște-ți valoarea” este un program **universal** de educație parentală realizat prin sesiuni de grup modulare, completat de mentorat continuu și monitorizare ulterioară pentru tinerii participanți și familiile lor.
- **Celelalte 15 organizații oferă câte un singur program**
 - ◆ Aceste programe sunt, de obicei, pe termen scurt și adaptate la nivel local.
 - ◆ Majoritatea folosesc curriculumuri structurate care abordează parentalitatea pozitivă, dezvoltarea copilului și disciplina nonviolentă, vizând populația generală de părinți.
 - ◆ Sesiunile se desfășoară periodic, în principal cu prezență fizică (adesea în cadrul școlilor sau al centrelor comunitare).

Caracteristicile de bază ale programelor de educație parentală identificate

Analiza datelor cantitative și calitative evidențiază câteva caracteristici definitorii ale celor 30 de programe de educație parentală implementate în Republica Moldova în perioada 2023-2025.

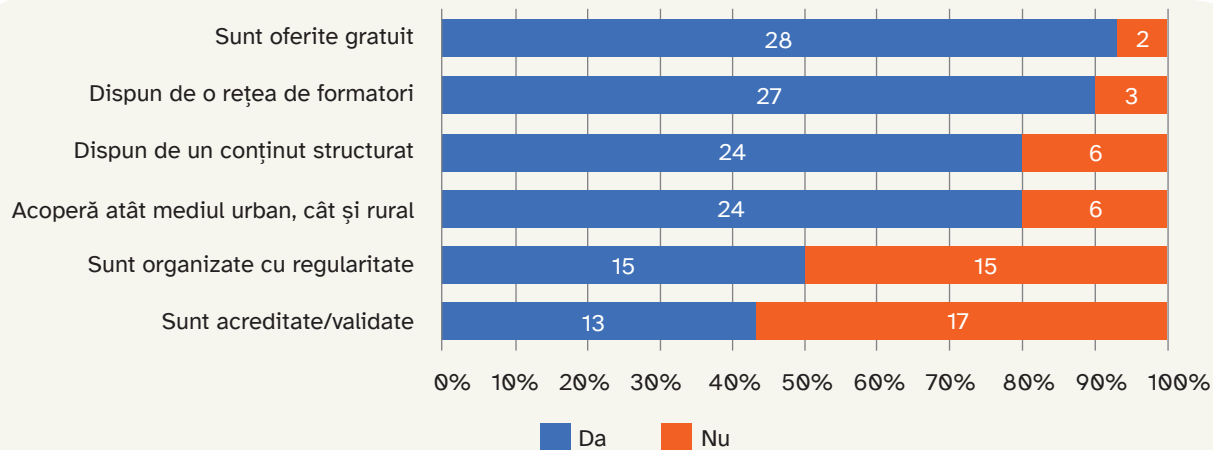

Figura 6. Caracteristicile programelor de educație parentală

Implementarea programelor

Dintre cele 30 de programe de educație parentală, 28 sunt gratuite și finanțate de donatori externi, în timp ce două funcționează contra cost, finanțate integral prin contribuțiile părinților. Cele din urmă vizează în mod specific părinții și îngrijitorii copiilor cu tulburare din spectrul autist (TSA) și sunt implementate de o societate cu răspundere limitată și o organizație non-guvernamentală (ONG). În total, 27 de programe dețin un grup stabil de formatori sau facilitatori, care asigură continuitate și calitate în implementare. Trei programe nu dispun de formatori permanenți, ceea ce subminează consistența și sustenabilitatea acestora.

În special, 24 de programe de educație parentală utilizează un curriculum structurat, cu conținut standardizat. Acestea sunt bine poziționate pentru evaluare în baza cadrului propus și, dacă se dovedesc eficiente, ar putea fi extinse la nivel național. Formatul lor standardizat oferă o bază solidă pentru implementarea la scară largă, prin intermediul instituțiilor publice sau al unor prestatori de servicii contractați, ceea ce poate susține un acces mai larg și o calitate uniformă. Totuși, doar 15 programe sunt implementate în mod regulat (mai mult de o dată pe an), frecvența fiind determinată, în mare măsură, de resursele disponibile și de cererea din partea participanților.

Acreditare și validare

Acreditarea și validarea programelor de educație parentală rămân o provocare semnificativă. În prezent, doar 13 programe sunt validate la nivel internațional, adică se bazează pe modele fundamentate pe dovezi, testate și confirmate anterior prin studii de impact. Nu există programe de educație parentală acreditate conform prevederilor legale naționale. Procesul național de acreditare prezintă mai multe bariere:

- Procesul este birocratic și dificil de parcurs pentru multe organizații.
- Cerințele financiare sunt înalte, ceea ce constituie o povară semnificativă în special pentru organizațiile societății civile (OSC-uri).
- Nu există un mecanism instituțional, nici la nivel ministerial, nici la nivel academic, care să ofere îndrumare tehnică sau sprijin pentru validarea și/sau acreditarea programelor.

Aceste constrângeri întârzie recunoașterea formală și extinderea la scară largă a programelor de educație parentală de calitate și pot descuraja inovația și investițiile în dezvoltarea de programe.

Grupuri-țintă

Toate cele 30 de programe de educație parentală vizează părinții și îngrijitorii, dintre care 15 programe sunt create special pentru familii aflate în situații vulnerabile sau cu risc, iar cinci sunt destinate în principal specialiștilor din prima linie care lucrează cu familiile.

Cercetarea evidențiază anumite discrepanțe între opiniile formatorilor și managerilor de programe în ceea ce privește definirea grupurilor-țintă. În unele cazuri, managerii au considerat că programele sunt destinate exclusiv mamei, în timp ce formatorii le-au considerat aplicabile ambilor părinți. Aceasta evidențiază necesitatea unor îndrumări și a unei comunicări mai clare privind criteriile de selectare a grupurilor-țintă.

„Programele trebuie să fie măsurabile, specifice și concrete pentru anumite categorii de părinți și să țină cont de nivelul de studii și de dezvoltare al fiecărui părinte. Un program bun depinde, de asemenea, de competențele formatorului și de capacitatea acestuia de a se adapta la grupuri diferite de adulți. Un grup de părinți cu un nivel scăzut de studii și un formator care folosește o terminologie complexă sau neobișnuită nu vor obține impactul dorit.”

(interviu cu un informator-cheie, instituție publică)

Categoriile de vârstă a copiilor

Analiza pe categorii de vârstă a copiilor vizați în programele de educație parentală arată că jumătate dintre programe au un caracter general, abordând teme de educație parentală relevante pentru toate etapele dezvoltării copilului. Cele mai frecvente programe sunt pentru părinții copiilor de vârstă preșcolară (3–6 ani) și de vârstă școlară (7–17 ani). Câteva vizează preadolescența și adolescența, în timp ce 14 programe se concentrează pe dezvoltarea timpurie a copiilor (0–3 ani).

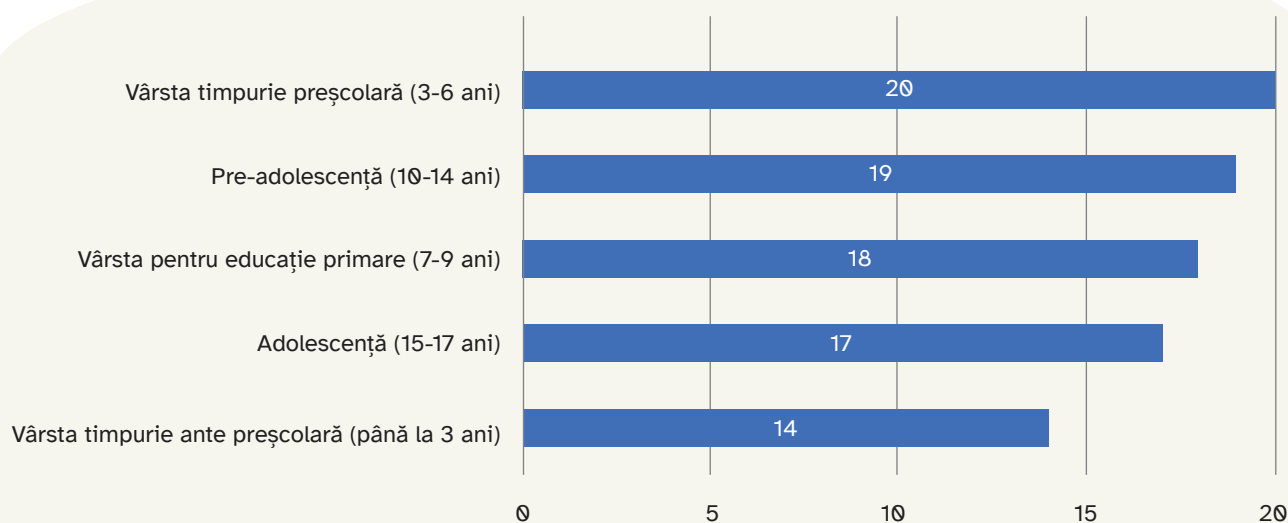

Figura 7. Programe de educație parentală în funcție de intervalul de vârstă al copiilor, număr (N=30)

Conținutul programelor reflectă, în general, etapa de dezvoltare a copilului:

- Programele axate pe copiii de vârstă școlară și preșcolară sunt, de regulă, derulate în cadrul instituțiilor de învățământ și sunt recomandate părinților cu copii înscriși.
- Programele dedicate copilăriei timpurii (0–3 ani) sunt adesea integrate în sistemul de sănătate și promovează îngrijirea protectoare și parentalitatea receptivă.

Tipologia programelor pe baza cadrului OMS

Pe baza cadrului OMS pentru conceperea și extinderea programelor de educație parentală¹⁰², cele 30 de programe identificate pot fi încadrate astfel:

- **20 dintre cele 30 de programe identificate (2/3)** reprezintă sprijin parental universal, destinate familiilor cu copii de vârstă preșcolară sau școlară. Obiectivul lor principal este să ofere părinților și îngrijitorilor îndrumări de bază privind îngrijirea protectoare, să îmbunătățească interacțiunile părinte–copil și să sporească calitatea generală a îngrijirii pe care o primesc copiii.
- **10 dintre cele 30 de programe identificate (1/3)** pot fi clasificate drept programe de sprijin parental selectiv sau țintit, elaborate pentru părinți, îngrijitori sau familii expuse la un risc crescut de abuz sau consecințe adverse, din cauza unor circumstanțe complexe, precum sărăcia, consumul abuziv de alcool, statutul de refugiat sau de migrant ori îngrijirea copiilor separați de familiile lor biologice. Aceste programe urmăresc să consolideze capacitățile îngrijitorilor de a gestiona riscurile, de a promova factorii de protecție și de a preveni violența și alte situații dăunătoare.
- **6 dintre cele 30 de programe identificate (1/5)** se califică drept programe intensive (indicate) de sprijin parental, oferite părinților, îngrijitorilor sau copiilor identificați ca având nevoie de asistență suplimentară sau specializată, cum ar fi copiii mici (0–3 ani) care necesită intervenție timpurie, copiii cu dizabilități sau părinții copiilor care manifestă dificultăți comportamentale semnificative. Aceste intervenții oferă îndrumare specializată și sprijin terapeutic pentru părinții și îngrijitorii implicați în sistemul de protecție a copilului sau referiți către acesta.

„UNICEF susține implementarea programelor de educație parentală universale și țintite (selective) și se află într-un dialog permanent cu autoritățile publice pentru a le asigura sustenabilitatea financiară. Fiecare program are un grup-țintă specific și contribuie, direct sau indirect, la promovarea parentalității pozitive și la prevenirea violenței împotriva copiilor.”

(interviu cu reprezentant UNICEF)

¹⁰² WHO. (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378237/9789240095595-eng.pdf>

Înțelegerea nivelurilor programelor de educație parentală

Constatările calitative arată că mulți prestatori de servicii și specialiști comunitari nu au o înțelegere clară a celor trei niveluri ale intervențiilor de educație parentală: universal, țintit (selectiv) și intensiv (indicat/specializat), precum și a criteriilor pentru identificarea participanților potriviți. Acest lucru limitează capacitatea de a referi eficient familiile și de a asigura potrivirea intervențiilor cu nevoile și nivelurile de risc.

Dezvoltarea unui ecosistem național al programelor de educație parentală

Prin intermediul Platformei consultative în domeniul educației parentale, Ministerul Educației și Cercetării (MEC), Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS) și Ministerul Sănătății (MS) au inițiat demersuri de cartografiere a resurselor și de elaborare a unui concept național pentru un ecosistem integrat al programelor de educație parentală. Participanții la interviu au subliniat necesitatea de a împărtăși o viziune comună asupra programelor de educație parentală la nivel intersectorial:

„Este foarte important să avem și să împărtășim o viziune comună despre programele de educație parentală.”

(Interviu cu reprezentant organizație internațională)

Membrii Platformei (MEC, MMPS, UNICEF, UNFPA) au subliniat importanța identificării programelor bazate pe dovezi și pilotate, cu impact demonstrat, care ar putea fi extinse la nivel național. În acest sens, au fost formulate următoarele recomandări:

- **Programe universale:** sunt destinate prestatorilor din sănătate, educație și asistență socială, în beneficiul atât al copiilor, cât și al familiilor. Curriculumurile pentru specialiștii din prima linie trebuie actualizate pentru a include componente de educație parentală și trebuie instituite mecanisme de instruire a formatorilor pentru consolidarea continuă a capacităților. Un exemplu de aplicare intersectorială care sprijină conținutul universal de educație parentală este platforma digitală *Bebbo*, care oferă resurse părinților și îngrijitorilor copiilor sub 7 ani.
- **Programe țintite (selective):** sunt destinate grupurilor vulnerabile, precum părinții care recurg la disciplină violentă, familiile care trăiesc în sărăcie sau îngrijitorii copiilor separați de familiile lor biologice și părinții copiilor cu dizabilități. Aceste programe necesită o reevaluare din perspectiva unei abordări transformatoare de gen, astfel încât să răspundă adecvat la problematica VÎC și VÎF.
- **Programe intensive (indicate):** sunt destinate familiilor care necesită sprijin intensiv; acestea sunt implementate în parteneriat cu prestatori de servicii specializate.

Participarea copiilor în programele de educație parentală

Participarea copiilor în programele de educație parentală trebuie să fie structurată, consecventă și semnificativă, asigurând implicarea activă a vocilor copiilor în modelarea dinamicilor familiale și în proiectarea programelor. Aceasta presupune încurajarea părinților să asculte opiniile copiilor, dezvoltarea autonomiei și a capacității lor de acțiune și includerea perspectivelor acestora în elaborarea programului. Copiii trebuie să fie implicați prin metode sigure, adecvate vârstei și genului, pentru a oferi feedback cu privire la bunăstarea, siguranța și relațiile lor cu îngrijitorii. Mai mult, atât părinții, cât și copiii trebuie să contribuie la definirea succesului în cadrul programului, astfel încât rezultatele să reflecte nevoile și experiențele lor. În cele din urmă, participarea copiilor trebuie să fie un proces continuu în cadrul căruia copiii sunt recunoscuți drept contribuitoari activi la dezvoltarea propriei familii.

Analiza programelor de educație parentală din Moldova a arătat faptul că o treime dintre programele de educație parentală implică copiii în diverse etape, fie prin sesiuni comune părinte-copil, fie prin activități dedicate. În aceste contexte, copiii sunt încurajați să pună întrebări, să-și împărtășească

experiențele și să ofere feedback privind exercițiile practice. Discuțiile în focus grup cu părinții au evidențiat impactul pozitiv al participării comune. Cu toate acestea, majoritatea programelor rămân în mod predominant centrate pe adulți, iar integrarea perspectivei copiilor în proiectarea și implementarea acestora este limitată.

„Participarea copiilor este foarte importantă în unele programe. Aceștia au posibilitatea să participe împreună cu părinții sau îngrijitorii lor la activități comune. Pentru cei mai mulți dintre ei, acestea sunt experiențe unice.”

(Interviu cu un informator-cheie, formator)

Programe de educație parentală bazate pe o abordare transformatoare de gen

Rezultatele cercetării calitative subliniază că programele de educație parentală sunt instrumente esențiale pentru cultivarea relațiilor familiale pozitive și prevenirea violenței, însă eficacitatea lor depinde de capacitatea de a aborda normele sociale profund înrădăcinate legate de violență și inegalitatea de gen. Atunci când sunt dezvoltate din perspectiva unei abordări transformatoare de gen, programele de educație parentală pot depăși simpla transmitere a abilităților de bază de îngrijire și pot promova dinamici familiale echitabile și schimbări comportamentale pe termen lung.

Legătura dintre violența în familie și bullying

Participanții la discuțiile în focus grup au evidențiat legături strânse între violența în familie și bullyingul în rândul copiilor. Violența trăită acasă sau la care copiii sunt martori se manifestă adesea prin agresiune față de colegi la școală. Copiii expuși unor astfel de medii pot internaliza comportamente violente, perpetuând cicluri intergeneraționale de vătămare, consolidate de mesajele familiale care normalizează agresivitatea.

„În multe familii, copiii încă mai sunt bătuți sau umiliți. Bullyingul în școli a crescut și, din păcate, este adesea încurajat acasă, prin mesaje de tipul: „Dacă cineva ți-a spus ceva, lovește înapoi” sau „Trebuie să umilești pe cineva”. Există anumite regiuni și tradiții în țară în care violența este percepută ca normă, ca ceva firesc”

(interviu cu reprezentant OSC, sectorul de prevenire a violenței)

Consolidarea capacităților și facilitarea sensibilă la dimensiunea de gen

Analiza a arătat că nu toate programele de instruire a formatorilor și de consolidare a capacităților pentru facilitatori includ subiecte privind facilitarea sensibilă la dimensiunea de gen, răspunsul la violența împotriva copiilor (VÎC) și la violența împotriva femeilor (VÎF) sau masculinitatea pozitivă.

„Educația adulților este cea mai dificilă de realizat. Majoritatea părinților care participă la programe sunt referiți de specialiști din serviciile universale. Acești părinți au anumite convingeri și stereotipuri pe care formatorii trebuie să le combată. Fără instruirea formatorilor în domeniul egalității de gen și al violenței, nu poate fi realizată o schimbare socială transformatoare.”

(interviu cu reprezentant OSC, sectorul egalității de gen)

Lacune în abordările transformatoare de gen

Deși multe programe din Republica Moldova sunt sensibile la dimensiunea de gen, puține pot fi considerate cu adevărat transformatoare de gen. Majoritatea nu includ module explicite care să abordeze rolurile de gen, dinamica puterii și comunicarea nonviolentă. Discuțiile despre masculinitate și feminitate sunt limitate și rareori sunt facilitate de către bărbați, ceea ce limitează oportunitățile de a contesta normele de gen profund înrădăcinate.

„În Republica Moldova, numărul programelor de educație parentală sensibile la dimensiunea de gen, orientate spre transformare socială, este modest. Puține programe includ teme standardizate, precum egalitatea de gen, drepturile de moștenire din perspectiva genului, combaterea stereotipurilor de gen, masculinitatea și feminitatea, precum și împărțirea responsabilităților. Un exemplu este Clubul Taților, un program recunoscut în șase țări din sud-estul Europei, printre care Armenia, Georgia și Ucraina.”

(Discuție în focus grup, facilitatori)

La nivel național, nu există un set de indicatori sensibili la gen pentru a măsura schimbările de atitudini și comportamente în rândul participanților la programe de educație parentală sau al specialiștilor din prima linie. Această lacună poate, involuntar, să întărească rolurile de gen tradiționale, în loc să le conteste.

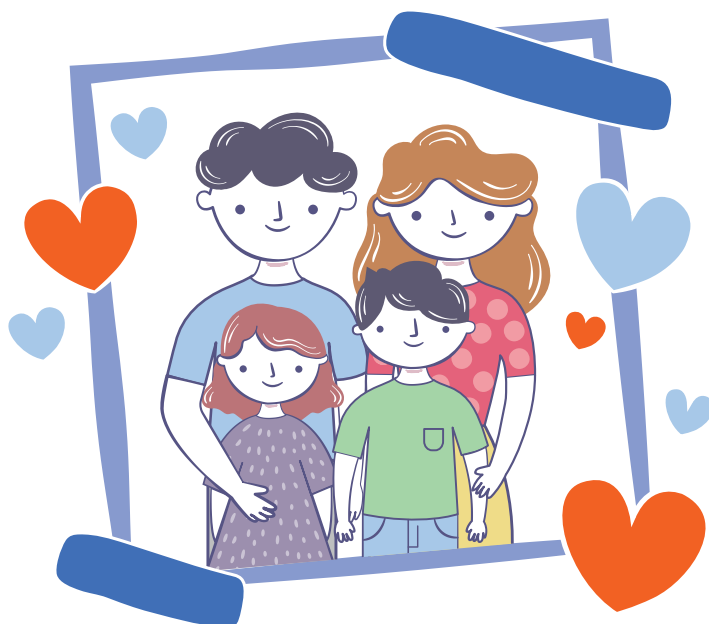
„Sunt frecvente cazurile în care mama le spune copiilor că tatăl va veni și va lua măsuri disciplinare. Se consideră că bărbatul are un rol autoritar în familie și se așteaptă ca el să impună disciplina.”

(Interviu cu un reprezentant din rândul prestatorilor de servicii sociale)

Abordarea sănătății mintale și a bunăstării părinților

În prezent nu există date bazate pe dovezi privind impactul programelor de educație parentală asupra sănătății mintale și bunăstării părinților și copiilor. Facilitatorii au remarcat că multe organizații nu oferă spații sigure în care părinții să poată discuta provocările emoționale. Tații au rareori oportunități să vorbească despre vulnerabilitățile paternității, în timp ce mamele se confruntă frecvent cu epuizare, lipsa sprijinului psihosocial adecvat. Fără a aborda aceste probleme, programele nu pot promova pe deplin mediile familiale sănătoase.

Această lacună evidențiază, de asemenea, necesitatea de a integra module despre dezvoltarea adolescenților și gestionarea stresului, care pot ajuta la reducerea frustrării parentale și a ciclurilor de culpabilizare.

Sprrijin parental în contexte de criză

În contextul crizelor precum războiul din Ucraina, programele de educație parentală au un rol esențial în abordarea stresului posttraumatic și în consolidarea coeziunii sociale. Ele pot servi drept punct de intrare către sprijin psihosocial pentru familiile afectate de strămutare și separare.

„Pot spune că am devenit, cu siguranță, mai experimentată în rolul de părinte. Copiii cresc și nevoile lor se schimbă, iar ședințele de consiliere psihologică pe care le avem cu specialiști calificați ne ajută nu doar în parentalitate, ci și în autoîngrijire.”

(Discuție în focus grup, mamă din Ucraina)

„Toți vor să fie puternici și pozitivi, oameni puternici, ucrainenii, care vor depăși totul... dar familiile suferă mult – atât cele care sunt împreună, cât și cele care sunt separate.”

(Interviu facilitator strămutat în Moldova din Ucraina)

Dincolo de educația parentală, este nevoie de terapie specializată individuală și de grup pentru a ajuta familiile să proceseze traumele. Mulți oameni ezită să discute deschis despre suferință, iar separarea și strămutarea pun o presiune suplimentară asupra relațiilor de familie, făcând astfel aceste programe esențiale pentru menținerea stării de bine.

Integrarea sănătății sexuale și reproductive

Sănătatea sexuală și reproductivă este în mare măsură absentă din programele actuale de educație parentală. Multe stereotipuri de gen sunt legate de presupuneri biologice despre sex și reproducere. Prin includerea unor subiecte precum pubertatea, igiena menstruală și contracepția, programele de educație parentală ar putea contribui la demontarea miturilor și prejudecăților nocive care perpetuează inegalitatea de gen și violența bazată pe gen (VBG).

„De exemplu, a fost o întrebare delicată despre ciclul menstrual al surorii mele. Am încercat să-i explic fiului meu că ea a trecut prin schimbări legate de vârstă. I s-a părut foarte interesant. Avea multe întrebări. Dar, în cele din urmă, și-a dat seama cât de importantă este această informație pentru viitoarele relații, mai ales când va avea o prietenă și va deveni tată.”

(Discuție în focus grup, mamă din Ucraina)

Totuși, mulți respondenți au menționat că educația privind sănătatea sexuală și reproductivă este încă considerată controversată și lipsește atât din programele de educație parentală, cât și din curriculumul școlar, din cauza normelor sociale tradiționale.

„Curriculumul școlar privind educația sexuală încă nu a fost aprobat. Există multe motive ancorate în normele tradiționale. Adolescenții au nevoie de o educație de calitate despre schimbările corpului și viața sexuală. Este dificil de depășit această barieră, deoarece mulți profesori sunt influențați de stereotipuri și prejudecăți.”

(Interviu cu reprezentant OSC, sectorul prevenirii violenței)

Inversarea rolurilor în familie

Deși nu este în mod strict o chestiune de gen, inversarea rolurilor în familie – atunci când copiii își asumă responsabilități parentale, iar părinții se comportă imatur – a devenit o preocupare recurentă.

„Această dinamică deteriorează legătura părinte-copil și necesită intervenții specializate care să combine ședințe individuale și de familie pentru a restabili conexiunile emoționale și a stabili limite clare.”

(Interviu cu reprezentant instituție publică, sectorul educației)

Fragmentare și acoperire limitată

Majoritatea programelor de educație parentală sunt concentrate în zonele urbane, lăsând comunitățile rurale, unde normele tradiționale și stereotipurile de gen sunt cel mai adânc înrădăcinate, cu acces limitat la sprijin. În plus, colaborarea slabă dintre organizațiile care lucrează în domeniul educației parentale, prevenirii violenței și egalității de gen limitează potențialul unui impact coordonat la nivel de sistem.

„OSC-urile active în domeniul prevenirii violenței și promovării egalității de gen nu oferă programe de educație parentală. În domeniul VÎC, doar CNPAC oferă programe de educație parentală. Din păcate, nu există cooperare între prestatorii de programe de educație parentală și actorii care lucrează în domeniul violenței și al egalității de gen.”

(interviu cu reprezentant OSC în domeniul violenței și egalității de gen)

Programe de educație parentală analizate din perspectiva VÎC/VÎF

✓ Politicile prestatorilor privind prevenirea și răspunsul la violență

Majoritatea prestatorilor de programe de educație parentală identificați au o politică de protecție a copilului, menită să protejeze copiii cu care intră în contact – un prim pas esențial în recunoașterea riscurilor de violență împotriva copiilor (VÎC) și înțelegerea responsabilităților organizaționale pentru minimizarea acestor riscuri. Cu toate acestea, mult mai puține organizații au politici sau proceduri formale pentru identificarea și răspunsul la violența bazată pe gen (VBG) sau la violența împotriva femeilor (VÎF). Acest gol indică o conștientizare insuficientă a riscurilor specifice de gen care pot apărea în programele de educație parentală.

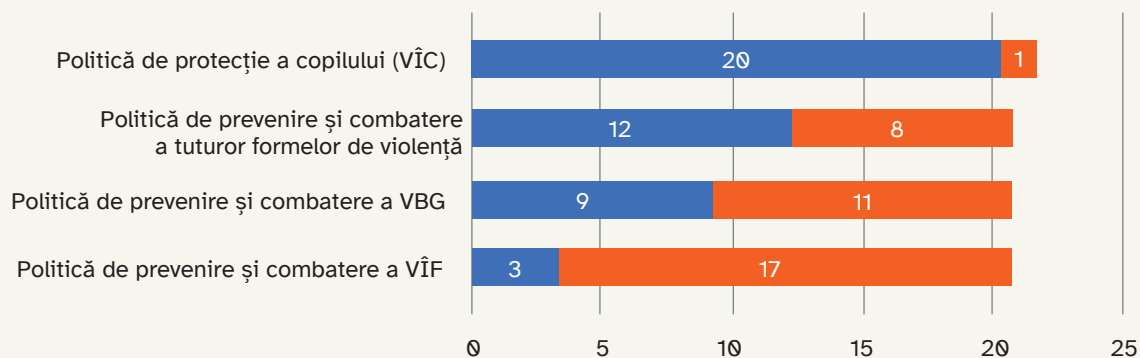

Figura 8. Prestatori cu politici de prevenire și combatere a violenței (N=21)

Conform acestor constatări, programele actuale de educație parentală nu abordează suficient intersecționalitatea dintre VÎC și VÎF, iar VÎF și VBG rămân subreprezentate în politicile organizaționale, limitând capacitatea intervențiilor de educație parentală de a recunoaște și de a răspunde întregului spectru de violență care afectează familiile.

✓ **Abordarea violenței în programele de educație parentală**

Deși majoritatea programelor de educație parentală abordează prevenirea violenței împotriva copiilor (VÎC), integrarea tematică a violenței bazate pe gen (VBG) și a violenței împotriva femeilor (VÎF) rămâne limitată. Această focalizare limitată diminuează potențialul programelor de educație parentală de a contribui eficient la obiectivele mai largi de prevenire a violenței și la obiectivele privind egalitatea de gen.

Datele cercetării arată că, dintre cele 30 de programe de educație parentală analizate, 26 includ conținut privind prevenirea VÎC, în timp ce doar 10 integrează subiecte legate de prevenirea VBG și doar 4 abordează VÎF.

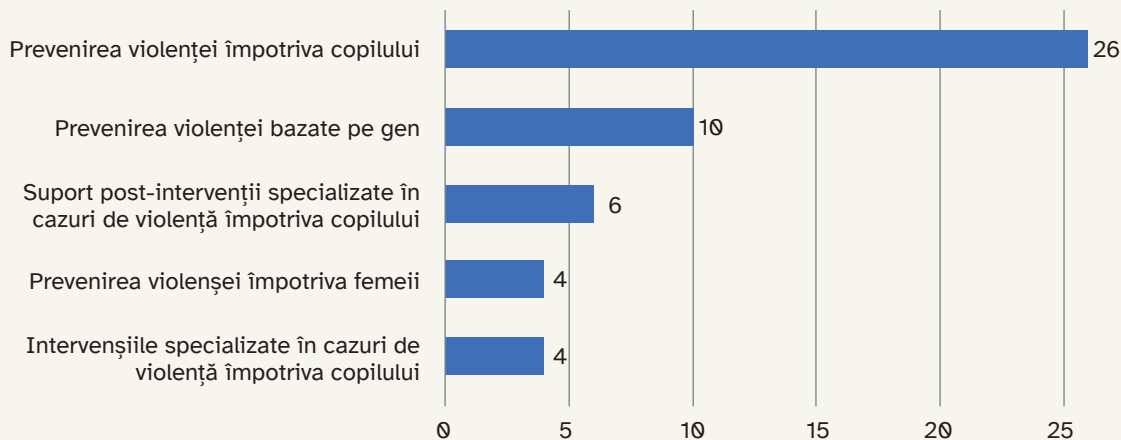

Figura 9. Teme de violență abordate de programele de educație parentală (N=30)

Deși aceste teme sunt sensibile, doar șase programe oferă participanților informații privind accesarea serviciilor specializate de sprijin în caz de VÎF, iar doar patru includ astfel de informații în caz de VÎC. Cu alte cuvinte, dintre cele 26 de programe care includ conținut privind prevenirea VÎC, doar patru oferă îndrumări privind răspunsul sau mecanismele de referire. Absența unor informații clare despre serviciile unde se poate solicita ajutor subminează semnificativ rolul protector al programelor de educație parentală și poate lăsa familiile fără căi esențiale de sprijin și intervenție.

✓ **Consolidarea capacităților formatorilor/facilitatorilor (instruirea formatorilor)**

Analiza datelor evidențiază variații considerabile în nivelul de formare obținut de formatori și facilitatori în domeniile cheie ale prevenirii violenței și promovării egalității de gen. Dintre cei 72 de formatori și facilitatori evaluați, doar 23 au urmat instruirea de bază privind politica organizației în domeniul protecției copilului și răspunsul la violență.

- **18 formatori/facilitatori** au beneficiat de instruire privind prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență.
- **11 formatori au instruirii specifice privind violența bazată pe gen (VBG)**
- **10 formatori au beneficiat** de instruirii în politici de prevenire și combatere a VÎF
- **10 formatori/facilitatori** nu au participat la nicio instruire relevantă în cadrul programelor de instruire a formatorilor.

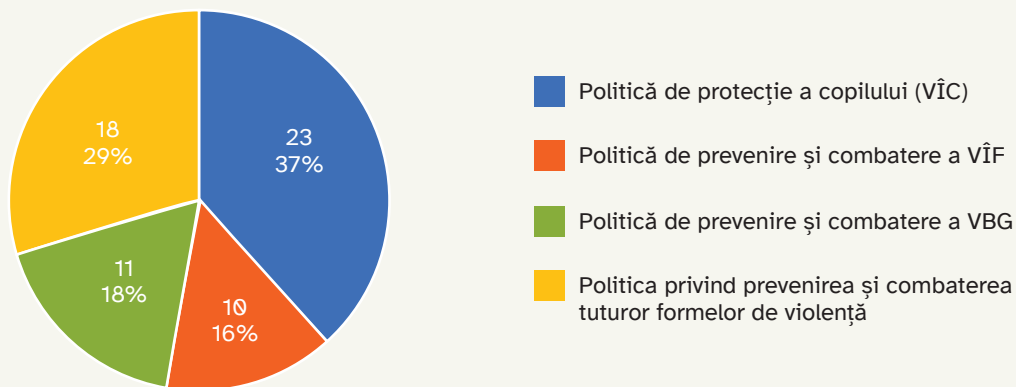

Figura 10. Formatori/facilitatori care au beneficiat de consolidarea capacităților gen (N=72)

Aceste constatări evidențiază un deficit critic de capacități în pregătirea formatorilor pentru a aborda întreaga gamă de probleme legate de violență și de gen în cadrul programelor de educație parentală. Mai mult, coordonarea dintre prestatorii de programe de educație parentală și sectoarele mai largi axate pe prevenirea violenței și pe egalitatea de gen rămâne slabă.

De asemenea, datele calitative confirmă absența unui mecanism funcțional de evaluare a competențelor formatorilor în domenii de bază, precum protecția copilului, prevenirea violenței și combaterea VBG/VÎF. Lipsa unei supravegheri structurate afectează capacitatea de a implementa programe de educație parentală într-o manieră cuprinzătoare, orientată spre protecție și sensibilă la dimensiunea de gen.

✓ **Conținutul programelor de educație parentală**

În cele 30 de programe de educație parentală analizate, integrarea principalelor domenii tematice variază semnificativ. Doar 19 programe includ sesiuni de parentalitate pozitivă, ceea ce reflectă o aliniere parțială la bunele practici globale privind îngrijirea protectoare și dezvoltarea copilului.

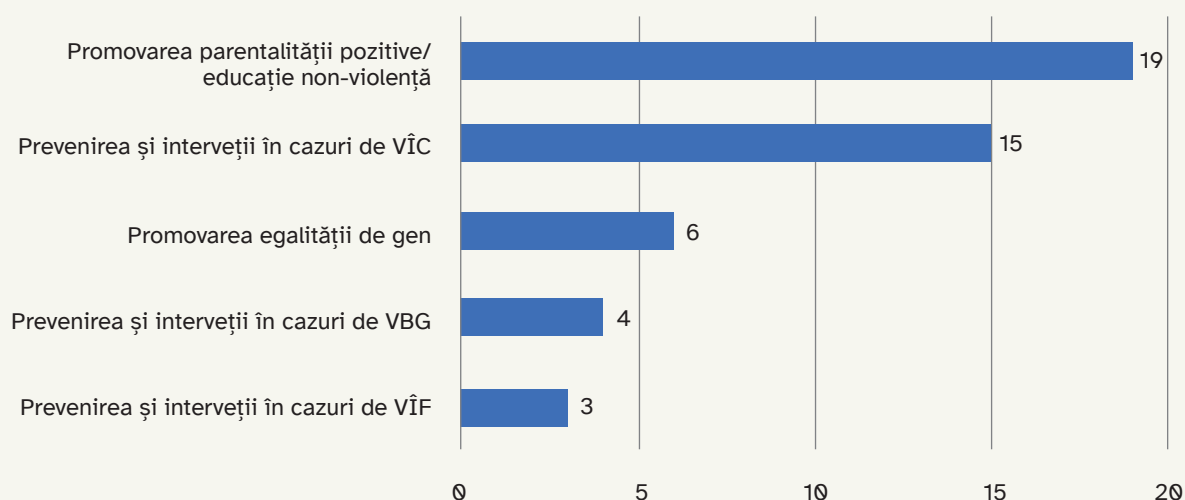

Figura 11. Temele abordate de programele de educație parentală (N=30)

Prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor (VÎC) sunt abordate moderat și se regăsesc în aproximativ jumătate dintre programe, ceea ce indică o anumită aliniere la standardele internaționale de protecție, deși există un potențial clar de îmbunătățire.

Totuși, conținutul sensibil la dimensiunea de gen rămâne extrem de subreprezentat. Doar șase programe promovează explicit egalitatea de gen, în timp ce patru abordează violența bazată pe gen (VBG) și trei includ conținut despre violența împotriva femeilor (VÎF). Prin acoperirea lor restrânsă, programele de educație parentală își reduc potențialul de a contribui la obiectivele transformatoare de gen și la eforturile de prevenire a violenței.

Constatările cercetării calitative confirmă aceste lacune. Reprezentanții ministerelor de resort au recunoscut absența unui cadru clar de monitorizare și evaluare și lipsa instrumentelor standardizate de evaluare, ambele subminând asigurarea calității și limitând capacitatea de a aprecia pregătirea formatorilor și eficacitatea programelor.

Fără instruire structurată și evaluare sistematică, realizarea programelor de educație parentală dintr-o perspectivă transformatoare de gen rămâne deosebit de dificilă. Adesea, formatorii nu au cunoștințele teoretice, resursele practice și competențele de facilitare necesare pentru a combate eficient normele sociale nocive, a promova roluri echitabile de îngrijire și a răspunde în mod adecvat la riscurile asociate violenței.

✓ **Impactul perceput al programelor din perspectiva transformatoare de gen**

Datele cantitative evidențiază nouă domenii-cheie de impact în care programele de educație parentală analizate contribuie la schimbare dintr-o perspectivă transformatoare de gen.

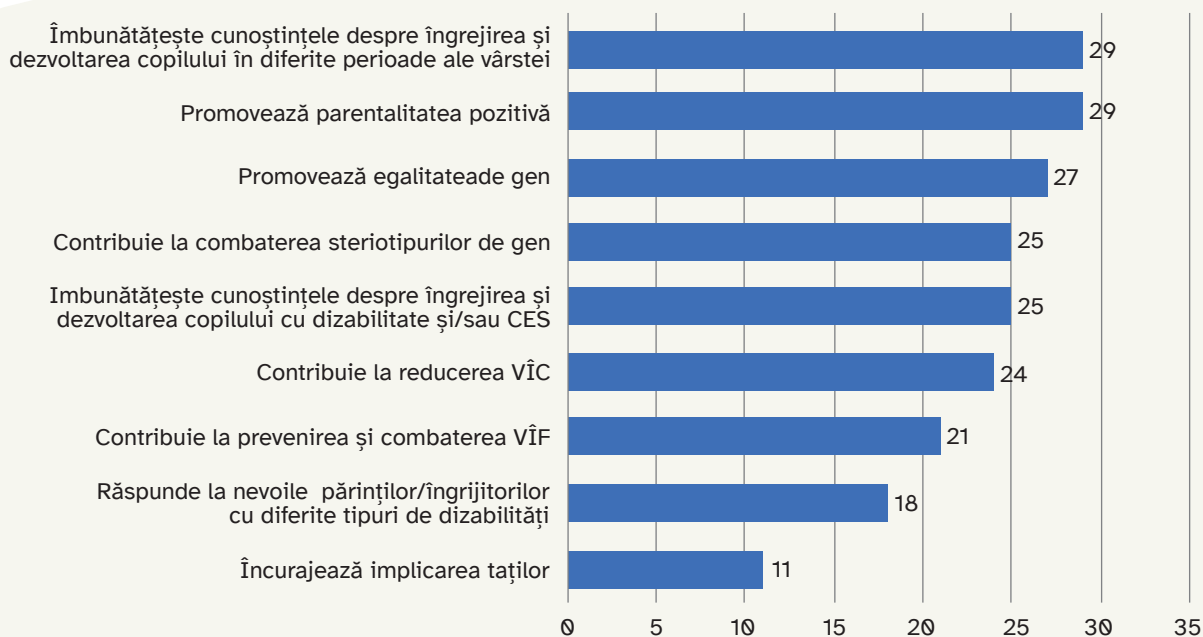

Figura 12. Impactul programelor de educație parentală (N=30)

Pentru 29 dintre cele 30 de programe analizate, cele mai puternice efecte se referă la îmbunătățirea îngrijirii protectoare și a abilităților parentale, ceea ce indică o conformare robustă cu standardele globale, inclusiv cadrul de îngrijire protectoare.¹⁰³

¹⁰³ World Health Organization, UNICEF, World Bank. (2018). *Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential.*

Schimbări pozitive ale atitudinilor legate de gen sunt evidențiate în 27 de programe care promovează egalitatea de gen și 25 programe care tratează stereotipurile de gen, ceea ce indică un potențial substanțial de impact potrivit abordării transformatoare de gen. Totuși, aceste eforturi trebuie consolidate printr-o integrare mai profundă a conținutului privind violența bazată pe gen (VBG) și violența împotriva femeilor (VIF) atât în curriculumuri, cât și în instruirea facilitatorilor.

Temele despre prevenirea violenței sunt abordate, dar nu sunt încă centrale. Violența împotriva copiilor este inclusă în 24 de programe, iar cea împotriva femeilor în 21, ceea ce arată că, deși problema este recunoscută, abordarea ei nu este una uniformă sau cuprinzătoare în toate intervențiile de educație parentală.

Mai mult, doar 18 programe au fost identificate drept receptive la nevoile părinților sau îngrijitorilor cu dizabilități, în timp ce doar 11 programe încurajează în mod activ participarea taților. Aceste lacune reprezintă bariere în consolidarea incluziunii, împărțirea responsabilităților de îngrijire și potențialul transformator al programelor de educație parentală.

✓ Schimbări observate în rândul părinților/îngrijitorilor

Datele cercetării evidențiază cinci domenii-cheie de schimbare raportate de prestatori în cadrul programelor de educație parentală. Cel mai frecvent rezultat menționat este îmbunătățirea relațiilor părinte-copil, consemnată în toate cele 30 de programe, ceea ce sugerează că intervențiile de educație parentală consolidează eficient legăturile emoționale și comunicarea în cadrul familiei.

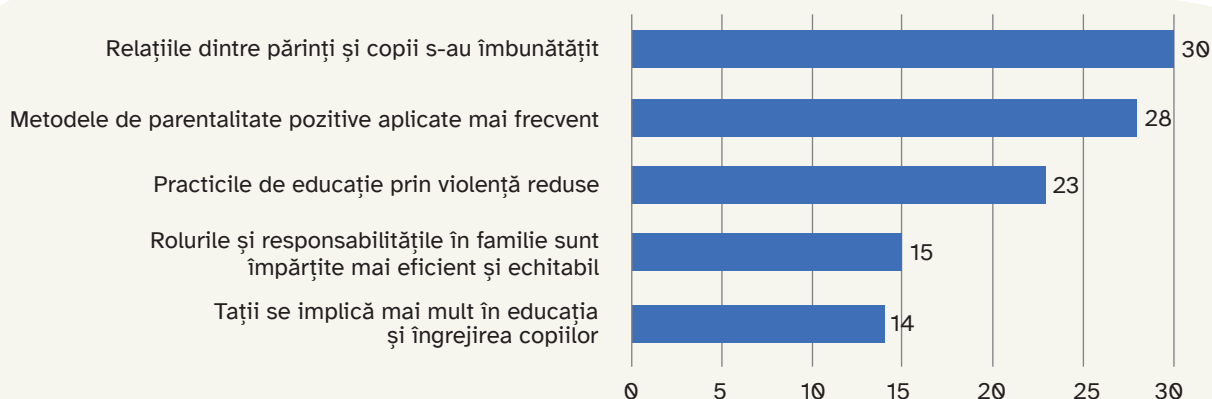

Figura 13. Schimbări raportate în rândul părinților/îngrijitorilor pe program (N=30)

În 28 de programe, utilizarea sporită a practicilor de parentalitate pozitivă demonstrează o schimbare clară de la practicile disciplinare punitive sau autoritare către îngrijire protectoare și receptivă.

Datele privind reducerea violenței sunt la fel de încurajatoare, deși încă nu oferă o imagine completă. 23 de programe au raportat reducerea practicilor disciplinare violente, sugerând o schimbare comportamentală pozitivă în rândul îngrijitorilor. Totuși, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a consolida strategiile de prevenire a violenței – mai ales în mediile în care pedeapsa corporală continuă să fie acceptată social – și pentru abordarea altor forme de violență, dincolo de pedeapsa corporală, inclusiv a violenței emoționale și sexuale.

Progresul către egalitatea de gen în îngrijire începe să se contureze, dar rămâne limitat. Doar 15 programe au raportat o împărțire mai echitabilă a responsabilităților familiale, iar 14 au consemnat o implicare sporită a taților. Aceste rezultate sugerează că, deși atitudinile față de împărțirea responsabilităților de îngrijire încep să evolueze, normele de gen adânc înrădăcinate continuă să reprezinte o barieră semnificativă pentru o schimbare transformatoare și durabilă.

✓ Mecanisme de referire în cadrul programelor de educație parentală

Analiza datelor relevă un decalaj semnificativ în mecanismele de referire în cadrul programelor de educație parentală. Nu toți formatorii și facilitatorii cunosc obligația de a referi cazurile suspecte de violență împotriva copiilor (VÎC) identificate și nici modul în care să ofere sprijin în cazurile de violență împotriva femeilor (VÎF) care ar putea fi dezvăluite în timpul sesiunilor din cadrul programului.

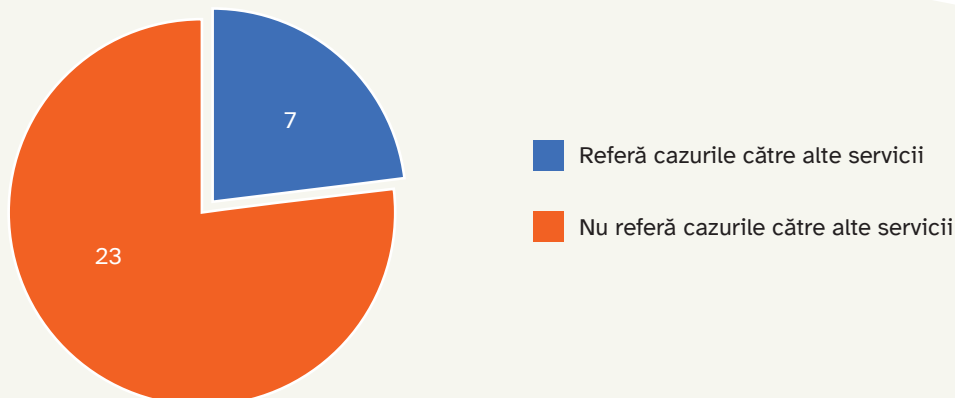

Figura 14. Mecanisme de referire utilizate în realizarea programelor (N=30)

Dintre cele 30 de programe de educație parentală analizate, doar șapte utilizează căi formale de referire către servicii specializate în cazurile în care există suspecții sau sunt raportate cazuri de violență. În cazul a 23 de programe de educație parentală, formatorii – nu dispun de niciun mecanism structurat de referire, lăsând familiile fără acces la servicii esențiale de protecție și sprijin.

În ultimii trei ani, formatorii au identificat și raportat 15 cazuri suspecte de violență apărute în sesiunile de educație parentală, iar, în urma referirii, 10 s-au dovedit a fi cazuri confirmate. Acest lucru demonstrează că programele de educație parentală pot servi drept punct de intrare important pentru identificare și răspuns la violență. Totuși, numărul redus de programe cu mecanisme de referire sugerează că multe cazuri nu sunt identificate și referite, iar victimele sau potențialele victime nu beneficiază de sprijin din cauza lipsei unor proceduri clare și a unei coordonări adecvate.

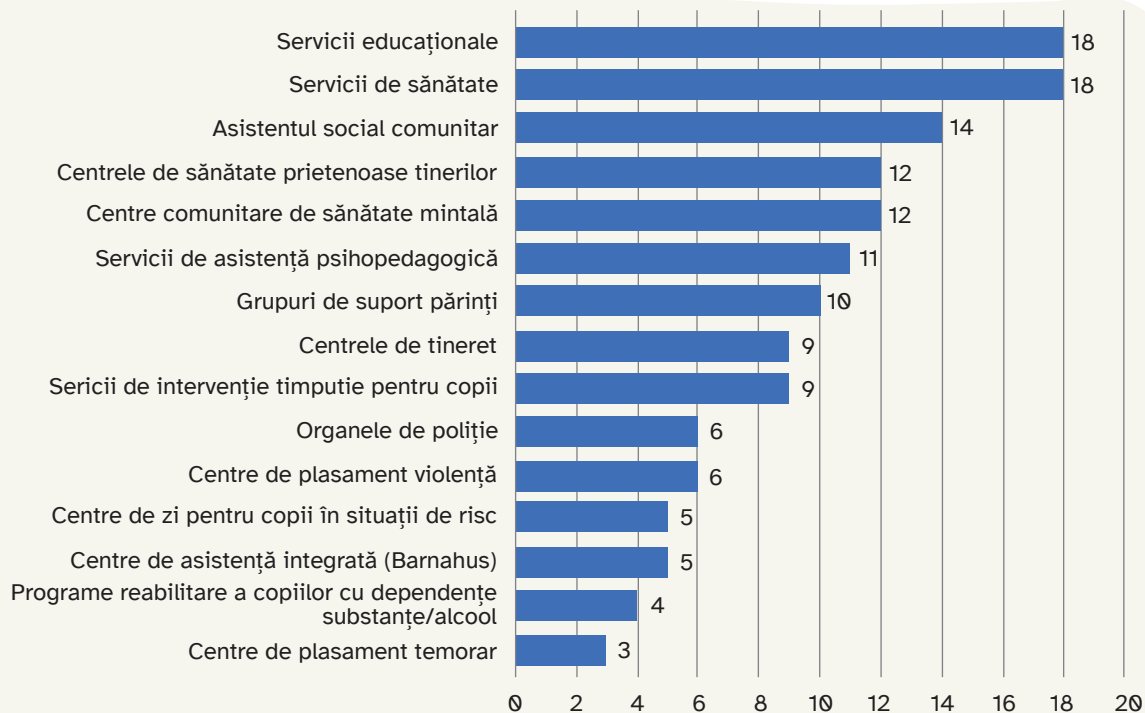

Figura 15. Serviciile către care programele de educație parentală referă părinții/îngrijitorii (N=30)

Distribuția destinațiilor de referire evidențiază atât puncte forte, cât și lacune critice:

- Cele mai frecvente referiri sunt către servicii de educație (18 programe) și către servicii de sănătate (18 programe), reflectând legătura strânsă dintre intervențiile de educație parentală, dezvoltarea copilului și bunăstarea generală a familiei în contextul serviciilor universale.
- Referirile către asistenții sociali comunitari/specialiștii în protecția drepturilor copilului (14 programe) și centrele de sănătate mintală (11 programe) indică o conștientizare în creștere a nevoilor psihosociale, deși acoperirea rămâne neuniformă. Aceste referiri sunt asociate în principal cu programele țintite de educație parentală care vizează familiile aflate în situații de risc și cele cunoscute sistemului de protecție a copilului.
- Doar șase programe raportează referiri către poliție sau centre de plasament pentru supraviețuitorii violenței, iar cinci programe raportează referiri către centre pentru reabilitarea copiilor victime ale abuzului (*Barnahus*), semnalând lacune majore în căile formale de protecție pentru familiile care se confruntă cu violență.
- Referirile către serviciile de reabilitare a persoanelor cu dependențe (4 programe) și către instituțiile de plasament temporar (3 programe) sunt rare, probabil din cauza gradului redus de informare, a protocoalelor neclare de referire și a numărului foarte mic de intervenții intensive (indicate) de educație parentală destinate acestor grupuri specifice de copii.

Datele cantitative relevă, de asemenea, o distribuție limitată și inegală a serviciilor de sprijin suplimentare, subliniind că numărul programelor intensive de educație parentală rămâne insuficient.

- Doar cinci programe oferă consiliere psihologică, iar numai două asigură psihoterapie specializată pentru traume legate de violență – o lacună deosebit de critică, având în vedere prevalența VBG și a VÎC în Republica Moldova.
- Sprijin suplimentar (patru programe) și grupuri de suport pentru părinți (trei programe) sunt rare, ceea ce sugerează că majoritatea intervențiilor funcționează ca activități de sine stătătoare, fără un angajament susținut sau monitorizare ulterioară.
- Doar două programe desfășoară campanii de sensibilizare sau comunicare la nivel comunitar, ceea ce limitează vizibilitatea mai largă și impactul preventiv al inițiativelor de educație parentală.
- În mod similar, doar două programe oferă consiliere la domiciliu sau sprijin social, în pofida importanței de a ajunge la familiile care se confruntă cu provocări de mobilitate sau bariere de acces.

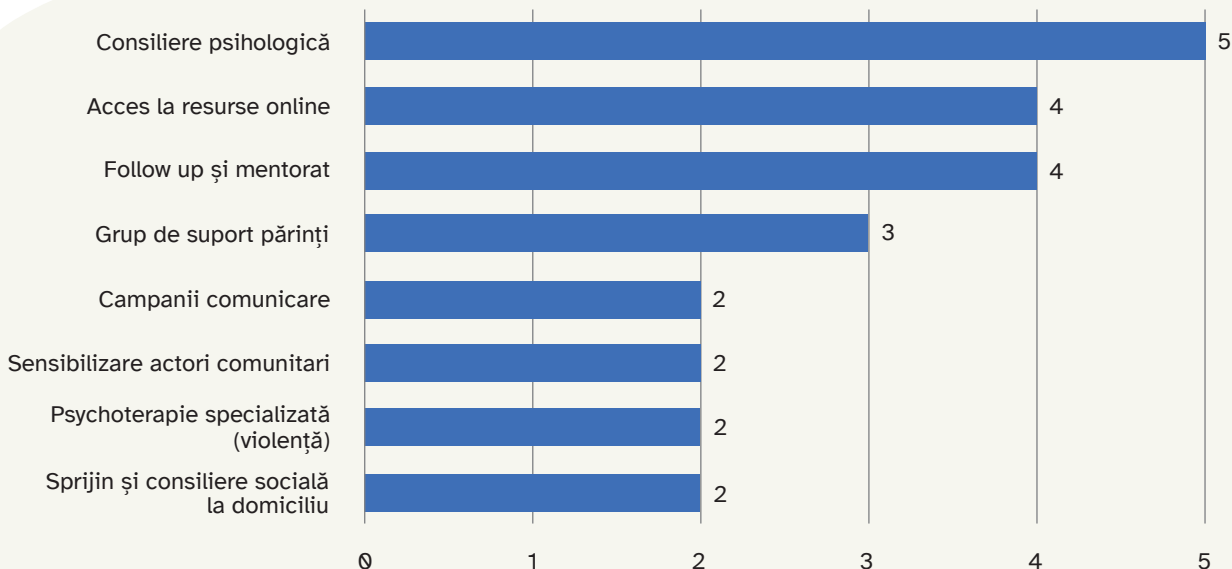

Figura 16. Servicii de sprijin suplimentare pe program de educație parentală (N=30)

✓ Profilul formatorilor/facilitatorilor

Un număr total de 72 de formatori și facilitatori au completat chestionarul din cadrul cercetării cantitative destinat formatorilor/facilitatorilor, dintre care 69 femei și 3 bărbați. Toți respondenții au fost nominalizați de organizațiile care implementează programe de educație parentală și contractează formatori pentru implementarea acestora. Dintre participanți, 44 s-au identificat ca formatori și 28 ca facilitatori.

Reprezentarea covârșitoare a femeilor în rândul prestatorilor de programe de educație parentală – atât formatori, cât și facilitatori – reflectă așteptări sociale mai largi, care asociază îngrijirea, în principal, cu un rol feminin. Dezechilibrul de gen influențează puternic modul în care programele sunt proiectate și implementate: poate împiedica participarea taților, poate perpetua rolurile tradiționale în familie și poate limita capacitatea inițiativelor parentale de a integra perspectiva transformatoare de gen.

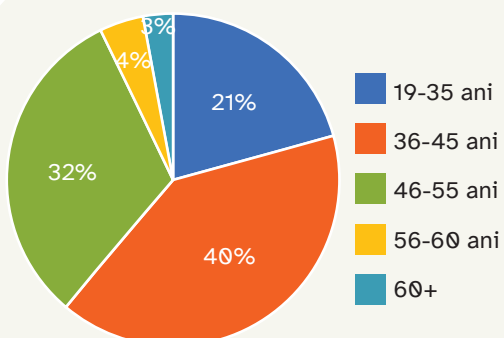

Figura 17. Vârsta formatorilor/facilitatorilor (N=72)

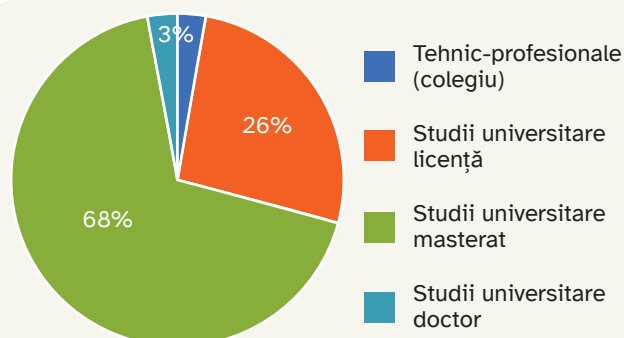

Figura 18. Nivelul de studii al formatorilor/facilitatorilor (N=72)

Profilul de vârstă al formatorilor și facilitatorilor implicați în programele de educație parentală arată o concentrație puternică de specialiști aflați la mijlocul carierei. Aproximativ 40% (29 de persoane) au vârste între 36 și 45 de ani, iar 32% (23 de persoane) se încadrează în categoria 46–55 de ani. Totodată, aproximativ unul din cinci (20%) formatori și facilitatori este specialist tânăr, sub 35 de ani. Această distribuție indică o forță de muncă cu experiență profesională substanțială, completată de participarea tot mai mare a specialiștilor tineri. Amestecul de generații oferă oportunități valoroase pentru mentorat, inovație și continuitate în cadrul forței de muncă implicate în programele de educație parentală.

Din punct de vedere al nivelului de educație, datele reflectă resurse umane înalt calificate și diverse din punct de vedere academic. Majoritatea, 68%, au studii de masterat, ceea ce demonstrează o pregătire academică solidă și expertiză de specialitate. Alți 26% dețin studii de licență, în timp ce 3% au finalizat studiile doctorale, contribuind cu abilități avansate de cercetare și analiză în domeniu. În plus, 3% dețin calificări vocaționale, adesea asociate cu experiență practică la nivel comunitar. Acest profil educațional reflectă o bază solidă pentru implementarea unor programe de educație parentală structurate și bazate pe dovezi, subliniind totodată necesitatea de a diversifica căile de instruire și de a valoriza învățarea experiențială alături de educația formală.

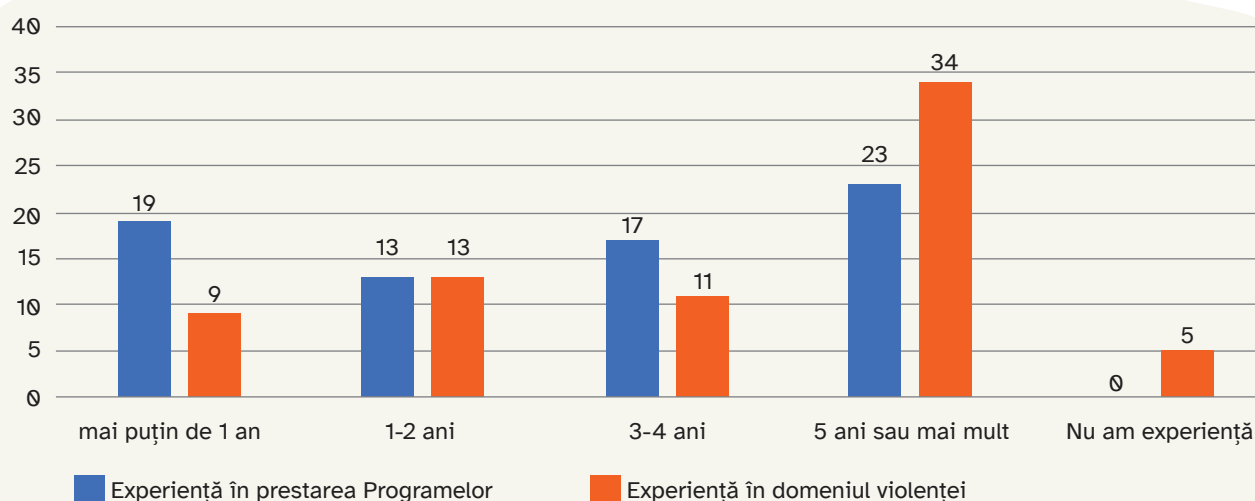

Figura 19. *Experiența în oferirea de programe de educație parentală și în domeniile VÎC/VÎF (N=72)*

Analiza datelor indică faptul că cel mai mare grup de respondenți (34 de formatori și facilitatori) are peste cinci ani de experiență în prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor (VÎC) și a violenței împotriva femeilor (VÎF), ceea ce reflectă un punct forte în domeniul protecției. Această expertiză creează un context favorabil pentru a integra în programele de educație parentală conținut orientat spre protecție și pentru a consolida conexiunea dintre prevenirea violenței și practicile parentale pozitive.

O pondere semnificativă a respondenților (19 persoane) a raportat mai puțin de un an de experiență în implementarea programelor de educație parentală, sugerând că acest domeniu de activitate este fie relativ nou, fie o inițiativă care se extinde rapid în Republica Moldova. Alți 13 respondenți au indicat între un an și doi ani de experiență atât în domeniul educației parentale, cât și în domeniile VÎC/VÎF, ceea ce ar putea reflecta eforturi recente de instruire intersectorială sau de integrare a programelor.

Cinci respondenți au raportat că nu au experiență directă în domeniul prevenirii VÎC/VÎF, deși toți aveau un anumit nivel de experiență în acordarea de sprijin parental. Această constatare evidențiază necesitatea unor acțiuni țintite de consolidare a capacităților de prevenire și de răspuns la violență în rândul prestatorilor de programe de educație parentală.

Analiza calitativă a scos la iveală numeroase insuficiențe legate de instruire și dezvoltarea capacităților:

- Formatorii implicați în programe de educație parentală au nevoie de informații actualizate și de îndrumări practice privind procedurile de referire și managementul cazurilor în domeniile VÎC și VÎF.
- Totodată, formatorii au nevoie de acces la un registru al serviciilor specializate, pentru a putea realiza referiri corespunzătoare atunci când în timpul sesiunilor sunt identificate sau sesizate cazuri de violență:
- Programele create exclusiv pentru mame trebuie să fie reorientate pentru a-i include pe ambii părinți, deoarece concentrarea doar asupra femeilor riscă să consolideze stereotipurile tradiționale de gen legate de îngrijire.
- Bărbații, care rămân subreprezențați atât ca participanți, cât și ca formatori, trebuie să fie încurajați activ să se implice în realizarea programelor.
- Tații care au participat la discuțiile în cadrul focus grupurilor au recomandat, de asemenea, invitarea ambilor părinți la sesiunile de educație parentală, menționând că acest lucru ar putea contribui la creșterea participării bărbaților, în general.

Constatările din datele calitative relevă, de asemenea, lacune semnificative în instruirea specializată pentru formatori și facilitatori, în special în ceea ce privește empatia, comunicarea eficientă și sensibilitatea la dimensiunea de gen. În lipsa unor oportunități de reflecție și învățare pe aceste teme, facilitatorii pot, fără intenție, să contribuie la consolidarea stereotipurilor dăunătoare sau să mențină norme tradiționale și stereotipurile de gen pe care programele urmăresc, de fapt, să le depășească. Pentru a asigura un impact semnificativ, facilitatorii trebuie să fie pregătiți să ghideze discuții deschise și sensibile pe teme precum rolurile de gen, dinamica familială și împărțirea responsabilităților de îngrijire, creând un spațiu sigur și respectuos în care părinții se simt confortabil să-și exprime vulnerabilitățile și să învețe unii de la alții.

„Ca facilitator, trebuie să răspundeți nevoilor părinților/îngrijitorilor. Dacă nu răspundeți în cadrul sesiunilor curente, îi veți pierde data viitoare. Avem o statistică dureroasă – jumătate dintre părinți menționează că nu mai vor să participe la programe.”

(Interviu cu reprezentant UNFPA)

Un proces riguros de selecție și instruire pentru facilitatori este esențial pentru a asigura calitatea și impactul programelor de educație parentală. Formarea trebuie să treacă dincolo de conținutul programului și să se concentreze asupra dezvoltării empatiei, ascultării active și capacității de a crea un „cerc de încredere” și de a facilita grupuri de sprijin între egali. Aceste abilități sunt esențiale pentru crearea unor spații sigure și incluzive care să favorizeze schimbări pozitive în cadrul familiilor și comunităților.

În același timp, un stereotip persistent continuă să definească programele de educație parentală drept „spațiu al femeilor”, descurajând participarea bărbaților. Această percepție, înrădăcinată în normele tradiționale de gen care îi poziționează pe bărbați, în primul rând ca responsabili financiari, nu ca îngrijitori grijulii, creează o dilemă pentru tații care doresc să se implice mai activ în viața copiilor lor, dar se tem să fie judecați sau stigmatizați.

„Soția era suspicioasă: „Ce faci acolo?” ... I-am spus că un coleg vine cu soția – vino și tu! Ea nu a venit. Eu am venit pentru mine... ca un pacient.”

(părinte, Discuție focus grup cu tați)

Depășirea acestor bariere va necesita un efort concertat pentru a contesta atitudinile sociale și pentru a adapta conceperea programelor, astfel încât acestea să fie mai incluzive, accesibile și primitoare pentru tați și îngrijitori de sex masculin.

Teoria schimbării și Cadrul de monitorizare și evaluare propus pentru programele de educație parentală axate pe transformarea normelor de gen din Republica Moldova

Teorie a schimbării

Echipa Maestral propune următoarea Teorie a schimbării (TS), aliniată la Viziunea interinstituțională a inițiativei globale de sprijinire a părinților¹⁰⁴, la Cadrul global pentru educație parentală¹⁰⁵, la Instrumentul de evaluare comparativă pentru educație parentală¹⁰⁶, și la orientările din notele UNICEF Innocenti – Prevention Collaborative¹⁰⁷, ca reper pentru conceperea, realizarea și urmărirea programelor de educație parentală axate pe transformarea normelor de gen în Republica Moldova.

¹⁰⁴ UNICEF, WHO, Parenting for Lifelong Health, et. Al. 2023.

¹⁰⁵ UNICEF. (2025). Global Parenting Support Framework. Preluat de pe, <https://www.unicef.org/documents/policy-analysis-and-benchmarking-tool-universal-parenting-support>

¹⁰⁶ UNICEF. (2025). Policy Analysis and Benchmarking Tool for Universal Parenting Support. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/documents/global-parenting-support-framework>

¹⁰⁷ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equipundo. (2023). Brief 1. Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: Why it is important.; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equipundo. (2023). Brief 2. Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: What gender-transformative programmes look like.; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equipundo. (2023). Brief 3. Parenting programmes to reduce violence against children and women: How to adapt programmes to address both types of violence.; UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equipundo. (2023). Brief 4. Parenting programmes to reduce violence against children and women: How to measure change. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/reports/parenting-programmes-reduce-violence-against-children-and-women>

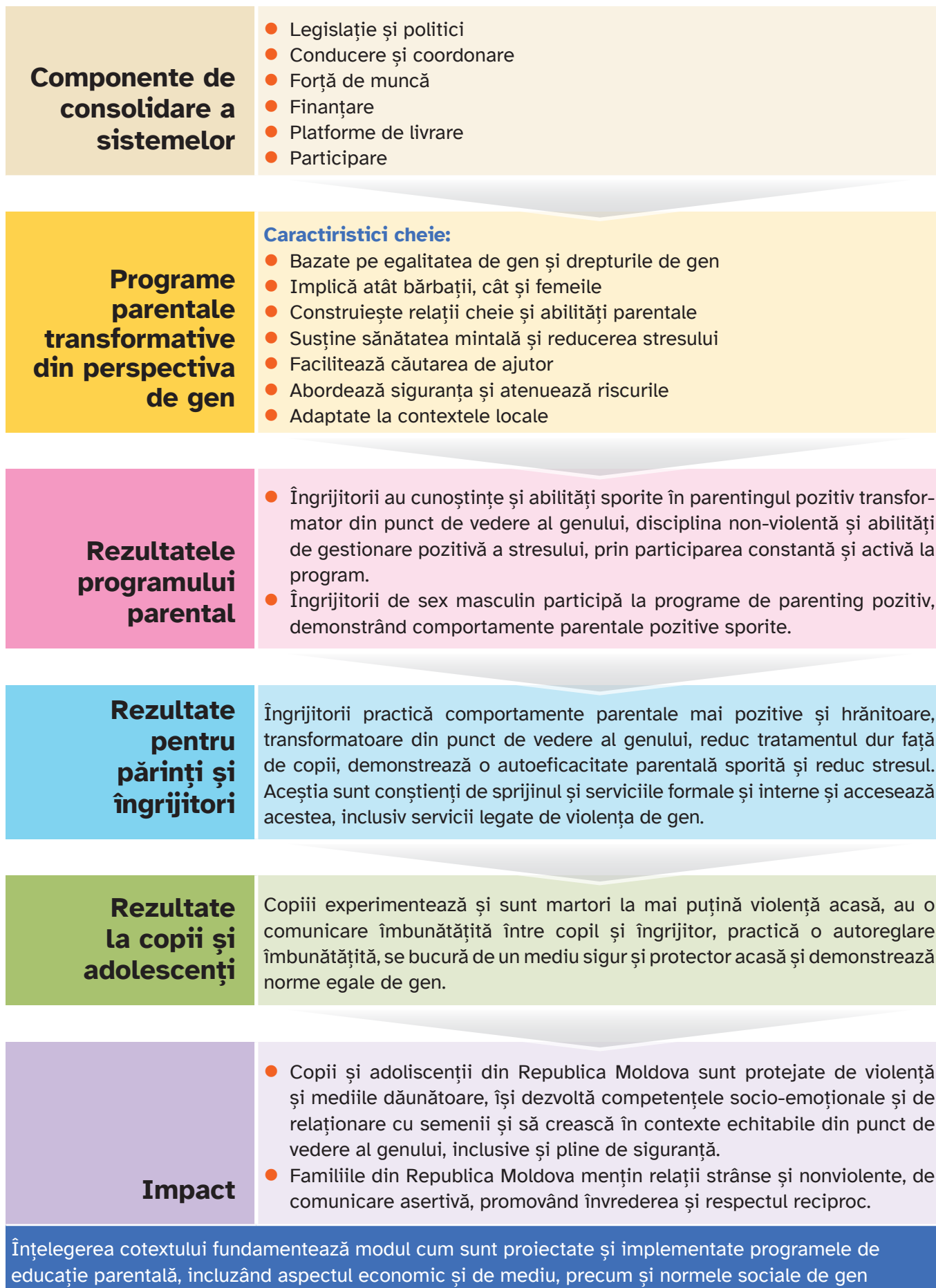

Figura 20. Teoria schimbării pentru programe de educație parentală axate pe transformarea normelor de gen în Republica Moldova

TS, așa cum este reprezentată în figura 20 de mai sus, descrie clar rezultatele preconizate pentru îngrijitori și copii, intrările de program și de consolidare a sistemelor necesare pentru a le atinge și căile prin care ar trebui să se producă schimbarea. Rezultatele și indicatorii incluși în Cadrul de monitorizare și evaluare sunt direct aliniați la teoria schimbării și au fost concepuți să susțină atât monitorizarea de rutină a calității implementării, cât și evaluarea rezultatelor pe termen scurt, mediu și lung.

✓ Impact (pe termen lung)

Pornind retrospectiv, impactul pe termen lung anticipat al programelor de educație parentală transformatoare din perspectiva normelor de gen este prezentat în partea din dreapta teoriei schimbării (**în mov**). Impactul programului se axează pe bunăstarea copilului și a familiei, formulat astfel:

Copiii și adolescenții din Republica Moldova sunt protejați de violență și de medii dăunătoare, își dezvoltă abilități socio-emoționale și de relaționare cu semenii și cresc în medii echitabile din perspectiva de gen, incluzive și afectuoase. Familiile din Republica Moldova mențin relații puternice, comunicative și nonviolente, promovând încrederea și respectul reciproc.

✓ Rezultate pentru copii și adolescenți

Rezultatele la nivelul copilului (**în verde**) descriu schimbările specifice și măsurabile așteptate în timpul implementării programului. Acestea includ:

- diminuarea expunerii și a asistării la violență în familie;
- îmbunătățirea comunicării și a relațiilor dintre copii și îngrijitori;
- îmbunătățirea autoreglării și a abilităților socio-emoționale;
- medii familiale mai sigure și mai afectuoase; și
- adoptarea unor norme echitabile din perspectiva de gen.

Acestea includ rezultatele de bază care sunt măsurate în programele de educație parentală bazate pe dovezi și, în plus, au fost prioritizate pe baza constatărilor din analiza programelor de educație parentală din Republica Moldova, care a scos la iveală lacune în gradul de implicare a bărbaților, în conținutul transformator din perspectiva normelor de gen și în focalizarea explicită pe prevenirea VÎC/VÎF. Dovezile globale¹⁰⁸ demonstrează că parentalitatea pozitivă transformatoare de gen contribuie la reducerea disciplinei dure și la îmbunătățirea bunăstării copilului de-a lungul întregii vieți, ceea ce, la rândul său, poate avea efecte pozitive multigeneraționale.

✓ Rezultate pentru îngrijitori

TS identifică, de asemenea, rezultate la nivelul îngrijitorilor (**în albastru**), inclusiv:

- sporirea practicării comportamentelor parentale pozitive, afectuoase și transformatoare din perspectiva normelor de gen;
- eradicarea treptată a practicilor disciplinare punitive;
- creșterea sentimentului de eficacitate parentală și reducerea stresului parental; și
- creșterea nivelului de conștientizare cu privire la serviciile de sprijin formale și informale și a accesului la acestea, inclusiv la serviciile de prevenire și răspuns la violența bazată pe gen.

Se preconizează că atingerea acestor rezultate în rândul îngrijitorilor va contribui direct la rezultatele pentru copii prezentate anterior.

✓ Produsele programului

În vederea atingerii acestor rezultate, teoria schimbării (TS) prevede un set de produse ale programului (**în roz**), inclusiv:

- sporirea cunoștințelor și abilităților îngrijitorilor privind parentalitatea pozitivă, nonviolentă și transformatoare din perspectiva normelor de gen;
- consolidarea abilităților de adaptare și de gestionare a stresului; și
- sporirea participării îngrijitorilor de sex masculin și îmbunătățirea practicilor de parentalitate pozitivă în rândul bărbaților.

¹⁰⁸UNICEF, WHO, Parenting for Lifelong Health, et. Al. 2023.; UNICEF. (2025). Global Parenting Support Framework; UNICEF. (2025). Policy Analysis and Benchmarking Tool for Universal Parenting Support

Secvențierea de la produse → rezultate în rândul îngrijitorilor → rezultate în rândul copiilor reflectă dovezi solide că dobândirea cunoștințelor și a abilităților precede schimbarea comportamentală și că schimbările în comportamentul îngrijitorilor determină rezultatele privind bunăstarea copilului.

✓ **Resursele programului și consolidarea sistemelor**

Teoria schimbării identifică, de asemenea:

- **caracteristici esențiale ale programului (în galben)**, inclusiv abordări participative, relevante din punct de vedere cultural și transformatoare de gen; și
- **componente de consolidare a sistemelor (în bej)**, inclusiv alinierea politicilor, sporirea capacității personalului, supravegherea, coordonarea, protecția, mecanismele de referire și sistemele de date.

Aceste resurse permit programelor de educație parentală să funcționeze eficient și durabil la nivel individual, comunitar, al prestării serviciilor și al politicilor.

✓ **Factori contextuali**

În cele din urmă, teoria schimbării recunoaște importanța factorilor contextuali – inclusiv condițiile economice, factorii de stres de mediu și normele sociale și de gen predominante – în modelarea proiectării, implementării și extinderii programelor.

Această teorie a schimbării constituie o bază conceptuală pentru cadrul de monitorizare și evaluare pentru programele de educație parentală transformatoare din perspectiva de gen în Republica Moldova.

Cadrul de monitorizare și evaluare a programelor de educație parentală din perspectiva transformatoare de gen în Republica Moldova

Cadrul de monitorizare și evaluare oferă o abordare structurată pentru a sprijini colectarea, analiza și utilizarea sistematică a datelor pentru monitorizarea implementării, evaluarea rezultatelor și impactului, identificarea riscurilor și a lecțiilor învățate, precum și fundamentarea învățării la timp, a adaptării și a responsabilizării pe tot ciclul de viață al programului. Stabilește rezultatele așteptate și indicatori în funcție de nivelul schimbării și de intensitatea programului de educație parentală, permițând partenerilor să surprindă atât amploarea acoperirii, cât și profunzimea schimbării.

Cadrul de monitorizare și evaluare se bazează pe principiile și abordările de mai jos:

✓ **Monitorizarea atât a implementării programului, cât și a rezultatelor**

Atingerea rezultatelor preconizate ale unui program nu ține doar de proiectarea sa, ci și de calitatea implementării. Principalii factori ai implementării – precum acceptabilitatea, fidelitatea, acoperirea, costul, calitatea și sustenabilitatea – au un impact major asupra eficacității programului. Totuși, eforturile de monitorizare și evaluare deseori vizează în principal măsurarea rezultatelor, acordând o atenție limitată acestor dimensiuni critice ale implementării.

Prin urmare, acest Cadrul de monitorizare și evaluare include în mod explicit indicatori care urmăresc:

- realizarea programului și asigurarea calității acestuia, precum și
- obținerea rezultatelor în rândul îngrijitorilor și al copiilor.

Procedând astfel, cadrul permite o înțelegere mai completă a ceea ce se implementează, a cât de bine este realizat și dacă se obțin rezultatele preconizate.

✓ **Monitorizare și evaluare pentru învățare continuă și îmbunătățirea calității**

Monitorizarea și evaluarea sunt deseori percepute în primul rând ca o cerință pentru raportarea către donatori. Deși raportarea este importantă pentru responsabilizare și advocacy, scopul principal al monitorizării și evaluării trebuie să fie înțelegerea dacă, cum și de ce un program funcționează sau nu.

Acest cadru pune accent pe colectarea, analiza și utilizarea consecventă și în timp util a datelor de monitorizare și evaluare pentru a sprijini:

- învățarea în timp real,
- managementul adaptiv și
- îmbunătățirea continuă a calității și a impactului programului din perspectiva abordării transformatoare de gen.

Se acordă prioritate legăturilor strânse dintre monitorizare și evaluare și sistemele de supervizare, permițând implementatorilor să identifice timpuriu provocările, să facă ajustări de parcurs și să consolideze realizarea programului. Monitorizarea și evaluarea sunt văzute ca un demers continuu, ciclic, în care dovezile și lecțiile învățate contribuie în mod constant la perfecționarea și extinderea programului.

✓ **Complementaritatea monitorizării și evaluării**

Documentul admite că monitorizarea și evaluarea au roluri diferite, dar complementare:

- Monitorizarea se referă la colectarea, analiza și utilizarea de rutină a datelor pentru a evalua performanța programelor. De obicei, aceasta este integrată în procesul de implementare a programelor și este realizată de personalul programului pentru a sprijini raportarea, supervizarea și îmbunătățirea calității.

- Evaluarea are loc, de obicei, periodic și consumă mai multe resurse, fiind concepută să răspundă unor întrebări punctuale privind designul, implementarea, rezultatele sau impactul programului. Aceasta poate include:
 - ◆ evaluări de proces, axate pe modul în care este implementat un program;
 - ◆ evaluări ale rezultatelor sau ale impactului, menite să determine dacă programul își atinge rezultatele propuse; sau
 - ◆ o combinație dintre ambele.

Acest Cadru de monitorizare și evaluare evidențiază importanța corelării monitorizării și evaluării pentru a genera o înțelegere coerentă a performanței și eficacității programelor.

✓ **Utilizarea metodelor mixte**

Atât datele cantitative, cât și cele calitative sunt esențiale pentru înțelegerea performanței programului și a rezultatelor.

- Datele cantitative permit măsurarea amplitudinii și direcției schimbării (de ex., diminuarea aplicării disciplinei punitive sau îmbunătățiri ale încrederii în abilitățile parentale).
- Datele calitative oferă perspective asupra mecanismelor, proceselor și factorilor contextuali care stau la baza schimbărilor observate sau a lipsei acestora.

Deși colectarea de date calitative poate necesita mai multe resurse, ea este esențială pentru interpretare și învățare. În consecință, cadrul susține o abordare pragmatică de metode mixte, combinând monitorizarea cantitativă de rutină cu colectarea țintită de date calitative, acolo unde este fezabil și adecvat.

✓ **Securitatea datelor și confidențialitatea**

Protejarea confidențialității participanților și a securității datelor este esențială. Toate agențiile implementatoare trebuie să dispună de proceduri clare pentru a minimiza riscul de pierdere sau utilizare necorespunzătoare a datelor ori de încălcare a confidențialității. Printre măsurile principale se numără:

a) *Eliminarea elementelor de identificare din datele participanților*

Procedurile de colectare și gestionare a datelor trebuie să prevină identificarea participanților. Fiecărui participant trebuie să i se atribue un cod unic de identificare care să nu includă informații personale (de ex., nume, adresă, data nașterii). Informațiile personale de identificare trebuie stocate separat și accesate doar de personalul desemnat.

b) *Stocarea și gestionarea în siguranță a datelor*

- Datele pe suport de hârtie trebuie păstrate în dulapuri încuiate, cu acces limitat.
- Dispozitivele electronice de colectare a datelor trebuie să fie protejate prin parolă.
- Datele trebuie încărcate periodic pe servere securizate și șterse de pe dispozitive după transfer.
- Personalul trebuie să fie instruit pentru a cunoaște măsurile de reducere a riscului de pierdere sau furt al datelor și al dispozitivelor.

c) *Instruirea privind confidențialitatea și acordurile de confidențialitate*

Tot personalul implicat în colectarea și gestionarea datelor trebuie să fie instruit cu privire la cerințele de confidențialitate și să semneze acorduri de confidențialitate înainte de a se implica în activități de monitorizare și evaluare.

✓ **Analiza și utilizarea datelor**

Doar colectarea datelor nu crește performanța programului; acestea trebuie analizate și interpretate sistematic și utilizate activ pentru a informa procesul decizional.

Deseori, alocarea redusă de resurse și capacități pentru analiza datelor conduce la folosirea deficitară a informațiilor și la pierderea unor oportunități de învățare și îmbunătățire. În plus, este esențial ca personalul implicat în colectarea și analiza datelor să fie instruit în abordarea parentalității din perspectiva transformatoare de gen, pentru a minimiza prejudecățile de gen și a asigura interpretarea corectă a constatărilor.

Pentru a aborda aceste provocări, prestatorii trebuie să:

- desemneze personal instruit responsabil de analiza datelor și de raportare, cu capacități adecvate în domeniul abordărilor transformatoare de gen; și
- să se asigure că constatările sunt împărtășite în mod regulat echipelor programului pentru a ghida managementul adaptiv și procesul decizional.

Acest cadru prioritizează utilizarea oportună a datelor pentru a susține un management receptiv al programului, învățarea și responsabilizarea.

✓ **Etica și consimțământul informat**

Toate activitățile de monitorizare și evaluare trebuie să respecte standardele etice și să protejeze bunăstarea participanților. Instituțiile implementatoare trebuie să se asigure că personalul este instruit și pregătit să respecte principiile etice, inclusiv:

a) *Consimțământul informat și acordul copilului*

Participanții trebuie să fie informați, utilizând un text standardizat, despre:

- ce informații vor fi colectate;
- modul în care vor fi utilizate;
- cum va fi protejată confidențialitatea; și
- circumstanțele în care confidențialitatea poate fi încălcată (de ex., preocupări privind protecția copilului).

Este necesară obținerea unui consimțământ verbal sau scris, documentat, inclusiv consimțământul părintelui și acordul copilului atunci când sunt intervievați copii.

b) *Instruirea personalului*

Întregul personal implicat în activitățile de monitorizare și evaluare trebuie să primească instruire cu privire la:

- etică și consimțământ informat;
- confidențialitate;
- abordări transformatoare din perspectiva de gen;
- colectarea de date sensibile la nevoile copiilor și bazată pe înțelegerea traumelor; și
- procedurile de referire pentru cazurile de risc sau suferință.

c) *Asigurarea protecției și managementul riscurilor*

Având în vedere probabilitatea ca, în timpul activităților de monitorizare și evaluare, să apară cazuri de violență bazată pe gen sau preocupări privind protecția copilului, personalul trebuie instruit să:

- recunoască semnele de suferință sau risc;
- răspundă în mod adecvat și sensibil; și
- activeze căile de referire în conformitate cu protocoalele stabilite.

Interviurea copiilor necesită o atenție deosebită. Personalul trebuie instruit să evite întrebările sensibile, să reducă la minimum reumatizarea și suferința și să se asigure că interviurile sunt realizate într-o manieră sigură și de sprijin. Un protocol privind riscul de vătămare trebuie să stea la baza oricăror răspunsuri de protecție identificate.

Nr.	Indicatori	Descrierea indicatorilor	Mijloace de verificare/ Sursa de date	Frecvența	Entitatea responsabilă	Universal	Țintit	Intensiv
1. NIVEL: IMPACT								
DOMENIU: BUNĂSTAREA COPIILOR ȘI FAMILIILOR								
1.1	% de violență împotriva copiilor și adolescenților acasă	Procentul copiilor și adolescenților care raportează că au suferit sau au fost martori la violență fizică, emoțională sau psihologică acasă.	Studiul de Indicatori Multipli în Cuiburi (MICS); studii naționale privind VÎC; anchete în rândul populației	Odată la fiecare 5 ani	Biroul Național de Statistică, ANPCV, MMPS, UNFPA/UNICEF	✓	✓	✓
1.2	% de familii care raportează relații puternice, comunicative și nonviolente	Procentul familiilor care raportează o funcționare familială pozitivă la nivel înalt, inclusiv soluționarea nonviolentă a conflictelor, încredere, respect reciproc și comunicare deschisă între îngrijitorii și copii.	Module suplimentare MICS; studii naționale privind bunăstarea familiei	Odată la fiecare 5 ani	Biroul Național de Statistică, ANPCV, MMPS, UNFPA/UNICEF și instituții de cercetare	✓	✓	✓
1.3	% de copii/adolescenți care manifestă competențe socio-emotionale și de relaționare între egali	Procentul copiilor și adolescenților care demonstrează competențe socio-emotionale adecvate vârstei, inclusiv reglarea emoțiilor, empatia și relații pozitive între egali.	MICS; studii educaționale/în rândul tinerilor	Odată la fiecare 5 ani	Biroul Național de Statistică, ANPCV, MMPS, MEC, UNFPA/UNICEF	✓	✓	✓
1.4	% de copii/adolescenți care raportează medii familiale ocrotitoare	Procentul copiilor și adolescenților care raportează că mediul lor familial este ocrotitor și susține bunăstarea lor emoțională.	MICS; studii privind bunăstarea copilului	Odată la fiecare 5 ani	Biroul Național de Statistică, ANPCV, MMPS, UNFPA/UNICEF	✓	✓	✓
1.5	% de îngrijitori, copii și adolescenți care exprimă atitudini favorabile față de egalitatea de gen	Procentul îngrijitorilor, copiilor și adolescenților care exprimă atitudini favorabile față de egalitatea de gen, de rolurile de îngrijire, luarea deciziilor, nonviolență și respectarea drepturilor femeilor și copiilor.	Studii privind normele sociale; MICS (acolo unde este cazul)	Odată la fiecare 5 ani	Biroul Național de Statistică, ANPCV, MMPS, UNFPA/UNICEF, alți parteneri ONU, după caz	✓	✓	✓
Nr.	Indicatori	Descrierea indicatorilor	Mijloace de verificare/ Sursa de date	Frecvența	Entitatea responsabilă	Universal	Țintit	Intensiv
2. NIVEL: REZULTATE PENTRU COPII ȘI ADOLESCENȚI								
DOMENIU: PROTECȚIE ȘI BUNĂSTARE								
2.1	% de copii/adolescenți care raportează că se confruntă cu sau sunt martori la mai puțină violență acasă	Procentul copiilor și adolescenților care raportează că se confruntă cu sau sunt martori la mai puțină violență fizică, emoțională sau psihologică acasă.	Metode calitative discuții de tip focus grup, instrumente participative prietenoase copiilor) Notă: Date de caz de rutină utilizate doar pentru analiza tendințelor, nu pentru atribuire; studii privind VÎC	Pentru programele țintite și intensive care implică copii: linia de bază și linia finală (pentru fiecare ciclu de program); O dată la 5 ani pentru studii privind VÎC	Parteneri de implementare și echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS UNFPA, UNICEF pentru studii privind VÎC		✓	✓

<p>2.2 % care raportează o îmbunătățire a comunicării și încrederii dintre copil și îngrijitor</p>	<p>Procentul copiilor și adolescenților care raportează o îmbunătățire a comunicării, încrederii și conexiunii emoționale cu îngrijitorii lor principali.</p>	<p>Chestionare pentru copii/adolescenți (scale de comunicare/relație) Instrumente calitative prietenoase copiilor (desen și povestire, cartonașe cu povești, discuții de tip focus grup cu adolescenți); Instrumente de feedback în perechi îngrijitor-copil (acolo unde este cazul)</p>	<p>Pentru programele țintite și intensive cu copii: evaluări la linia de bază, intermediare și finale</p>	<p>Parteneri de implementare și echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS, MEC UNFPA, UNICEF (îndrumări tehnice privind metodele prietenoase copiilor)</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>
<p>2.3 % care demonstrează îmbunătățirea autoreglării și a abilităților socio-emoționale</p>	<p>Procentul copiilor și adolescenților care demonstrează o îmbunătățire a reglării emoționale, a abilităților de a face față problemelor și a comportamentului pozitiv.</p>	<p>Scale socio-emoționale/de autoreglare adecvate vârstei (raportate de copil sau de îngrijitor); liste de verificare pentru observația facilitatorilor/profesorilor (acolo unde programele interacționează cu școlile); Reflecții calitative ale copiilor și adolescenților Questionare de percepție pentru copii și adolescenți (sentimentul de siguranță, securitate emoțională); Interviuri calitative sau cartografieri participativă a siguranței; Instrumente de coroborare din partea îngrijitorilor (utilizate cu prudență)</p>	<p>Pentru programele țintite și intensive care implică copii: evaluare finală pentru fiecare ciclu de program;</p>	<p>Partenerii de implementare și echipele de monitorizare și evaluare ale programului;</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>
<p>2.4 % reporting feeling safe and emotionally secure at home</p>	<p>Percentage of children and adolescents who report feeling safe, supported and emotionally secure in their home environment.</p>	<p>Child/adolescent perception surveys (sense of safety, emotional security); Qualitative interviews or participatory safety mapping; Caregiver corroboration tools (used cautiously) Questionare de percepție pentru copii și adolescenți (sentimentul de siguranță, securitate emoțională); Interviuri calitative sau cartografieri participativă a siguranței; Instrumente de coroborare din partea îngrijitorilor (utilizate cu prudență)</p>	<p>Pentru programele țintite și intensive care implică copii: evaluare finală pentru fiecare ciclu de program; Anual, pentru monitorizarea la nivel de sistem realizată prin serviciile de protecție a copilului</p>	<p>Partenerii de implementare și echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS, MEC, UNFPA, UNICEF</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>

2.5	% care demonstrează atitudini și norme echitabile de gen	Procentul de copii și adolescenți care demonstrează atitudini și norme echitabile de gen, inclusiv respectarea drepturilor fetelor și băieților, soluționarea nonviolentă a conflictelor și roluri echitabile în cadrul familiei.	Chestionare privind atitudinile copiilor și adolescenților (module privind normele de gen); Metode calitative (discuții pe scenarii, discuții de tip focus grup cu adolescenți); Evaluări participative realizate la nivelul școlii sau comunității (acolo unde este relevant)	Pentru programele țintite și intensive care implică copii: linii de bază și linii finale, revizuirii calitative periodice în timpul extinderii la scară largă	Partenerii de implementare și echipele de monitorizare și evaluare ale programului; parteneri de cercetare; ANPCV, MMPS, MEC, UNFPA, UNICEF	✓	✓	Intensiv
Nr.	Indicatori	Descrierea indicatorilor	Mijloace de verificare/ Sursa de date	Frecvența	Entitatea responsabilă	Universal	Țintit	Intensiv
3. NIVEL: REZULTATE PENTRU ÎNGRIJITORI								
DOMENIU: PRACTICI PARENTALE ȘI BUNĂSTARE								
3.1	% de îngrijitori care practică comportamente parentale pozitive, afectuoase și echitabile din perspectiva de gen, inclusiv transformatoare de gen	Procentul de îngrijitori (defalcăt pe sexe) care demonstrează utilizarea crescută a practicilor parentale pozitive, afectuoase și echitabile din perspectiva de gen, inclusiv împărțirea responsabilităților de îngrijire, disciplină non-violentă, luarea echitabilă a deciziilor și comunicare respectuoasă cu copiii și partenerii.	Chestionare în rândul îngrijitorilor înainte și după program; Scale validate privind comportamentele parentale și echitatea de gen (acolo unde sunt disponibile); Instrumente/fișe de observare ale facilitatorilor sau registre/fișe de reflecție pe sesiune; Metode calitative (focus grupuri, sesiuni participative de reflecție)	Linie de bază și linii finale (pentru fiecare ciclu de program); Evaluare intermediară pentru programele care depășesc 6 luni	Partenerii de implementare (colectarea primară a datelor); Echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS; UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓
3.2	% care raportează reducerea disciplinei dure sau violente	Procentul de îngrijitori care raportează reducerea utilizării disciplinei dure sau a practicilor violente împotriva copiilor, inclusiv pedeapsa fizică, agresiunea psihologică sau disciplina umilitoare.	Chestionare de auto-raportare pentru îngrijitori (aliniate, pe cât posibil, la modulele privind VİC/disciplina); Scale validate privind disciplina dură sau parentalitatea non-violentă; Interviu calitative sau discuții de tip focus grup cu îngrijitori; Acolo unde este cazul, date anonimizate din gestionarea curentă a cazurilor sau din mecanismele de referire (doar analiza tendințelor)	Linie de bază și linii finale; Anual, pentru programele care operează la scară largă	Partenerii de implementare (colectarea de date primare); Echipele de monitorizare și evaluare din cadrul programului; ANPCV, MMPS; UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓
3.3	% care raportează creșterea autoeficienței parentale și diminuarea stresului	Procentul de îngrijitori care raportează încredere și autoeficiență sporite în calitate de părinți.	Instrumente de autoraportare ale îngrijitorilor (scale validate privind autoeficiența și stresul, acolo unde sunt disponibile); Evaluări înainte și după participarea la program; Feedback calitativ (discuții de tip focus grup, reflecții individuale)	Linie de bază și linii finale; Evaluare intermediară pentru programele de durată mai mare sau intensive	Partenerii de implementare (colectarea de date primare); Echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS; UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓

3.4	Procentul de îngrijitori care raportează scăderea stresului legat de parentalitate și îmbunătățirea abilităților de adaptare.	Instrumente de autoraportare ale îngrijitorilor (scale validate privind autoeficacitatea și stresul, acolo unde sunt disponibile); Evaluări înainte și după participarea la program; Feedback calitativ (discuții de tip focus grup, reflecții individuale)	Linie de bază și linie finală; Evaluare intermediară pentru programele de durată mai mare sau intensive	Partenerii de implementare (colectarea de date primare); Echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS; UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓
3.5	% care cunosc și utilizează servicii de sprijin formale și informale (inclusiv servicii legate de violența bazată pe gen - VBG)	Chestionare în rândul îngrijitorilor (nivel de cunoaștere și comportamente de căutare a ajutorului); date de monitorizare ale programului și registre de referire; Sisteme de management al cazurilor sau de urmărire a referirilor (acolo unde este relevant); Interviuri calitative privind căile de căutare a ajutorului	Linie finală pentru fiecare ciclu de program În fiecare an, pentru monitorizarea la nivel de sistem	Parteneri de implementare (date primare); Prestatori de servicii care primesc referiri (verificări care); ANPCV, MMPS (pentru integrare și raportare în sistem). UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓
3.6	Proportia copiilor participanților la programe de educație parentală care accesează servicii de calitate disponibile, adecvate vârstei și dezvoltării, inclusiv de educație timpurie.	Testare după finalizarea programului: starea de bunăstare a copilului raportată de părinți și îngrijitorii care participă la programe de educație parentală	Linie finală pentru fiecare ciclu de program	Furnizorul programului	✓	✓	✓
3.7	% de comunități implicate în promovarea mesajelor de parentalitate pozitivă	Date de monitorizare a programului de la partenerii de implementare; rapoarte la nivel comunitar (OSC-uri, autorități locale); date administrative din platformele comunitare (huburi de parentalitate, unități de outreach)	Anual	Autorități locale și organizații comunitare; ONG-uri implementatoare; ministere de resort cu servicii descentralizate; UNFPA, UNICEF	✓		
Nr.	Indicatori	Mijloace de verificare/ Sursa de date	Frecvența	Entitatea responsabilă	Universal	Țintit	Intensiv
4. NIVEL: PRODUSE							
DOMENIU: CUNOȘTIINȚE, ABILITĂȚI ȘI IMPLICARE							
4.1	% de îngrijitori care raportează îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților privind comportamentele parentale pozitive, afectuoase și transformatoare din perspectiva de gen	Modificarea, exprimată procentual, a nivelului de cunoștințe și abilități al îngrijitorilor de la început și până la finalul programului (măsura în care programul de educație parentală promovează și dezvoltă cunoștințe și abilități în comunicare, reglarea emoțiilor, soluționarea conflictelor și disciplina nonviolentă)	Pentru fiecare ciclu	Chestionar aplicat participanților, în sesiuni individuale sau de grup, înainte și după program	✓	✓	✓

4.2	Modificarea procentuală a bunăstării auto-raportate de către îngrijitorii (măsura în care programul de educație parentală consolidează bunăstarea și autoîngrijirea îngrijitorilor ca parte a sprijinului parental și crește gradul de conștientizare și utilizare de către îngrijitorii a sprijinului și serviciilor formale și informale, inclusiv a serviciilor de VBG)	Teste înainte și după (schimbare auto-raportată)	Pentru fiecare ciclu	Chestionar administrat participanților la program în sesiuni individuale sau de grup înainte și după program					
4.3	Procentul participanților la program, îngrijitori de sex masculin (inclusiv tați, bunici și tați adolescenți), care frecventează în mod regulat și participă activ la sesiunile programului de parentalitate pozitivă.	Registre de înscriere și evidențe de prezență la program (dezagregate pe sex, vârstă, tip de îngrijitor); Fișe de prezență ale sesiunilor (completate de facilitatori); SIM al programului / rapoarte de monitorizare de rutină	Evidența prezenței la fiecare sesiune; Agregare trimestrială pentru monitorizarea programului; Anual, pentru raportare și evaluări privind extinderea la scară	Facilitatorii (înregistrarea primară a datelor); Partenerii de implementare (agregare și raportare); ANPCV, MMPS, alte ministere sectoriale, după caz; UNFPA/UNICEF					
4.4	Procentul îngrijitorilor de sex masculin, participanți la programe de educație parentală care demonstrează comportamente de parentalitate pozitivă îmbunătățite și practici echitabile de gen, inclusiv împărțirea responsabilităților de îngrijire, disciplină nonviolentă, luarea deciziilor în comun și respectarea drepturilor femeilor și copiilor.	Chestionare aplicate îngrijitorilor înainte și după program; Scale validate ale comportamentelor parentale sau ale echității de gen (acolo unde sunt disponibile); Instrumente de observare ale facilitatorilor sau înregistrări ale sesiunilor de reflecție; Metode calitative (discuții în focus grup, reflecții participative)	Linie de bază și finală (pentru fiecare ciclu de program); O evaluare intermediară pentru programele care depășesc 6 luni; Evaluări calitative periodice în timpul extinderii la scară largă	Partenerii de implementare (colectarea primară a datelor); Echipele de monitorizare și evaluare ale programului; Parteneri de cercetare, în situația utilizării unei evaluări externe; ANPCV, MMPS, alte ministere sectoriale, după caz, UNFPA/UNICEF (analiză, învățare și utilizare)					
Nr.	Indicatori	Descrierea indicatorilor	Mijloace de verificare/ Sursa de date	Frecvența	Entitatea responsabilă	Universal	Țintit	Intensiv	
5. NIVEL: CALITATEA ȘI IMPLEMENTAREA PROGRAMELOR									
DOMENIU: IMPLEMENTARE ȘI MĂSURI DE PROTECȚIE									
5.1	% de programe care respectă standardele de fidelitate	Procentul sesiunilor de educație parentală observate sau revizuite care respectă standardele de fidelitate ale programului definite (de ex., utilizarea conținutului de bază al curriculumului, metode participative, durata sesiunii, practici ale facilitatorilor), pe baza supervizării structurate sau a listelor de verificare a fidelității.	Liste de verificare structurate privind fidelitatea sau instrumente de observare completate în timpul sesiunilor; rapoarte de supervizare și coaching (verificări de rutină sau inopinabile); și jurnalele sesiunilor desfășurate de facilitatori (pentru a verifica conținutul și metodele aplicate)	Pentru fiecare sesiune pentru facilitatori; trimestrial sau cel puțin de 2 ori pe ciclu pentru supervizori	Facilitatori (auto-raportare); supervizori/formatori principali; organizațiile partener de implementare; ANPCV, MMPS, MEC, Ministerul Sănătății (MS) și/sau UNFPA, UNICEF (pentru agregare, asigurarea calității și supraveghere)				

5.2	Valoarea medie a resurselor umane, tehnice și a altor resurse (monetizate) necesare pentru a livra programul pentru fiecare participant.	Registre de urmărire a cheltuielilor	Pentru fiecare ciclu	Personalul din domeniul financiar urmărește toate cheltuielile legate de implementarea programului.	✓	✓
5.3	Procentul îngrijitorilor participanți care raportează că conținutul, exemplele și facilitarea programului de educație parentală au fost relevante din punct de vedere cultural, respectuoase și aplicabile contextului familiei lor.	Formulare de feedback ale participanților (după sesiune sau la sfârșit de ciclu); Sondaje scurte privind satisfacția beneficiarilor; Metode calitative (discuții în focus grup, sesiuni de reflecție participativă); Mecanisme de reclamații și feedback (acolo unde sunt disponibile)	Final; Anual	Partenerii de implementare (responsabilitate principala); Facilitatorii comunitari (cu sprijinul personalului de monitorizare și evaluare); ANPCV, MMPS, MEC, Ministerul Sănătății (MS), UNFPA, UNICEF și partenerii de cercetare (pentru analiză și învățare)	✓	✓
5.4	Procentul programelor de educație parentală care au identificat principalele bariere în calea participării îngrijitorilor de sex masculin (de ex., constrângeri legate de timp, norme sociale, proiectarea serviciilor, stigmatizare, bariere legate de vârstă pentru tații adolescenți) și care au implementat strategii de abordare a acestor bariere.	Documente privind conceperea programului și planuri de implementare; Analize ale barierelor sau rapoarte de cercetare formativă; Documentarea adaptărilor (de ex., programarea sesiunilor, facilitatori de sex masculin, activități de outreach țintite, abordări prietenoase pentru tații adolescenți); Rapoarte de supervizare și revizuire a învățării	Linia de bază; Anual	Partenerii de implementare (documentare și raportare); Supervizorii programului / organe de coordonare; ANPCV, MMPS, MEC, Ministerul Sănătății (MS) (alinieră politicilor și decizii privind extinderea); UNFPA, UNICEF	✓	✓
5.5	% populației țintă care participă la program până la încheierea ciclului de finanțare.	Evidența prezenței la sesiunile programului	La fiecare sesiune	Facilitatorii înregistrează prezența participanților la fiecare sesiune.	✓	✓
5.6	Procentul participantelor și participanților care au participat la cel puțin 75% dintre sesiunile programului.	Evidența prezenței la sesiunile programului	La fiecare sesiune	Facilitatorii înregistrează prezența participanților la fiecare sesiune.	✓	✓
5.7	% programelor cu protocoale de protecție implementate	Politici de protecție ale programului și proceduri operaționale standard; Coduri de conduită și proceduri de raportare; Evidența instruirii și materiale pentru instruirea inițială a facilitatorilor; Rapoarte de supervizare și asigurare a calității.	Anual	Partenerii de implementare (documentare primară); Supervizorii programului; ANPCV, MMPS, MEC, MS; UNFPA, UNICEF	✓	✓

5.8	% programelor cu căi de referire funcționale	Procentul programelor de educație parentală care includ căi de referire clar definite și operaționale, care leagă îngrijitorii și copiii de servicii suplimentare (de ex., protecția copilului, răspuns la violența bazată pe gen, sănătate mintală și sprijin psihosocial, protecție socială) și existența unor dovezi că au fost făcute referiri atunci când a fost necesar.	Cadre de monitorizare și evaluare care includ componente de risc și de atenuare a riscurilor; rapoarte de monitorizare de rutină și înregistrări privind învățarea; Note de reflecție ale facilitatorilor și registre de supervizare; Instrumente de feedback ale participanților (plângeri, feedback, sondeje privind satisfacția); Documentarea adaptărilor programului realizate ca răspuns la riscuri.	Trimestrial	Partenerii de implementare (colectare primară a datelor); Echipele de monitorizare și evaluare ale programului; ANPCV, MMPS, MEC, MS (agregare și învățare); UNFPA, UNICEF (sprijin pentru management adaptiv și procese de învățare)	✓	✓	✓
5.9	% programelor care monitorizează consecințele neintenționate	Existența și utilizarea unui mecanism în cadrul programelor de educație parentală pentru a asigura monitorizarea și documentarea de rutină și pentru a răspunde la consecințele sau riscurile neintenționate (de ex., creșterea stresului îngrijitorilor, reacții ostile față de normele de gen, excludere sau stigmatizare).	Protocoale de referire documentate și registre de servicii; Registre de management de caz sau de referire; Rapoarte de program care arată referirile efectuate și urmărițe; Procese-verbale ale sesiunilor de coordonare cu prestatorii de servicii	Anual	Facilitatori și parteneri de implementare (registre de referire); Prestatori de servicii care primesc referiri; Organe de coordonare raionale și locale; ANPCV, MMPS, MEC, MS (supraveghere și consolidarea sistemului); UNFPA, UNICEF (sprijin tehnic și integrare în sistem)	✓	✓	✓
5.10	Gradul de implementare la scară largă a programului transformator din perspectiva normelor de gen	Numărul și proporția îngrijitorilor care au beneficiat de programe de educație parentală interactive și participative, defalcate pe grupa de vârstă a copilului și pe arie geografică.	Sisteme de monitorizare și raportare ale programului; Registre de evidență a prezenței ale facilitatorilor; Baze de date administrative ale programelor (naționale sau subnaționale); Acolo unde este relevant, integrarea în registrele guvernamentale de prestare a serviciilor	Anual	Facilitatori și parteneri de implementare (introducerea datelor primare); Autorități publice locale / unități de prestare a serviciilor (acolo unde sunt integrate în servicii); Consolidare și raportare: ANPCV, cu sprijinul UNFPA, UNICEF	✓	✓	✓
5.11	Procentul unităților de prestare a serviciilor de rutină (de ex., instituții medicale, școli, centre de servicii sociale) care au integrat îndrumări și consiliere bazate pe dovezi privind îngrijirea în protocoalele standard de prestare a serviciilor.	Protocoale și îndrumări privind prestarea serviciilor; Evaluări ale nivelului de pregătire a instituțiilor și serviciilor; Cartografierea administrativă a serviciilor și rapoarte de supervizare	Protocoale și îndrumări privind prestarea serviciilor; Evaluări ale nivelului de pregătire a instituțiilor și serviciilor; Cartografierea administrativă a serviciilor și rapoarte de supervizare	Anual (cu actualizări în timpul revizuirilor majore ale programului)	Ministerele de resort (MMPS, MEC, MS) Cu sprijinul UNFPA, UNICEF și al partenerilor de implementare, prin procese de revizuire pentru consolidarea sistemelor.	✓		

5.12	Proportia prestatorilor de servicii din prima linie care au fost instruiți și sunt certificați și competenți să ofere îndrumare și consiliere bazate pe dovezi în materie de îngrijire, ca parte a serviciilor de rutină.	Baze de date privind instruirea și registre de evidență a prezenței; Sisteme informaționale privind resursele umane; Evaluări desfășurate după instruire și registre de supervizare	De două ori pe an sau anual	Instituțiile și ministerele sectoriale relevante pentru instruire; Managerii și supervizorii serviciilor la nivel de raion și la nivel de instituție;	✓	
5.13	Procentul îngrijitorilor care raportează că au fost expuși la informații sau mesaje legate de parentalitate în ultimele 12 luni, dezagregat pe grupele de vârstă ale copiilor (sarcină, copilărie timpurie, copilărie mijlocie, adolescență).	Cercetarea gospodăriilor casnice (de ex., MICS, Studiul Generații și Gen); Rapoarte de monitorizare a campaniilor de comunicare; Date analitice digitale (acoperire, afișări) pentru platformele online	O dată la 5 ani (cercetări la nivel de gospodărie) Anual (monitorizarea programelor și campaniilor)	Biroul Național de Statistică; Ministerul de resort responsabil de acordarea sprijinului parental; ANPCV, UNFPA, UNICEF și partenerii de implementare (monitorizarea campaniilor)	✓	
6. NIVEL: MEDIU ȘI SISTEME FAVORABILE (MONITORIZARE)						
DOMENIU DE REZULTATE: POLITICI, COORDONARE ȘI FINANȚARE						
6.1	Existența politicilor naționale care susțin parentalitatea pozitivă și echitabilă din perspectiva de gen.	Existența unor politici naționale sau locale care promovează parentalitatea pozitivă, nonviolentă și echitabilă din perspectiva de gen.	Revizuire de politici și strategii; Revizuire de politici; publicații din Monitorul Oficial.	Anual	ANPCV, MMPS, MEC, MS, UNFPA, UNICEF	✓ ✓
6.2	Mecanisme de coordonare intersectorială funcționale	Existența și funcționarea mecanismului de coordonare intersectorială între serviciile sociale, de sănătate și educație, inclusiv între prestatorii de programe de educație parentală și sectoarele mai largi de prevenire a violenței și de egalitate de gen.	Procese-verbale ale întâlnirilor; Termeni de referință (ToR)	Anual	ANPCV, MMPS, MEC, MS; UNFPA, UNICEF	✓ ✓

Principalele constatări formulate în urma evaluării programelor de educație parentală din Republica Moldova din perspectiva transformatoare de gen și prin comparație cu Cadrul de monitorizare și evaluare propus

Constatările preliminare ale analizei programelor de educație parentală în Republica Moldova (2025) și baza de date a indicatorilor cantitativi privind programele de educație parentală au fost comparate cu Cadrul de monitorizare și evaluare. Această analiză comparativă evidențiază atât o aliniere puternică, cât și deficiențe majore în practicile existente de monitorizare și evaluare.

Deși programele existente corespund în linii mari accentului Cadrului de monitorizare și evaluare pe practicile de parentalitate pozitivă, îmbunătățirea relațiilor părinte-copil și implicarea emergentă a bărbaților, revizuirea relevă o calitate inegală a implementării, conținut cu abordare transformatoare de gen limitat și lacune semnificative în materie de protecție, mecanisme de referire și documentarea răspunsurilor la violență. Analiza subliniază necesitatea de a consolida sistemele de monitorizare, evaluare și învățare dincolo de măsurarea rezultatelor, acordând prioritate calității implementării, implicării bărbaților, managementului riscurilor și urmărirea traseului de referire, precum și învățării continue prin supervizare și feedback.

Pentru a sprijini extinderea la scară largă și sustenabilitatea, acțiunile prioritare includ:

- crearea unui pachet standardizat minim de monitorizare și evaluare pentru toți prestatorii de programe de educație parentală,
- operaționalizarea indicatorilor transformatori din perspectiva normelor de gen,
- integrarea protecției și a monitorizării mecanismelor de referire ca elemente obligatorii și
- corelarea mai strânsă a indicatorilor de monitorizare și evaluare cu finanțarea, integrarea în sistem și asumarea guvernamentală.

Corelarea practicilor actuale ale programului cu Cadrul de monitorizare și evaluare

a. „Narațiunea rezultatelor de bază” corespunde cu declarațiile prestatorilor

Cel mai frecvent, prestatorii raportează îmbunătățiri ale relațiilor părinte-copil și utilizarea practicilor de parentalitate pozitivă, mulți raportând, de asemenea, reducerea practicilor disciplinare violente.

Acest lucru se aliniază îndeaproape cu accentul Cadrului de monitorizare și evaluare pe măsurarea cunoștințelor și competențelor îngrijitorilor, bunăstării îngrijitorilor și schimbărilor ulterioare în practicile de parentalitate și în rezultatele copiilor.

b. Accentul explicit al cadrului pe implicarea bărbaților se potrivește unei tendințe documentate (dar încă limitate).

Constatările arată progrese emergente, dar limitate, în ceea ce privește echitatea de gen în îngrijire și implicarea taților.

Cadrul de monitorizare și evaluare include un set clar de indicatori privind implicarea bărbaților – care acoperă identificarea și reducerea barierelor, participarea bărbaților și schimbarea comportamentală în practici echitabile din perspectiva de gen – perfect potriviți contextului Republicii Moldova.

c. Indicatorii de calitate denotă și riscuri.

Evaluarea din 2025 evidențiază fragilitate în realizare (de ex., dependența de finanțarea din proiecte și întreruperea programelor în timp).

Prin urmare, includerea dimensiunilor de implementare (nu doar a rezultatelor) în Cadrul de monitorizare și evaluare este bine orientată.

Principalele lacune evidențiate în urma comparației

a. Referirea și sprijinul în domeniul protecției nu sunt asigurate în mod consecvent

O lacună majoră este absența mecanismelor structurate de referire în majoritatea programelor: doar 7 din 30 de programe analizate dispun de căi formale de referire către servicii specializate atunci când sunt sesizate cazuri de violență.

De asemenea, constatările arată că nu toți formatorii și facilitatorii cunosc care sunt responsabilitățile și procedurile privind referirea și răspunsul în caz de VÎC/VÎF.

Implicație pentru: chiar și un cadru solid, centrat pe rezultate, nu va avea rezultatele așteptate dacă identificarea riscurilor, răspunsul sigur și documentarea referirilor nu sunt standardizate.

b. Conținutul și indicatorii de măsurare din perspectiva transformatoare de gen sunt neuniforme

Constatările calitative sugerează că multe programe sunt sensibile la dimensiunea de gen, dar puține sunt cu adevărat transformatoare din perspectiva de gen, având puține module explicite despre rolurile de gen, dinamicile de putere și masculinitate, totodată, niciun set de indicatori naționali utilizați în prezent pentru a urmări schimbarea nu sunt specifici din perspectiva transformatoare de gen.

Cadrul de monitorizare și evaluare propune indicatori relevanți transformatori de gen, însă par să lipsească mecanismele sistemice de implementare (instrumente, definiții comune, utilizare de rutină).

c. Generare limitată de dovezi privind sănătatea mintală și sprijinul specializat

Evaluarea relevă lipsa datelor bazate pe dovezi privind impactul asupra sănătății mintale și bunăstării îngrijitorilor și copiilor, precum și existența limitată a spațiilor sigure și a sprijinului psihosocial în numeroase programe.

Astfel, se creează un decalaj între ambiția de a măsura rezultatele legate de bunăstare și fezabilitatea/capacitatea actuală de a face acest lucru bine la scară largă.

d. Dezechilibrul de gen la nivelul resurselor umane implicate și constrângeri în formarea facilitatorilor

Majoritatea formatorilor/facilitatorilor sunt femei ce poate restricționa participarea bărbaților și poate consolida normele sociale conform cărora parentalitatea este „teritoriul femeilor”.

Se constată și lacune în instruirea privind sensibilitatea la dimensiunea de gen, empatia, comunicarea și răspunsul la VÎC/VÎF – abilități care afectează direct atât fidelitatea programului, cât și siguranța participanților.

e. Sustenabilitatea și instituționalizarea programelor – punct slab

În urma evaluării este identificată o dependență puternică de OSC-uri și de finanțare externă, multe programe fiind întrerupte după 2020 din cauza finanțării limitate din partea donatorilor și a lipsei mecanismelor de contractare a prestatorilor din resurse publice.

Aceasta reprezintă un risc sistemic major pentru evaluare: fără platforme de implementare și finanțare sustenabile, este dificil de măsurat impactul în mod consecvent și în timp util.

Priorități pentru consolidarea procesului de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)

PRIORITATEA 1	
<p>Stabilirea unui „pachet minim de MEÎ” pe care fiecare prestator îl poate realiza în mod realist</p>	<p>Pentru început, se recomandă concentrarea eforturilor pe un număr redus, standardizat de indicatori și instrumente ce corespund Cadrului de monitorizare și evaluare, inclusiv:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● acoperire/nivel local, regional, național (cine este vizat, unde și cu ce intensitate) ● fidelitate/calitate (organizarea sesiunilor, supervizare și observare, respectarea conținutului de bază) ● implicarea bărbaților (participare și acțiuni de reducere a barierelor) ● referiri și protecție (a se vedea prioritatea 2). <p>Această abordare permite compararea programelor derulate de OSC-uri, fără a compromite fezabilitatea.</p>
PRIORITATEA 2	
<p>Asigurarea faptului că protecția, gestionarea riscurilor și urmărirea referirilor sunt obligatorii și pot fi măsurate</p>	<p>Având în vedere lacuna documentată în ceea ce privește căile de referire, se recomandă consolidarea cadrului MEÎ prin introducerea și standardizarea:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● unui protocol simplu de referire în domeniul VÎC/VÎF, recomandat a fi utilizat de toți facilitatorii ● monitorizării de rutină a numărului de cazuri identificate, a numărului de cazuri referite, procentului care primește feedback și promptitudine în oferirea de răspuns ● cerințelor minime de instruire a specialiștilor și a protocoalelor pentru verificările de supervizare și gestionarea în siguranță a cazurilor de violență. <p>Aceasta răspunde direct dovezilor conform cărora majoritatea programelor nu au în prezent sisteme formale de referire.</p>
PRIORITATEA 3	
<p>Operaționalizarea măsurării dimensiunii transformatoare de gen (nu doar limbaj sensibil la dimensiunea de gen)</p>	<p>Se recomandă trecerea de la „intenție” la măsurare, asigurându-se că programele pot surprinde:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● schimbări în coparentalitate, luarea deciziilor în comun, atitudinile față de rolurile de gen și soluționarea nonviolentă a conflictelor ● documentarea faptului că programele identifică barierele participării bărbaților și aplică adaptări, conform specificațiilor din Cadrul de monitorizare și evaluare. <p>This is especially important because the review flags the absence of national gender-specific indicators and limited gender-transformative content in many programmes.</p>
PRIORITATEA 4	
<p>Consolidarea metodelor de învățare prin supervizare și oferirea de feedback rapid (îmbunătățire continuă a calității)</p>	<p>Sistemul trebuie să se asigure că datele sunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● revizuite periodic în cadrul ședințelor de supervizare și învățare ● utilizate pentru ajustări continue (de ex., scăderea frecvenței, participarea redusă a bărbaților, fidelitate redusă a facilitatorilor). <p>Aceasta se aliniază, de asemenea, accentului pus de Cadrul de monitorizare și evaluare pe stabilirea legăturii dintre monitorizare, evaluare, supervizare și învățarea adaptivă.</p>
PRIORITATEA 5	
<p>Alinierea MEÎ la acțiunile de planificare a sustenabilității și de integrare în sistem.</p>	<p>Deoarece evaluarea scoate în evidență riscul de întrerupere a programelor cauzat de lipsa finanțării și asumarea limitată a responsabilității de către stat, prioritățile cadrului de monitorizare și evaluare trebuie să includă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● monitorizarea surselor de finanțare, a costurilor unitare și a integrării în serviciile și în sistemele publice ● programe cu impact bazate pe dovezi, care susțin deciziile guvernamentale privind extinderea la scară largă (ce funcționează, pentru cine și la ce cost). <p>Constatărea evaluării privind sustenabilitatea transformă acest aspect într-o prioritate concretă, nu doar strategică.</p>

Evaluarea programelor existente de educație parentală conform criteriilor OCDE-CAD privind relevanța, eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea

Conform termenilor de referință, este necesar să se evalueze măsura în care programele existente de educație parentală corespund criteriilor OCDE-CAD privind relevanța, eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea.

Întrebările de evaluare aplicate pentru a aprecia alinierea la OCDE-CAD sunt prezentate mai jos.

Întrebările de evaluare și parametri analizați conform OCDE-CAD

✓ **Relevanța**

Definiție: Măsura în care obiectivele, conceptul și intervențiile programului corespund priorităților și necesităților copiilor, îngrijitorilor și sistemelor din Republica Moldova.

Întrebări-cheie de evaluare:

1. În ce măsură programul răspunde priorităților, politicilor și strategiilor naționale ale Republicii Moldova privind protecția familiei și a copilului?
2. Cât de bine este adaptat programul la contextul local social, cultural și la normele de gen predominante?
3. Abordează programul nevoile reale ale părinților/îngrijitorilor, copiilor și comunităților?
4. În ce măsură abordează inegalitatea de gen și incluziunea socială?

Parametri-cheie:

Dimensiunea	Indicatori relevanți	Explicația relevanței
Aliniere la politicile și prioritățile naționale	<ul style="list-style-type: none"> ● Politici favorabile familiei adoptate sau revizuite. ● Educația parentală este integrată în serviciile de sănătate, educație și sociale. 	Demonstrează capacitatea programului de a răspunde agendei naționale a Republicii Moldova privind protecția copilului și sprijinul familial.
Adaptare culturală și contextuală	<ul style="list-style-type: none"> ● Programe de educație parentală adaptate contextului local, culturii și vârstei copiilor. ● Componentele transformatoare de gen reflectă normele sociale din Republica Moldova. 	Demonstrează sensibilitate față de realitățile sociale și culturale care afectează parentalitatea, dimensiunea de gen și violența.
Abordarea inegalităților de gen și sociale	<ul style="list-style-type: none"> ● Programele includ conținut și metode care promovează egalitatea și previn violența. ● Reducerea dezechilibrelor de putere bazate pe gen în gospodării. 	Reflectă receptivitatea programului față de dinamica normelor sociale de gen și inegalitățile privind responsabilitățile de îngrijire.
Implicarea părților interesate	<ul style="list-style-type: none"> ● Existența mecanismelor de coordonare și a inițiativelor comunitare. ● Actori comunitari cheie care promovează parentalitatea bazată pe non-violență și disciplină pozitivă. 	Evidențiază o abordare participativă și un nivel ridicat de implicare și asumare a responsabilității din partea actorilor locali și a beneficiarilor

✓ Eficacitatea

Definiție: Măsura în care programul își atinge rezultatele propuse – în special schimbări ale cunoștințelor, comportamentelor și normelor sociale.

Întrebări-cheie de evaluare:

1. În ce măsură au fost atinse rezultatele propuse ale programului (părinți, copii, sisteme)?
2. Ce schimbări comportamentale sau ale normelor sociale sunt evidente în rândul părinților, îngrijitorilor și comunităților?
3. Ce dovezi există privind îmbunătățirea egalității de gen în cadrul gospodăriilor și structurilor comunitare?
4. Cât de eficient a consolidat programul capacitatea sistemelor și a personalului?

Parametri-cheie:

Dimensiunea	Indicatori relevanți	Explicația relevanței
Îmbunătățirea practicilor parentale	<ul style="list-style-type: none"> ● Creșterea nivelului de aplicare a disciplinării nonviolente. ● Îmbunătățirea comunicării și a atașamentului. ● Creșterea participării la activități de educație și îngrijire afectivă împreună cu copiii. ● Îmbunătățirea comportamentelor de solicitare a serviciilor și a sprijinului. 	Demonstrează rezultate comportamentale directe în rândul părinților/îngrijitorilor.
Sporirea egalității de gen în îngrijire	<ul style="list-style-type: none"> ● O împărțire mai echitabilă a responsabilităților de îngrijire a copiilor între femei și bărbați. ● Implicarea timpurie a taților. ● Intensificarea luării în comun și în mod echitabil a deciziilor în cadrul gospodăriei privind îngrijirea copilului, disciplina, responsabilitățile casnice și utilizarea resurselor. 	Evidențiază schimbările în rolurile și normele de gen la nivelul gospodăriei.

Îmbunătățirea bunăstării copiilor și adolescenților	<ul style="list-style-type: none"> ● Reducerea violenței împotriva copiilor. ● Îmbunătățirea dezvoltării socio emoționale și cognitive. ● Participare sporită a copiilor la procesul decizional. 	Măsoară rezultatele pozitive pentru copii ca beneficiari principali.
Capacitatea personalului și a comunității	<ul style="list-style-type: none"> ● Creșterea procentului de profesioniști instruiți în parentalitate pozitivă, prevenirea violenței și abordări transformatoare de gen. ● Creșterea nivelului de conștientizare în comunitate privind practicile de disciplinare nocive. 	Evaluează modul în care consolidarea capacității se transpune în practici îmbunătățite și în creșterea conștientizării la nivel comunitar.
Reducerea ratelor violenței și separării	<ul style="list-style-type: none"> ● Diminuarea prevalenței VÎC și VÎF. ● Reducerea fenomenului separării copilului de familie și a cazurilor de plasament instituțional. 	Reflectă impactul general asupra sistemelor de protecție și de bunăstare a familiei.

✓ **Eficiența**

Definiție: Măsura în care rezultatele programului sunt obținute la cel mai mic cost posibil și prin utilizarea optimă a resurselor disponibile și a mecanismelor de coordonare.

Întrebări-cheie de evaluare:

1. Cât de eficient au fost utilizate resursele umane, financiare și instituționale pentru a obține rezultatele programului?
2. În ce măsură activitățile au fost implementate prin sistemele și mecanismele de coordonare existente?
3. Au fost utilizate sistemele de monitorizare și învățare pentru a optimiza performanța și a preveni suprapunerea activităților?
4. Cât de eficiente din punct de vedere al costurilor au fost modalitățile de implementare și parteneriatele?
5. În ce măsură abordările programatice și mecanismele de implementare bazate pe dovezi pot fi valorificate și extinse în sistemele naționale și locale existente pentru a obține economii de costuri?

Parametri-cheie:

Dimensiunea	Indicatori relevanți	Explicația relevanței
Integrarea în sistemele existente	<ul style="list-style-type: none"> ● Programele de educație parentală integrate în structurile de educație, sănătate și servicii sociale. ● Mecanisme intersectoriale de coordonare funcționale, inclusiv între prestatorii de educație parentală și sectoarele mai largi implicate în prevenirea violenței și promovarea egalității de gen. 	Reduce suprapunerile și asigură o implementare eficientă din punct de vedere al costurilor prin sistemele guvernamentale existente.
Utilizarea resurselor și eficiența din punct de vedere al costurilor	<ul style="list-style-type: none"> ● Planuri de acțiune bugetate, cu alocări bugetare clare. ● Valorificarea resurselor comunitare și a capacității forței de muncă. 	Evaluează eficiența financiară și sustenabilitatea mecanismelor de implementare, inclusiv reducerea costurilor datorată utilizării eficiente a sprijinului parental bazat pe dovezi, implementat la scară largă.

Utilizarea capacităților	<ul style="list-style-type: none"> ● Personalul instruit în toate sectoarele (sănătate, servicii sociale, educație). ● Utilizarea eficientă a mecanismelor de referire și a hărților resurselor existente. 	Examinează eficiența utilizării resurselor umane instruite și modul în care acestea pot fi valorificate pentru a permite extinderea programului, eficientă din punct de vedere al costurilor, în cadrul sistemelor naționale și locale existente.
Sisteme de monitorizare și învățare	<ul style="list-style-type: none"> ● Monitorizare regulată a riscurilor, a consecințelor neintenționate și a rezultatelor privind dimensiunea de gen. ● Mecanisme de feedback pentru adaptare. 	Asigură un management adaptiv și previne practicile ineficiente sau nocive.

✓ **Sustenabilitate**

Definiție: Probabilitatea ca beneficiile programului să continue după încetarea sprijinului din partea donatorilor sau a sprijinului extern.

Întrebări-cheie de evaluare:

1. În ce măsură este probabil ca rezultatele programului să continue după încetarea sprijinului extern?
2. În ce măsură își asumă guvernul și factorii de decizie locali responsabilitatea instituțională și financiară?
3. Se schimbă normele sociale și de gen într-un mod care să asigure sustenabilitatea practicilor de parentalitate pozitivă?
4. Poate programul fi extins și adaptat la nivel național?

Parametri-cheie:

Dimensiunea	Indicatori relevanți/surse de dovezi	Explicația relevanței
Instituționalizare în cadrul sistemelor guvernamentale	<ul style="list-style-type: none"> ● Programele de educație parentală incluse în cadrele de politici naționale și locale. ● Module instituționale de formare integrate în curriculumurile de formare inițială. 	Asigură continuitatea pe termen lung în cadrul structurilor guvernamentale.
Asumarea responsabilității și conducerea la nivel local	<ul style="list-style-type: none"> ● Conducere locală implicată în susținerea și dezvoltarea parentalității pozitive. ● Coordonare multisectorială funcțională la nivel comunitar și național, inclusiv între prestatorii de programe de educație parentală și sectoarele mai largi implicate în prevenirea violenței și promovarea egalității de gen. 	Consolidează în mod sustenabil capacitatea și angajamentul la nivel local.
Sustenabilitate financiară	<ul style="list-style-type: none"> ● Alocarea de fonduri interne pentru programele de educație parentală și sprijin parental. ● Linii bugetare în cadrul sistemelor de protecție socială și de protecție a copilului. 	Măsoară tranziția de la sprijinul donatorilor la mobilizarea resurselor naționale.
Schimbarea normelor sociale	<ul style="list-style-type: none"> ● Creștere susținută a sprijinului public pentru parentalitate nonviolentă și echitabilă din perspectiva de gen. ● Reducerea gradului de acceptare a disciplinării dure și a prejudecăților de gen. 	Reflectă schimbări comportamentale și atitudinale pe termen lung care mențin beneficiile programului.
Scalabilitatea programului	<ul style="list-style-type: none"> ● Adaptare și extindere reușite în noi regiuni. ● Integrare în servicii și platforme comunitare. 	Evaluarea replicabilității și a potențialului de scalare în Republica Moldova.

Măsura în care programele de educație parentală actuale din Republica Moldova îndeplinesc criteriile de evaluare ale OCDE-CAD

Analiza programelor de educație parentală din Republica Moldova, în baza Constatărilor preliminare ale Revizuirii programelor de educație parentală pentru anul 2025 și a constatărilor esențiale generate prin comparația cu Cadrul de monitorizare și evaluare propus, indică faptul că intervențiile de sprijin parental sunt, în linii mari, **relevante** pentru nevoile familiilor, dar întâmpină provocări importante în obținerea rezultatelor consecvente, transformatoare de gen și sustenabile la scară largă.

Din perspectiva **relevanței**, conform dovezilor, programele de educație parentală existente răspund bine nevoilor de bază ale familiilor privind consolidarea relațiilor părinte-copil și promovarea parentalității pozitive. Aceste rezultate sunt raportate în mod constant în cadrul programelor și se aliniază cu prioritățile larg recunoscute în dezvoltarea și bunăstarea copilului. Numeroase programe se dovedesc, de asemenea, a fi relevante pentru obiectivele de prevenire a violenței, mai ales în reducerea practicilor disciplinare dure. Totuși, revizuirea evidențiază că prevenirea violenței este adesea definită în mod restrictiv, cu o atenție mai puțin sistematică acordată violenței emoționale sau celei sexuale și cu o integrare limitată în sistemele mai largi de protecție a copilului și în cele privind violența bazată pe gen (VBG). Deși egalitatea de gen este recunoscută ca un obiectiv important, programele diferă mult în măsura în care depășesc perspectivele sensibile la gen pentru a aborda explicit dinamica puterii, masculinitatea pozitivă, coparentalitatea și luarea deciziilor în comun în gospodărie. În consecință, relevanța programelor pentru agenda mai amplă a Republicii Moldova privind egalitatea de gen și prevenirea violenței este inegală și ar putea fi consolidată prin orientări naționale mai clare și indicatori comuni ai schimbării transformatoare de gen.

În ceea ce privește **eficacitatea**, conform constatărilor, multe programe sunt probabil eficiente în obținerea rezultatelor imediate la nivelul îngrijitorilor. Majoritatea programelor înregistrează îmbunătățiri ale comportamentelor specifice parentalității pozitive și ale relațiilor părinte-copil, iar o proporție substanțială raportează reduceri ale disciplinării violente. Aceste tipare sugerează că programele de educație parentală funcționează ca puncte de intrare eficiente pentru schimbarea de comportament în rândul îngrijitorilor. Totuși, eficacitatea este mai puțin evidentă în cazul rezultatelor legate de îngrijirea echitabilă din perspectiva de gen și de schimbările susținute în relațiile de putere din gospodărie, care sunt raportate mai rar și adesea măsurate necorespunzător. Mai mult, eficacitatea programelor în obținerea rezultatelor în domeniul protecției copilului este limitată de lacune în pregătirea pentru asigurarea protecției și în mecanismele de referire. Doar un număr mic de programe au căi formalizate de referire către servicii specializate atunci când violența este identificată sau dezvăluită, ceea ce limitează capacitatea programelor de educație parentală de a răspunde în siguranță și eficient la riscurile emergente în timpul implementării. Capacitățile insuficiente ale personalului – în special în ceea ce privește sensibilitatea la gen, comunicarea și răspunsul sensibil la traumă – afectează în continuare siguranța, încrederea participanților și probabilitatea de a obține rezultatele așteptate.

În ceea ce privește **eficiența**, analiza indică existența unor constrângeri structurale și sistemice, mai degrabă decât a unor ineficiențe la nivelul programelor propriu-zise. Multe programe sunt implementate prin intermediul organizațiilor societății civile, pe bază de proiecte, cu o integrare limitată în sistemele guvernamentale. Această fragmentare reduce oportunitățile de economii, de învățare coordonată și de utilizare eficientă a resurselor. Lipsa unor abordări standardizate de monitorizare și învățare între partenerii de implementare limitează suplimentar eficiența, întrucât datele nu sunt comparabile în mod consecvent și nu sunt utilizate pentru a permite integrarea unor ajustări rapide pe parcurs. În același timp, evaluarea și învățămintele esențiale aferente acestuia evidențiază oportunități clare de îmbunătățire a eficienței prin adoptarea unui pachet MEÎ minim, standardizat, prin consolidarea supervizării și a mecanismelor de feedback și prin evaluarea continuă a calității implementării și a costurilor în raport cu rezultatele.

În cele din urmă, **sustenabilitatea** constituie o preocupare de ordin major. Multe programe de educație parentală au fost întrerupte sau funcționează sporadic din cauza dependenței de finanțarea externă a donatorilor și a absenței unor mecanisme stabile de finanțare sau contractare publică. Deși valoarea

sprijinului parental câștigă teren în contextul discuțiilor privind politicile naționale, programele nu sunt încă suficient instituționalizate în sectoarele de sănătate, educație, protecție socială sau protecția copilului pentru a garanta continuitatea și extinderea acestora. Provocările legate de forța de muncă – inclusiv capacitatea inegală a facilitatorilor și un puternic dezechilibru de gen în rândul acestora – prezintă, de asemenea, riscuri pentru sustenabilitatea rezultatelor transformatoare de gen, în special, în ceea ce privește implicarea îngrijitorilor de sex masculin pe parcurs. Constatările sugerează că sustenabilitatea pe termen lung va depinde nu doar de eficacitatea programelor, ci și de o consolidare deliberată a sistemului, inclusiv asumarea guvernamentală, finanțarea, dezvoltarea forței de muncă, supervizarea și integrarea sprijinului parental în platformele obișnuite de prestare a serviciilor.

În general, analiza OCDE-CAD arată că programele de educație parentală din Republica Moldova au o bază solidă și demonstrează rezultate promițătoare în îmbunătățirea practicilor parentale și a relațiilor familiale. Totuși, pentru a consolida simultan relevanța, eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea, este necesar un accent sporit pe calitatea implementării, conceptualizarea și măsurarea schimbărilor din perspectiva transformatoare de gen, protecție și mecanisme de referire, precum și pe un cadru de monitorizare și evaluare orientat spre învățare, care susține integrarea programelor de educație parentală în sistemul public de sănătate, educație și protecție socială.

Concluzii

Analiza programelor de educație parentală din Republica Moldova dintr-o perspectivă transformatoare de gen evidențiază realizări notabile, dar și deficiențe structurale și programatice persistente. Numeroși actori din societatea civilă și din sfera publică continuă să implementeze intervenții de educație parentală în toată țara, demonstrând angajament și spirit vizionar. Cu toate acestea, sistemul actual de sprijin parental este fragmentat, dependent de donatori și aliniat neuniform cu principiile egalității de gen și ale prevenirii violenței (VÎC și VÎF). Provocările recurente legate de sustenabilitate, acreditare, capacitatea forței de muncă, echilibrul de gen, protecție, integrarea sănătății mintale, monitorizarea și evaluarea limitează capacitatea de extindere, calitatea și impactul pe termen lung al programelor. Abordarea acestor provocări este esențială pentru consolidarea eficacității, incluziunii și impactului pe termen lung al programelor de educație parentală, astfel încât acestea să contribuie eficient la un mediu mai echitabil și mai protector pentru toți copiii și toate familiile din Republica Moldova.

1. Societatea civilă rămâne actorul central în derularea programelor de educație parentală, însă sustenabilitatea lor rămâne incertă

Organizațiile societății civile (OSC-uri) rămân în continuare principalii prestatori de programe de educație parentală în Republica Moldova. Deși această abordare oferă flexibilitate și o acoperire sporită, dependența semnificativă de OSC-uri, în lipsa unei finanțări publice stabile sau a unei integrări instituționale, generează riscuri serioase pentru sustenabilitate și pentru accesul echitabil. Reducerea semnificativă, de la 52 de programe în anul 2020 la 30 de programe în anul 2025, subliniază urgența unei asumări mai clare din partea Guvernului a unei finanțări predictibile și a integrării educației parentale în sistemul public de finanțare.

2. Barierele structurale împiedică acreditarea și extinderea programelor de calitate

Procesul birocratic de acreditare și validare a programelor este în continuare un blocaj major pentru extinderea intervențiilor de educație parentală eficiente. Doar 13 programe beneficiază de validare internațională, iar procesele de acreditare națională sunt împiedicate de procedurile birocratice complexe, costuri ridicate (în special pentru OSC-uri) și asistență tehnică limitată. Din cauza acestor bariere, recunoașterea formală este tergiversată, inovația este limitată și restricționată, iar extinderea programelor de înaltă calitate, bazate pe dovezi, este limitată.

3. Relevanța pentru nevoile familiilor este ridicată, în timp ce alinierea la agendele privind egalitatea de gen și prevenirea violenței este neuniformă

Programele de educație parentală din Republica Moldova răspund nevoilor imediate ale familiilor, în special în ceea ce privește promovarea parentalității pozitive, consolidarea comunicării părinte-copil și reducerea disciplinării violente. Aceste priorități sunt bine aliniată cu obiectivele naționale privind bunăstarea copilului și prevenirea violenței față de copil. Cu toate acestea, alinierea la agendele privind egalitatea de gen și prevenirea VÎF și VBG rămâne inconsistentă. Deși multe programe sunt sensibile la dimensiunea de gen, puține dintre acestea abordează explicit dinamica puterii, masculinitatea pozitivă, coparentalitatea, luarea deciziilor în comun sau intersecțiile dintre violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF). Prin urmare, programele abordează doar parțial factorii structurali și normativi care alimentează violența și inegalitatea în cadrul familiilor. Constatările calitative evidențiază legături strânse între violența în familie și bullyingul din școli, subliniind necesitatea ca programele de parentalitate să deconstruiască normele familiale dăunătoare care normalizează agresivitatea și disciplinarea autoritară.

4. Eficacitatea este clară pentru rezultate imediate, dar schimbarea mai profundă și susținută este limitată

Evaluarea arată că multe programe sunt eficiente în obținerea rezultatelor imediate, inclusiv îmbunătățirea abilităților parentale, consolidarea relațiilor părinte-copil și diminuarea incidenței pedepsei fizice. Aceste progrese sunt raportate în mod consecvent în cadrul diferitelor tipuri de programe. Totuși, dovezile privind schimbări mai profunde și mai durabile – precum schimbări în rolurile de îngrijire, luarea deciziilor în gospodărie, starea de bine a îngrijitorilor și rezultatele socio emoționale la nivelul copilului – sunt mai limitate și sunt măsurate în mod inconsistent. Eficacitatea este afectată suplimentar de un nivel scăzut de pregătire pentru protecție și de mecanisme de referire slabe, care limitează capacitatea programelor de a răspunde în siguranță și adecvat atunci când sunt identificate cazuri de violență sau situații grave de suferință familială.

5. Majoritatea programelor sunt sensibile la dimensiunea de gen, mai degrabă decât transformatoare de gen

O concluzie centrală a evaluării este că majoritatea programelor de educație parentală rămân sensibile la dimensiunea de gen, mai degrabă decât transformatoare de gen. Conținutul explicit care abordează normele de gen, relațiile de putere, masculinitatea pozitivă și soluționarea nonviolentă a conflictelor se întâlnește rar; participarea îngrijitorilor de sex masculin rămâne limitată, iar facilitatorii sunt adesea insuficient instruiți pentru a contesta normele dăunătoare. Lipsa unor indicatori, instrumente și îndrumări standardizate transformatoare de gen subminează și mai mult responsabilizarea pentru schimbare. Fără o concepere a programelor, o facilitare și o măsurare mai solide, intervențiile de educație parentală riscă să consolideze rolurile tradiționale de îngrijire, în loc să le transforme.

6. Sănătatea mintală, sănătatea sexual-reproductivă și inversarea rolurilor sunt abordate insuficient

Sănătatea mintală, sănătatea sexual-reproductivă și dinamica rolurilor în familie sunt trecute cu vederea, în mare parte. Puține programe creează spații sigure pentru părinți – în special pentru tați, supraviețuitori ai violenței, persoane refugiate și familii strămutate – pentru a discuta despre bunăstare emoțională, stres sau traumă. Lipsesc module dedicate dezvoltării adolescenților și sănătății sexuale și reproductive, aspecte cruciale pentru formarea relațiilor sănătoase și pentru demontarea stereotipurilor. De asemenea, fenomenul „inversării rolurilor”, atunci când copiii își asumă responsabilități de adulți, este abordat insuficient și necesită intervenții țintite pentru restabilirea echilibrului familial și a stabilității emoționale.

7. Participarea incluzivă ar putea fi limitată de dezechilibrul de gen în rândul formatorilor

Forța de muncă din domeniul parentalității este predominant formată din femei, acestea constituind 96% dintre formatori și facilitatori. Deși reflectă norme sociale mai largi, acest dezechilibru riscă să consolideze stereotipurile conform cărora îngrijirea este responsabilitatea femeilor și poate descuraja participarea bărbaților. Recrutarea, instruirea și sprijinirea formatorilor/facilitatorilor de sex masculin sunt esențiale pentru normalizarea împărțirii responsabilităților de îngrijire și promovarea unei implicări semnificative a taților și a îngrijitorilor de sex masculin.

8. Instruirea formatorilor/facilitatorilor nu integrează o perspectivă transformatoare de gen și de prevenire a violenței

Deși mulți formatori/facilitatori au o calificare academică, puțini beneficiază de instruire specializată în metodologia de lucru privind transformarea de gen, empatia, comunicarea incluzivă sau prevenirea și combaterea VÎC/VÎF. Nu există un mecanism național pentru evaluarea sau acreditarea competențelor în prevenirea violenței, iar coordonarea dintre sectorul educației parentale și cel al protecției sociale rămâne limitată. Drept urmare, formatorilor/facilitatorilor le pot lipsi abilitățile și încrederea necesare pentru a răspunde adecvat la situații de dezvoltare sau pentru a conduce discuții

semnificative din perspectiva transformatoare de gen. În absența unei instruirii structurate pentru abordarea prejudecăților personale și promovarea practicii reflexive, facilitatorii riscă să consolideze normele sociale nocive în loc să le deconstruiască. Prin urmare, este necesar un cadru național de instruire, bazat pe valori, pentru a dota formatorii cu instrumentele necesare pentru a conduce un dialog bazat pe o abordare transformatoare de gen, dinamica familială și prevenirea violenței.

9. Integrarea limitată a conținutului privind VÎC, VBG și VÎF reduce capacitatea programelor de a oferi protecție victimelor

Deși majoritatea prestatorilor raportează că dispun de politici de protecție a copilului, integrarea explicită și sistematică a prevenirii și răspunsului la VÎC, la VBG și la VÎF în cadrul curriculumurilor de educație parentală rămâne limitată. Acest domeniu de aplicare îngust reduce potențialul programelor de educație parentală de a contribui în mod semnificativ la agendele mai largi privind prevenirea violenței și promovarea egalității de gen.

10. Mecanismele de referire sunt slabe și aplicate neuniform

Doar șapte programe de educație parentală dispun de căi formale de referire pentru suspiciunile de violență împotriva copiilor și violență din partea partenerului intim. Formatorii/facilitatorii nu cunosc întotdeauna obligațiile de raportare sau serviciile disponibile, ceea ce lasă supraviețuitorii, copiii și adulții fără protecția și sprijinul de care au nevoie. Lipsa unor proceduri standardizate de referire subminează protecția și reduce nivelul de asumare a răspunderii la nivel programelor.

11. Serviciile de sprijin și mecanismele de monitorizare ulterioară sunt insuficient dezvoltate

Majoritatea programelor funcționează ca intervenții punctuale, cu acțiuni limitate de monitorizare ulterioară. Doar cinci programe oferă consiliere psihologică, două oferă psihoterapie, iar patru oferă mentorat sau organizează grupuri de sprijin. Din cauza lipsei unei implicări susținute, rezultatele pe termen lung sunt limitate, în special pentru familiile afectate de traumă, strămutare sau afectate de stres cronic.

12. Alinierea la Cadrul de monitorizare și evaluare propus evidențiază lacune critice.

Programele actuale de educație parentală sunt, în linii mari, aliniate la logica de bază a rezultatelor din Cadrul de monitorizare și evaluare propus, mai ales în ceea ce privește practicile de parentalitate pozitivă și îmbunătățirea relațiilor familiale. Totuși, persistă lacune majore în monitorizarea calității implementării, protecției, căilor de referire, consecințelor neintenționate, schimbări transformatoare de gen și integrării în sistem. Datele existente sunt, în general, suficiente pentru a arăta ce se face, dar insuficiente pentru a evalua în ce măsură programele produc rezultate transformatoare de gen și de protecție. Consolidarea monitorizării, evaluării și învățării nu este, așadar, o simplă ajustare tehnică, ci o condiție prealabilă pentru îmbunătățirea simultană a eficacității, eficienței și sustenabilității programelor de educație parentală.

În concluzie, programele de educație parentală din Republica Moldova reprezintă o oportunitate promițătoare, dar insuficient valorificată, de a promova bunăstarea copilului, egalitatea de gen și a contribui la prevenirea violenței. Pentru a trece de la programe de educație parentală bazate pe proiecte pe termen scurt la un sistem național de parentalitate coerent, eficient și sustenabil, este esențial să se acorde prioritate: instituționalizării educației parentale în cadrul sistemelor publice; consolidării proiectării, facilitării și măsurării impactului din perspectiva transformatoare de gen; integrării protecției și a căilor de referire ca standarde obligatorii; întăririi capacității forței de muncă, asigurării echilibrului de gen; și operaționalizării unui cadru de monitorizare și evaluare unificat, orientat spre învățare, care susține calitatea, extinderea, responsabilitatea și impactul pe termen lung.

Recomandări

■ **Recomandări pentru îmbunătățirea proiectării, implementării, monitorizării și evaluării programelor de educație parentală pentru părinți/îngrijitori, adaptate la realitățile Republicii Moldova și analizate din perspectiva transformatoare de gen**

Pornind de la constatările evaluării, aceste recomandări urmăresc să consolideze proiectarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor de educație parentală pentru părinți și îngrijitori în Republica Moldova, printr-o perspectivă transformatoare de gen. Acestea abordează în mod direct lacunele identificate în ceea ce privește calitatea programelor, protecția, capacitatea forței de muncă, implicarea bărbaților, monitorizarea și sustenabilitatea, recunoscând totodată realitățile operaționale și instituționale ale contextului din Republica Moldova. Următoarele recomandări sunt destinate să sprijine Guvernul și partenerii de implementare să treacă de la intervenții fragmentate, bazate pe proiecte, la un sistem coerent, eficient și sustenabil de sprijin parental, care promovează egalitatea de gen, previne violența și îmbunătățește rezultatele pentru copii, îngrijitori și familii.

1) Recomandări pentru conceperea programelor

1.1 Definierea unui standard național minim pentru parentalitate transformatoare de gen

- Elaborarea unei note scurte de orientare națională care să definească ce înseamnă „parentalitate transformatoare de gen” în Republica Moldova și să stabilească așteptările minime privind conținutul programelor de educație parentală: coparentalitate, luarea deciziilor în comun, soluționarea nonviolentă a conflictelor, masculinitatea pozitivă, respectarea drepturilor femeilor și copiilor, precum și legăturile dintre VÎC și VÎF.
- Solicitarea modulelor explicite privind dinamica puterii și luarea deciziilor în gospodărie (cine decide, cum sunt negociate deciziile și cum este gestionat conflictul fără violență).

1.2 Consolidarea componentei de protecție: integrarea prevenirii VÎC, VBG, VÎF și a răspunsurilor sigure

- Asigurarea că toate curriculumurile includ următoarele aspecte: recunoașterea violenței, gestionarea în siguranță a sesizărilor și dezvăluirilor, răspunsuri de sprijin și informații clare despre căutarea ajutorului și referirea atât a copiilor, cât și a supraviețuitorilor adulți.
- Extinderea intervențiilor dincolo de pedeapsa corporală prin integrarea unor răspunsuri la violența emoțională, controlul coercitiv, neglijarea și riscurile online, folosind un limbaj sigur și prietenos pentru copii.

1.3 Abordarea factorilor de stres și realitățile familiale specifice Republicii Moldova

- Integrarea conținutului practic pentru familiile care se confruntă cu sărăcia, migrația, strămutarea și stresul cronic: modalități pozitive de a face față situațiilor de criză, managementul stresului, reglarea emoțională și soluționarea problemelor în familie.
- Includerea conținutului privind inversarea rolurilor (copiii preiau roluri de adulți) și privind dezvoltarea adolescenților, inclusiv relațiile sănătoase și subiectele privind sănătatea sexuală și reproductivă (consimțământ, respect, limite, autonomia corporală) în moduri adecvate vârstei.

1.4 Proiectarea intervențiilor pentru niveluri diferite de intensitate și pentru continuitate

- Operaționalizarea modelului universal/țintit/intensiv: definirea criteriilor simple de eligibilitate și escaladare (de ex., stres ridicat, dizabilitate, expunere la violență, părinți ai adolescenților).
- Consolidarea mecanismelor de continuitate: sesiuni de consolidare, grupuri de sprijin între părinți și urmărire de intensitate redusă pentru gospodăriile cu risc mai înalt.

2) Recomandări privind implementarea

2.1 Sporirea nivelului de profesionalism al procesului de facilitare printr-un parcurs național de instruire, bazat pe valori

- Elaborarea unui parcurs național de instruire pentru facilitatori și supervizori care să includă:
 - abilități de facilitare prin abordarea transformatoare de gen (contestarea în siguranță a normelor sociale dăunătoare),
 - comunicare informată despre impactul traumei,
 - practică incluzivă (dizabilitate, romi, accesibilitate lingvistică),
 - prevenirea și răspunsul la VÎC/VBG/VÎF,
 - practică reflexivă și conștientizarea prejudecăților.
- Introducerea verificării competențelor (demonstrații practice, sesiuni observate), nu doar finalizarea instruirii.

2.2 Îmbunătățirea implicării îngrijitorilor de sex masculin utilizând strategii testate, adecvate contextului

- Adaptarea modalității de implementare pentru a crește participarea bărbaților: sesiuni serale/ de weekend, spații prietenoase bărbaților, sesiuni pentru cupluri sau de coparentalitate și „teme de intrare” (reușita copilului la școală, stres, alternative la disciplină).
- Recrutarea și sprijinirea bărbaților în rolurile de cofacilitatori și promotori ai modelelor de masculinitate pozitivă (nu ca substitut pentru leadershipul femeilor, ci pentru a normaliza împărțirea responsabilităților de îngrijire).
- Stabilirea parteneriatelor cu angajatorii, grupuri sportive/comunitare, lideri religioși/comunitari pentru a ajunge la bărbați fără stigmatizare.

2.3 Asigurarea caracteru obligatoriu al mecanismelor de protecție și de referire

- Solicitarea ca fiecare loc de implementare a programului să dispună de:
 - un protocol simplu privind riscul de vătămare,
 - un registru de referire actualizat cel puțin de două ori pe an,
 - o cale de referire documentată, cu mecanisme de feedback (acolo unde este fezabil),
 - personal instruit care știe ce acțiuni să întreprindă în cazul dezvăluirii violenței de către un copil/un adult.
- Consolidarea coordonării dintre implementatorii programelor de educație parentală și serviciile de protecție a copilului/violență bazată pe gen (inclusiv asistenți sociali, manageri de caz și servicii specializate).

2.4 Consolidarea supervizării și asigurării calității

- Instituționalizarea supervizării: observarea regulată a sesiunilor, debriefinguri structurate, supervizarea colegială și coaching corectiv,
- Includerea monitorizării fidelității ca demers de învățare de sprijin, nu ca mecanism punitiv.

3) Recomandări privind monitorizarea

3.1 Implementarea unui "pachet de monitorizare și evaluare minim" pentru toți partenerii (fezabil și comparabil)

- Introducerea unui set redus de indicatori și instrumente standard pentru prestator astfel încât fiecare implementator să poată raporta:

- acoperirea și intensitatea (cine a fost inclus; frecvența; rezistența; participarea bărbaților),
- calitatea implementării (fidelitate; competențele facilitatorilor/formatorilor; frecvența supervizării),
- schimbarea transformatoare de gen (coparentalitate, luarea deciziilor în comun, atitudini),
- protecție/referiri (cazuri identificate; referiri efectuate; promptitudine; urmărire),
- experiența participanților (adekvare culturală; siguranță; satisfacție).

3.2 Armonizarea instrumentelor și definițiilor datelor la nivelul tuturor programelor

- Utilizarea formularelor standard de înregistrare, listelor de prezență, instrumentelor scurte înainte și după implementare, listelor de verificare a fidelității și a formularelor de supervizare.
- Definirea unei dezagregări minime: sexul îngrijitorului, tipul de îngrijitor (mamă/tată/altul), grupa de vârstă, intensitatea programului, localizarea, indicatori de vulnerabilitate (acolo unde este sigur și etic).

3.3 Instituirea mecanismelor rapide de feedback în managementul de rutină

- Solicitarea întâlnirilor lunare/trimestriale de „revizuire și învățare în baza datelor” la nivelul implementatorului și a unei sinteze trimestriale la nivel național pentru a ghida corectarea cursului (scăderea prezenței, implicarea scăzută a bărbaților, probleme de fidelitate)..

4) Recomandări privind evaluarea

4.1 Prioritizarea unui număr redus de întrebări de evaluare legate de teoria schimbării

- Concentrarea evaluărilor asupra întrebărilor la care Republica Moldova are cea mai mare nevoie de răspuns pentru extindere la scară largă:
 - Care sunt cele mai eficiente abordări pentru a crește implicarea bărbaților și coparentalitatea?
 - Ce niveluri de intensitate ale programului determină scăderi măsurabile ale disciplinării violente și îmbunătățiri ale bunăstării părinților/îngrijitorilor?
 - Ce condiții de implementare (fidelitate, supervizare, competența facilitatorilor) sunt necesare pentru a obține rezultate?

4.2 Utilizarea metodelor mixte cu abordări sigure pentru copii

- Combinarea măsurărilor cantitative pre/post cu interviuri calitative/discuții de tip focus grup pentru a explica de ce are loc schimbarea.
- Pentru orice colectare de date de la copii: asigurarea obținerii acordului/consimțământului, desfășurarea interviurilor într-un mediu sigur, pregătirea pentru referire și efectuarea unei revizui etice.

4.3 Monitorizarea sustenabilității și integrării în sistem ca rezultate ale evaluării

- Includerea măsurilor de instituționalizare: integrarea în punctele de contact din sănătate/educație/protecție socială, finanțare internă, menținerea personalului și rețele de referire funcționale.

5) Recomandări referitoare la sistem și la sustenabilitate

5.1 Stabilirea mecanismului de coordonare guvernamental și a surselor de finanțare

- Elaborarea unui plan național pentru sprijin parental care clarifică rolurile între ministere și stabilește o cale pentru contractarea OSC-urilor și integrarea serviciilor în platformele publice.
- Introducerea modelelor cu costuri estimate și linii bugetare pentru sprijin parental (inclusiv supervizare, monitorizare și evaluare, nu doar realizarea programelor).

5.2 Consolidarea mecanismului de acreditare/validare care nu exclud OSC-urile

- Simplificarea proceselor naționale de evaluare și acreditare, reducerea barierelor financiare și oferirea de sprijin tehnic astfel încât OSC-urile mai mici să poată respecta standardele.
- Utilizarea unei abordări pe etape a acreditării: mai întâi standardele minime, apoi certificarea avansată pentru modelele validate.

■ Cerințe minime recomandate pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova

Următoarele **cerințe minime** definesc **standardele esențiale** pe care programele de educație parentală pentru îngrijitori trebuie să le îndeplinească pentru a fi considerate transformatoare de gen în Republica Moldova. Pornind de la standardele globale bazate pe dovezi pentru programe de educație parentală și orientate de constatările evaluării programelor de educație parentală din Republica Moldova, acestea abordează direct lacunele identificate în ceea ce privește calitatea programelor, protecția, capacitatea personalului, transformarea de gen, monitorizare și sustenabilitate. Cerințele au scopul de a oferi un reper clar și practic pentru Guvern și prestatorii de programe, pentru a ghida conceperea programelor, implementarea, monitorizarea și evaluarea și pentru a sprijini tranziția de la intervenții fragmentate, bazate pe proiecte, către un sistem coerent, de înaltă calitate și durabil de sprijin parental care promovează egalitatea de gen, previne violența și îmbunătățește rezultatele pentru copii și familii.

A. Scopul programului și standarde de bază

1. Intenție și definiție clare din perspectiva transformatoare de gen

- Programul trebuie să vizeze în mod explicit transformarea normelor de gen inegale și a dinamicilor de putere (nu doar „sensibilitate de gen”), promovând coparentalitatea, luarea deciziilor în comun, masculinitățile pozitive și respectarea drepturilor femeilor și copiilor.

2. Accent integrat pe prevenirea violenței și pe protecție

- Programul trebuie să includă conținut explicit privind prevenirea violenței împotriva copiilor (VÎC) și intersecțiile cu violența împotriva femeilor (VÎF)/violența bazată pe gen (VBG), inclusiv modul în care inegalitatea de gen alimentează violența și cum pot fi schimbate normele care normalizează agresivitatea și disciplina autoritară.

3. Curriculum bazat pe dovezi, cu metode activ-participative

- Curriculumul trebuie să fie structurat și axat pe dovezi (de ex., bazat pe principiile învățării sociale/atașamentului) și livrat folosind metode activ-participative (jocuri de rol, studiu de caz, exersare acasă, învățare între egali), nu prin prelegeri.

B. Pachetul de conținut esențial

4. Competențe parentale de bază și îngrijire afectuoasă

- Conținutul minim trebuie să acopere: interacțiunea pozitivă părinte-copil, disciplina nonviolentă, coachingul emoțional, gestionarea stresului și soluționarea problemelor, adaptate la etapele de dezvoltare ale copilului (inclusiv adolescenței, unde este relevant).

5. Module transformatoare din perspectiva de gen

- Conținutul minim trebuie să includă:
 - reflecții asupra normelor de gen și a dezechilibrelor de putere,
 - comunicarea și soluționarea conflictelor în relațiile de cuplu/coparentale,

- împărțirea responsabilităților de îngrijire și munca de îngrijire neremunerată,
- socializare pozitivă de gen (creșterea copiilor fără stereotipuri),
- abilitățile de luare a deciziilor și de negociere.

6. Factori de stres și dinamici familiale relevante pentru Republica Moldova

- Programele de educație parentală trebuie să includă sprijin practic pentru familiile care se confruntă cu un nivel ridicat de stres (presiune economică, migrație/strămutare, traume) și să abordeze inversarea rolurilor, în care copiii preiau responsabilități de adulți.

C. Forța de muncă, facilitare și supervizare

7. Standarde minime de competență pentru facilitatori/formatori

- Facilitatorii/formatorii trebuie să demonstreze competență în:
 - facilitare transformatoare de gen (contestarea în siguranță a normelor bazate pe stereotipuri),
 - comunicare incluzivă și sensibilă la traumă,
 - cunoștințe de bază privind VÎC/VÎF/VBG și capacitatea de a răspunde în siguranță,
 - gestionarea discuțiilor sensibile fără a amplifica stigmatizarea.

8. Instruire obligatorie și verificări ale competențelor (nu doar participare)

- Facilitatorii trebuie să finalizeze un program minim de formare inițială, iar competențele lor urmează să fie verificate prin practică observată (de ex., sesiuni demonstrative) înainte de facilitare independentă.

9. Supervizarea de sprijin și asigurarea calității

- Programele trebuie să prevadă supervizare periodică, care să includă:
 - observarea sesiunilor,
 - debriefinguri structurate și coaching,
 - supervizare și discuții de caz pentru situații sensibile,
 - sprijin corectiv dacă apar preocupări privind fidelitatea sau protecția.

10. Strategie de asigurare a echilibrului de gen pentru echipele de facilitare

- Fiecare partener de implementare trebuie să aibă un plan pentru a spori implicarea îngrijitorilor de sex masculin, inclusiv eforturi de a recruta/suține bărbații în rolul de cofacilitatori sau promotori ai programului (fără a înlocui conducerea femeilor).

D. Protecție, referire și practică etică

11. Pachet de protecție obligatoriu

- Fiecare loc de implementare a programului trebuie să aibă:
 - un protocol de protecție scris,
 - o procedură clară privind "riscul de vătămare" pentru dezvăluirile făcute de copii/adulți,
 - personal instruit în domeniul limitelor confidențialității și gestionării în siguranță a dezvăluirilor.

12. Căi de referire funcționale (baza de date a serviciilor disponibile, referire și monitorizare post-referire)

- Programele trebuie să mențină un registru de referire actualizat (revizuit cel puțin de două ori pe an) și traseul de referire documentat către serviciile de protecție a copilului și către serviciile pentru prevenirea și combaterea VBG și a VÎF, cu o instrucțiune de monitorizare post-referire, acolo unde e cazul.

13. Respectarea principiului „a nu dăuna” și monitorizarea consecințelor neintenționate

- Este necesar ca programele să monitorizeze riscuri precum reacțiile adverse, intensificarea conflictelor sau stigmatizarea (în special atunci când sunt implicați bărbații sau sunt abordate normele de gen și stereotipurile) și să prevadă acțiuni de atenuare și deconstrucție.

E. Model de implementare și accesibilitate

14. Grup-țintă și nivel de intensitate definite

- Fiecare program trebuie să precizeze clar dacă este universal, ținut sau intensiv, cu criterii simple pentru escaladarea către un sprijin mai intensiv pentru familiile cu risc sporit.

15. Măsurile de accesibilitate, incluziune și participare

- Măsurile minime ar trebui să includă:
 - asigurarea spațiilor, a orarelor și a materialelor care să fie incluzive și accesibile pentru îngrijitorii copiilor cu dizabilități, pentru familiile din mediul rural și pentru membrii grupurilor minoritare,
 - adoptarea de strategii flexibile de implicare pentru creșterea participării bărbaților, care să abordeze bariere precum programul, locul de desfășurare și stigmatul social,
 - încurajarea participării copiilor și adolescenților în moduri sigure și adecvate vârstei și genului, astfel încât perspectivele lor să ghideze schimbarea la nivel familial (a se vedea caseta de mai jos).

16. Mecanisme de continuitate

- Cel puțin, programele trebuie să includă o măsură de continuitate: sesiune/sesiuni de consolidare, grupuri de sprijin de la egal la egal, legături de mentorat sau urmărire structurată pentru familiile cu risc sporit.

F. Cerințe minime de monitorizare, evaluare și învățare

17. Pachet de minim de monitorizare și evaluare, orientat spre învățare, cu instrumente comune

- Toți prestatorii trebuie să raporteze un set minim de indicatori și să utilizeze instrumente standard care includ:
 - acoperirea și intensitatea (aria de acoperire, frecvența, reticența, participarea bărbaților),
 - calitatea implementării (fidelitate și frecvența supervizării),
 - schimbarea transformatoare de gen (coparentalitate și luarea deciziilor în comun, atitudini),
 - protecție și referire (cazuri identificate, referiri efectuate, promptitudine, confidențialitate),
 - experiența participanților (adecvare culturală percepută, siguranță, satisfacție).

18. Cerințe privind dezagregarea

- Dezagregare minimă: sexul îngrijitorului, rolul îngrijitorului (mamă/tată/altul), intensitatea programului, grupa de vârstă și locația – plus indicatori ai vulnerabilității doar acolo unde este sigur și etc.

19. Cicluri de învățare continuă

- Prestatorii trebuie să desfășoare sesiuni periodice (de ex., lunare sau trimestriale) de analiză a datelor și să documenteze acțiunile întreprinse („voi ați spus/noi am făcut”), corelate cu supervizarea și îmbunătățirea calității.

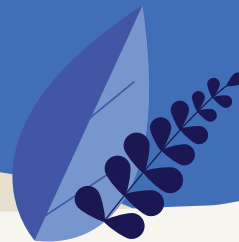
G. Coordonare și sustenabilitate (compatibilitate minimă cu sistemul)

20. Coordonare cu sistemele publice

- Fiecare program trebuie să stabilească aranjamente de coordonare cu serviciile publice relevante (sănătate, educație, protecție socială, protecția copilului), cu roluri de referire și de implicare în mecanismele locale de coordonare.

21. Plan de costuri și de sustenabilitate (chiar și în etapa de pilotare)

- Implementatorii trebuie să prezinte ipoteze de bază privind costurile și o viziune de instituționalizare (modul în care programul ar putea fi integrat sau contractat în cadrul sistemelor publice în timp util).

Participarea copiilor în programe de educație parentală trebuie să fie nu doar o activitate ocazională sau ad-hoc, ci un proces structurat și consecvent, care implică activ copiii în conturarea dinamicii familiale și a programelor concepute pentru a-i sprijini. Practic, este vorba despre amenajarea unor spații sigure, adecvate vârstei și genului, în care copiii să poată fi ascultați, iar punctele lor de vedere să fie integrate în mod semnificativ în proiectarea, conținutul și realizarea programelor.

În practică, participarea copiilor trebuie să reflecte următoarele:

- 1. Valorificarea punctelor de vedere ale copiilor:** Părinții trebuie încurajați să asculte și să respecte punctele de vedere ale copiilor lor, cultivând autonomia și capacitatea de acțiune a copiilor în familie. Acest lucru se poate realiza prin activități sau discuții care le oferă copiilor ocazia să-și exprime punctele de vedere, îngrijorările și ideile despre viața de familie și despre abordările de parentalitate.
- 2. Implicare activă în proiectarea programelor:** Părinții și copiii, deopotrivă, ar trebui sprijiniți să ofere feedback și puncte de vedere instituțiilor publice și OSC-urilor în procesul de elaborare și îmbunătățire a programelor de educație parentală. Prin solicitarea contribuțiilor copiilor la etapa de proiectare, programele pot fi mai bine adaptate nevoilor, experiențelor și îngrijorărilor lor.
- 3. Răspuns/feedback continuu:** Este necesară instituirea unor mecanisme regulate și structurate pentru a colecta feedback de la copii cu privire la bunăstarea, siguranța și relațiile lor cu îngrijitorii. Acestea pot include chestionare, discuții de tip focus grup sau interviuri create pentru a surprinde percepțiile și experiențele copiilor.
- 4. Participare adecvată vârstei și genului:** Participarea copiilor și adolescenților trebuie adaptată stadiului de dezvoltare și genului, pentru ca aportul lor să fie relevant și respectuos față de maturitatea și experiențele lor. De exemplu, copiii mai mici pot participa prin activități creative (desen, povestire), în timp ce adolescenții pot participa la discuții mai structurate sau la sesiuni de evaluare și feedback.
- 5. Definirea succesului împreună:** Succesul trebuie să fie definit nu doar de către îngrijitori și facilitatori, ci și cu contribuția copiilor. Astfel, rezultatele programului se aliniază cu experiențele reale ale copiilor și redau ceea ce ei consideră esențial în dinamica familială și în propria dezvoltare.

■ **Recomandări de mesaje privind schimbările comportamentale și sociale**

Comunicarea eficientă privind schimbările comportamentale și sociale (SCS), în cadrul programelor de educație parentală transformatoare de gen din Republica Moldova, trebuie să fie reflexivă, orientată spre consolidarea capacității părinților și centrată pe relații. Mesajele ar trebui să pună în discuție normele de gen nocive și, în același timp, să valorizeze dragostea, reziliența și obiceiurile cotidiene de îngrijire care există deja în familii.

Prin promovarea împărțirii responsabilităților, a nonviolentei, a comunicării deschise și a incluziunii, mesajele privind SCS pot contribui la transformarea modului în care sunt înțelese noțiunile de parentalitate și rolul de părinte în Republica Moldova: nu ca o datorie a mamei sau ca o autoritate a tatălui, ci ca un parcurs comun de îngrijire, egalitate și respect. Cele zece recomandări de mai jos arată cum poate fi atins acest lucru.

1. Fundamentarea comunicării pe dovezi privind dimensiunea de gen, îngrijirea și violența

Potrivit evaluării și bazei de date, majoritatea programelor de educație parentală din Republica Moldova promovează deja relațiile pozitive, însă puține programe contestă explicit normele de gen și cele sociale care mențin violența și împărțirea inegală a responsabilităților de îngrijire. De aceea, mesajele privind SCS trebuie să meargă dincolo de simpla sensibilizare și **să încurajeze reflecția și dialogul cu privire la convingeri și la raporturile de putere din cadrul familiilor.**

Mesajele ar trebui să contribuie la normalizarea următoarelor idei:

- *Îngrijirea copiilor reprezintă în egală măsură responsabilitatea mamelor și a taților.*
- *Violența nu reprezintă niciodată o modalitate acceptabilă de a educa sau controla copiii. Totodată, dovezile arată că această abordare nu este eficientă pe termen lung.*
- *Violența în familie este inacceptabilă în orice circumstanță.*
- *Comunicarea respectuoasă și capacitatea de reglare a emoțiilor sunt semne de putere, nu de slăbiciune.*

Aceste mesaje ar trebui să fie transmise prin exemple reale în care oamenii se pot regăsi și care evidențiază impactul pozitiv al programelor de educație parentală atât asupra copiilor, cât și asupra adulților, folosind un limbaj clar, cotidian și imagini care reflectă experiențele trăite ale familiilor din Republica Moldova.

2. Promovarea unei abordări pozitive și optimiste, care valorifică punctele forte existente

Rezultatele evaluării programelor arată că părinții reacționează cel mai bine la **mesaje încurajatoare**, nu la cele care îi culpabilizează sau îi rușinează. Prin urmare, comunicarea ar trebui să scoată în evidență punctele forte pe care le au deja părinții – cum ar fi reziliența, afecțiunea și dorința de a-și proteja copiii – și să lege aceste resurse de practici noi, pozitive.

De exemplu, în mesaje se poate sublinia că:

- *Fiecare părinte poate învăța modalități noi de a îndruma copiii cu dragoste și respect;*
- *A solicita sprijin este un semn de putere – parentalitatea poate fi provocatoare, însă împreună o putem face mai ușoară și îi putem ajuta pe copiii noștri să prospere;*
- *Famiile puternice se dezvoltă prin ascultare, răbdare și împărțirea responsabilităților;*
- *Petrecerea timpului împreună și jocul le dezvoltă copiilor încrederea de sine și capacitatea de a avea încredere.*

Printr-o astfel de formulare afirmativă, participarea este încurajată, iar atitudinea defensivă scade în rândul părinților care inițial pot fi sceptici în privința schimbării practicilor lor disciplinare.

3. Promovarea parteneriatelor echitabile și redefinirea rolului de tată

Rezultatele monitorizării și evaluării și conceptele de bază evidențiază **necesitatea de a spori implicarea bărbaților** și de a diminua stereotipurile de gen în practicile de parentalitate. În comunicarea socială și comportamentală, bărbații trebuie prezentați în mod intenționat ca **îngrijitori protectivi, competenți și implicați emoțional**, nu doar ca întreținători ai familiei sau ca persoane care impun disciplina.

În campanii pot fi incluse imagini și istorii ale unor tați din Republica Moldova care:

- *Își consolează copilul care plânge sau îl ajută la teme pentru acasă;*
- *Împart treburile casnice sau iau deciziile de familie împreună cu partenera;*
- *Vorbesc despre modul în care îngrijirea copiilor le consolidează identitatea și relațiile.*

Mesajele ar trebui să scoată în evidență faptul că implicarea bărbaților este benefică pentru toți – pentru dezvoltarea copiilor, bunăstarea femeilor și propriul lor sentiment de sens și de conectare.

4. Consolidarea comunicării în cuplu și a respectului reciproc

Din datele programului reiese că multe familii se confruntă cu stres, comunicare deficitară și conflicte, care pot escalada în violență. Mesajele SCS ar trebui să promoveze **relații de cuplu** sănătoase ca fundament pentru parentalitatea pozitivă.

Printre mesajele-cheie se numără:

- *Atunci când partenerii se ascultă și rezolvă problemele împreună, copiii învață cum să gestioneze conflictele în mod pașnic;*
- *Atunci când există respect între parteneri, copiii se simt în siguranță și iubiți;*
- *A cere ajutor este un semn de grijă, nu de eșec.*

Aceste mesaje ar trebui integrate în materialele de instruire, în spoturi de pe audio-vizual și în campaniile de pe rețelele de socializare care prezintă cupluri ce gestionează provocările de zi cu zi cu empatie și cooperare.

5. Conectarea parentalității cu prevenirea violenței prin acțiuni simple și practice

Potrivit evaluării, deși multe programe menționează prevenirea violenței, puține oferă îndrumări clare privind comportamentele. Prin urmare, mesajele privind SCS trebuie să le ofere părinților **alternative specifice și realizabile** la disciplinarea violentă sau punitivă.

Printre exemple se numără:

- *Respirați adânc și numărați până la cinci înainte de a reacționa la un comportament nepotrivit al copilului;*
- *Faceți o pauză, respirați adânc și numărați până la cinci înainte de a reacționa într-o dispută cu partenerul sau partenera;*
- *Explicați ce nu a mers bine și ce poate face copilul diferit data viitoare;*
- *Lăudați efortul, nu perfecțiunea.*

Mesajele ar trebui să întărească ideea că schimbările mici și consecvente în interacțiunile zilnice reduc stresul, îmbunătățesc comportamentul copiilor și sunt mai eficiente decât pedeapsa în prevenirea violenței.

6. Abordarea normelor nocive prin dialog comunitar și exemplul semenilor

Conceptele de bază subliniază că **schimbarea transformatoare de gen necesită consolidare la nivel de comunitate**. Evaluarea a arătat că majoritatea programelor de educație parentală din Republica Moldova lucrează cu familii în mod individual, dar influențează rareori normele sociale mai largi. Prin urmare, strategiile SCS ar trebui să meargă dincolo de sesiunile individuale și să includă **dialoguri comunitare, activități de grup și modelarea comportamentelor prin exemplu**.

Printre abordările recomandate se numără:

- *Organizarea de dialoguri publice în cadrul cărora părinții, cadrele didactice și actori cheie din comunitate discută despre împărțirea responsabilităților de îngrijire și despre efectele nocive ale violenței;*
- *Utilizarea „taților-campioni” și a „părinților-ambasadori” pentru a împărtăși istorii personale de schimbare;*
- *Integrarea mesajelor în evenimente comunitare, în școli și în mass-media locală, pentru a celebra îngrijirea ca responsabilitate comună.*

Astfel de istorii relatate de persoane aflate în situații similare fac procesul de schimbare mai uman și îi ajută pe oameni să se regăsească în parcursul altora.

7. Ensure inclusion and representation of all families

Potrivit constatărilor, unele programe se concentrează într-un mod prea îngust pe mame sau pe anumite grupe de vârstă, iar tații, bunicii sau îngrijitorii copiilor cu dizabilități rămân în afara procesului. Prin mesajele de SCS se va afirma că **fiecare îngrijitor contează** și că toate familiile – din mediul urban și rural, monoparentale, refugiate sau extinse – au capacitatea de a oferi îngrijire protectoare și siguranță copiilor.

În materialele de comunicare trebuie prezentate **diferite tipuri de familii** și trebuie evitată consolidarea stereotipurilor legate de gen, dizabilitate sau statut economic. Limbajul utilizat ar trebui să fie incluziv, clar și lipsit de jargon, astfel încât părinții cu diferite niveluri de alfabetizare să le poată înțelege și să se poată regăsi în ele.

8. Integrarea mesajelor privind bunăstarea emoțională și gestionarea stresului

Din evaluarea efectuată reiese că stresul parental și mecanismele limitate de gestionare a acestuia duc adesea la practici disciplinare dure. Prin urmare, în comunicare trebuie integrate mesaje **simple, adecvate cultural, privind îngrijirea de sine și gestionarea stresului**, cum ar fi:

- *Acordați-vă timp pentru odihnă și discuții cu o persoană de încredere atunci când vă simțiți copleșiți;*
- *Jocul sau cititul împreună cu copilul poate contribui la reducerea propriului stres;*
- *Părinții calmi îi ajută pe copii să se simtă, la rândul lor, în siguranță și liniștiți.*

Prin aceste mesaje se normalizează dificultățile emoționale, fiind propuse în același timp modalități practice de gestionare a acestora, ceea ce reduce stigmatizarea și previne escaladarea către violență.

9. Consolidarea normelor sociale care susțin egalitatea și grija

În cadrul campaniilor de promovare a SCS ar trebui evidențiate istoriile care ilustrează schimbările pozitive ale normelor, deja apărute în Republica Moldova – tați care participă la grupuri de părinți, cupluri care iau decizii împreună, comunități care susțin abordări nonviolente. Atunci când astfel de exemple sunt scoase în evidență, **aprobarea socială percepută** pentru un comportament echitabil și grijuliu devine mai puternică.

Mesajele ar trebui să sublinieze că:

- *Bunățatea și egalitatea reprezintă valori împărtășite de familiile moderne din Republica Moldova;*
- *Comunitățile prosperă atunci când toate persoanele contribuie la creșterea copiilor în condiții de siguranță.*

Această abordare presupune trecerea de la accentul pus pe „ceea ce nu ar trebui să facă oamenii” la evidențierea „a ceea ce pot face, cu mândrie, familiile și comunitățile împreună”.

10. Integrate communication with monitoring and learning

În final, în concordanță cu cadrul de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ), mesajele privind SCS nu trebuie privite ca un flux unidirecțional de informații, ci ca **un proces de învățare și feedback**. Pentru fiecare campanie sau mesaj este necesar să existe:

- *Canale de feedback (discuții comunitare, chestionare, comentarii online) pentru a evalua rezonanța mesajelor.*
- *Analize periodice ale mesajelor care stimulează reflecția sau schimbarea comportamentului.*
- *Mecanisme de adaptare a conținutului pe baza feedbackului participanților și a monitorizării sensibile la dimensiunea de gen.*

Acest lucru asigură că procesul de comunicare rămâne receptiv, bazat pe dovezi și reflectă realitățile în schimbare ale familiilor.

■ **Recomandări pentru elaborarea procedurilor operaționale standard pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen**

PSO-urile trebuie să constituie un ghid unitar și practic pentru implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen, în cadrul inițiativelor naționale și locale, precum și al celor implementate de OSC-uri în Republica Moldova. În cadrul PSO-urilor, principiile politicilor și ale cadrului conceptual trebuie transpuse în îndrumări operaționale pas cu pas, astfel încât să fie asigurate calitatea, coerența și responsabilitatea în implementarea programelor. Următoarele domenii trebuie acoperite (a se vedea și anexa 4 pentru o structură propusă a unei proceduri standard de operare (PSO-uri) și anexa 5 pentru câteva exemple de PSO-uri).

1. Conceperea și alinierea programelor

- Stabilirea proceselor bine definite pentru includerea teoriilor schimbării, care leagă direct creșterea calității îngrijirii, prevenirea violenței și avansarea egalității de gen.
- Stabilirea criteriilor pentru clasificarea programelor în funcție de nivelul de intensitate (universal, țintit, intensiv), inclusiv a mecanismelor clare de referire între niveluri.
- Asigurarea faptului că toate curriculumurile programelor includ conținut privind egalitatea de gen, împărțirea responsabilităților de îngrijire, disciplinarea pozitivă, relații nonviolente și participarea copiilor, în concordanță cu cadrul integrat de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ).
- Asigurarea faptului că programele utilizează metode și activități participative care stimulează reflecția critică, discuția și dezvoltarea de abilități.
- Instituirea obligativității alinierii programelor la politicile naționale privind egalitatea de gen, consolidarea familiei și protecția copilului, precum și integrarea programelor în sistemele locale de prestare a serviciilor.

2. Standardele pentru personal și consolidarea capacităților

- Aprobarea standardelor naționale pentru selecția, instruirea și certificarea facilitatorilor/formatorilor, asigurând competențele obligatorii de facilitare sensibile la dimensiunea de gen, practici bazate pe înțelegerea traumei și prevenirea violenței (VÎC/VBG/VÎF).

Definirea standardelor naționale pentru toți prestatorii de servicii care oferă sprijin parental și îndrumări prin implementarea programelor – de exemplu, asistenți medicali și medici de familie (programe de vizite la domiciliu), educatori (programe de educație și îngrijire timpurie) și specialiști în domeniul protecției copilului – inclusiv asigurarea unor responsabilități clare de protecție și răspundere.

- Încurajarea unei reprezentări echilibrate de gen în rândul facilitatorilor. Instituționalizați supervizarea și practica reflexivă prin evaluări periodice ale performanței și prin dezvoltare profesională continuă.

- Includerea instrumentelor standard pentru evaluarea atitudinilor și competențelor facilitatorilor și a respectării practicilor de protecție.

3. Protecție, etică și mecanisme de referire

- Definirea protocoalelor de protecție în funcție de intensitatea programului: consimțământ informat (universal), confidențialitate (țintit), o abordare centrată pe copil și pe supraviețuitor, care recunoaște că interesul superior al copilului, siguranța și demnitatea supraviețuitorilor au prioritate în toate deciziile, și proceduri obligatorii de referire pentru cazurile de violență împotriva copiilor (intensiv).
- Solicitarea ca fiecare organizație implementatoare să mențină mecanisme de referire consemnate în scris, care să asigure cooperare între serviciile sociale, de sănătate, educaționale și de protecție.
- Includerea listelor de verificare pentru gestionarea în siguranță a datelor, asigurarea confidențialității și raportarea etică a cazurilor de violență sau neglijare.
- Instituirea sistemelor de monitorizare pentru a verifica rezultatele mecanismelor de referire și pentru a asigura accesarea efectivă a serviciilor de protecție și sprijin de către familii.

4. Monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)

- Asigurarea standardizării unui set minim de indicatori, a instrumentelor de colectare a datelor și a formatelor de raportare pentru toți partenerii de implementare, cu dezagregare pe sexe, vârstă și dizabilitate.
- Integrarea procedurilor de MEÎ în PSO-uri, inclusiv cicluri regulate de analiză: anuale (universale), trimestriale (țintit) și lunare sau pe caz (intensiv).
- Definirea procedurilor pentru validarea datelor, supravegherea etică și diseminarea lecțiilor învățate, pentru a fundamenta adaptarea programului.
- Alinierea raportării MEÎ la sistemul național integrat pentru a permite agregarea, comparabilitatea și ajustarea politicilor pe baza dovezilor.

5. Coordonarea și integrarea sistemelor

- Specificarea mecanismelor de coordonare care asigură cooperarea între Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS), Ministerul Educației și Cercetării (MEC), Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie și platformele-cheie precum: Coaliția împotriva violenței și Platforma pentru Egalitate de Gen.
- Solicitarea participării actorilor principali în Platforma consultativă în domeniul educației parentale – inclusiv Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (ANPCV), Coaliția Împotriva Violenței și Platforma pentru Egalitate de Gen – pentru a elabora și susține în comun un cadru de parentalitate transformatoare de gen și principii de transformare socială în toate etapele de proiectare, implementare și evaluare.
- Consolidarea implicării profesionale multisectoriale în conferințe comune de caz pentru familiile cu risc sporit, asigurând un management al cazurilor confidențial și bine coordonat între sectoare și servicii pentru a sprijini familiile cu nevoi complexe.
- Stabilirea PSO-urilor pentru planificare, bugetare și analiză comune atât la nivel central, cât și la nivel local, pentru a asigura coerența între sectoare (educație, sănătate, protecție socială).

6. Incluziune, accesibilitate și participare

- Integrarea standardelor incluzive care să asigure accesibilitatea pentru îngrijitorii copiilor cu dizabilități, familiile din mediul rural și grupurile minoritare.
- Prezentarea modalității de promovare a implicării taților și a îngrijitorilor de sex masculin, abordând bariere precum orarul, stigmatizarea și formatul de implementare a programului.
- Includerea de orientări privind participarea semnificativă a copiilor și adolescenților la conceperea programelor, la oferirea de feedback și la activitățile de monitorizare.

7. Sustenabilitate și învățare continuă

- Solicitarea integrării sprijinului parental și a conținutului transformator de gen în curriculumurile naționale și în standardele serviciilor.
- Includerea procedurilor pentru evaluarea periodică a PSO-urilor, pe baza datelor MEÎ și a feedbackului oferit de practicieni.
- Promovarea platformelor naționale de învățare pentru schimbul de dovezi și bune practici la nivel universal, țintit și intensiv.
- Definirea responsabilităților ministerelor de resort, astfel încât acestea să își asume, treptat, răspunderea financiară și instituțională pentru programele de educație parentală.

■ **Recomandări pentru elaborarea setului de instrumente pentru programe de educație parentală transformatoare de gen**

În secțiunea de mai jos sunt prezentate recomandări pentru elaborarea unui set de instrumente pentru programe de educație parentală transformatoare de gen, care poate fi integrat în intervențiile de educație parentală existente în Republica Moldova. Setul de instrumente este conceput ca o resursă atât pentru dezvoltarea capacităților, cât și pentru armonizare, menită să ajute diversele inițiative de educație parentală din Republica Moldova să integreze abordări transformatoare de gen, să se alinieze la cadrul de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) și să asigure coerența între sectoare. Prin combinarea recomandărilor bazate pe dovezi, a instrumentelor practice de implementare și a unei proiectări accesibile și ușor de utilizat, se vor îmbunătăți calitatea și coerența sprijinului parental la nivel național, ceea ce va contribui la consolidarea unei culturi a egalității de gen, a împărțirii responsabilităților de îngrijire și a nonviolentei ca norme sociale de durată.

1. Scopul setului de instrumente

Setul de instrumente ar trebui să fie o resursă practică și adaptabilă, care să le permită programelor de educație parentală existente să integreze principii, conținut și metode de facilitare cu caracter transformator de gen, fără a necesita o reproiectare completă a abordării. Prin utilizarea acestui set de instrumente se urmărește promovarea coerenței între actori, consolidarea capacităților facilitatorilor/formatorilor și contribuirea la reducerea semnificativă a violenței și a inegalității de gen.

2. Componentele de bază ale setului de instrumente

A. Materiale conceptuale și de îndrumare

- Furnizarea unei prezentări generale conceptuale a parentalității transformatoare de gen și a legăturilor acesteia cu bunăstarea copilului, prevenirea violenței (VÎC/VÎF) și egalitatea de gen.
- Includerea de explicații simplificate ale teoriei schimbării, care arată cum contestarea normelor dăunătoare de gen și promovarea împărțirii responsabilităților de îngrijire conduc la rezultate pozitive pe termen lung.
- Evidențierea celor trei niveluri de intensitate ale programului (universal, țintit, intensiv) și oferirea de recomandări cum poate fi integrată abordarea transformatoare de gen la fiecare nivel.

B. Îndrumări pentru procesul de adaptare a programelor existente de educație parentală în vederea unei abordări transformatoare de gen

Adaptarea unui program de educație parentală existent pentru a fi mai transformator de gen¹⁰⁹ trebuie să fie un proces iterativ și participativ, nu o revizuire tehnică unică. De regulă, procesul începe cu reflecție organizațională și angajament intern, sprijinind personalul și facilitatorii să își examineze

¹⁰⁹ UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equipundo, Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. How to adapt programmes to address both types of violence. Brief 3, UNICEF Innocenti, Florence, 2023

propriile atitudini privind genul, puterea și violența, fiind urmat de consultări cu părinții, copiii și comunitățile pentru a înțelege normele sociale locale, riscurile și prioritățile. Ulterior, programele se revizuiesc și se ajustează strategiile de recrutare a formatorilor/facilitatorilor. Conceptul sesiunilor și conținutul curriculumului se actualizează pentru a aborda explicit normele de gen, dinamica puterii, coparentalitatea și legăturile dintre violența împotriva copiilor și violența împotriva femeilor, asigurând în același timp că adaptările corespund contextului cultural și au la bază experiențele trăite ale participanților.

Procesul continuă cu testare, pilotare și optimizare, concomitent cu întărirea instruirii facilitatorilor, a supervizării, a protecției și a mecanismelor de referire, pentru a gestiona experiențele trăite și a preveni prejudiciile neintenționate. Îndrumările recunosc faptul că profunzimea și succesiunea acestor pași variază: unele programe pot necesita o reproiectare substanțială, în timp ce altele pot integra adaptări țintite în cadrul structurilor existente. În toate contextele, însă, o adaptare eficientă se sprijină pe învățare continuă, monitorizarea riscurilor și integrarea feedbackului, pentru a asigura că programele promovează în continuare siguranța, relații familiale echitabile, grijulii și nonviolente.

C. Conținutul de bază al curriculumului

Modulele adaptabile trebuie să se alinieze la Cadrul de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) al Republicii Moldova și să completeze curriculumurile programelor existente. Fiecare modul trebuie să includă obiectivele sesiunii, pașii de facilitare, întrebări pentru reflecție și materiale pentru exersare.

Module de bază propuse:

1. Înțelegerea dimensiunii de gen: analiza modului în care se formează rolurile de gen și a efectelor acestora asupra parentalității;
2. Disciplinarea pozitivă și relațiile nonviolente: analiza relației dintre putere, respect și comunicare în cadrul familiilor;
3. Împărțirea responsabilităților de îngrijire și implicarea taților: încurajarea unei repartizări echitabile a responsabilităților de îngrijire a copiilor și a rolurilor în gospodărie;
4. Bunăstarea emoțională și gestionarea stresului: promovarea îngrijirii de sine pentru reducerea stresului și a violenței;
5. Drepturile și participarea copiilor: ascultarea perspectivelor copiilor și consolidarea capacității lor de acțiune atât în viața de familie, cât și în eforturile statului și ale OSC-urilor de a le include contribuțiile în proiectarea programelor de educație parentală;
6. Prevenirea și răspunsul la violență: identificarea riscurilor și utilizarea mecanismelor de referire;
7. Normele sociale comunitare și schimbarea colectivă: corelarea schimbărilor de la nivel de gospodărie/familie cu dialogul și acțiunea la nivel comunitar.

Modulele trebuie să fie adaptate cultural, redactate într-un limbaj simplu și incluziv și să includă exemple și ilustrații relevante la nivel local.

3. Instrumente de facilitare și de sprijin pentru personal

- Elaborarea de ghiduri pentru facilitatori, cu exerciții participative, studii de caz și întrebări pentru reflecție, în vederea stimulării gândirii critice cu privire la normele de gen și dinamica puterii.
- Includerea listelor de verificare pentru autorefecție, pentru a ajuta facilitatorii să identifice și să abordeze propriile prejudecăți.
- Crearea unui cadru de competențe aliniat la standardele naționale pentru personal, care să includă sensibilitatea la dimensiunea de gen, facilitarea bazată pe înțelegerea traumei și comunicarea etică.
- Crearea de videoclipuri scurte de instruire sau materiale de microînvățare care să ilustreze modalități eficiente de abordare a unor subiecte sensibile (de ex., implicarea taților, discuțiile despre VIF).

4. Instrumente de protecție și referire

- Integrarea de protocoale simple și standardizate de protecție și referire, în concordanță cu procedurile standard de operare (PSO-uri) și cu procedurile naționale de protecție a copilului.
- Includerea unei scheme cu instrucțiuni clare de referire pe o pagină și formulare tip pentru cazurile de violență suspectată.
- Furnizarea unei liste de verificare privind colectarea etică a datelor și confidențialitatea pentru facilitatori și supervizori.

5. Resurse privind schimbările comportamentale și sociale (SCS)

- Includerea de materiale de comunicare gata de utilizare (de ex., postere, videoclipuri scurte, mesaje pentru rețelele sociale), destinate promovării împărțirii responsabilităților de îngrijire, masculinităților pozitive și nonviolentei.
- Furnizarea de carduri de discuție și ghiduri pentru dialog comunitar, pentru a facilita conversațiile dincolo de grupurile de părinți.
- Încurajarea implicării „taților-campioni” și a „părinților-ambasadori”, pentru a oferi modele de schimbare și pentru a reduce stigmatizarea.
- Asigurarea faptului că mesajele reflectă diversitatea structurilor familiale, inclusiv părinți singuri, îngrijitori ai copiilor cu dizabilități și familii afectate de strămutare.

6. Instrumente de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)

- Oferirea unui set armonizat de indicatori și instrumente simple de colectare a datelor pentru monitorizarea rezultatelor legate de gen și/sau de violență (de ex., implicarea bărbaților, schimbări ale atitudinilor față de violență, îmbunătățirea bunăstării îngrijitorilor).
- Includerea de formulare de reflecție pre-/post-sesiune, modele de formulare pentru feedback-ul participanților și fișe de urmărire a rezultatelor, aliniate la cadrul integrat MEÎ.
- Încurajarea monitorizării participării prin jurnale de învățare și sesiuni de schimb de experiență între facilitatori.

7. Orientări pentru integrare și adaptare

- Includerea unui ghid de integrare pas cu pas, care arată cum programele existente (de ex., PLH, Reach Up & Learn, EASE) pot integra modulele setului de instrumente fără a compromite fidelitatea implementării.
- Furnizarea de modele de cartografiere pentru implementatori, pentru identificarea locului în care conținutul transformator de gen se încadrează în curriculumurile actuale.
- Oferirea ghidării privind succesiunea sesiunilor (de bază și opționale), pentru adaptarea conținutului la intensitatea programului și la necesitățile participanților.

8. Sprijin pentru implementare

- Elaborarea unui manual de inițiere rapidă, care rezumă principiile cheie, lista de verificare pentru implementare și standardele minime de implementare.
- Includerea de șabloane pentru supervizarea facilitatorilor, formulare de reflecție și agende pentru întâlniri de sprijin între colegi.
- Oferirea de versiuni digitale ale setului de instrumente, pentru o utilizare facilă în formate de desfășurare mixte și la distanță.

9. Instituționalizare și sustenabilitate

- Asigurarea faptului că setul de instrumente este aprobat oficial și plasat sub egida Platformei consultative în domeniul educației parentale, cu contribuția Ministerului Educației și Cercetării, a MMPS și a ANPCV.
- Integrarea utilizării setului de instrumente în criteriile de acreditare a programelor (prin ANA-CEC) și în procesele de certificare a facilitatorilor.
- Instituirea unui repozitoriu de învățare (de ex., o platformă digitală) pentru schimbul continuu de instrumente, adaptări și dovezi.

Anexa 1: Glosar

Program acreditat: program acreditat conform procedurilor ANACEC¹¹⁰.

Adolescent: persoană cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani. Adolescenții mai tineri au vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani, iar adolescenții mai mari, între 15 și 19 ani.¹¹¹

Îngrijitor: un adult care este responsabil pentru îngrijirea și sprijinul zilnic al unui copil. Îngrijitorii primari includ mamele, tații, alți membri ai familiei și alte persoane direct responsabile pentru copil, la domiciliu.¹¹²

Copil: orice persoană cu vârsta sub 18 ani.¹¹³

Copiii și adulții cu dizabilități: persoane care au deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de lungă durată, deficiențe care, în absența unui sprijin adecvat, ar putea împiedica participarea lor egală, deplină și efectivă în societate.¹¹⁴

Dificultate de dezvoltare: orice afecțiune care expune copilul la riscul unei dezvoltări suboptime sau care generează o abatere, o întârziere, o tulburare sau o dizabilitate de dezvoltare. Acest termen include toți copiii care au limitări în funcționare și în atingerea potențialului lor maxim de dezvoltare. Include, de asemenea, copiii care trăiesc în condiții de foame sau privare socială, copiii care au avut o greutate mică la naștere și copiii cu tulburări de comportament sau de dezvoltare (cum ar fi autismul), probleme senzoriale, dizabilități intelectuale (cum ar fi sindromul Down) sau dizabilități fizice (cum ar fi paralizia cerebrală și spina bifida).¹¹⁵

Dizabilitatea: deficiență mintală, fizică, intelectuală sau senzorială de lungă durată care, în interacțiune cu mediul, conduce la limitarea activității și la restricționarea participării în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.¹¹⁶

Dezvoltarea timpurie a copiilor: perioada cuprinsă între 0 și 8 ani, caracterizată printr-o dezvoltare fizică, cognitivă și socio-emoțională rapidă.¹¹⁷

Dovezi privind eficacitatea programelor de educație parentală: Cele mai riguroase surse de dovezi privind eficacitatea intervențiilor și programelor includ revizuirii sistematice, meta-analize și studii randomizate sau evaluări experimentale. Alte tipuri de studii, cum ar fi studiile de cohortă și comparațiile dintre rezultatele persoanelor care au beneficiat de intervenții și ale celor care nu au beneficiat de acestea, oferă dovezi mai puțin credibile cu privire la efectele intervențiilor.¹¹⁸

¹¹⁰ ANACEC este Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare din Republica Moldova. Mai multe informații pot fi găsite aici: <https://www.enqa.eu/membership-database/anacec-national-agency-for-quality-assurance-in-education-and-research/>

¹¹¹ Programming Guidance for Parenting of Adolescents. New York: UNICEF, 2021. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/97966/file/Parenting%20of%20Adolescents%20Guidance%20.pdf>

¹¹² Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note. New York: United Nations Children's Fund; 2020. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/77866/file/Parenting-Guidance-Note.pdf>; WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0-17 years. Geneva: World Health Organization; 2022. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Retrieved from: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>

¹¹³ Convenția privind drepturile copilului (1989) Tratatul nr. 27531. Seria de tratate ale Organizației Națiunilor Unite, 1577, pp. 3-178. Preluat de pe: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1990/09/19900902%2003-14%20AM/Ch_IV_11p.pdf

¹¹⁴ Global Multisectoral Operational Framework for Mental Health and Psychosocial Support of Children, Adolescents and Caregivers Across Settings. New York: United Nations Children's Fund; 2022. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/109086/file/Global%20multisectoral%20operational%20framework.pdf>

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), New York, 30 martie. Preluat de pe: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-articles>

¹¹⁷ Early Childhood Development. In: UNICEF data [website]. New York: United Nations Children's Fund; 2022. Preluat de pe: <https://data.unicef.org/topic/early-childhood-development/overview/>

¹¹⁸ Evidence, policy, impact. WHO guide for evidence-informed decision-making. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/350994/9789240039872-eng.pdf?sequence=1>

Caracteristici-cheie ale intervențiilor și programelor de educație parentală fundamentate pe dovezi: în general, programele și intervențiile eficiente de educație parentală au un conținut comun, și anume: (1) promovarea cunoștințelor despre dezvoltarea, comportamentul și nevoile copiilor și ale adolescenților pe parcursul vieții, (2) îngrijire receptivă, (3) timp de calitate petrecut împreună, (4) disciplină nonviolentă (inclusiv încurajări pozitive, stabilirea de reguli și consecințe adecvate), (5) gestionarea stresului și autoîngrijirea, (6) abilități de comunicare și autoreglare, (7) precum și promovarea normelor transformatoare de gen, printre altele. În mod similar, programele de educație parentală au mai multe șanse să genereze rezultate pozitive atunci când folosesc abordări bazate pe punctele forte ale îngrijitorilor, valorificând abilitățile și experiențele lor de viață, și când implementează conținutul de bază în moduri care facilitează învățarea – de exemplu, prin demonstrații și modelare, practică și repetiție, precum și prin feedback pozitiv. Aceste abordări sunt eficiente atât în timpul vizitelor la domiciliu, cât și în cadrul sesiunilor de grup.¹¹⁹

Sprijin familial: ansamblu de politici, servicii, intervenții și alte activități care vizează îmbunătățirea funcționării familiei, prin ancorarea creșterii copilului și a altor activități familiale într-un sistem de sprijin format din relații și resurse formale și informale. Deși sprijinul parental și sprijinul familial se concentrează pe diferite aspecte, ambele sunt importante. Împreună, ele oferă un cadru coerent pentru politici și planuri ce urmăresc promovarea dezvoltării copilului și acordarea de sprijin părinților.¹²⁰

Abordare centrată pe familie: politici, proceduri și practici adaptate astfel încât să se axeze pe necesitățile, convingerile și valorile culturale ale copiilor și familiilor lor. În cadrul acestei abordări se urmărește colaborarea cu familiile, precum și recunoașterea și valorificarea punctelor lor forte.¹²¹

Practică centrată pe familie: ansamblu de principii și practici prin care se urmărește respectarea valorilor și preferințelor familiei, constituirea unui parteneriat bazat pe încredere reciprocă cu familiile, orientarea serviciilor în funcție de prioritățile familiei și valorificarea punctelor forte și a competențelor familiei.¹²²

Norme de gen: așteptări sociale care definesc comportamentul considerat „adecvat” pentru femei și bărbați. Rolurile și comportamentele diferite ale persoanelor de sex feminin și masculin, atât ale copiilor, cât și ale adulților, sunt modelate și consolidate de normele de gen din societate.¹²³

Violența bazată pe gen (VBG): este un termen-umbrelă care descrie orice act dăunător comis împotriva unei persoane și care se bazează pe diferențe atribuite social (de ex. genul) femeilor și bărbaților. Include acțiuni care produc vătămări ori suferință fizică, sexuală sau psihologică, amenințări cu astfel de acțiuni, constrângeri și alte forme de privare de libertate. Aceste acțiuni pot fi comise atât în spațiul public, cât și în mediul privat.¹²⁴

Parentalitate sensibilă la dimensiunea de gen: parentalitate bazată pe principii precum egalitatea de gen și incluziunea, care promovează norme pozitive de gen și o socializare sănătoasă pentru a corecta structurile de putere dezechilibrate în cadrul familiilor (și în generațiile viitoare).¹²⁵

Abordările transformatoare de gen susțin egalitatea de gen prin eliminarea cauzelor profunde ale inegalității de gen. Astfel, acestea presupun activități mai largi decât simpla remediere a efectelor inegalităților generate de cauze discriminatorii profunde.¹²⁶

¹¹⁹ Mapping of parenting programmes for adolescents in Latin America and the Caribbean. Panama: United Nations Children's Fund; 2021. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/lac/media/34526/file/Mapping-of-Parenting-Programmes.pdf>

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ UNICEF ECARO (July 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹²² Ibid.

¹²³ INSPIRE: Seven strategies for ending violence against children. Geneva: World Health Organization; 2016. Preluat de pe: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/207717>

¹²⁴ UNICEF (2025). Practical Guide for capacity building of social assistance workforce. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/moldova/media/18791/file/Ghid%20practic%20pentru%20formatori.pdf.pdf>

¹²⁵ UNICEF (2019). Technical Note: Gender-Responsive Parenting. Preluat de pe: https://www.unicef.org/eca/media/16436/file/Gender_Responsive_Parenting.pdf

¹²⁶ Gender Transformative Approaches to Achieve Gender Equality and Sexual and Reproductive Health and Rights. UNFPA; 2023. Preluat de pe: <https://www.unfpa.org/publications/gender-transformative-approaches-achieve-gender-equality-and-sexual-and-reproductive>

Programe de educație parentală transformatoare de gen: programe de educație parentală care vizează abordarea cauzelor profunde ale inegalităților bazate pe gen, contestarea și/sau transformarea rolurilor de gen, precum și a normelor și dezechilibrelor de putere nocive între femei și bărbați, băieți și fete. Aceste programe recunosc că astfel de norme dăunătoare și dezechilibre de putere subminează capacitatea părinților de a oferi îngrijire protectoare, limitează oportunitățile copiilor și constituie factori de risc pentru VBG, inclusiv pentru violența împotriva copiilor (VÎC) și violența împotriva femeilor (VÎF). Se lucrează cu mamele și tații, precum și cu alți îngrijitori, femei și bărbați, pentru a promova relații grijulii și echitabile și interacțiuni nonviolente în întreaga familie.¹²⁷ Parentalitatea transformatoare de gen presupune aplicarea unor principii fundamentale, precum egalitatea de gen și incluziunea, precum și promovarea unor norme de gen pozitive. De asemenea, susține dezvoltarea holistică a copilului, bunăstarea și o socializare pozitivă din perspectivă de gen.¹²⁸

Implementare la scară largă: asigurarea unei acoperiri proporționale cu nivelul nevoilor, astfel încât satisfacerea și reducerea acestora să reprezinte obiectivul, pentru a obține efecte transformatoare pentru copii și familii la scară națională.¹²⁹

Integrarea în platformele existente de prestare a serviciilor: în cadrul platformelor existente de prestare a serviciilor pot fi derulate programe de educație parentală, inclusiv prin servicii de sănătate și servicii sociale (de ex., programe de transferuri în numerar), servicii școlare sau de educație timpurie, sistemele de protecție a copilului și de justiție sau prin platforme ale societății civile (de ex., platforme de învățare nonformală, comunități, instituții religioase, ONG-uri), pentru a maximiza rezultatele implementării și a asigura scalabilitatea programelor.¹³⁰

Nivelul de sprijin parental: Programele de educație parentală pot fi clasificate în trei niveluri – universale, țintite și intensive. **Programele universale** sunt oferite tuturor părinților, indiferent de nivelurile de risc (adică nu se utilizează criteriile de screening sau de selecție). **Programele țintite (selective)** sunt destinate părinților care au nevoi specifice. **Intervențiile intensive (indicate)** sunt destinate familiilor care au nevoi complexe legate de comportamente cu risc înalt sau afecțiuni care pot fi diagnosticate, inclusiv familiilor cu semne incipiente ale problemei (de ex., maltratarea copilului), identificate printr-o evaluare de screening sau prin mecanismele de referire.¹³¹

Abordarea pe parcursul vieții: această perspectivă pornește de la ideea că toate etapele vieții unei persoane sunt interconectate între ele, cu viețile celor din jur și cu cele ale generațiilor din familie, iar dezvoltarea, bunăstarea și sănătatea depinde de interacțiunea continuă dintre factorii de risc și cei de protecție pe întreg parcursul vieții.¹³²

Monitorizarea și evaluarea¹³³ sunt esențiale pentru implementarea cu succes a programelor de educație parentală.

- **Monitorizarea** este procesul sistematic de colectare, analiză și utilizare a informațiilor pentru a urmări progresul în implementarea programului și pentru a identifica problemele emergente și riscurile potențiale. Datele de monitorizare sunt prelucrate, analizate și partajate în timp util,

¹²⁷ Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women. What gender-transformative programmes look like. Brief 2: UNICEF Innocenti, Florence, 2023. Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>

¹²⁸ UNICEF ECARO (July 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹²⁹ Accone, T. Scaling innovation for every child. New York: United Nations Children's Fund; 2019. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innovation/media/4551/file/Scaling%20Innovation%20for%20Every%20Child%20v2.pdf>

¹³⁰ Mapping of parenting programmes for adolescents in Latin America and the Caribbean. Panama: United Nations Children's Fund; 2021

¹³¹ WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0-17 years. Geneva: World Health Organization; 2022; Parenting Support Framework for the Early Years. Geneva: United Nations Children's Fund Europe and Central Asia Regional Office; 2024. <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹³² World Health Organization, Regional Office for Europe. (2015). The Minsk declaration: the life-course approach in the context of health 2020

¹³³ Așa cum este descris și în REZUMATUL 4 al UNICEF. Programe de educație parentală pentru reducerea violenței împotriva copiilor și femeilor: În ceea ce privește măsurarea schimbărilor, procesele de monitorizare și evaluare mai sunt denumite uneori „monitorizare, evaluare și învățare” (MEI) sau „monitorizare, evaluare, responsabilizare și învățare” (MEAI). Termenii indică uneori un anumit punct de vedere sau o anumită filosofie, dar în general se referă la activități similare. În acest document, folosim termenul monitorizare și evaluare sau M&E.

pentru a le permite implementatorilor programului să rezolve problemele, să integreze lecțiile învățate și să adapteze programul la nevoile comunității.¹³⁴

- **Evaluarea** reprezintă analiza sistematică a impactului programului și a proceselor de schimbare, concentrându-se pe rezultatele generate și pe lecțiile învățate din implementare. Evaluarea impactului bazată pe cercetare este cea mai complexă și mai riguroasă formă de evaluare și este adesea realizată printr-un studiu de sine stătător, coordonat de un partener extern sau desfășurat în colaborare cu acesta. Prin acest tip de evaluare, părțile interesate pot determina în ce măsură schimbările înregistrate în rezultate se datorează unui program specific.¹³⁵

Îngrijire protectoare: un mediu creat de îngrijitori, în care copiii beneficiază de o stare bună de sănătate și de o nutriție adecvată, sunt protejați de pericole și au oportunități de învățare timpurie prin interacțiuni care oferă sprijin emoțional și răspund nevoilor lor.¹³⁶

Personal de sprijin: persoană care, de regulă, lucrează alături de un specialist din același domeniu sau îi oferă sprijin în activitatea sa. Un lucrător de sprijin este instruit să îndeplinească anumite funcții, dar nu deține întotdeauna certificarea sau licența legală pentru a profesa ca specialist cu drepturi depline, ceea ce, în unele domenii, presupune studii colegiale ori universitare sau instruire specializată.¹³⁷

Programe și intervenții de educație parentală: un set de activități sau servicii menite să îmbunătățească modul în care îngrijitorii (inclusiv tații, mamele, bunicii și alți adulți) își îndeplinesc responsabilitățile de îngrijitori, în special în ceea ce privește cunoștințele, atitudinile, abilitățile, comportamentele și practicile lor parentale. Intervențiile pot fi integrate în servicii existente sau pot fi oferite ca programe independente.¹³⁸ OMS definește o intervenție de educație parentală ca un set de activități sau servicii destinate părinților/îngrijitorilor, având ca obiectiv „îmbunătățirea interacțiunilor părinte-copil și a sprijinului parental de care beneficiază copilul”.¹³⁹

Sprijin parental: sprijin acordat îngrijitorilor pentru a dobândi cunoștințele și abilitățile necesare oferirii unei îngrijiri protectoare, precum și pentru consolidarea sănătății lor mintale și a bunăstării emoționale. Atunci când îngrijitorii beneficiază de sprijin pentru a face față stresului și pentru a-și gestiona sănătatea mintală, le este mai ușor să își îngrijească copiii.¹⁴⁰

Parentalitate: interacțiuni, comportamente, emoții, cunoștințe, convingeri, atitudini și practici asociate îngrijirii acordate copiilor de către părinți/îngrijitori.¹⁴¹

Părinte: termenul se referă la îngrijitorul principal al copilului; nu se limitează la părintele biologic sau legal și nici nu se referă exclusiv la acesta. Această extindere a termenului este deosebit de importantă, având în vedere că un număr semnificativ de copii sunt crescuți de alte persoane decât părinții lor. Termenii „părinte” și „parentalitate” se extind, astfel, la orice tutore sau îngrijitor care oferă copilului îngrijire constantă.¹⁴²

¹³⁴ UN Women and Social Development Direct. 2020. RESPECT Framework Monitoring and Evaluation (M&E). Guidance. Retrieved from: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/RESPECT-implementation-guide-Monitoring-and-evaluation-guidance-en.pdf> ; World Health Organization (WHO). 2024. Designing, Implementing, Evaluating, and Scaling Up Parenting Interventions: A Handbook for Decision-Makers and Implementers. Geneva. WHO. Preluat de pe: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/207a825e-0327-4ddc-a22a-621c6e8ea35c/content>

¹³⁵ Ibid

¹³⁶ UNICEF ECARO (July 2024). Parenting support framework for the early years.

¹³⁷ WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0-17 years. Geneva: World Health Organization; 2022

¹³⁸ Daly, M., R. Bray, Z. Bruckhauf, J. Byrne, A. Margaria, N. Pecnik, and M. Samms-Vaughan. Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context. Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti, 2015 (Innocenti Insights). Preluat de pe: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/01%20family_support_layout_web.pdf

¹³⁹ WHO. (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378237/9789240095595-eng.pdf>

¹⁴⁰ Support for parenting. In: UNICEF data [website]. New York: United Nations Children's Fund; 2023. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/support-parenting>

¹⁴¹ UNICEF (2017) Standards for ECD Parenting Programmes in Low- and Middle-Income Countries. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/107616/file/UNICEF-Programme-%20Guidance-for-Early-Childhood-Development-2017.pdf>

¹⁴² Parenting Support Framework for the Early Years. Geneva: United Nations Children's Fund Europe and Central Asia Regional Office; 2024

Parentalitatea pozitivă: oferirea îngrijirii protectoare într-un mediu stabil, sensibil la nevoile copiilor, care îi protejează de amenințări și le oferă oportunități de învățare prin interacțiuni receptivă și ludice, susținătoare din punct de vedere emoțional și stimulativă din punct de vedere al dezvoltării.¹⁴³

Profesionist: termen care denotă, de regulă, apartenența la o profesie bine recunoscută, adesea prin nivelul specific de studii sau de educație pe care îl presupune, existența unui cod etic sau moral de conduită și/sau licențiere ori certificare pentru exercitarea profesiei. În general, se referă la acei lucrători care au cel puțin o diplomă de licență într-un domeniu direct legat de servicii sociale, cum ar fi asistența socială.¹⁴⁴

Îngrijire receptivă: capacitatea îngrijitorilor de a observa, de a înțelege și de a răspunde cu sensibilitate la semnalele copilului lor, în mod oportun și adecvat, fiind conștienți că acțiunile și vocalizările copilului reprezintă semnale de comunicare prin care acesta își exprimă necesitățile și dorințele. Este considerată componenta de bază a îngrijirii protectoare.¹⁴⁵

Program de educație parentală structurat: Un program de educație parentală realizat conform unui curriculum bazat pe dovezi și unor materiale didactice standardizate, implementat pe parcursul mai multor sesiuni (trei sau mai multe) de către formatori specializați. Include instrumente de evaluare a situației înainte și după implementarea programului și solicită ca părinții sau îngrijitorii să participe la toate sesiunile.¹⁴⁶ În contrast, un program de educație parentală nestructurat este livrat ad-hoc sau în mod flexibil, în care temele sunt introduse periodic sau pe măsură ce apar necesitățile. Participarea la ședințe este voluntară, iar părinților sau îngrijitorilor nu li se cere să participe la întreaga serie.

Program validat: program recunoscut la nivel internațional și validat la nivel național de o autoritate sau instituție abilitată în acest sens.

Violența împotriva copiilor: forme de rele tratamente aplicate de părinți/reprezentanți legali/îngrijitori sau de orice altă persoană, care cauzează prejudicii reale sau potențiale sănătății copilului și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea.¹⁴⁷

Violența împotriva femeilor: acte de violență bazate pe gen, inclusiv comise prin intermediul tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, care cauzează sau pot cauza prejudicii ori suferință fizică, sexuală sau psihologică femeilor, inclusiv amenințări cu astfel de acte, constrângere sau priver arbitrară de libertate.¹⁴⁸

Copii și familii vulnerabile: copiii și familiile care se confruntă cu numeroase privări și provocări în realizarea întregului lor potențial, inclusiv copiii și familiile marginalizate, care trăiesc în sărăcie extremă, care sunt expuși la violență în familie și/sau violență contextuală, care sunt expuși la rasism și discriminare sau care sunt strămutați cu forța, printre altele.¹⁴⁹

¹⁴³ UNICEF Europe and Central Asia Regional Office (July 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

¹⁴⁴ Interest Group on Para Professionals in the Social Service Workforce. Para Professionals in the Social Service Workforce: Guiding Principles, Functions and Competencies. Washington DC: Global Social Service Workforce Alliance; 2015. Preluat de pe: <https://www.socialserviceworkforce.org/system/files/resource/files/Para%20Professional%20Guiding%20Principles%20Functions%20and%20Competencies.pdf>

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Cartografierea programelor de educație parentală furnizate în Republica Moldova. Raport de cercetare: Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; 2020. Preluat de pe: https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/11/Studiu-pilot-parenting_final.pdf

¹⁴⁷ Legea Republicii Moldova nr. 140/2023 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Preluat de pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146836&lang=ro

¹⁴⁸ Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Preluat de pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro#

¹⁴⁹ Support for vulnerable children and families. In: UNICEF Bulgaria [website]. Sofia: United Nations Children's Fund; 2023. <https://www.unicef.org/bulgaria/en/stop-violence-against-children/support-vulnerable-children-and-families>

Anexa 2: Documente pentru analiza documentară

Politici/strategii naționale ale Guvernului Republicii Moldova și studii de cercetare

1. Chieianu-Andrei D., Zaporozjan A., et al (2024). Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova, <https://cdf.md/wp-content/uploads/2024/12/barbatii-si-egalitatea-de-gen-in-rm-images-2024.pdf>
2. Diana Cheianu-Andrei, Iurie Perevoznic, Angelina Zaporozjan-Pîrgari et al. (2015). Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova. În baza metodologiei IMAGES. Centrul de Drept al Femeilor, Centrul pentru Investigații și Consultații „SocioPolis”. Chișinău. 2015. Preluat de pe: <https://www.equimundo.org/wp-content/uploads/2016/03/IMAGES-Moldova-English-web.pdf>
3. Parascovia Munteanu și Tatiana Vasian. (2024). Cunoștințe, atitudini și provocări ale părinților și îngrijitorilor copiilor cu dizabilități în Republica Moldova. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/moldova/media/14311/file/Knowledge,%20attitudes%20and%20challenges%20of%20parents%20and%20caregivers%20of%20children%20with%20disabilities%20ENG.pdf.pdf>
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 114 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025: Guvernul Republicii Moldova; 2023. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136600&lang=ro
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 347 cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia: Guvernul Republicii Moldova; 2022. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131899&lang=ro
6. Republica Moldova. Ordinul nr.556/14.04.2025. Regulamentul cu referire la organizarea și funcționarea platformei consultative permanente în domeniul educației parentale și promovării parentalității pozitive. Ministerul Educației și Cercetării. https://mec.gov.md/sites/default/files/ordin_platforma_parenting_556_14.04.2025_1.pdf
7. Republica Moldova. Regulamentul cu referire la organizarea și funcționarea platformei consultative permanente în domeniul educației parentale și promovării parentalității pozitive în cadrul Ministerului Educației și Cercetării și MMPS și CCF ¹⁵⁰. Fără dată.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 332 cu privire la aprobarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, Guvernul Republicii Moldova; 2023. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140367&lang=ro#
9. UNHCR. (2024). Gender-Based Violence Safety Audit Report: Ukraine Refugee Response, Republic of Moldova. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/108377>
10. UNWomen. (2020). Analiza impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen. <https://moldova.unwomen.org/en/biblioteca-digitala/publicatii/2020/09/gender-assessment-on-covid-19>

Programe de educație parentală în Republica Moldova

11. Cartografierea programelor de educație parentală furnizate în Republica Moldova. Raport de cercetare: Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; 2020. https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/11/Studiu-pilot_parenting_final.pdf

¹⁵⁰ <https://parinteste.md/>

12. Republica Moldova. Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022. Guvernul Republicii Moldova; 2016. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr16_2_0.pdf
13. UNICEF. Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor: Studiu național reprezentativ, 2023 <https://www.unicef.org/moldova/media/12781/file/ECD%20KAP%20Study%20EN.pdf>

Abordări transformatoare de gen

14. A Synthesis Paper on the Gender-Transformative Accelerator: UNFPA-UNICEF Global Programme to End Child Marriage; 2022. <https://www.unicef.org/media/125016/file/GTA-2022-Synthesis-Report.pdf>
15. Compendium on Fatherhood Programmes: UN Women and UNFPA; 2021. <https://eeca.unfpa.org/en/publications/compendium-fatherhood-programmes>
16. Core Elements of Gender-Transformative Fatherhood Programs to Promote Care Equality and Prevent Violence: Results from a Comparative Study of Program P Adaptations in Diverse Settings around the World. Equimundo, 2023. Preluat de pe: <https://www.equimundo.org/resources/core-elements-of-gender-transformative-fatherhood-programs-to-promote-care-equality-and-prevent-violence/>
17. Fry, Deborah A et al. (2017). Understanding the linkages between violence against women and violence against children. *The Lancet Global Health*, Volume 5, Issue 5, e472 - e473. Preluat de pe: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(17\)30153-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(17)30153-5/fulltext)
18. Gender Transformative Approaches to Achieve Gender Equality and Sexual and Reproductive Health and Rights: UNFPA; 2023. <https://www.unfpa.org/publications/gender-transformative-approaches-achieve-gender-equality-and-sexual-and-reproductive>
19. Raportul studiului „Generații și gen“. UNFPA și MMPS, 2022. https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-08/raport%20GGS_English.pdf
20. Guedes, A., Bott, S., Garcia-Moreno, C., & Colombini, M. (2016). Bridging the gaps: a global review of intersections of violence against women and violence against children. *Global Health Action*, 9(1). <https://doi.org/10.3402/gha.v9.31516>
21. Inter-Agency Standing Committee (IASC) and Global Protection Cluster. (2015) How to support survivors of gender-based violence when a GBV actor is not available in your area. A step-by-step pocket guide for humanitarian practitioners. https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2018/03/GBV_PocketGuide021718.pdf
22. Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova: Angelina Zaporojan-Pîrgari, Eleonora Grosu, Igor Andrei; Centrul de Drept al Femeilor, Sociopolis Consultancy – Chisinau; 2024. <https://cdf.md/en/category/publications/>
23. Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova: Rezumat; 2024. <https://cdf.md/en/category/publications/>
24. Technical Note on Gender-Transformative Approaches: A summary for practitioners: UNFPA, UNICEF, UN Women; 2020. <https://www.unfpa.org/resources/technical-note-gender-transformative-approaches-summary-practitioners>
25. Technical Note: Gender-Responsive Parenting. UNICEF. 2021. https://www.unicef.org/eca/media/16436/file/Gender_Responsive_Parenting.pdf

26. UN Joint Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence. (2015 și 2017). Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence Core Elements and Quality Guidelines. <https://www.unfpa.org/essential-services-package-women-and-girls-subject-violence>.
27. UNFPA (2021) UNFPA (2021) Analiza Comparativă “Politici familiale sensibile la gen: Reglementările naționale prin prisma noilor standarde europene”. <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/analiza-comparativ%C4%83-%E2%80%9Cpolitici-familiale-sensibile-la-gen-reglement%C4%83rile-na%C8%9Bionale-prin?fbclid=IwAR1GFicDMEM48iGcX2HYt62kBg5DwFY55gDxUawHgvI3p3zwyLsN2HTpGw>
28. UNFPA, MMPS (2020) Studiul „Generații și gen”. NIDI-GGP <https://moldova.unfpa.org/en/publications/generations-and-gender-survey-report>
29. UNFPA. (2022). Addressing Gender-Based Violence Across Contexts. Gender-based violence in interagency minimum standards and the essential services package for women and girls subject to violence. Guidance Note. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20GBViE%20Guidance%20Note_ENv2.pdf.
30. UNICEF Innocenti - Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo. (2023). Brief 2. Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: What gender-transformative programmes look like. UNICEF Innocenti, Florence; 2023. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>
31. UNICEF Webinar ‘How gender transformative parenting programmes can reduce violence against children and women’ (February 2025). Reducing violence against children and violence against women: the promise of parenting programmes. Kate Doyle, Senior Associate, Prevention Collaborative. Slide-uri PowerPoint.
32. UNICEF Webinar ‘How gender transformative parenting programmes can reduce violence against children and women’ (February 2025). Bandedereho scale up in the Rwandan health system: Positive parenting, prevention of violence against women and children through the promotion of men’s engagement. Emmanuel Karamage, Project Coordinator, Rwanda Men’s Resource Center. Slide-uri PowerPoint.
33. UNICEF Webinar ‘How gender transformative parenting programmes can reduce violence against children and women’ (February 2025). 30 years of creating safe and nurturing environments for children to reach their full developmental potential. Beatrice Ogutu, Executive Director, ICS-SP Africa. Slide-uri PowerPoint.

Programe de educație parentală pentru reducerea violenței

34. Bacchus, L.J., Colombini, M., Pearson, I., Gevers, A., Stöckl, H. and Guedes, A.C. (2024). Interventions that prevent or respond to intimate partner violence against women and violence against children: a systematic review. *The Lancet Public Health*, Volume 9, Issue 5, e326 - e338. doi: 10.1016/S2468-2667(24)00048-3. Preluat de pe: <https://prevention-collaborative.org/parenting-programmes-to-reduce-violence-against-children-and-women/>
35. Bjorn Thota A., Gennari F., Guedes A. (2023). What Works to Reduce Violence against Children and Women in the Home in Low- and Middle-Income Countries? A review of parenting programmes, informed by Social and Behaviour Change (SBC) strategies. Evidence-to-Policy Brief, UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/media/2656/file/UNICEF-RF-SBC-Parenting-Policy-Brief-2023.pdf>

36. Evidence Review: Improving the Mental Health of Parents and Caregivers as a Strategy to Prevent Family Violence: What does the evidence suggest? Prevention Collaborative; 2025. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2025/01/Improving-MH-for-Parenting-FINAL-1.pdf>
37. Intersections between violence against children and violence against women. Global research priorities. Geneva: World Health Organization; 2024. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/376247/9789240089105-eng.pdf?sequence=1>
38. Loraine J Bacchus, Manuela Colombini, Isabelle Pearson, Anik Gevers, Heidi Stöckl, Alessandra C Guedes. Interventions that prevent or respond to intimate partner violence against women and violence against children: a systematic review. *Lancet Public Health* 2024; Vol 9: e326–38. [https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667\(24\)00048-3.pdf](https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667(24)00048-3.pdf)
39. McCoy A., Melendez-Torres G.J. & Gardner F. (2019). Parenting interventions to prevent violence against children in low- and middle-income countries in East and Southeast Asia: A systematic review and multi-level meta-analysis.
40. Prevention Collaborative. 2022. Evidence Brief: Parenting and Caregiver Support Programmes to Prevent Violence in the Home. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2022/02/Prevention-Collaborative-Parenting-Brief.pdf>
41. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo. (2023). Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: Why it is important. Brief 1: UNICEF Innocenti, Florence; 2023. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-1-Why-is-it-important-Feb-13.pdf>
42. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative and Equimundo. (2023). Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: How to adapt programmes to address both types of violence. Brief 3: UNICEF Innocenti, Florence; 2023. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-3-How-to-adapt-programmes-Feb-13.pdf>
43. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Brief 1. Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: Why it is important. UNICEF Innocenti, Florence; 2023. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-1-Why-is-it-important-Feb-13.pdf>
44. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Brief 2. Parenting Programmes to Reduce Violence against Children and Women: What gender-transformative programmes look like. UNICEF Innocenti, Florence; 2023. <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-2-Gender-transformative-programmes-Feb-13.pdf>
45. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Brief 3. Parenting programmes to reduce violence against children and women: How to adapt programmes to address both types of violence. UNICEF Innocenti, Florence; 2023. Preuat de pe: <https://prevention-collaborative.org/wp-content/uploads/2023/08/Parenting-Brief-3-How-to-adapt-programmes-Feb-13.pdf>
46. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Prevention Collaborative, & Equimundo. (2023). Brief 4. Parenting programmes to reduce violence against children and women: How to measure change. UNICEF Innocenti, Florence; 2023. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/media/10951/file/UNICEF-Innocenti-Parenting-Programmes-Measuring-Change-Brief-2025.pdf>

47. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Parent and caregiver support programmes, UNICEF Innocenti, Florence, October 2024. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/reports/working-intersections-violence-against-children-and-violence-against-women>
48. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight. (2024). Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Why it matters for children's protection and well-being, UNICEF Innocenti, Florence, October 2024. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/innocenti/media/9846/file/UNICEF-Innocenti-Why-it-Matters-for-Childrens-Protection-Brief1-November-2024.pdf>
49. UNICEF. (2020). Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note. UNICEF New York. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/media/77866/file/Parenting-Guidance-Note.pdf>
50. UNICEF. (2020). Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note. UNICEF New York. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/media/77866/file/Parenting-Guidance-Note.pdf>
51. UNICEF. (2021). Programming Guidance for Parenting of Adolescents. Preuat de pe: <https://www.unicef.org/media/97831/file/Parenting%20of%20Adolescents.pdf>
52. Violence Against Children and Violence Against Women coexist and intersect in multiple ways, and can each have devastating and long-lasting impacts. Infographic: UNICEF Innocenti; Florence; 2024. <https://www.unicef.org/innocenti/media/10556/file/UNICEF-Innocenti-violence-against-children-women-infographic.pdf>
53. Wessels I, Mikton C, Ward CL, Kilbane T, Alves R, Campello G, Dubowitz H, Hutchings J, Jones L, Lynch M, Madrid B. Preventing violence: Evaluating outcomes of parenting programmes. Geneva, Switzerland, World Health Organization, 2013, P. 2
54. WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0–17 years. Geneva: World Health Organization; 2022. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Preuat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>
55. WHO, Office of the Special Representative of the Secretary-General on Violence Against Children, UNICEF (2021). Universal parenting support to prevent abuse and neglect: A policy call for national governments. Preuat de pe: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/violence-prevention/universal-parenting-policy-note.pdf?sfvrsn=c0b411b2_21&download=true
56. Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Why it Matters for Children's Protection and Well-Being. Evidence to Action Brief # 1: UNICEF Innocenti; Florence; 2024. <https://www.unicef.org/innocenti/media/9846/file/UNICEF-Innocenti-Why-it-Matters-for-Childrens-Protection-Brief1-Novemer-2024.pdf>
57. Working at the Intersections of Violence Against Children and Violence Against Women: Parent and caregiver support programmes. Evidence to Action Brief # 1: UNICEF Innocenti; Florence; 2024. <https://www.unicef.org/innocenti/media/9851/file/UNICEF-Innocenti-Parent-Caregiver-Support-Brief2-November-2024.pdf>
58. World Health Organisation. (2022). WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0–17 years. Preuat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>
59. World Health Organisation. (2022). WHO guidelines on parenting interventions to prevent maltreatment and enhance parent-child relationships with children aged 0–17 years. Preuat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>

60. World Health Organization. Preventing violence through the development of safe, stable and nurturing relationships between children and their parents and caregivers. Violence prevention: the evidence. Geneva, Switzerland, World Health Organization, 2009.
61. World Health Organization. (2016). INSPIRE: seven strategies for ending violence against children. Paginile 16-17. Preluat de pe: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565356>

Dovezi și ghiduri privind educația parentală

62. Daly, M., Bray, R., Bruckhauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pecnik, N. & Samms-Vaughan, M. (2015). Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context. Innocenti Insight, UNICEF Office of Research, Florence.
63. Gardner, F., Montgomery, P., & Knerr, W. (2016). Transporting Evidence-Based Parenting Programmes for Child Problem Behavior (Age 3–10) Between Countries: Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 45(6), 749–762
64. Huser M, Small SA, Eastman G. What research tells us about effective parenting education programs. What Works, Wisconsin Fact Sheet. Madison, WI, University of Wisconsin – Madison/Extension, 2008. Preluat de pe: http://whatworks.uwex.edu/attachment/factsheet_4parentinged.pdf
65. Kjøbli J., Melendez-Torres G.J., Gardner F., Backhaus S., Linnerud S., Leijten P. (2023). Research review: Effects of parenting programmes for children's conduct problems on children's emotional problems - a network meta-analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2023 Mar;64(3):348-356. doi: 10.1111/jcpp.13697. Epub 2022 Sep 13.
66. McGinn, T. (2017). Blog, The Mental Elf, 19 January 2017, Parent training works for child and adolescent mental health. Preluat de pe: <https://www.nationalelfservice.net/populations-and-settings/parenting/parent-training-works-for-child-and-adolescent-mental-health/>
67. National Research Council, Institute of Medicine and Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development, From Neurons to Neighborhoods: The science of early childhood development, edited by Jack P Shonkoff and Deborah A Phillips, National Academy Press, 2000. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25077268/>
68. Olds D et al. Long-term effects of nurse home visitation on children's criminal and antisocial behavior: 15-year follow-up of a randomized controlled trial. *Journal of the American Medical Association*, 1998, 280: 1238–1244.
69. Scientific Council on the Developing Child (2007). The Science of Early Childhood Development: Closing the Gap Between What We Know and What We Do. Preluat de pe: www.developingchild.harvard.edu
70. Social Mobility Commission. (2023). Family and parenting programmes: Rapid evidence assessment. Preluat de pe: <https://socialmobility.independent-commission.uk/app/uploads/2023/10/Family-and-parenting-programmes-rapid-evidence-assessment-pdf.pdf>
71. UNICEF (2017) Standards for ECD Parenting Programmes in Low- and Middle-Income Countries. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/107616/file/UNICEF-Programme-%20Guidance-for-Early-Childhood-Development-2017.pdf>
72. UNICEF (2023) Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor: Studiu național reprezentativ <https://www.unicef.org/moldova/media/12781/file/ECD%20KAP%20Study%20EN.pdf>
73. UNICEF ECARO (iulie 2024). Parenting support framework for the early years. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/eca/reports/parenting-support-framework-early-years>

74. UNICEF. (2021). Programming Guidance for Parenting of Adolescents. Preluat de pe: <https://www.unicef.org/media/97831/file/Parenting%20of%20Adolescents.pdf>
75. Website, Incredible Years/Research. Preluat de pe: <https://www.incredibleyears.com/research>
76. WHO. (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378237/9789240095595-eng.pdf>
77. World Health Organization Regional Office for Europe (2024). Supporting parents and caregivers: a mapping and scoping review of experiences in Europe and central Asia. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378817/9789289061094-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
78. World Health Organization, UNICEF, World Bank. (2018). Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/272603/9789241514064-eng.pdf>

Anexa 3: Scrisori de aviz etic și procese-verbale ale ședinței de evaluare etică

EXTRAS

din procesul-verbal nr. 8 al Consiliului
Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială,
din 30 iunie 2025

Membrii Consiliului Facultății prezenți:

Maia Șevciuc, dr., prof. univ., decanul Facultății Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială;

Viorica Șaitan, dr., lector universitar, Secretar al Consiliului;

Valeria Botezatu, dr. lector univ., prodecan;

Angela Potâng, dr. conf. univ., șef Departament Psihologie;

Viorica Reaboi-Petrachi, dr. conf. univ., Șef Departament Științe ale Educației;

Anastasia Oceretnii, dr. conf. univ., Șef Departament Sociologie și Asistență Socială;

V. Guțu, dr. hab., prof. univ., M. Bulgaru, dr. hab., prof. univ., Z. Bolea, dr. hab., conf. univ., A. Grati, dr. hab., prof. univ., C. Țurcanu, dr. conf. cercet., O. Paladi, dr. hab., prof. univ., R. Cerlat, dr., conf. univ., S. Milicenco, dr., conf. univ., A. Tarnovschi, dr., conf. univ., N. Bîrmaz, dr. conf. univ., L. Darii, dr., conf. univ., G. Pravițchi, dr., lector univ., V. Pascaru-Goncear, dr., lector univ., O. Bondarenco, dr., lector univ., N. Butnari, dr., lector univ., C. Dolinschi, dr., lector univ.

Ordinea de zi:

La Ordinea de zi a ședinței Consiliului Facultății Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, s-a înaintat aprobarea proiectului de cercetare "Analiza programelor de educație parentală din perspectiva prevenirii violenței împotriva copilului și a violenței împotriva femeii" care este realizată pentru Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeii și a Violenței în Familie în continuare (ANPCV) în colaborarea cu UNICEF și UNFPA Moldova.

S-a decis:

Aprobarea proiectului de cercetare "Analiza programelor de educație parentală din perspectiva prevenirii violenței împotriva copilului și a violenței împotriva femeii" care este realizată pentru Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeii și a Violenței în Familie în continuare (ANPCV) în colaborarea cu UNICEF și UNFPA Moldova.

Președinte al Consiliului Facultății PȘESAS

Șevciuc Maia, dr., prof. univ.

Secretar al Consiliul Facultății PȘESAS

Viorica Șaitan, dr., lector univ.

AGENȚIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI
COMBATERE A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA
FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Nr. 03/397 din 04.07.2025

SOLICITARE

Agencia Națională de Prevenire și Combateră a Violentei împotriva Femeilor și a Violentei în Familie (ANPCV) și Ministerul Educației și Cercetării, vă invită respectuos să **participați la cercetarea „Analiza programelor de educație parentală din perspectiva prevenirii violentei împotriva copilului și a violentei împotriva femeii”**.

Contextul cercetării: Programele de educație parentală reprezintă o oportunitate pentru conștientizarea fenomenului de violență și consolidarea competențelor părinților/îngrijitorilor în vederea prevenirii și reducerii atât a violentei împotriva copiilor, cât și a violentei împotriva femeilor și bărbaților care contribuie la îngrijirea și dezvoltarea copilului. Există evidențe că unele programe de educație parentală promovează parentalitatea pozitivă/parenting pozitiv, însă lipsesc date despre programele de educație parentală din Republica Moldova care abordează subiecte despre violența împotriva copilului, violența împotriva femeii, violența de gen și violența din partea partenerului intim.

Colectarea datelor în teren are la bază cartografierea programelor realizată în 2020 în scopul actualizării Listei programelor de educație parentală active în Republica Moldova în perioada 2023-2025 și analiza modului în care aceste programe contribuie/sau pot contribui la prevenirea și combaterea violentei împotriva copilului și a violentei împotriva femeii.

Importanța datelor: Aceste date sunt necesare pentru autoritățile publice centrale pentru a valorifica Programele de educație parentală existente prin integrarea abordării fenomenului de violență cauzată de cele mai dese ori de inegalitățile de gen și imparțialitatea partajării rolurilor ambilor părinți în îngrijirea copiilor, de normele sociale și dezechilibrele de putere între bărbați și femei, băieți și fete. Experiențele internaționale pozitive arată că Programele de educație parentală care implică în calitate de participanți, atât femei, cât și bărbați, au un impact mai mare în promovarea relațiilor de sprijin reciproc, roluri echitabile, comunicare și relaționare pozitivă între toți membri familiei.

Utilizarea datelor: Scopul cercetării este actualizarea Listei programelor de educație parentală funcționale/active din Republica Moldova și identificarea programelor care pot fi îmbunătățite din perspectiva de gen cu potențial de integrare a componentei de prevenire a violentei. Totodată, în urma cercetării vor fi elaborate recomandări de îmbunătățirea a programelor existente de educație parentală din perspectiva prevenirii și combaterii violentei

TRANSPARENȚĂ | RESPONSABILITATE | ANGAJAMENT

Republica Moldova, Chișinău, str. Pușkin, 22, et 3, cab 303 A

secretariat@anpcv.gov.md

și va fi dezvoltat un cadru de monitorizare și evaluare a acestora dintr-o perspectivă de transformatoare de gen.

Selectarea participanților: Echipa de cercetare a propus discuții și colectare date de la principalii actori interesați care elaborează politici în domeniul educației parentale, coordonează acest domeniu sau implementează direct diverse programe de educație parentală. Experiența și expertiza acestor actori, datele furnizate de ei constituie informații valoroase pentru realizarea cercetării.

Informații colectate în cercetare: Echipa de cercetare utilizează mai multe metode de colectare a datelor: ancheta sociologică în baza de chestionar, interviu și discuții de tip focus grup. Veți primi invitație să participați prin completarea unui chestionar și/sau participare la interviu/discuție de tip focus grup. Informațiile colectate vor fi utilizate doar în scopul cercetării.

Participare voluntară: Participarea la această cercetare este voluntară, iar respondentul poate refuza să răspundă la orice întrebare sau să întrerupă discuția în orice moment, fără consecințe.

Durata și înregistrarea discuției: Pentru chestionar respondentul va avea nevoie de circa 20-30 minute pentru completare. Discuția de tip focus grup sau interviul va avea o durată de aproximativ 45-60 minute. În cazul interviului și al discuției de tip focus grup, doar cu permisiunea persoanei care participă, discuția va fi înregistrată, astfel încât, în cazul în care cercetătorului i-a scăpat ceva, atunci când a luat notițe sau ceva nu va fi clar, să poată reveni și să verifice dacă a surprins cu exactitate ceea ce a fost menționat.

Confidențialitate: Înregistrarea și notițele, informații de identificare personală nu vor fi partajate cu nimeni din afara echipei de cercetare. Toate aceste date vor fi distruse de către Maestral International și Departamentul Sociologie și Asistență Socială a USM după finalizarea raportului și expedierea acestuia către ANPCV, UNICEF și UNFPA.

Protecția fetelor și băieților, femeilor și bărbaților aflați în situații de risc: Singurul lucru pe care echipa de cercetare nu îl va păstra confidențial, sunt cazurile de violență identificate în timpul colectării datelor, în situația în care vor afla despre un copil, adolescent sau adult care este în pericol. În astfel de situații, echipa de cercetare se va autosesiza și va apela la liniile telefonice de urgență de pe pagina web ale ANPCV și va monitoriza dacă toate intervențiile ulterioare asigură protecție persoanei.

Riscuri: Nu anticipăm riscuri asociate cu participarea Dvs. la acest studiu. În cazul în care aveți unele neclarități sau orice alte probleme legate de cercetare, rugăm să o contactați pe dna Parascovia Munteanu, dr. în sociologie, coordonatoarea cercetării din partea Maestral International, la numărul de telefon 068794794 sau la email: munteanup@yahoo.com

Consimțământ: În contextul celor menționate, solicităm acordul Dvs. de participare la această cercetare importantă pentru prevenirea violenței. Dacă acceptați invitația noastră,

TRANSPARENȚĂ | RESPONSABILITATE | ANGAJAMENT

Republica Moldova, Chișinău, str. Pușkin, 22, et 3, cab 303 A

secretariat@anpcv.gov.md

rugăm să semnați Declarația de consimțământ care ați primit-o de la echipa de cercetare și să o expediați înapoi la adresa de mail de la care veți primi prezenta solicitare.

Menționăm că, această cercetarea este realizată cu suportul UNICEF și UNFPA, în cadrul proiectului comun „Rupe cercul violenței față de femei și copii”, realizat cu sprijinul financiar al Guvernului Marii Britanii.

Colectarea datelor va fi realizată de Maestral International și Departamentul Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova în perioada iunie-august 2025.

Vă mulțumim anticipat pentru cooperare și contribuția la realizarea cercetării!

Directoare generală

Digitally signed by Țîmbălarî Viorica
Date: 2025.07.04 15:16:52 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova
MOLDOVA EUROPEANĂ

Viorica ȚÎMBĂLARI

Ex.: Rodica Terehovschi,
Secția formare profesională și suport metodologic
rodica.terehovschi@anpcv.gov.md tel.: 022 822 095

TRANSPARENȚĂ | RESPONSABILITATE | ANGAJAMENT

Republica Moldova, Chișinău, str. Pușkin, 22, et 3, cab 303 A

secretariat@anpcv.gov.md

Anexa 4: Structura propusă: Proceduri standard de operare (PSO-uri) pentru programe de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova

În cele ce urmează este prezentată o structură propusă, ordonată, pentru elaborarea procedurilor standard de operare (PSO-uri) pentru programe de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova. Documentul este organizat astfel încât PSO-urile să poată funcționa drept manual practic de implementare pentru actorii naționali și locali. Structura poate fi utilizată direct în calitate de cuprins și cadru adnotat pentru elaborarea versiunii integrale a documentului privind PSO-urile. În fiecare secțiune se regăsește o descriere concisă a scopului acesteia, a principalelor componente de conținut și a actorilor responsabili de implementare.

I. Introducere

1.1 Scopul și domeniul de aplicare

Această secțiune definește scopul general al PSO-urilor – stabilirea unor standarde consecvente pentru conceperea, realizarea, monitorizarea și coordonarea programelor de educație parentală care promovează egalitatea de gen, parentalitatea pozitivă și prevenirea violenței.

Accentul principal: alinierea la cadrul național al Republicii Moldova privind protecția copilului, egalitatea de gen și consolidarea familiei.

1.2 Justificare

În această secțiune este explicat contextul social și cel de politici publice care susține adoptarea programelor de educație parentală transformatoare de gen:

- Parentalitatea ca punct-cheie de intrare pentru socializarea normelor de gen și prevenirea violenței.
- Dovezi din Republica Moldova (2020–2025) care evidențiază lacune privind sustenabilitatea, integrarea dimensiunii de gen și coordonarea.
- Necesitatea unui sprijin parental la nivel de sistem, bazat pe dovezi și implementat cu respectarea normelor etice.

1.3 Aliniere și cadru de politici

În această secțiune este prezentată încadrarea PSO-urilor în:

- Platforma națională în domeniul educației parentale și al promovării relațiilor pozitive între părinți și copii (2025);
- Strategia națională privind egalitatea de gen;
- Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie;
- Cadrul sistemului național de protecție a copilului.
Descrierea coerenței cu instrumentele internaționale (UNCRC, CEDAW, INSPIRE, RESPECT și „cadrul de îngrijire protectoare”).

II. Principii de bază și cadru conceptual

2.1 Definirea parentalității transformatoare de gen

Clarifică elementele care conferă unui program de educație parentală un caracter *transformator de gen* (spre deosebire de programele sensibile la dimensiunea de gen):

- Contestă normele de gen și dinamicile de putere inegale.
- Promovează împărțirea responsabilităților de îngrijire, respectul și nonviolența.
- Consolidează bunăstarea îngrijitorilor și relațiile familiale echitabile.

2.2 Principii de bază

Conceperea și realizarea tuturor programelor trebuie să fie ghidate de:

- Abordări centrate pe copil și bazate pe drepturi.
- Egalitatea de gen și incluziunea socială;
- Practici bazate pe dovezi și standarde etice;
- Participarea și abilitarea îngrijitorilor și copiilor;
- Principiul „a nu dăuna”, confidențialitatea și respectarea demnității.

2.3 Cele trei niveluri de sprijin parental

Definește nivelurile de intensitate **universale**, **țintite** și **intensive** și obiectivele acestora. Fiecare nivel este conectat la sistemul mai larg de sprijin familial și de protecție socială.

2.4 Teoria schimbării (harta conceptuală)

Ilustrarea modului în care parentalitatea transformatoare de gen conduce la:

1. Îmbunătățirea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor îngrijitorilor.
2. Consolidarea relațiilor de familie și a rolurilor echitabile.
3. Reducerea VÎC și a VÎF.
4. Schimbarea normelor de gen.

III. Standarde pentru conceperea și realizarea programelor

3.1 Conceperea curriculumului

- Domenii tematice minime: îngrijire protectoare, disciplinare pozitivă, prevenirea VÎC/VÎF, roluri de gen, coparentalitate, gestionarea stresului și sănătate mintală.
- Integrați doi piloni: parentalitate sensibilă la dimensiunea de gen și rezultatele transformatoare de gen.
- Utilizați metode de învățare pentru adulți (experiențiale, reflexive și participative).
- Asigurați accesibilitatea pentru participanții cu nivel redus de alfabetizare și pentru persoanele cu dizabilități.

3.2 Realizarea programelor

- Se implementează prin comunitate, grădinițe/școală și platforme de sănătate.
- Mențineți o calitate constantă prin curriculumuri structurate, supervizare și monitorizarea fidelității.
- Prioritizați participarea incluzivă a ambilor părinți, în special a taților.
- Alegeți modalitățile de realizare (față în față, hibride, online) în funcție de accesibilitate și necesitățile de protecție.

3.3 Durata și structura minime

- Universal: 6–10 sesiuni (15–20 participanți).
- Țintit: 8–12 sesiuni (10–15 participanți).
- Intensiv: sesiuni personalizate, continue, legate de servicii specializate.

3.4 Selectarea și certificarea facilitatorilor

- Recrutare transparentă, verificarea antecedentelor și asigurarea unui echilibru de gen (cel puțin 30% facilitatori bărbăți).
- Certificare de către MEC, în colaborare cu MMPS, Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, UNICEF și UNFPA.
- Valabilitate: 3 ani, cu posibilitatea reînnoirii în urma unei instruirii de actualizare.

3.5 Cadrul competențelor de bază

Definește cunoștințele, abilitățile și valorile necesare pentru facilitatori:

- Conștientizare de gen, facilitare incluzivă, empatie, gestionarea conflictelor și protecție.
- Practică reflexivă și capacitatea de a gestiona reticența.
- Autocunoaștere și reflexivitate privind dimensiunea de gen.

3.6 Supervizarea și asigurarea calității

- Sesiuni trimestriale de supervizare, observare și feedback.
- Instrumente standardizate de supervizare și liste de verificare a performanței.
- Integrarea datelor din supervizare în sistemul MEÎ.

3.7 Conduită etică și profesională

Toți facilitatorii semnează și respectă un Cod de conduită care acoperă confidențialitatea, respectul, nediscriminarea și interacțiunea sigură.

Încălcările se raportează și se soluționează prin mecanisme disciplinare instituționale.

IV. Protocoale de protecție și referire

4.1 Scopul

Garantarea că întregul program contribuie la protejarea participanților, la identificarea riscurilor și la orientarea familiilor către serviciile de sprijin corespunzătoare.

4.2 Standardele de protecție

- Instruire obligatorie pentru toți facilitatorii privind modul de referire a cazurilor de VÎC/VÎF/VBG.
- Toleranță zero față de exploatarea, abuzul sau hărțuirea sexuală (EAHS).
- Proceduri clare de evaluare a riscurilor și de referire.

4.3 Căi de referire

- Formular național standardizat de referire și registru al serviciilor.
- Referiri către servicii de educație, sănătate, asistență socială, sănătate mintală, poliție și către centre Barnahus.
- Mecanism de urmărire pentru confirmarea accesării serviciilor.

4.4 Confidențialitate și consimțământ informat

- Participanții trebuie să înțeleagă limitele confidențialității (de ex., raportarea obligatorie).
- Informațiile sensibile se păstrează în siguranță și se anonimizează.

V. Monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)

5.1 Obiectivele MEÎ

- Măsurarea progresului, calitatății și rezultatelor legate de gen și de violență.
- Consolidarea responsabilității și facilitarea învățării adaptative.

5.2 Indicatori de bază

Organizați după intensitatea programului:

- Universal: participare, conștientizare, implicarea bărbaților.
- Țintit: schimbări comportamentale și relaționale.
- Intensiv: reducerea riscurilor și referiri către servicii.
- Transversal: schimbări de atitudine privind egalitatea de gen, competența facilitatorilor, incidente de protecție.

5.3 Instrumente și gestionarea datelor

- Șabloane naționale standardizate de raportare.
- Dezagregare pe sexe, vârstă, dizabilitate și nivel de program.
- Stocare sigură și protocoale etice de gestionare a datelor.

5.4 Evaluare și învățare

- Mixed-methods evaluations every 3–5 years.
- Biannual reflection meetings at organisational level.
- Annual National Learning Forum under the Consultative Parenting Platform.

5.5 Roles and Responsibilities

Sunt stabilite atribuțiile MEÎ pentru:

- Organizațiile implementatoare,
- Facilitatori,
- Punctele focale pentru M&E,
- Ministere (MEC, MMPS, MS),
- Platforma consultativă în domeniul educației parentale.

VI. Coordonare și integrare a sistemelor

6.1 Ancorarea în sistem

Toate programele de educație parentală trebuie să se desfășoare în cadrul sistemelor publice existente, nu ca proiecte izolate.

6.2 Mecanisme de coordonare

- Platforma consultativă în domeniul educației parentale funcționează ca organ național de coordonare.
- Includerea Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, „Coalitia împotriva violenței” și „Platforma pentru Egalitate de Gen” în grupurile de lucru.
- Integrarea sprijinului parental în cadrele de politici privind egalitatea de gen, educația și protecția.

6.3 Integrarea datelor

- Bază de date MEÎ unificată, gestionată de MEC și MMPS.
- Schimb regulat de date și ședințe comune de analiză.

6.4 Finanțare și mobilizarea resurselor

- Includerea treptată a sprijinului parental în bugetele de stat la nivel național și local.
- Mecanisme clare de partajare a costurilor cu OSC-urile și partenerii de dezvoltare.

VII. Cerințe minime pentru implementare

Sunt rezumate condițiile nenegociabile pentru aprobarea și finanțarea programelor:

1. Aliniere la cadrele și curriculumurile naționale.
2. Facilitatori instruiți și certificați.
3. Includerea modulelor transformatoare de gen.
4. Existența unui sistem funcțional de referire și de protecție.
5. Raportare MEÎ standardizată.
6. Supervizare periodică și evaluări ale procesului de învățare.
7. Plan documentat de implicare a comunității.

VIII. Anexe

Anexa 1. Glosar de termeni-cheie (VÎC, VBG, VÎF, transformare de gen, îngrijire protectoare etc.)

Anexa 2. Ghid de facilitare transformatoare de gen

Anexa 3. Cod de conduită al facilitatorilor

Anexa 4. Formular standard de referire și registrul serviciilor

Anexa 5. Cadrul de indicatori MEÎ de bază și șabloane pentru colectarea datelor

Anexa 6. Listă de verificare pentru supervizare și șablon de evaluare a performanței

Anexa 7. Exemplu de format pentru evaluarea anuală a învățării

Anexa 5: Exemple de PSO-uri

EXEMPLU DE PSO III. Implementarea programelor și standarde pentru personal

3.1 Scopul și domeniul de aplicare

În această secțiune se stabilesc standardele minime profesionale, etice și operaționale pentru persoanele și organizațiile responsabile de implementarea programelor de educație parentală transformatoare de gen în Republica Moldova. Se aplică tuturor tipurilor de programe – universale, țintite și intensive – cu scopul de a asigura că toți facilitatorii, formatorii și supervizorii dețin competențele, valorile și instrumentele necesare pentru realizarea unor intervenții consecvente, incluzive și de înaltă calitate, care promovează parentalitatea pozitivă, egalitatea de gen și prevenirea violenței.

3.2 Principiile realizării eficiente a programelor

Toate organizațiile responsabile de implementare trebuie să asigure reflectarea următoarelor principii în realizarea programelor:

- Bazate pe drepturile omului și transformatoare din perspectiva de gen: Programele trebuie să conteste în mod activ stereotipurile și normele de gen nocive și să promoveze împărțirea responsabilităților de îngrijire și egalitatea dintre femei și bărbați.
- Centrate pe participanți: Implementarea programelor trebuie să răspundă necesităților părinților și îngrijitorilor, nivelurilor de educație și experiențelor de viață, utilizând un limbaj accesibil și exemple relevante din punct de vedere cultural.
- Consecvență și calitate: Toate sesiunile trebuie să urmeze curriculumuri standard, asigurând uniformitatea mesajelor și metodelor în toate locurile de desfășurare.
- Facilitare etică: Facilitatorii trebuie să asigure confidențialitatea, respectul și incluziunea pe parcursul tuturor activităților programului.
- Responsabilitate și reflecție: Supervizarea continuă, feedbackul și învățarea sunt esențiale pentru menținerea calității programului și a încrederii participanților.

3.3 Selecția și certificarea facilitatorilor

Partenerii de implementare trebuie să stabilească proceduri de selecție transparente și bazate pe merit pentru facilitatori și formatori.

Cerințe minime:

- Experiență demonstrată în lucrul cu familii, copii sau grupuri comunitare.
- Studii și certificare națională în implementarea programelor de educație parentală transformatoare din perspectiva de gen.
- Absența antecedentelor de violență, abuz sau abateri etice (verificare obligatorie a antecedentelor).

Echilibrul de gen:

Organizațiile trebuie să urmărească o reprezentare masculină de cel puțin 30% în rândul facilitatorilor, pentru a promova modele masculine pozitive și a transmite mesaje privind împărțirea responsabilităților de îngrijire.

Certificare:

Un proces standard de certificare va fi coordonat de Ministerul Educației și Cercetării (MEC), în colaborare cu UNICEF, UNFPA și Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (ANPCV). Certificarea va fi valabilă timp de trei ani și va putea fi reînnoită prin instruirii de actualizare.

3.4 Consolidarea capacităților și învățarea continuă

Toți facilitatorii trebuie să parcurgă un pachet de instruire de bază care cuprinde:

- Fundamentele parentalității pozitive și ale îngrijirii protectoare;
- Egalitatea de gen și competențe de facilitare transformatoare de gen;
- Prevenirea VÎC, a violenței bazate pe gen și a VÎF;
- Abordări bazate pe înțelegerea traumei și sprijin psihosocial;
- Comunicare, empatie și gestionarea dinamicii de grup;
- Standarde etice, protecție și proceduri de referire;
- Cerințe de monitorizare, documentare și raportare.

Învățare continuă:

- Programe de formare anuale de actualizare și ateliere tematice;
- Sesiuni de schimb de experiență între colegi, pentru împărtășirea experiențelor și a bunelor practici;
- Acces la platforme digitale de învățare și resurse de cunoaștere, coordonate de Platforma consultativă în domeniul educației parentale.

3.5 Supervizare și asigurarea calității

Organizațiile implementatoare trebuie să se asigure că fiecare facilitator beneficiază de supervizare structurată.

Cerințe privind supervizarea:

- Cel puțin o sesiune de observare și feedback pentru fiecare facilitator în fiecare trimestru.
- Întâlniri periodice de practică reflexivă (individuale sau de grup).
- Utilizarea formularelor standard de supervizare și a listelor de verificare a competențelor.
- Documentarea punctelor forte, a provocărilor și a acțiunilor de urmat.

Măsuri de asigurare a calității:

- Evaluări periodice ale desfășurării sesiunilor, materialelor și evaluarea/feedbackului participanților.
- Verificări inopinate efectuate de supervizori sau de punctele focale ale ministerului de resort.
- Includerea indicatorilor privind calitatea în rapoartele trimestriale de monitorizare.

3.6 Conduită etică și profesională

Toți facilitatorii și formatorii trebuie să respecte Codul de conduită inclus în anexa 3 la prezentele PSO-uri. Așteptările esențiale includ:

- Tratarea tuturor participanților cu respect, demnitate și imparțialitate.
- Menținerea confidențialității informațiilor personale împărtășite în timpul sesiunilor.
- Evitarea discriminării, hărțuirii sau oricărei forme de exploatare.
- Abținerea de la implicarea în relații duale care ar putea compromite limitele profesionale.
- Raportarea imediată a oricărei îngrijorări privind protecția sau a oricărui încălcare etice.

Încălcarile vor fi gestionate în conformitate cu procedurile disciplinare ale organizației și cu legislația națională.

3.7 Modalități de desfășurare

Programele pot fi desfășurate cu prezență fizică, online sau în format hibrid, în funcție de context și accesibilitate. Programe cu prezență fizică:

- Asigurați spații sigure, incluzive și accesibile pentru participanții cu dizabilități.
- Utilizați metode de învățare activ-participative și experiențială (jocuri de rol, discuții, activități comune părinte-copil).

Programe online și în format hibrid:

- Mențineți protecția datelor și confidențialitatea participanților în mediile virtuale.
- Oferiți sprijin tehnic suplimentar participanților cu competențe digitale limitate.

Frecvența sesiunilor și dimensiunea grupurilor:

- Programe universale: 6–10 sesiuni, 15–20 participanți pe grup.
- Programe țintite: 8–12 sesiuni, 10–15 participanți pe grup.
- Programe intensive: sesiuni individuale sau în grupuri mici, adaptate necesităților, în coordonare cu serviciile specializate.

3.8 Practici de facilitare transformatoare de gen

Facilitatorii trebuie să promoveze în mod activ egalitatea de gen și împărțirea responsabilităților de îngrijire prin:

- Limbaj și materiale incluzive care îi prezintă pe bărbați și femei în calitate de îngrijitori egali, precum și pe îngrijitori și copii în roluri netradiționale.
- Încurajarea reflecției asupra normelor de gen, stereotipurilor și relațiilor de putere.
- Crearea unui spațiu sigur pentru ca tații și mamele să împărtășească experiențe și să-și ofere sprijin reciproc.

Facilitatorii ar trebui să utilizeze drept referință „Ghidul de facilitare transformatoare de gen” (anexa 2) pentru a asigura practici consecvente în toate programele.

3.9 Monitorizarea performanței personalului

Fiecare organizație implementatoare trebuie să mențină o bază de date a facilitatorilor care să includă:

- Genul, experiența profesională și istoricul de instruire;
- Statutul de certificare și de supervizare;
- Evidența sesiunilor realizate;
- Indicatorii de satisfacție și scorurile de feedback ale participanților.

Rapoartele trimestriale care rezumă performanța facilitatorilor și necesitățile de instruire se transmit Platformei consultative în domeniul educației parentale pentru agregare și examinare la nivel național.

3.10 Lista de verificare a standardelor minime pentru personal

Toate organizațiile care implementează programe de educație parentală trebuie:

- Să recruteze și să verifice facilitatorii pe baza unor criterii transparente și bazate pe merit;
- Să asigure o reprezentare masculină de cel puțin 30% în rândul facilitatorilor;
- Să ofere instruire de bază și de actualizare privind facilitarea transformatoare de gen;
- Să asigure supervizare periodică și sesiuni de practică reflexivă;
- Să aplice Codul de conduită al facilitatorului;
- Să monitorizeze și să raporteze anual MEC performanța facilitatorilor.

EXEMPLU DE PSO IV. Protecție, etică și referiri

4.1 Scopul și domeniul de aplicare

În această secțiune sunt stabilite standardele minime de protecție și standardele etice pe care toți implementatorii de programe de educație parentală din Republica Moldova trebuie să le respecte pentru a asigura protecția, siguranța și demnitatea tuturor participanților – în special a copiilor, femeilor și îngrijitorilor expuși riscului de violență sau neglijare. Se aplică tuturor nivelurilor de intensitate ale programelor – universale, țintite și intensive – și tuturor organizațiilor implementatoare, fie publice, fie din societatea civilă.

Prin „protecție” se înțelege ansamblul de politici, proceduri și practici care asigură bunăstarea tuturor participanților și previn vătămarea, abuzul, neglijarea și exploatarea în contextul realizării programelor.

4.2 Principii de protecție

Toți implementatorii trebuie să se asigure că programele de educație parentală sunt realizate în conformitate cu următoarele principii:

- A nu dăuna: Fiecare activitate trebuie planificată și implementată astfel încât să evite producerea oricărui prejudiciu fizic, emoțional sau psihologic.
- Abordare centrată pe copil și orientată spre supraviețuitori: Interesul superior al copilului, precum și siguranța și demnitatea supraviețuitorilor prevalează în toate deciziile.
- Consimțământ informat și confidențialitate: Participanții trebuie să înțeleagă scopul programului, dreptul lor de retragere și modul în care informațiile despre ei vor fi utilizate și protejate.
- Răspundere: Organizațiile implementatoare sunt responsabile de respectarea acestor principii și se asigură că personalul și facilitatorii respectă standardele de protecție stabilite.
- Egalitatea de gen și incluziune: Protecția trebuie aplicată într-un mod care promovează echitatea de gen, respectă diversitatea și garantează accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități și pentru grupurile marginalizate.

4.3 Roluri și responsabilități

- *Organizațiile implementatoare* elaborează, aprobă și aplică politici de protecție în conformitate cu standardele naționale și internaționale.
- *Managerii de program* trebuie să se asigure că facilitatorii primesc instruire privind protecția și conduita etică înainte de realizarea programului.
- *Facilitatorii și formatorii* trebuie să aplice aceste principii în toate interacțiunile, să mențină confidențialitatea și să raporteze orice preocupare în conformitate cu procedurile stabilite.
- *Participanții și îngrijitorii* trebuie să fie informați cu privire la drepturile lor, la căile și mecanismele de depunere a plângerilor, precum și a serviciile de sprijin disponibile.

4.4 Identificarea și răspunsul la cazurile de violență

Toți facilitatorii și formatorii **sunt obligați** să identifice și să refere orice caz de violență împotriva copiilor (VÎC) suspectat sau dezvăluit. Gestionarea cazurilor de violență bazată pe gen (VBG) sau de violență împotriva femeilor (VÎF) în rândul adulților trebuie să se bazeze pe principii centrate pe supraviețuitor/supraviețuitoare și informate de traumă, inclusiv consimțământul informat, principiul de „a nu face rău” și raportarea sigură și la timp.¹⁵¹ Ghidul de buzunar IASC privind VBG¹⁵² poate fi utilizat ca instrument de referință și este disponibil în limbile engleză, română, ucraineană și rusă. Procedurile de identificare și răspuns diferă între cazurile de violență împotriva copiilor și cele de violență împotriva adulților.

Pentru cazurile de VÎC, îndrumările sunt următoarele:

1. Observare și ascultare: Fiți atenți la semne de suferință, frică sau schimbări de comportament care pot indica violență sau neglijare.
2. Răspuns inițial: Ascultați fără a judeca, asigurați siguranța imediată a participantului și evitați întrebările sugestive.
3. Documentație: Notați doar faptele esențiale (cine, ce, când, unde) utilizând formulare standardizate; nu includeți opinii personale sau detalii irelevante pentru caz.

¹⁵¹ UNFPA. (2022). Addressing Gender-Based Violence Across Contexts. Gender-based violence in interagency minimum standards and the essential services package for women and girls subject to violence. Guidance Note. Preluat de pe: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20GBViE%20Guidance%20Note_ENv2.pdf; UN Joint Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence. (2015 și 2017). Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence Core Elements and Quality Guidelines. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>

¹⁵² Inter-Agency Standing Committee (IASC) and Global Protection Cluster. (2015) How to support survivors of gender-based violence when a GBV actor is not available in your area. A step-by-step pocket guide for humanitarian practitioners. Preluat de pe: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/365814/9789240065505-eng.pdf?sequence=1>

4. Referire:

- Pentru *programele universale*: Informați participanții despre serviciile de sprijin disponibile și punctele de acces voluntare.
- Pentru *programele țintite*: Facilitați referirea directă către serviciile de sprijin social, medical sau psihologic.
- Pentru *programele intensive*: Referiți imediat cazul către autoritatea locală desemnată sau către serviciul specializat, în conformitate cu procedurile naționale de protecție a copilului și cu procedurile privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

5. Monitorizarea ulterioară: Organizațiile implementatoare trebuie să asigure monitorizarea rezultatelor referirilor și menținerea siguranței și bunăstării persoanei supraviețuitoare.

Pentru cazurile de violență împotriva adulților (VGB sau VÎF), procedurile de identificare și răspuns sunt următoarele¹⁵³:

1. Identificare în condiții de siguranță, într-un spațiu privat: utilizați întrebări sensibile în contexte sigure și private, adresate de personal instruit; evitați screeningul universal și nu forțați niciodată dezvăluirea. Oferiți informații scrise despre servicii și asigurați urmărirea ulterioară.
2. Oferirea de sprijin de primă linie imediat: ascultați fără a judeca, validați supraviețuitorul/supraviețuitoarea, răspundeți nevoilor emoționale și fizice imediate, evaluați siguranța (inclusiv a copiilor), expuneți opțiunile și facilitați accesul la serviciile disponibile.
3. Respectarea consimțământului informat, a confidențialității și a regulilor de raportare: obțineți consimțământul informat înainte de a transmite informații sau de a face referiri; interziceți raportarea obligatorie, cu excepția pericolului iminent, a cazurilor care implică un copil sau a vulnerabilităților speciale; raportarea de către prestatorii de servicii de sănătate la poliție nu este recomandată.
4. Abordarea nevoilor medicale urgente și documentarea aferentă: tratați leziunile, oferiți când este cazul, îngrijiri pentru agresiune sexuală și întocmiți documentația medico-legală conform ghidurilor clinice; asigurați, la nivelul asistenței primare, profesioniști instruiți și materiale adecvate.
5. Activarea căilor clare de referire: asigurați referirea supraviețuitorilor/supraviețuitoarelor la servicii medicale, psihosociale, sociale, de protecție și juridice prin protocoale/memorandumuri de înțelegere convenite; actualizați căile de referire și informați personalul despre acestea; comunicați rolurile și responsabilitățile între instituții.
6. Asigurarea accesului la justiție atunci când este dorit de supraviețuitor/supraviețuitoare: asigurați puncte de acces disponibile și accesibile 24 de ore din 24, 7 zile din 7; prioritizați siguranța și opțiunile supraviețuitorului/supraviețuitoarei; oferiți informații/asistență juridică; grăbiți soluționarea cazurilor de VÎF; aplicați proceduri și standarde probatorii echitabile.
7. Coordonarea unui răspuns multisectorial: instituiți sau participați la un mecanism formal de coordonare, cu o conducere agreată, protocoale de partajare a informațiilor (PPI), instruirii comune periodice, evaluări ale riscurilor la fiecare etapă și revizuirii de caz multidisciplinare.
8. Monitorizare, revizuire și îmbunătățire: urmăriți cazurile (cu consimțământ), anonimizează datele pentru monitorizare și evaluare, colectați feedback de la supraviețuitori și efectuați audituri interne/externe și revizuirii ale cazurilor de deces pentru a consolida responsabilizarea și a preveni revictimizarea.
9. Asigurarea implementării bazelor sistemului: oferiți servicii centrate pe supraviețuitor/supraviețuitoare, bazate pe drepturi și coordonate între serviciile de sănătate, justiție/poliție și serviciile sociale, susținute de guvernare, dezvoltarea resurselor umane, asigurarea resurselor și monitorizare și evaluare.

¹⁵³ UNFPA. (2022). Addressing Gender-Based Violence Across Contexts. Gender-based violence in interagency minimum standards and the essential services package for women and girls subject to violence. Guidance Note; UN Joint Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence. (2015 și 2017). Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence Core Elements and Quality Guidelines

4.5 Căi de referire

Fiecare organizație implementatoare trebuie să mențină un **registru actualizat al serviciilor de referire**, care să includă datele de contact ale:

- Asistenților sociali comunitari/specialiștilor în protecția drepturilor copilului și serviciilor de sprijin familial;
- Unităților de poliție și procurorilor specializați în protecția copilului și în domeniul violenței în familie;
- Instituțiilor medico-sanitare care oferă sprijin psihosocial și servicii bazate pe înțelegerea traumei;
- Centrelor de sănătate mintală și serviciilor de intervenție în criză;
- Adăposturilor și centrelor Barnahus pentru supraviețuitorii violenței.

O diagramă a fluxului de referire trebuie să fie afișată în toate spațiile de instruire și facilitare. Referirile trebuie documentate folosind formularul național standard de referire, iar toate datele trebuie să fie anonime înainte de raportarea către structurile de coordonare.

4.6 Consimțământ informat și confidențialitate

- Participanții trebuie să ofere consimțământul informat, în scris sau verbal, înainte de a se implica în activitățile programului.
- Toate datele cu caracter personal se păstrează în condiții de siguranță și sunt accesibile doar personalului autorizat.
- Informațiile împărtășite în timpul ședințelor de grup rămân confidențiale; facilitatorii sunt responsabili de menținerea unui spațiu sigur și de descurajarea răspândirii de zvonuri sau a încălcării vieții private.
- Excepțiile de la confidențialitate se aplică doar în situațiile în care legea impune dezvăluirea pentru protejarea unui copil sau a unei persoane adulte.

4.7 Conduita etică a facilitatorilor

Facilitatorii și formatorii trebuie să respecte Codul de conduită inclus în anexele PSO-urilor. Standardele etice esențiale includ:

- Respectarea drepturilor, demnității și autonomiei participanților.
- Nediscriminarea pe criterii de gen, etnie, dizabilitate, religie sau statut socioeconomic.
- Evitarea relațiilor duale, a favoritismului sau a conflictelor de interese.
- Angajamentul față de autorefecția continuă și dezvoltarea profesională.

Încălcările Codului de conduită trebuie raportate imediat către punctul focal pentru protecție al organizației implementatoare, care inițiază o evaluare internă și raportează cazul către autoritatea națională competentă, după caz.

4.8 Monitorizarea și raportarea în domeniul protecției

- Fiecare partener implementator trebuie să prezinte rapoarte trimestriale privind protecția, cu detalierea cazurilor identificate, a referirilor efectuate și a acțiunilor de urmărire întreprinse.
- Supravegherea la nivel național în domeniul protecției se asigură prin Platforma consultativă în domeniul educației parentale, în cadrul căreia se colectează și se revizuiesc date agregate, în colaborare cu Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, UNFPA și UNICEF.
- Lecțiile învățate din revizuirea cazurilor vor fi integrate în instruirea facilitatorilor și în revizuirile programului.

4.9 Listă de verificare a cerințelor minime privind protecția

Toate organizațiile care implementează programe de educație parentală transformatoare de gen trebuie:

- Să dețină o politică de protecție aprobată, în conformitate cu standardele naționale;
- Să ofere instruire în domeniul protecției și al procedurilor de referire tuturor facilitatorilor;
- Să utilizeze formulare standardizate de referire și de raportare a incidentelor;
- Să mențină, la fiecare loc de implementare, un registru al serviciilor și o diagramă a fluxului de referire;
- Să se asigure că toate datele sunt anonimizate și stocate în condiții de siguranță;
- Să efectueze audituri anuale de protecție și să transmită constatările către Platforma consultativă în domeniul educației parentale.

EXEMPLU DE PSO V. Monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ)

5.1 Scopul și domeniul de aplicare

În această secțiune sunt stabilite standardele minime pentru monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) în programele de educație parentală transformatoare de gen. Scopul este de a asigura că toate organizațiile implementatoare colectează, analizează și utilizează în mod sistematic datele, pentru a îmbunătăți calitatea programelor, a demonstra rezultatele și a consolida responsabilizarea.

Sistemul MEÎ se aplică tuturor programelor de educație parentală din Republica Moldova – universale, țintite și intensive – implementate de instituții guvernamentale și parteneri din societatea civilă. Se stabilesc indicatori comuni, instrumente și proceduri de raportare aliniate la cadrul integrat de monitorizare, evaluare și învățare (MEÎ) și la cadrul de monitorizare propus, elaborat în cadrul Platformei consultative în domeniul educației parentale.

5.2 Principiile sistemului MEÎ

Abordarea MEÎ trebuie să reflecte următoarele principii directe:

- Participare și incluziune: Îngrijitorii, copiii și facilitatorii contribuie la definirea succesului și a modului de măsurare a progresului.
- Măsurarea rezultatelor legate de gen: Colectarea datelor trebuie să surprindă schimbările în atitudinile față de gen, dinamica puterii și rolurile de îngrijire, nu doar cifrele de participare.
- Monitorizare etică și sigură: Toate activitățile de colectare a datelor trebuie să respecte confidențialitatea, consimțământul informat și principiul „a nu dăuna”.
- Învățare pentru îmbunătățire: Datele sunt utilizate nu doar pentru raportare, ci și pentru ajustarea programelor, politicilor și instruirii.
- Aliniere și comparabilitate: Toți prestatorii utilizează instrumente și indicatori standardizați, astfel încât datele naționale să poată fi agregate și comparate.

5.3 Funcțiile de bază ale MEÎ

Sistemul MEÎ îndeplinește patru funcții principale:

1. Monitorizare: urmărire de rutină a resurselor, activităților și rezultatelor (de ex., numărul de sesiuni desfășurate, numărul de persoane participante).
2. Evaluare: apreciere periodică a eficacității, relevanței și rezultatelor, inclusiv a schimbărilor de comportament și de atitudine.
3. Învățare: reflecție și adaptare continuă pe baza datelor de monitorizare, a feedbackului participanților și a constatărilor evaluării.
4. Responsabilizare: raportare transparentă a realizărilor și lacunelor către participanți, parteneri și autoritățile guvernamentale.

5.4 Indicatori de bază

Fiecare program trebuie să monitorizeze și să raporteze un set standard de indicatori, dezagregați pe sexe, vârstă, dizabilitate și intensitatea programului.

Nivel universal (acoperire și informare):

- Numărul și ponderea îngrijitorilor care participă la sesiuni.
- Procentul taților sau al îngrijitorilor de sex masculin care participă.
- Numărul activităților de sensibilizare sau de informare desfășurate în comunitate.

Nivel țintit (schimbare comportamentală și relațională):

- Procentul de îngrijitori care declară utilizarea practicilor de parentalitate pozitivă.
- Procentul de participanți care demonstrează îmbunătățirea abilităților de comunicare și de soluționare a conflictelor.
- Procentul de îngrijitori care declară reducerea utilizării practicilor de disciplinare violente.

Nivel intensiv (reducerea riscurilor și protecție):

- Numărul de familii cu risc ridicat referite către servicii specializate.
- Procentul de cazuri referite care beneficiază de sprijin ulterior.
- Dovezi ale îmbunătățirii funcționării familiei și ale siguranței copilului după intervenție.

Indicatori transversali (aplicați la toate nivelurile):

- Procentul de facilitatori instruiți în facilitare transformatoare de gen și în protecție.
- Schimbări ale atitudinilor participanților față de egalitatea de gen și împărțirea responsabilităților de îngrijire.
- Existența și funcționalitatea mecanismelor de referire (VÎC/VÎF/VBG).

5.5 Colectarea datelor și instrumentele

Toți prestatorii trebuie să utilizeze instrumente standardizate de colectare a datelor, aprobate de Platforma consultativă în domeniul educației parentale, inclusiv:

- Registre de prezență la sesiuni și formulare de pre-/post-testare;
- Chestionare de satisfacție și de feedback pentru participanți;
- Formulare de referire și de monitorizare a cazurilor;
- Șabloane de monitorizare trimestrială;
- Formulare de supervizare și de evaluare a performanței facilitatorilor.

Datele ar trebui colectate în timp real, atât în format tipărit, cât și în format digital, acolo unde este posibil. Informațiile sensibile (de ex., dezvăluiri privind violența) trebuie stocate în condiții de securitate și anonimizate înainte de agregare.

5.6 Gestionarea datelor și raportarea

- Frecvența: partenerii de implementare transmit rapoarte trimestriale de monitorizare și sinteze anuale ale performanței.
- Transmitere: rapoartele se transmit ministerului coordonator (MEC sau MMPS, în funcție de mandat) și, în copie, Secretariatului Platformei consultative în domeniul educației parentale.
- Analiză: datele se consolidează la nivel național de către Secretariat, cu aport tehnic din partea UNICEF, UNFPA și a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie.
- Feedback: panourile de sinteză și notele analitice sunt transmise partenerilor de implementare pentru a sprijini învățarea și gestionarea adaptivă.

5.7 Standardele de evaluare

Evaluările programelor de educație parentală transformatoare de gen trebuie să respecte standardele naționale și internaționale de calitate, inclusiv:

- Întrebări de evaluare clare, corelate cu rezultatele privind dimensiunea de gen, echitatea și protecția;

- Abordări mixte, care combină date cantitative și calitative;
- Includerea vocilor taților, mamelor, copiilor și persoanelor cu dizabilități;
- Echipe independente de evaluare, cu expertiză în domeniul dimensiunii de gen și al protecției;
- Diseminarea constatărilor prin Platforma consultativă în domeniul educației parentale și prin canale publice.

Evaluările ar trebui efectuate cel puțin o dată la trei-cinci ani pentru programele pe termen lung sau la finalizarea proiectului, în cazul inițiativelor finanțate de donatori.

5.8 Învățare și adaptare

Învățarea trebuie integrată ca proces continuu pe întreg parcursul ciclului programului.

Implementatorii trebuie:

- Să organizeze ședințe de reflecție de cel puțin două ori pe an, pentru analizarea rezultatelor monitorizării;
- Să documenteze lecțiile învățate, practicile promițătoare și inovațiile;
- Să distribuie note de învățare și istorii de succes prin Hubul național de cunoaștere în domeniul parentalității;
- Să utilizeze constatările pentru adaptarea curriculumurilor, a abordărilor de facilitare și a strategiilor de orientare către grupurile-țintă.

Platforma consultativă în domeniul educației parentale va convoca anual un forum național de învățare, reunind ministere, OSC-uri, mediul academic și donatori, pentru a examina dovezile, a conveni asupra priorităților și a actualiza politicile și PSO-urile în mod corespunzător.

5.9 Asigurarea calității datelor (ACD)

Pentru a menține integritatea datelor, toate organizațiile trebuie:

- Să efectueze revizuri interne trimestriale ale datelor;
- Să verifice cifrele raportate în raport cu documentele sursă;
- Să aplice definițiile standard și o terminologie standardizată (nomenclator);
- Să participe la evaluări externe anuale ale calității datelor, coordonate de ministerul coordonator;
- Să corecteze și să retransmită datele atunci când sunt identificate neconcordanțe.

5.10 Considerații etice în MEÎ

Monitorizarea și evaluarea trebuie să respecte principiile etice:

- Obținerea consimțământului informat al participanților, inclusiv al copiilor, atunci când este cazul.
- Asigurarea participării voluntare și a dreptului de retragere fără consecințe.
- Menținerea anonimatului în procesul de stocare, analiză și diseminare a datelor.
- Instruirea întregului personal implicat în MEÎ privind intervierea etică, protecția și confidențialitatea.
- Evitarea colectării informațiilor care pot provoca suferință sau riscuri pentru participanți.

5.11 Roluri și responsabilități în cadrul MEÎ

Actori	Responsabilitățile principale
Organizațiile de implementare	Colectarea, analiza și raportarea datelor de program, precum și asigurarea respectării standardelor etice și a securității datelor.
Facilitatorii	Înregistrarea corectă a prezenței, a feedbackului participanților și a referirilor.

Supervizorii / punctele focale pentru monitorizare și evaluare	Validarea datelor, examinarea rapoartelor și oferirea de feedback facilitatorilor.
Platforma consultativă în domeniul educației parentale	Agregarea datelor la nivel național, coordonarea evaluărilor și diseminarea constatărilor.
Ministerele de resort (MEC, MMPS, MS)	Supravegherea integrării datelor în sistemele naționale și asigurarea coordonării intersectoriale.

5.12 Lista de verificare a cerințelor minime pentru MEÎ

Toate organizațiile care implementează programe de educație parentală trebuie:

- Să utilizeze instrumentele naționale standard de monitorizare și raportare;
- Să colecteze date dezagregate pe sexe, vârstă și dizabilitate;
- Să raporteze trimestrial și să participe la reuniunile anuale de evaluare;
- Să realizeze cel puțin o evaluare la fiecare 3–5 ani;
- Să documenteze și să disemineze lecțiile învățate prin intermediul Platformei consultative în domeniul educației parentale;
- Să asigure practici etice de colectare a datelor, sensibile la dimensiunea de gen.

